

GÜVENLİK

ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166

Cilt / Vol: 24 Sayı / Issue: 1

Yıl / Year: 2022

Salih Zeki Haklı

Erken Cumhuriyet Döneminde Polis Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi

Ayfer Genç Yılmaz, Onur Ağkaya

Polis-Ordu İlişkileri: Uluslararası Barış Koruma Misyonları Örneği

Mehmet Oğuz Taçyıldız, Asuman Çukur

**The Impact of Defense Expenditures on Macroeconomic Indicators in Turkey:
2000-2020 Period**

Taner Tümer

Terör Olaylarının Ticari Küreselleşmeye Etkisi: Türkiye Örneği

Fatih Dedemen

**Antropolojik İstihbarat: Pozitivist ve Post-Pozitivist Paradigmalar Bağlamında
Özneyi Anlamak Üzerine Bir Model Önerisi**

GÜVENLİK

ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 Cilt/Volume: 24 Sayı/Issue: 1 Haziran/June: 2022

GÜVENLİK

ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

ISSN: 2148-6166 • Yıl/Year: 24 • Cilt/Volume: 24 • Sayı/Issue: 1 • Haziran/June 2022

Yayın Sahibi / Owned by

Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü adına

İmtiyaz Sahibi / Published by

Prof. Dr. Yılmaz ÇOLAK, Polis Akademisi Başkanı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Managing Editor

Murat ÇELİK, 2. Sınıf Emniyet Müdürü

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ahmet Kemal BAYRAM, Marmara Üniversitesi

Prof. Dr. Ahmet UYSAL, İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Ali BALCI, Sakarya Üniversitesi

Prof. Dr. Ali Resul USUL, Medipol Üniversitesi

Prof. Dr. Alim YILMAZ, Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Bayram Ali SONER, Polis Akademisi

Prof. Dr. Birol AKGÜN, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Hamit Emrah BERİŞ, Polis Akademisi

Prof. Dr. İbrahim DURSUN, Polis Akademisi

Prof. Dr. Mehmet Akif KİREÇCİ, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Mehmet ŞAHİN, Polis Akademisi

Prof. Dr. Mesut ÖZCAN, Diplomasi Akademisi

Prof. Dr. Murat OKÇU, Süleyman Demirel Üniversitesi

Prof. Dr. Murat ÖNDER, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Prof. Dr. Orçun İMGA, Polis Akademisi

Prof. Dr. Sıtkı YILDIZ, Kırıkkale Üniversitesi

Prof. Dr. Şule TOKTAŞ, Polis Akademisi

Doç. Dr. Coşkun TAŞTAN, Polis Akademisi

Doç. Dr. Ufuk AYHAN, Polis Akademisi

Dr. Anselmo del Moral TORRES, Centro Universitario de la Guardia Civil

Dr. Vince VARİ, Macaristan Ulusal Kamu Üniversitesi

Danışma Kurulu / Advisory Board

Prof. Dr. Ahmet İÇDUYGU, Koç Üniversitesi

Prof. Dr. Ali BİRİNCİ, Polis Akademisi, Emekli

Prof. Dr. Eyüp G. İSPİR, Emeritus, Ankara

Prof. Dr. Kemal GÖRMEZ, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Prof. Dr. Martha CRENSHAW, Stanford University

Prof. Dr. Musa Mohammed MAHMOUD, National Ribat University

Prof. Dr. Nigel FIELDING, University of Surrey

Prof. Dr. Omar ASHOUR, University of Exeter

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi

Prof. Dr. Ruşen KELEŞ, Ankara Üniversitesi

Doç. Dr. Jaishankar GANAPATHY, Norwegian Police University

Dr. Szabolcs MATYAS, Macaristan Ulusal Kamu Üniversitesi

Baş Editör : Dr. Oğuzhan YANARIŞIK

Alan Editörleri : Dr. Yakup ŞAHİN, Arş. Gör. Orhan ÇİFÇİ

Yayın Asistanı : Arş. Gör. Emre ÖZTÜRK

Türkçe Dil Editörü : Öğr. Gör. Durmuş BEYAZIT

İngilizce Dil Editörü : Öğr. Gör. Zehra Aysun TÜMER

Sekreteryaya / Secretary : Barış ZAFRAK - Yusuf DENİZ

Tasarım / Design : Erhan ÖRÜN

Her hakkı saklıdır. © Güvenlik Çalışmaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan yaygın süreli bir yayındır. Hakemli akademik bir dergi olan Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nde yayınlanan makalelerdeki görüş ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Polis Akademisinin veya Emniyet Genel Müdürlüğü'nün görüşlerini ifade etmez. Makaleler sadece dergiye referans verilerek akademik amaçla kullanılabilir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi, **ULAKBİM TR Dizin**, Index Copernicus, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index) ve Eurasian Scientific Journal Index'te yer almaktadır.

Yönetim Yeri Adresi / For Correspondence: Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü, Necatibey Cad: 108, 06580 Anıttepe - Çankaya - Ankara / TÜRKİYE Tel: +90 (312) 462 90 43 E-posta: guvenlikcalismalari@pa.edu.tr

Baskı: Polis Akademisi Başkanlığı Basım ve Yayımlar Şube Müdürlüğü Fatih Sultan Mehmet Bulvarı No:218, 06200 Yenimahalle, Ankara Sertifika No: 45724

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Editörden.....155

Makaleler

Salih Zeki Haklı

Erken Cumhuriyet Döneminde Polis Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi.....4

Establishment and Improvement of Police Organization in the Early Period of Turkish Republic

Ayfer Genç Yılmaz, Onur Ağkaya

Polis-Ordu İlişkileri: Uluslararası Barış Koruma Misyonları Örneği.....31

Police-Military Relations: The Case Of International Peace Operations

Mehmet Oğuz Taçyıldız, Asuman Çukur

The Impact of Defense Expenditures on Macroeconomic Indicators in Turkey: 2000-2020 Period50

Türkiye’de 2000-2020 Döneminde Savunma Harcamalarının Makroekonomik Göstergeler Üzerine Etkisi

Taner Tümer

Terör Olaylarının Ticari Küreselleşmeye Etkisi: Türkiye Örneği.....75

The Impact of Terrorist Incidents on Commercial Globalization: The Case of Turkey

Fatih Dedemen

Antropolojik İstihbarat: Pozitivist ve Post-Pozitivist Paradigmalar Bağlamında Özneyi Anlamak Üzerine Bir Model Önerisi.....101

Anthropological Intelligence: A Model Proposal on Understanding the Subject in the Context of Positivist and Post-Positivist Paradigms

Editörden

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin 24. Cilt 1. Sayısını kapsamlı bir içerikle okuyucuya sunuyoruz. Derginin bu sayısında, toplam beş makale yer almaktadır.

Sayının ilk makalesi olan “Erken Cumhuriyet Döneminde Polis Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi” başlıklı yazı Doç. Dr. Salih Zeki Haklı tarafından kaleme alınmıştır. Bahse konu makalede yazar, Türkiye’de Millî Mücadele döneminin ilk günlerinden itibaren iç güvenliğin sağlanmasına büyük önem verildiğini ve nitekim ilk kez 1845’te kurulmuş olan polis teşkilatının yeni bir isimle varlığını Ankara’da sürdürmeye devam ettiğini ifade etmektedir. Buna karşın 1920’li yıllarda teşkilatın kurumsallaşma sürecinin sadece merkez teşkilatıyla sınırlı kaldığını ve vilayet teşkilatlarının bu dönemde yeterli düzeyde gelişemediğini belirtmektedir. 1930’lu yıllarda polisin teşkilat yapısının güçlendiği ve faaliyet sahasının genişlediği bir süreç yaşandığını vurgulamaktadır. Bu dönemdeki polisin mevcut durumunu anlamak için “polisin teşkilat yapısı ile beşerî kaynağının ne olduğu”, “siyasal iktidarın polisi hangi amaçları gerçekleştirmek için güçlendirdiği” ve “polisin kendisine yüklenen bu amaçları ne ölçüde benimsediği” meselelerini incelemenin önem taşıdığını ifade etmektedir. Bu makalesinde, bu üç meseleden ilkinin teşkil eden, erken Cumhuriyet dönemindeki polis teşkilatının 1920-1931 ve 1932-1938 yıllarını içeren iki ayrı dönemdeki teşkilat yapısını ve beşerî kaynağını ayrı ve mukayeseli biçimde incelemektedir.

Sayının ikinci makalesi Dr. Öğretim Üyesi Ayfer Genç Yılmaz ve Onur Ağkaya tarafından yazılan “Polis-Ordu İlişkileri: Uluslararası Barış Koruma Misyona Örneği” başlıklı yazıdır. Bahse konu yazıda, polis ve ordu arasındaki işlevsel ve örgütsel ayrışmanın modern devlet oluşumunun en önemli bileşenini oluşturduğu vurgulanmaktadır. Buna göre, geleneksel olarak, polis içeride hukuk ve düzeni sağlarken, ordu devleti dış tehditlere karşı korumaktadır. Soğuk Savaş sonrasında, iç ve dış güvenlik arasında var olan ayrım bulanıklaşmaya başlamıştır. Güvenlik tehditlerinin değişen doğasına bir reaksiyon olarak polis ve ordu rolleri bu süreçte iç içe geçmeye başlamıştır. Bu çalışma, polis ve ordu kesişiminin en açık şekilde, uluslararası barış operasyonları bağlamında, uluslararası arenada gözlemlenebildiğini iddia etmektedir. Polis ve ordu etkileşiminin nasıl gerçekleştiğini uluslararası barış operasyonlarının detaylı bir incelemesi üzerinden analiz etmekte, bu operasyonlarda ordunun nasıl polis görevleriyle donatıldığını incelemekte ve bunun olası sonuçlarına odaklanmaktadır.

Bu sayıda yer alan üçüncü makale, Mehmet Oğuz Taçyıldız ve Dr. Öğretim Üyesi Asuman Çukur tarafından kaleme alınmıştır. “Türkiye’de 2000-2020 Döneminde Savunma Harcamalarının Makroekonomik Göstergeler Üzerine Etkisi” başlıklı çalışmanın amacı Türkiye’de savunma harcamaları ile önemli makroekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi 2000-2020 dönemi için analiz etmektir. Bu dönem için savunma harcamaları ve makroekonomik göstergeler ilişkisi hem uluslararası verilerden hazırlanan SIPRI veri seti hem de bütçe verilerinden hazırlanan veri seti olmak üzere iki ayrı veri setiyle Granger Nedensellik Analizi ile test edilmektedir. Analiz sonuçlarına göre, Türkiye’de savunma harcamaları (SIPRI) ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilirken, bütçe rakamlarından elde edilen savunma harcamaları verileri ile ekonomik büyüme arasında ise tek yönlü bir ilişki tespit edilmektedir. Bütçe savunma harcamaları ile gayri safi yurt içi tasarruflar arasında tek yönlü bir ilişki bulunmakta, savunma harcamaları ile işsizlik ve dış ticaret dengesi rakamları arasında ise bir ilişki tespit edilememektedir. Sonuçlar politika önerileri ile tartışılmaktadır.

Sayının dördüncü çalışması, Taner Tümer tarafından kaleme alınan “Terör Olaylarının Ticari Küreselleşmeye Etkisi: Türkiye Örneği” başlıklı yazıdır. Bahse konu çalışmada bir devletin ticari küreselleşme sürecine katılımı açısından, sınırları içerisinde vuku bulan terörist faaliyetlerin etkisi incelenmektedir. 1980-2017 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen terör olayları ile dış ticaret hacmi arasındaki ilişki ARDL sınır testi ile incelenmektedir. Çalışma, Türkiye özelinde terör ve ticari dışa açıklık ilişkisini ARDL yöntemi ile analiz eden içeriği ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Analiz sonucunda dış ticaret ile terör olayları arasında uzun dönemli eşbütünlüşme ilişkisi tespit edilememektedir. Terörün küresel ticari ilişkileri etkileyen bir unsur olduğu hipotezi dış ticaret bağlamında doğrulanamamaktadır.

Sayının son makalesi olan “Antropolojik İstihbarat: Pozitivist ve Post-Pozitivist Paradigmalar Bağlamında Özneyi Anlamak Üzerine Bir Model Önerisi” başlıklı yazı Dr. Fatih Dedemen tarafından kaleme alınmıştır. Bahse konu makalede hem kalitatif hem de kantitatif metotlar insana ilişkin gerçek bilgiye ulaşmada tek başlarına yeterli olamadığı için iki anlayışın sentezine ihtiyaç olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda istihbarat toplama sürecinde de kantitatif yöntemlerle elde edilen veriler tek başlarına sosyal dokuyu tanımlamada yeterli değildir. Elde edilen nesnel veriler, antropolojik metodoloji ile çözümlenerek daha köklü ve kalıcı çözümler oluşturulabilecektir. Antropolojik kavramlar rehberliğinde istihbarat birimlerine operatif düzeyde entegre edilecek “Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi”nin bahsedilen boşluğu dolduracağı, sosyo-kültürel alanda üretilen bilginin ise bugün ve yarının güvenlik ortamının yönetimine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Bu vesileyle Őunu yeniden hatırlatmak isteriz ki önümüzdeki sayı için değerlendirilmek üzere makaleler dergimize Dergipark sayfamız üzerinden (<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gcd>) iletilebilir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin bu sayısına katkı sunan yazarlara ve hakemlere teşekkür ediyor; mevcut sayıda yer alan çalışmaların akademik literatüre katkı sunmasını temenni ediyoruz.

Gelecek sayımızda yeniden buluşmak dileğiyle; iyi okumalar dileriz.

Oğuzhan Yanarışık

Erken Cumhuriyet Döneminde Polis Teşkilatının Kuruluşu ve Gelişimi

Salih Zeki Haklı*

Öz: Türkiye’de Millî Mücadele döneminin ilk günlerinden itibaren iç güvenliğin sağlanmasına büyük önem verilmiştir. Nitekim ilk kez 1845’te kurulmuş olan polis teşkilatı yeni bir isimle varlığını Ankara’da sürdürmeye devam etmiştir. Buna karşın 1920’li yıllarda teşkilatın kurumsallaşma süreci sadece merkez teşkilatıyla sınırlı kalmış ve vilayet teşkilatları bu dönemde yeterli düzeyde gelişmemiştir. 1930’lu yıllarda polisin teşkilat yapısının güçlendiği ve faaliyet sahasının genişlediği bir süreç yaşanmıştır. Bu dönemdeki polisin mevcut durumunu anlamak için “polisin teşkilat yapısı ile beşerî kaynağının ne olduğu”, “siyasal iktidarın polisi hangi amaçları gerçekleştirmek için güçlendirdiği” ve “polisin kendisine yüklenen bu amaçları ne ölçüde benimsediği” meselelerini incelemek önem taşımaktadır. Bu çalışmada ise, bu üç meseleden ilkinin teşkil eden, erken Cumhuriyet dönemindeki polis teşkilatının 1920-1931 ve 1932-1938 yıllarını içeren iki ayrı dönemdeki teşkilat yapısı ve beşerî kaynağı ayrı ve mukayeseli biçimde incelemiştir.

Anahtar Kelimeler: Polis, Türk Polisi, Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü

* Doç. Dr., Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Öğretim Üyesi. szhakli@gmail.com
ORCID: 0000-0003-3403-2281

Establishment and Improvement of Police Organization in the Early Period of Turkish Republic

Salih Zeki Haklı

Abstract: Ensuring the internal security in Turkey had great importance from the first days of the Independence War. As a matter of fact, the Turkish Police Department, which was first established in 1845, continued to exist in Ankara under a new name. Furthermore, institutionalization process of the police department remained limited with only the headquarter and so the departments in cities hadn't improved sufficiently in 1920's. On the other hand, it was occurred a process that the police department was become stronger and its operational field was enlarged. It has importance to study three problematics in order to understand current situation of the police in this period. The first problematic is "what is institutional structure and human resource of the Turkish police?". The second one is "For what purposes did the political power empower the police?". And finally, "To what extent did the police adopt these aims imposed on it?". The organizational structure and human resources of Turkish police organization in the early period of the republic between 1920-1931 and 1932-1938 which is the first of these three problematics were analyzed separately and comparatively in this study.

Keywords: Police, Turkish Police, General Directorate of Security Affairs, General Directorate of Turkish National Police

Giriş

Türkiye’de 1 Kasım 1922’de Saltanatın kaldırılmasıyla başlayan köklü ve hızlı değişim süreci ilerleyen yıllarda siyasal, idarî, ekonomik ve toplumsal hayatın neredeyse tamamına nüfuz edecek biçimde devam etmiştir. Siyasal iktidar bu değişim ve dönüşüm sürecini büyük ölçüde kamu gücüne ve bürokrasiye dayanarak yürütmüştür. Siyasal iktidar 1925’teki Şeyh Sait İsyanı, 1930’daki başarısız çok-partili hayat denemesi ve aynı sene yaşanan Menemen hadisesi sonrası siyasal gücünü tahkim etmek adına bu bürokratik yapıyı daha da güçlendirme ihtiyacı duymuştur. Bu kapsamda en önemli husus hükümet otoritesinin ülke genelinde güçlü biçimde tesis edilmesi olmuştur. Bunun ise yapılan inkılapların sağladığı siyasal ve toplumsal yapının korunması ile vatandaşların güvenliğinin sağlanması suretiyle mümkün olacağı düşünülmüştür. 1930’lu yıllarda dâhilîye ve adliye teşkilatını güçlendirecek adımların hızlı ve sürekli şekilde atılmasının temelinde de bu anlayış yer almıştır. Bürokrasiye yönelik ilginin daha da arttığı bu yıllarda polis teşkilatı da bu ilgiden payını almıştır. Asayişin, emniyetin ve kamu düzeninin sağlanması adına oldukça önemli yere sahip polis teşkilatının mevcut durumu 1930’lu yıllarda belirli değişim göstermiştir. Nitekim birçok kanun ve nizamnamenin polise yeni vazifeler yüklemesi polisin kamu düzenini sağlamak adına bu görevleri layıkıyla yapabilmesi için daha güçlü, teknik ve profesyonel bir yapıya dönüştürülmesi zorunluluğunu beraberinde getirmiştir.

Bu mânâda Millî Mücadele döneminde teşkilatlanmaya başlamış olsa da Cumhuriyet dönemi polis teşkilatının, esas itibariyle, 1932 ile 1937 yılları arasında yapılan kanunî düzenlemelerle geliştiğini söylemek mümkündür. 1920’li yıllardaki polis teşkilatı bir yandan Osmanlı döneminden tevarüs eden mevzuat ve personelle görev yaparken diğer yandan teşkilatın kurumsallaşma süreci sadece merkez teşkilatıyla sınırlı kalmış ve vilayet teşkilatları bu dönemde yeterli düzeyde gelişmemiştir. Teşkilatlanmadaki bu durum iç güvenlik faaliyetlerinde de kendisini göstermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında iç güvenlikle ilgili faaliyetler polis ve jandarma arasında bölge esasına göre tanzim edilmiştir. Buna göre vilayet merkezleri ve kazalarda polisin, bu bölgeler dışında kalan yerlerin ise jandarma sorumluluğunda olması kabul edilmiştir. Bu kaideye rağmen polis teşkilatının yetersizliği nedeniyle polis sorumluluğunda olması gereken yerlerde dahi jandarmanın görev yapması söz konusu olmuştur. Yaşanan yetki çatışmalarının önlenmesi ve güvenlik faaliyetlerinin verimliliğinin sağlanması yine 1930’lu yıllarda yapılan kanunî düzenlemelerle mümkün hâle gelmiş ve polisin faaliyet sahasının genişlediği bir süreç başlamıştır. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde polisin erken Cumhuriyet dönemindeki mevcut durumunu anlamak için “polisin teşkilat yapısı ile beşerî kaynağının ne olduğu”, “siyasal iktidarın polisi hangi amaçları gerçekleştirmek için güçlendirdiği” ve “polisin kendisine yüklenen bu amaçları

ne ölçüde benimsediği” meselelerini incelemek önem taşımaktadır.¹ Bu makalede ise, bu üç meseleden ilkinin teşkil eden, erken Cumhuriyet dönemindeki polis teşkilatının 1920-1931 ve 1932-1938 yıllarını içeren iki ayrı dönemdeki teşkilat yapısı ve beşerî kaynağı ayrı ve mukayeseli biçimde incelenmektedir. Böylelikle diğer iki meseleyle ilgili çalışmalara belirli bir temel sağlanmış olmakla birlikte polisin tarihsel süreç içerisindeki gelişimini takip etmek de mümkün olacaktır.

1920 İle 1931 Yılları Arası Dönemde Polis Teşkilatı

Polis Teşkilatının Merkezdeki Örgütlenmesi ve Yasal Sorumluluğu

Türkiye’de modern anlamda 1845 senesinde kurulan polis teşkilatı Cumhuriyet döneminin ilk yıllarındaki hızlı siyasal, idarî, ekonomik ve toplumsal değişime benzer bir kurumsal dönüşüm sürecini kendisi de tecrübe etmiştir. Millî Mücadelenin ilk anından itibaren faaliyetlerini sürdüren polis teşkilatının 1920’li yıllardaki görece zayıf yapısı bürokrasinin siyasal ve toplumsal süreç üzerindeki etkinliğini artırdığı 1930’lu yıllarda güçlenmeye başlamıştır. 1920’li yıllardaki bu olumsuz duruma rağmen Millî Mücadelenin başından itibaren polis teşkilatının varlığına büyük önem verilmiştir. Bu dönemde Türkiye’nin İstanbul ve Ankara olmak üzere iki ayrı merkezden idare ediliyor olmasının etkisi polis teşkilatının yapısında da görülmüştür. İstanbul hükümetine bağlı şekilde faaliyet gösteren Emniyet-i Umumiye namıyla bir polis teşkilatı bulunmasına karşın, Büyük Millet Meclisi hükümeti kendi hâkimiyetinde ayrı bir polis birimi ihdas etmeyi zorunlu görmüştür. Nitekim Büyük Millet Meclisinin açılmasından kısa süre sonra 24 Haziran 1920 tarihinde Ankara’da Millî Mücadeleye katılmış polislerden meydana gelen Emniyet-i Umumiye Müdürlüğü (EUM) adıyla yeni polis teşkilatı faaliyete geçmiştir (Alyot, 2008, s. 605). Bu dönemde emniyetle ilgili bütün dosyaların İstanbul’daki teşkilatın elinde kalmış olmasına rağmen Ankara’daki teşkilat asayiş görevini sağlamaya çalışmıştır. Millî Mücadele döneminde Ankara’daki polis teşkilatı “bir Umum Müdürü, bir mümeyyiz ve dört kâtip” olmak üzere sadece altı kişiden meydana gelmiş ve bu nedenle şube dahi kurulamamıştır (İM, 1938, s. 37).² Bu ikili idarî durum üç seneye yakın bir süre devam etmiştir. Siyasî gücün tamamen Ankara’ya geçmesiyle birlikte 24 Şubat 1923’te İstanbul Emniyeti Umumiye lağvedilerek bu birim Ankara’daki merkez teşkilatın İstanbul polis müdürlüğüne dönüşmüştür (Okçabol, 2016, s. 103).

Cumhuriyetin ilk yıllarında EUM maddî ve beşerî kaynaklarının yetersiz olmasının yanı sıra isyanlar ve eşkıyalıkla mücadelede daha çok ordunun kullanılması gibi nedenlerden dolayı güçlü bir teşkilat yapısına belirli bir süre ulaşamamıştır. 1924’teki teşkilatlanma girişimleri kapsamında “Adlî ve Siyasî”,

¹ Bu üçlü tasnif İsmail Kara’nın Cumhuriyet Türkiye’sinde Bir Mesele Olarak İslâm 2 isimli eserinde belirttiği usul dikkate alınarak yapılmıştır. Detaylı bilgi için (Kara, 2016, s. 381).

² Dahiliye Vekâleti tarafından yayınlanan İdare Mecmuası referanslarda “İM” olarak kısaltılmıştır.

“Seyrisefer ve Ecanip” ve “Memurin ve Levazım İşleri” olmak üzere üç şube meydana getirilmiştir. Bununla birlikte 1925’ten 1930’a kadar her sene Bütçe Kanununa bağlı kadro cetvelleriyle şube müdürlüklerinin yapısında birtakım değişiklikler yapılmıştır. 1925 senesinde ismi Emniyeti Umumiye Umum Müdürlüğü (EUUM) olarak değiştirilen teşkilatın istihbarat faaliyetlerini yürütmek üzere aynı sene “İstilaat Mütihazıslığı” adıyla kurulan bürosu 1926’da dördüncü şubeye dönüştürülmüştür (BCA, 88.581.14). 1928 senesinde “Memurin” ve “Levazım” şubeleri iki ayrı birime dönüştürülerek şube sayısı beşe yükselmiştir. Bir sene sonra bu iki şube yeniden birleştirilirken “Ekalliyet” ve “Neşriyat” şubeleri ihdas edilmiştir. 1930 senesinde kabul edilen *1624 sayılı Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun* ile Cumhuriyet döneminde ilk kez EUUM’nin teşkilat yapısı kanunî düzenlemeyle belirlenmiştir. Buna göre 1931’de “Adli ve Siyasî” şubesinin ismi “İdarî-Adli-Beledî”; “Neşriyat” şubesinin ismi “Fen ve Neşriyat” olarak değiştirilirken “Emniyet ve Asayiş” isimli yeni bir şube kurulması suretiyle beş şubeyle faaliyet göstermesi kararlaştırılmıştır (İM, 1938, s. 42-43).

Elbette EUUM’nin merkezî teşkilatlanmasındaki bu değişim ve gelişimde polise yüklenen hukukî ve idarî işlerin önemli payı olmuştur. Ne var ki Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında polisin merkez örgütünün teşkilatlanmasıyla ilgili adımlar hızlı biçimde atılmış olmasına karşın teşkilatın şekillenmesini belirleyen polisin görev ve sorumlulukları büyük ölçüde Osmanlı dönemine ait 1323/1907 tarihli Polis Nizamnamesi hükümleri çerçevesinde tatbik edilmiştir. Nizamname 1845’ten itibaren gelişen polis teşkilatının bu değişiminin ürünü olarak ortaya çıkmış önemli bir düzenlemedir. Polisin görev ve sorumluluklarını tafsilatlı şekilde göstermesi açısından polis teşkilatının temel esaslarını tespit etmiştir (Tongur, 2016, s. 206-7). Nizamnamenin polisin görevleriyle ilgili hükümlerinin 1934’te kabul edilen *2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu*’na kadar uygulanmaya devam etmesi kurucu bir metin özelliğini taşımasından kaynaklanmıştır.

Polisin Cumhuriyet dönemindeki temel görev ve sorumluluklarını anlamak adına büyük öneme sahip bu Nizamname polisin “idarî, mülkî ve adlî” olmak üzere üç temel görevi ifa etmekle yükümlü olduğunu içermiştir. İdarî görevler ülkede emniyet ve asayişin tesis edilmesi ile polisin suçun oluşmasını engelleyici tedbirler alması şeklinde tanımlanmıştır. Oldukça kapsamlı biçimde anlatılan bu görevler kişilerin ırz, can ve malının korunması; serserilerin ve mazanneisu erbabının takibi;³ şüpheli görülen kişilerin yakalanması; eğlence mekânlarının kontrolü; muhtaç durumdakilere yardım; gençleri içkiye ve fuhuşa teşvik edenleri engelleme ve belediye işlerine yardım olarak sıralanmıştır. Mülkî görevler daha çok siyasal düzeni tehdit edecek söz, teşebbüs ve fiillerle mücadele edilme-

³ Osmanlı döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde özel bir tanıma sahip olan serserilik kanunî düzenlemelerle suç olarak kabul edilmiştir. Serseri, suç işleme ihtimali yüksek olan işsiz gezmeye alışmış kişiler şeklinde tanımlanmıştır (Gökmen, 2019: 19). Mazenneisu kavramı ise “ağır cezayı gerektiren suçlarla, hırsızlık, yankesicilik vb. suçlardan dolayı en az iki kez mahkûm olan ve hareketleri şüpheli görülen kimseler” olarak belirtilmiştir (Yılmaz, 2006: 435).

si olarak belirtilirken; adlî görevler ise suçun vuku bulmasını müteakip polisin suçları araştırması, delilleri toplaması ve zanlıları yakalayarak adliyeye teslim etmesine karşılık gelmiştir (Tongur, 2016, s. 213-5). Nizamnamenin uygulanmasıyla birlikte Osmanlı döneminin polislikle ilgili tecrübesi Cumhuriyete intikal etmiş ve polisin faaliyetlerinde belirli bir süreklilik sağlanmıştır. Öyle ki bu durum kendisini 2559 sayılı Kanunun ve 1938’de kabul edilen *Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesinin* de büyük ölçüde 1907 tarihli Nizamnamenin bu esaslarına benzer biçimde hazırlanmasında göstermiştir.

Polis Teşkilatının Vilayet Örgütlenmesi ve Yürüttüğü Görevler

Polisin idarî, mülkî ve adlî görevlerini yürütmede en önemli unsur elbette vilayet teşkilatı olmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında vilayetlerdeki polis teşkilatı “polis merkezleri” ve “polis karakolları” şeklindeki iki birimden meydana gelmiştir. Buna göre polis merkezleri vilayetlerdeki polislik faaliyetlerinin odak noktasını teşkil ederken, karakollar da bu merkezin uyduları konumunda vilayet ve kazalarda kurulmuştur (Okçabol, 2016, s. 124). Polisin vilayetlerdeki teşkilatını biçimlendiren bu ayırım, yine Osmanlı döneminden tevarüs eden, 1329/1913 tarihli Polis Nizamnamesine göre düzenlenmiştir. Nizamname çerçevesinde vilayet teşkilatının polis merkezinden, karakollardan, karakollara bağlı polis noktalarından ve devriye memurlarından meydana geldiği belirtilmiştir. Nizamnamede ayrıca her bir unsurun vazifeleri detaylı biçimde izah edilmiştir (EGM, 2021, s. 293-302). Bu teşkilat yapısı ve görevler 1941’de kabul edilen *Polisin Disiplinine Merasim ve Topluluklardaki Rolüne ve Polis Karakolları Teşkilatı ile Vazifelerine Dair Talimatnameye* kadar yürürlükte kalsa da polisin bu dönemde mücadele etmek durumunda kaldığı maddî ve beşerî yetersizlikler merkez ve vilayet teşkilatının tam mânâsıyla oluşmasını engellemiştir. Öyle ki İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Samsun, Trabzon, Konya gibi vilayetlerdeki polis merkezlerinde bürolar tanzim edilmiş olsa da diğer vilayetlerde benzer bir teşkilatlanma tesis edilememiştir. Bürolar arasındaki iş bölümü sağlanmadığı için faaliyetler sistematik şekilde yürütülememiştir (BCA, 88.581.14). Ayrıca bütçeden yeterli miktarda kaynak aktarılamaması nedeniyle Bursa, Sinop, Tokat ve Amasya gibi birçok vilayetin merkez kazalarında polis teşkilatı kurulamamış ve bu yerlerde iç güvenlik jandarma tarafından temin edilmek durumunda kalmıştır.

Bu durumun da etkisiyle Cumhuriyetin ilk yıllarında asayişin sağlanması konusunda yaşanan sorunlardan birini polis ve jandarmanın yürüttüğü güvenlik faaliyetlerinin çakışması oluşturmuştur. Bu durum ayrıca güvenlikle ilgili kararların iki kurum tarafından farklı biçimde alınmasına yol açmıştır (BCA, 88.581.14). Gerek her iki kurumun teşkilatlanmasında yaşanan sorunlar gerekse bu yetki karmaşasının etkisiyle bu iki kurumun çarşı ve mahallât bekçileri ve korucuları da içine alacak şekilde “tevhidî zabıta” olarak adlandırılan bir yöntemle tek bir teşkilat hâline dönüştürülmesi düşünülmüştür. Dahiliye Vekili Şükrü Kaya, Cum-

huriyet Halk Fırkası'nın (CHF) 1931'deki Üçüncü Büyük Kongresinde özellikle kırsal bölgelerde personel ve karakol yetersizliği nedeniyle yaşanan asayiş sorunlarının ileride zabitanın birleştirilmesiyle çözüleceğini söylemiştir. Kaya, ayrıca, İtalya modeli esas alınmak suretiyle yapılacak bir kanunî düzenlemeyle, zabitanın tamamının Dahiliye Vekâletinin sorumluluğu altına alınacağını ifade etmiştir (CHF, 1931, s. 118). Her ne kadar ilerleyen dönemde polis ve jandarmanın birleştirilmesine yönelik böyle bir kanunî düzenleme yapılmasa da gerek EİUM'nin ve Jandarma Komutanlığının Dahiliye Vekâletinin inşa edilen yeni binasının sağ ve sol kanatlarına yerleşmesi gerekse 1937'de açılan polis ve jandarma okullarının aynı binada hizmet vermesi gibi uygulamalar “tevhidî zabıta” düşüncesinin ilerleyen yıllarda da gündemde kalmasına neden olmuştur.

EUUM'nin merkezdeki teşkilatlanmasına ilişkin sorunlara vilayetlerde asayişin temin etmede hayati öneme sahip polis karakollarında da şahit olunmuştur. Yeni karakolların kurulmasına ihtiyaç duyulduğu hâlde ve İstanbul başta olmak üzere birçok vilayetteki mevcut karakolların tamire muhtaç durumda olmasına rağmen maddî imkânsızlık nedeniyle gerekli inşa ve tadilat işlemleri uzun yıllar boyunca yapılamamıştır. Tamirâtı için kaynak tahsis edilemeyen bu karakollar zamanla kapatılarak polis noktalarına dönüştürülmüştür (BCA, 88.580.19). Ayrıca karakol binalarının önemli kısmının kiralanmak suretiyle kullanılması başka sorunları beraberinde getirmiştir. Toplam 548 polis karakolundan 210'unun kiralanarak kullanılıyor olması bu durumu açıkça ortaya koymuştur (Okçabol, 2016, s. 162). Karakollardaki bu maddî sorunların yanı sıra bu yerlerde yeteri sayıda polis istihdam edilememesi asayişin sağlanmasında çeşitli sorunlara sebebiyet vermiştir. 1913 tarihli Polis Nizamnamesine göre polis karakollarının en az yedi polisten oluşması gerektiği hâlde çoğu karakolun bu sayının altında personelle idare edildiği görülmüştür.

Karakolların fizikî koşullarındaki bu sorunların yanı sıra polisin muhaberatı açısından önem taşıyan telefon hatları konusunda da sorunlar yaşanmıştır. 1930'lu yılların başında polis telefonlarının tek hatlı ve topraktan istifade edilerek kullanılmasından dolayı iletişim güvenliğinin sağlanmasında birtakım aksaklıklar ortaya çıkmıştır. Bu tür telefonlar teknik açıdan yetersiz oldukları için polisler arasında yapılan muhaberatın dışarıdan dinlenilmesi gibi bir risk ortaya çıkmıştır. Bu nedenle tek hatlı telefonların çift hatlı olanlarla değiştirilmesi ve toprakla olan temasının sonlandırılması yönünde çalışmalar yürütülmüştür (PM, 258, s. 709-10).⁴

Merkez ve vilayetlerdeki bu sorunlar büyük ölçüde EUUM'nin bütçeden aldığı miktarın yetersizliğinden kaynaklanmıştır. İlerleyen yıllarda da devam edecek bu durum bazı yıllarda polise tahsis edilen tutarın azalmasına dahi yol açmıştır. Buna göre 1924 senesinde 3.123.004 TL olarak tespit edilen tutar 1925'te 3.802.296 TL'ye, 1926'da 3.864.839 TL'ye, 1927'de 3.953.633 TL'ye ve 1928'de 4.871.642

⁴ Emniyet İşleri Umum Müdürlüğüne yayınlanan Polis Mecmuası referanslarda “PM” kısaltmasıyla gösterilmiş ve derginin sayı ve sayfa bilgileri belirtilmiştir.

TL'ye yükselmiştir. Buna karşın 1929 bütçesinde bu tutar 4.529.984 TL'ye, 1930'da 4.435.964 TL'ye, 1931'de 4.185.524 TL'ye ve 1932'de 3.944.000 TL'ye düşmüştür (Okçabol, 2016, s. 158-9). EUUM'ye ayrılan bütçenin azalmasında 1929'da tüm dünyayı etkileyen "Büyük Buhran" kadar aynı sene Osmanlı Devleti'ne ait borçların ödenmeye başlamasının etkisi olduğu söylenebilir. Bu ekonomik koşulların yanında siyasal iktidarın iç güvenlik politikalarındaki tercihlerinin de etkisinden bahsedilebilir. Nitekim Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın 1931'deki bütçe görüşmelerinde "*Bu asayişte, evvel emirde köylerde emniyetin teessüs etmesidir. İşte asayişin hakikî manası ve istediğimiz asayiş te budur. Yoksa bu temin edilmedikten sonra memlekette asayişin lâyikile temini mümkün olamaz.*" derken siyasal iktidarın bu dönemdeki iç güvenlik önceliğinin şehirlerden ziyade köyler olduğunu açıkça vurgulamıştır (TBMMZC, 15.07.1931).⁵ Benzer şekilde bu konuşmadan iki ay önce gerçekleşen CHF Üçüncü Büyük Kongresinde de Şükrü Kaya iç güvenlikle ilgili yapılması gerekenleri ve yapılacakları anlatırken neredeyse tamamen köylerin güvenliğinden sorumlu jandarma teşkilatı üzerinde durmuştur (CHF, 1931, s. 114-7).

Polis Teşkilatının Personel Açısından Genel Durumu

Teşkilat yapılanmasındaki bu sorunlar, yine maddî imkânlarla bağlı olarak, polisin niceliği ve niteliğindeki eksikliklerden de kaynaklanmıştır. 1920-1932 yılları arasındaki dönemde hem siyasal iktidar hem de polislikle ilgilenen birçok kişi polisin nicelik ve nitelik açısından yeterli düzeyde olmadığını dile getirmiştir. Özellikle vilayetlerdeki polis mevcudunun ihtiyacı karşılamaktan uzak olduğu siyasal iktidar tarafından bilinen ve kabul edilen bir durum olmuştur (TBMMZC, 04.07.1934). Cumhuriyetin ilk yıllarında polis sayısının oldukça az olmasına ve bu eksikliğin kanunî vazifelerin layıkıyla yapılmasına engel olmasına karşın yaşanan bu sorunun sadece polis teşkilatına özgü olmadığı görülmüştür. Bu dönemde jandarmanın da hatta iç güvenlik bürokrasisi dışındaki kamu görevlileri sayısında da benzer bir duruma rastlanmıştır. Öyle ki birçok vali vilayetlerdeki öğretmen, doktor ve diğer devlet memurları sayısının yetersiz olduğuna ve benzer şekilde teşkilatlanma açısından sorunların yaşandığına temas etmiştir (DV, 1937).⁶

Cumhuriyetin ilânı ile 2049 sayılı *Polis Teşkilatı Kanunu*'nun kabul edildiği 1932 senesi arasındaki döneme bakıldığında polis sayısının yetersizliği açıkça görülür. Mezkûr zaman aralığında bir yandan polisin görevleri ve çalışma sahası genişlerken diğer yandan polis sayısında zamanla azalma yaşanmıştır. Buna göre 1923 senesinde 4.350 polis görev yaparken bu sayı 1925'te 4.464; 1926'da 4.139; 1929'da 4.214; 1930'da 4.045; 1931'de 3.800 olmuştur (BCA, 88.581.14). Türkiye'nin nüfusu sürekli artarken polis sayısının azalması iç güvenlik hizmetlerinin

⁵ Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi ifadesi kısaltmalarda "TBMMZC" olarak gösterilmiştir.

⁶ Dahiliye Vekâleti kısaltmalarda ifadesi "DV" olarak gösterilmiştir.

sağlıklı biçimde sunulmasını engellediği gibi kamu düzeninin sağlanması açısından kişi başına düşen polis sayısının da kademeli biçimde azalmasını beraberinde getirmiştir.

Polisin vilayetlerdeki merkez, karakol, polis noktası ve devriye gibi görevleri de layıkıyla yerine getirememesinde personel eksikliğinin etkisi hissedilmiştir. Bunun dışında rütbeli polis mevcudunun gerekli sayıda olmaması vilayet teşkilatının istenilen idarî seviyeye çıkmasını engellemiştir. Bu eksiklik sebebiyle vilayet teşkilatları vilayetlerin büyüklüğüne göre farklı rütbelerdeki polis amirlerince idare edilmiştir. Olağan şartlarda sadece emniyet müdürleri veya emniyet memurlarınca idare edilmesi gereken vilayet müdürlükleri amir personel yetersizliği nedeniyle alt rütbeli polis amirleri tarafından idare edilmek durumunda kalmıştır. Buna göre vilayet teşkilatları polis müdürleri, serkomiserler, ikinci komiserler ve komiser muavinleri tarafından yönetilen birimler olarak taksim edilmiştir. 1926 senesinde amir sayısının az olması nedeniyle sadece 20 vilayet polis müdürleri tarafından idare edilebilmiştir (BCA, 88.581.14).⁷

Polis sayısındaki bu sorunlar onun niteliğinde de kendisini göstermiştir. Bu durum 1937’de kabul edilen 3201 sayılı *Emniyet Teşkilat Kanunu*’na kadar devam etmiştir. Çalışma şartlarının zorluğu, maaşların oldukça düşük olması ve meslekte terfinin belirsizliği gibi unsurlar başta olmak üzere birçok nedenden dolayı eğitilmiş kişiler polislik mesleğini tercih etmemişlerdir. 3201 sayılı Kanundan önce ilkökul mezunlarının dahi polis olmayı istememeleri nedeniyle polislerin büyük çoğunluğu Millet Mektepleri’nde okuma-yazma öğrenmiş kişilerden meydana gelmiştir. Halim Alyot, 1947 senesinde neşrettiği “Türkiyede Zabıta Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum” isimli eserinde bu durumu şu şekilde izah etmiştir: “*Cumhuriyet devrinin ilk senelerinde, iş sahasının gittikçe genişlemesi nispetinde, polis kademelerinin maaşları da o nispetle azalmıştı. Hatta beş sınıflı ilk mektep ve orta mektep mezunları bile serbest mesleklerde veya zahmeti polise, nispetle fevkalade az diğer memuriyet sınıflarında iş bulabilmekte ve polisliğe rağbet göstermemekte idi. Bu polislin keyfiyet bakımından sükutunu mucip oluyordu.*” (Alyot, 2008, s. 655).

⁷ 1924 senesinde polis müdürleri tarafından idare edilen vilayet teşkilatları Ankara, Antalya, Adana, Samsun, Trabzon, Konya, Kastamonu, Sivas, Erzurum, Kars, Eskişehir, Elazığ, Zonguldak ve İzmit olmuştur. Serkomiserlerce idare edilen vilayet teşkilatları Diyarbakır, Bitlis, Amasya, Tokat, Bolu, Afyonkarahisar, Malatya, Yozgat, Sinop, Menteşe, Urfa, Kayseri, Gaziantep ve Ertuğrul olarak sıralanmıştır. İkinci komiserlerin idare ettiği teşkilatlar Rize, Kütahya, Ordu, Gümüşhane, Niğde, Aydın, Isparta, Silifke, Maraş, Mardin, Kırşehir, Çorum, Denizli, Çankırı, Ardahan ve Artvin olmuştur. Komiser muavinleri ise Aksaray, Burdur, Beyazıt, Saarat, Genç, Muş ve Van’da görev yapmıştır (Alyot, 2008, s. 611). 1926’da 20 vilayet emniyet müdürü, 5 vilayet emniyet memuru, 23 vilayet serkomiser, 8 vilayet ikinci komiser ve 7 vilayet komiser muavinleri tarafından idare edilmekteydi. 1933 senesine gelindiğinde ise 33 vilayette emniyet müdürü, 27 vilayette ise emniyet memuru vilayet polis teşkilatlarını idare etmiştir (BCA, 88.581.14).

EUUM'nin özellikle vilayetlerde ciddi bir beşerî kaynak eksikliğiyle karşılaşması polislik faaliyetlerinin istenilen düzeyde yürütülmesine mâni olduğu gibi birtakım hukuk dışı eylemlerin de gerçekleşmesine sebebiyet vermiştir. EUUM'nin hazırladığı raporlara bakıldığında suç işleyenlerin yakalanma oranları ancak 1930'lu yılların sonlarına doğru belirli bir artış göstermiştir. Ayrıca büyük şehirler dâhil olmak üzere ülkenin birçok yerinde asayiş sorunlarının yaşandığı Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Genel Kurul görüşmelerinde, CHF Büyük Kongrelerinde ve Dahiliye Vekâletinin iç güvenlikle ilgili toplantılarında dile getirilmiştir. Polisin vazifesini icra ederken kanunî hükümlere harfiyen uyma mecburiyeti olmasına karşın personelin mevcut durumu bazı istenmeyen hadiselerin vuku bulmasına da yol açabilmiştir (BCA, 88.580.14).

Polisin niteliğiyle ilgili bu sorunlar büyük ölçüde Cumhuriyetin ilk yıllarında polis eğitiminin tam anlamıyla tesis edilememesinden kaynaklanmıştır. Siyasal iktidar kısa süre içerisinde yeni polis eğitim kurumları açmasına karşın EUUM'deki eğitimi polis sayısı ancak 1929 senesinde eğitim almayanların sayısını geçebilmiştir. Eğitim alan polis sayısı 3201 sayılı Kanunun polis eğitimi düzenleyen detaylı hükümleriyle yükselmeye başlamıştır (BCA, 88.581.14). 1937'de kurulan Ankara Polis Enstitüsü (APE) ve sonraki sene açılan Polis Kolejinin kadar polis eğitimi Osmanlı'dan devralınan İstanbul (Dersaadet) Polis Mektebi ile Cumhuriyet döneminde açılan Sivas, Konya ve Trabzon'daki polis okullarında verilmiştir. Sivas ve Konya'daki polis okulları 1923'te, Trabzon'daki okul ise 1926'da açılmıştır (İmga, 2017, s. 20). Bu yeni okullar kurs mahiyetinde altı aylık eğitim veren bir yapıda oluşturulmakla birlikte 1931 senesinde kapatılmak durumunda kalmışlardır. Okulların faaliyetlerine son verilmesinde de nitelikli personel eksikliği büyük rol oynamıştır. Nitekim 1930'da ismi Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü (EİUM) olan teşkilatın 1933'te hazırladığı raporda bu okulların verimli olamadıkları gerekçesiyle kapatıldıkları ifade edilmiştir (BCA, 88.581.14). Benzer şekilde 1935'te yine EİUM tarafından hazırlanan başka bir raporda bu okullardaki eğitimci kadrosunun yetersiz olmasından dolayı bu okulların İstanbul Polis Mektebiyle birleştirildikleri ifade edilmiştir (EİUM, 1935, s. 6). Bu gelişmelerin neticesinde 1937'ye kadar polis eğitiminin sorumluluğu tamamen İstanbul Polis Mektebine tevdi edilmiştir (Okçabol, 2016, s. 181).

Polis Teşkilatının Güçlendirilmesine Yönelik İlk Çalışmalar

Bu dönemde merkez ve taşra teşkilatlanması yeniden oluşturulan polisin tekâmülü adına birtakım gayretler de sarf edilmiştir. İlk olarak, polisin merkez teşkilatının şekillenmeye başlamasıyla birlikte 1925'te onu yeni araçlarla güçlendirme yönünde bir irade oluşmuştur. Teşkilatı güçlendirmek adına polise motorlu ve motorsuz araçların alınması bu çerçevede gündeme gelmiştir. Nitekim İcra Vekilleri Heyeti 22 Ocak 1925 tarihli kararıyla polislik faaliyetlerinde kullanılmak üzere Berliye Fabrikasında üretilmiş otomobillerin iki bin altı yüz lira bedel karşılığın-

da alınmasını kararlaştırmıştır (BCA, 12.71.7). Emniyet Teşkilatının ihtiyaç duyduğu araç ihtiyacı ilerleyen dönemde de karşılanmaya devam etmiştir. Benzer şekilde İcra Vekilleri Heyeti 1926'da Ankara ve İstanbul Polis Müdürlüklerinin acil hizmetlerinde kullanılmak üzere bisiklet ve motosiklet alınmasını kabul etmiştir (BCA, 22.76.12).

Ayrıca bu dönemde polislik faaliyetleri için uygun yeni karakolların inşası meselesi de gündemde olmuştur. Bu konuyla ilgili işlemlerin planlanması adına o dönemde yakın ilişkilerin olduğu Weimar Almanya'sıyla iş birliği yapılmıştır. 1931'de Türkiye'nin Berlin Büyükelçiliğinden Alman Dışişleri Bakanlığına gönderilen yazıda bu konudaki iş birliği talebinden bahsedilmiştir. Yazıda "*Almanya'da son zamanlardaki yeni ihtiyaçları tevfikân inşa edilmiş olan en yeni polis merkez ve karakollarının ne tarzda inşa edilmiş olduğu hakkında bazı malumat tedariki Türkiye Cumhuriyeti'nin dairesi aidesi tarafından arz*" olunur denmiş ve "*Bu gibi binalara ait plan ve krokilerle izahatı lazımanın ne suretle tedariki*" olunabileceği sorulmuştur (Koçak, 1991, s. 41-42). Bu doğrultuda Ankara'da birkaç yeni karakol inşa edilmiş olsa da bunların ülkenin tamamına yayılması mümkün olamamıştır. Öyle ki 1930'lu yılların sonlarında dahi karakollarla ilgili olumsuz değerlendirmeler dile getirilmiştir.

Polisin teşkilat yapısını ve polis eğitimini ihtiyaca uygun hâle yükseltmek için bu dönemde yabancı uzmanlardan istifade edilmiş ve EUUM'nin kurumsal olarak uluslararası faaliyetlere katılması sağlanmıştır. Bu çalışmalar arasında 1927'de Avusturya'dan Frederik Ramah ve onun ölümü üzerine 1928'de Edmond Heidenfeld isimli iki uzmanın Türkiye'ye davet edilmesi oldukça önemli yere sahiptir. Bu yıllarda kentleşme ve eğitim gibi birçok sahada Alman uzmanların bilgi ve tecrübesinden yararlanıldığı gibi polis teşkilatının ıslah edilmesinde de bu kişilerden yardım alınmıştır. Heidenfeld 1931 senesine kadar Türkiye'deki çalışmalarını sürdürmüştür (BCA, 1.5.1). Yaptığı incelemelerin ve hazırladığı raporların dışında EUUM'nin resmî dergisi olan Polis Mecmuasında polislikle ilgili güncel meseleler hakkında Türkçe makaleler yayınlamıştır. Heidenfeld'in ülkesinde jandarma teşkilatında görevli olması nedeniyle ondan yeterli ölçüde verim alınamasa da teknik polislik alanında çalışmaları olması sayesinde bu alanda bir dizi değişikliğin yapılmasında katkısı olmuştur. Teknik polislikle ilgili bu katkının izleri 1931 senesinden itibaren yavaş yavaş görülmeye başlanmıştır. Bu döneme kadar polis parmak izi tespiti için on parmağın izini alması gerekirken bu dönemden itibaren tek parmak, ayak ve avuç izleri alınabilir hâle gelmiştir (BCA, 88.581.14).

Heidenfeld'in 1931'de ülkesine dönmesinden sonra yabancı uzmanların Türkiye'de hizmet vermesi yönündeki politika sürdürülmüştür. Nitekim siyasal iktidar 1931'de Alman Dışişleri Bakanlığına ilettiği yazıda "*Türkiye polisinin asrın ihtiyacatına göre esaslı surette ıslahı için malumatı umumiye ve tecrübe sahibi bir mütehasısın*" kendilerine önerilmesini istemiştir. Yazıda ayrıca "*işbu mütehasısın yukarda zikredilen vazifeden başka polis mektebinin asrî bir şekilde*

ifrağı, polise ait fennî hususatın Türkiye tatbiki gibi işlerle de iştilal edeceğinden kendisinin kıymeti ilmiye ve meslekisi bu vezaiî ifaya müsait ve Avrupaca tanınmış bir mütehassis olması” gerektiği bildirilmiştir (Koçak, 1991, s. 41-42). Her iki ülke arasındaki bu iletişime karşın yeni bir yabancı uzman Türkiye’ye gelmemiştir. Fakat 1930’lu yıllarda Türkiye’den birçok yetkilinin Avrupa’ya giderek yerinde incelemeler ve çalışmalar yapması söz konusu olmuştur.

Bu dönemde polis teşkilatının gelişmesi adına uluslararası iş birliklerine büyük önem verilmiştir. Uluslararası suçlara karşı devletlerin ortak mücadele göstermesiyle ilgili çalışmalar yapmak üzere 1926 senesinde Berlin’de toplanan Umumî Polis Umuru Konferansına Türkiye de katılmış ve konferansta EUUM Heyeti Teftişye Reisi Mustafa Arif Bey Türkiye’yi temsil etmiştir. Ayrıca bu programla eş zamanlı tertip edilen uluslararası polis sergisine de katılım sağlanmıştır (BCA, 20.51.17). Günümüzde Interpol adıyla faaliyet gösteren ve o dönem Beynelmîl Zabıta Cürmiye Komisyonu olarak adlandırılan uluslararası toplantıya ise ilk kez 1928’de katılım sağlanmıştır. Türkiye’yi toplantıda Bern Büyükelçiliği İkinci Kâtibi Muzaffer Kâmil Bey temsil etmiştir. İcra Vekilleri Heyetinin 1930 senesinde aldığı kararla EUUM bu uluslararası teşkilata resmen üye olmuştur (BCA, 88.581.14). Teşkilata üye olunmasından sonra Komisyonun resmî yayın organında neşredilen aranan suçlulara ilişkin fotoğraf ve bilgiler Polis Mecmuasında da yayınlanarak polis teşkilatının bu konuda bilgi sahibi olması sağlanmıştır.

Bu iyileştirme çalışmaları, polisin statüsünü ve görevlerini ilk kez kanunî bir düzenleme çerçevesinde gösteren 14 Mayıs 1930 tarih ve 1624 sayılı *Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun*’la farklı bir noktaya ulaşmıştır. Böylelikle polisin merkez teşkilat yapısı ve görevleri Cumhuriyet döneminde ilk kez müstakil bir teşkilat kanunuyla düzenlenmiştir. 1624 sayılı Kanunla ismi Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü olarak değiştirilen kurumun Dâhiliye Vekâleti bünyesinde umum müdürlüğü statüsünde faaliyet gösterdiği resmen hüküm altına alınmıştır. Bununla birlikte EİUM’nin merkez teşkilâtının icra etmekle yükümlü olduğu görevler de sayılmıştır. Buna göre EİUM’nin beş şubeden ve bir evrak bürosundan oluştuğu ifade edilmiştir. Birinci şube ülkenin genel emniyet ve asayişinden, ikinci şube idarî ve adlî polislikten; üçüncü şube personel, eğitim ve levazım işlerinden; dördüncü şube yabancılarla ilgili işlemlerden ve beşinci şube ise teknik, istatistik ve yayın işlerinden sorumlu tutulmuştur (RG, 24.05.1930).⁸

1624 sayılı Kanunun kabulüyle polisin icra etmekle yükümlü olduğu görevleri daha profesyonel ve merkezî biçimde gerçekleştirmesi amaçlanmıştır. Nitekim beşinci şubenin ihdasıyla polisin fennî (teknik) çalışmaları güçlendirilmek istenmiştir. Siyasal iktidar teknik polislikle birlikte parmak izlerinin alınmasını, fotoğraf kayıtlarının tutulmasını, değerli kağıtların sahilliğinin kontrolünü, balistik incelemelerinin yapılmasını sağlayarak suçun tespitini kolaylaştırmak ve

⁸ Resmî Gazete ifadesi referanslarda “RG” kısaltmasıyla gösterilmiştir.

suç kayıt sistemi tesis etmek istemiştir. İlerleyen yıllarda teknik polislik özellikle suç işleme ihtimali yüksek görülen toplumsal grupların siyasal iktidar tarafından kontrolü açısından oldukça önemli rol oynamıştır. Bu kanunî değişiklik sonrası 1931’de “Adli ve Siyasî” şubenin ismi, 1930’da İstanbul ve Ankara’da belediye zabıtasına ait görevlerin polise devredilmesiyle birlikte, “İdarî-Adli-Beledi”;⁹ “Neşriyat” şubesinin ismi “Fen ve Neşriyat” olarak değiştirilirken “Emniyet ve Asayiş” isimli yeni bir şube kurulması suretiyle EİUM’nin beş şubeyle faaliyet göstermesi kararlaştırılmıştır (İM, 1938, s. 42-43).

1932 İle 1938 Yılları Arası Dönemde Polis Teşkilatı

Yasal Düzenlemeler Sonrası Polis Teşkilatının Merkezdeki Örgütlenmesi

Erken Cumhuriyet döneminde siyasal ve toplumsal hayatta bürokrasinin merkezî konuma sahip olduğu bilinmektedir. Siyasal iktidar kendi egemenliğini ve inşa etmek istediği yeni düzeni bürokrasi üzerinden hayata geçirmeyi hedeflemiştir. Bu durum bürokrasinin özellikle 1930’lu yılların başından itibaren siyasî sistemdeki nüfuzunu artırmasını sağlamıştır. Yaşanan gelişmelere paralel olarak bürokrasinin bu amaca matuf bir güce ve hareket alanına sahip olabilmesi için onun yapısal olarak daha kurumsal ve kapsamlı bir hâle dönüştürüldüğü söylenebilir. Nitekim Türkiye’de 1930’lu yıllar aynı zamanda bürokrasinin teşkilat ve faaliyet yapısını güçlendirmek için çalışmaların yoğunlaştığı bir döneme karşılık gelmektedir. Özellikle bu dönemde birçok Bakanlığın merkez ve taşra teşkilatlarının örgütlenme şeklini ve bu birimlerin yürütecekleri görevleri detaylı ve sistematik biçimde izah eden kanun çalışmalarının yapılması önemlidir.¹⁰ Böylelikle bürokrasi kendi hiyerarşik düzenini kurmakla birlikte açık biçimde tespit edilen görev alanında güçlü biçimde faaliyet yürütme imkânına sahip olmuştur. Benzer durum elbette Dâhiliye Vekâleti ve onun bünyesinde yer alan EİUM için de yaşanmıştır.

Polis teşkilatının ancak 1930’lu yıllarda güçlü biçimde teşkilatlanmaya başlaması bürokrasinin bu genel değişimi çerçevesinde düşünülmelidir. Nitekim İsmet İnönü hatıralarında 1920’li yıllarda bürokrasinin oluşmasını ve faaliyetlerini kapsamlı şekilde idare etmesini sağlayacak bir planın henüz var olmadığını ifade etmiştir. İnönü, bu dönemdeki idarî faaliyetlerin olayların ve halkın talepleri neticesinde kademeli ve zamana yayılmış şekilde geliştiğini dile getirmiştir. Karşılaşılan meselelerin önemi ve etkileri oranında veya ihtiyaç duyulan hizmetlerin halkın yönlendirmesi neticesinde gerçekleştiğini belirtmiştir (İnönü, 2018, s. 517). 1930’lu yıllarda polisin teşkilat yapısının güçlendirilmesinde

⁹ 1930’da 1580 sayılı *Belediye Kanunu* hükümleriyle İstanbul ve Ankara Belediyesi’nin zabıta işleri polise devredilmiştir. Bu iki vilayetin haricinde, gerek duyulması hâlinde, başka vilayetlere ait belediye işlerinin de polis tarafından idare edilebileceği hüküm altına alınmıştır.

¹⁰ 1930’lu yıllarda Dâhiliye Vekâletinin yanı sıra Maarif Vekâletinin, Maliye Vekâletinin, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâletinin de teşkilat kanunları kabul edilmiştir (Altunok vd., 2019).

ve faaliyetlerinin artmasında ise polis ve iç güvenlikle ilgili kanunların büyük etkisi olmuştur. Bu dönemde polisin teşkilat yapısıyla ilgili iki kanun, görev ve sorumluluklarıyla ilgili bir kanun ve nizamname hazırlanmıştır. Böylece 1907 ve 1913 tarihli Polis Nizamnameleri kademeli şekilde yürürlükten kalkarken yeni düzenlemeler ihdas edilmiştir. Buna karşın 1920’li yıllarda polislikle ilgili olarak Osmanlı birikiminden faydalanma durumunun bu yıllarda da devam ettiğini söylemek mümkündür. Hazırlanan yeni mevzuata bakıldığında bu Nizamnamelerdeki hükümlerden büyük ölçüde istifade edildiği anlaşılır. Elbette siyasî, hukukî ve idarî sistemin tayin ettiği kamusal alanın genişliği, iktisadî ilişkilerin aldığı yeni biçimler ve devletin toplumla olan ilişkisindeki değişim siyasal sistemin polislik anlayışında farklılıklara neden olmuştur. Bununla birlikte mevcut birikimden yararlanılması polislik faaliyetlerindeki sürekliliğin büyük bir kopuş yaşanmadan Meşrutiyetten başlayarak 1930’lu yıllarda ve devamında varlığını korumasını sağlamıştır.

Yapılan kanunî düzenlemelerle polisin teşkilatlanması, personel yapısı ve faaliyetlerinde büyük değişiklikler yaşanmıştır. Bir önceki on yılda karşılaşılan sorunlar bu dönemde de belirli ölçüde etkili olsa da siyasal iktidarın polis teşkilatına verdiği önemin arttığını söylemek mümkündür. Bu önemin izleri ilk olarak EİUM’nin merkez teşkilatındaki şubelerde görülmüştür. 1624 sayılı *Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilatı ve Vazifeleri Hakkında Kanun* sonrası EİUM’nin beş şubeyle faaliyet göstermesi kararlaştırılmıştır. 1933 senesinde daha önce kurulu bulunan “Emniyet ve Asayiş” iki ayrı şubeye ayrılmış ve 1934’te ise hudut işleriyle meşgul olmak üzere yedinci bir şube meydana getirilmiştir (İM, 1938, s. 42-3). Esasında emniyet ve asayişin iki şube olarak örgütlenmesi ve sınır kontrolüyle ilgili yeni bir şubenin tesisi siyasal iktidarın polise yüklediği siyasal, ekonomik, adlî ve toplumsal görevlerin neticesi olarak ortaya çıkmıştır.

1624 sayılı Kanun EİUM adına büyük bir dönüm noktası olmakla birlikte esas gelişim 1932’te çıkan 2049 sayılı *Polis Teşkilatı Kanunu*’yla yaşanmaya başlamıştır. Kanun mesleğe giriş şartları, seçim ve atama usulleri, terfi süreci, teftiş ve disiplin hükümleri gibi hususları oldukça detaylı şekilde düzenlemiştir. Ayrıca polisi “üniformalı ve sivil”¹¹ olmak üzere iki kısma ayırmış ve merkez ile vilayetlerdeki polislerin tamamının derece, sınıf ve unvanlarını ayrı ayrı belirtmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra teşkilatın yapısını güçlendirecek ve faaliyetleri daha etkin kılacak adımların atılmasına devam edilmiştir. Özellikle bu dönemde polis teşkilatının güçlenmesi ve uluslararası standartlarda faaliyet göstermesi adına birçok teşkilat mensubu inceleme yapmak üzere yurt dışına gönderilmiştir. Bu kapsamda, ilk olarak, amir rütbesindeki bazı

¹¹ 1930’lu yıllarda polislikle ilgili her kanuni düzenlemede polisin üniformalı ve sivil olarak ikiye ayrıldığı görülür. Sivil polis, özellikle, sadece “her nevi emniyet hizmetinde üniformasız çalıştırılan kısımdır” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımın eksik ve totolojik bir yapı arz ettiği açıktır. Siyasal iktidar sivil polisin hangi görevleri ifa edeceğini hiçbir hukukî metinde açık biçimde izah etmemiştir.

polisler incelemelerde bulunmak ve bilgilerini artırmak üzere 1934 senesinden itibaren her sene Viyana'da çalışmalarda bulunmuştur (BCA, 40.77.4; 52.12.6). Bu kişiler Viyana'da kriminoloji, radyoloji, laboratuvar gibi teknik işler ile beledî ve iktisadî polislik alanlarında eğitimlere katılmıştır (EİUM, 1935, s. 10). Ayrıca dönemin Emniyet İşleri Umum Müdürü Şükrü Sökmensüer de Avrupa ülkelerindeki polis teşkilatlarını incelemek üzere Avrupa'ya gitmiştir (BCA, 55.50.2). Bu uluslararası faaliyetler ve Polis Mecmuası'nın yayınladığı gelişmiş ülkelerdeki polis teşkilatlarının yapısıyla ilgili birçok telif ve tercüme makale mevcut yapının güçlendirilmesi çalışmaları kapsamında değerlendirilmiştir.

Bu gelişmelere karşın, 2049 sayılı Kanunun da polisin beşerî kaynağını, maddî imkânlarını ve faaliyetlerini istenen düzeye yükseltmemesi ve ayrıca yapılan diğer idarî düzenlemelerin beklenen neticeyi vermemesi üzerine 1937'de yeni bir teşkilat kanunu kabul edilmiştir. *3201 sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu*, ilerleyen kısımlarda daha detaylı temas edileceği şekilde, polisin tanımı ve görevleri; memuriyet dereceleri; mesleğe kabul şartları; polislik eğitimi; terfi, maaş ve disiplin sistemi açısından oldukça önemli hükümler içermiştir. Böylelikle hem mesleğe olan cazibenin artırılması suretiyle daha nitelikli beşerî kaynağa ulaşılmak istenmiş hem de polislik faaliyetlerinin daha planlı ve sistemli gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. Teşkilat kanunundaki bu değişiklik etkisini EİUM'nin merkez ve vilayet teşkilatının örgütlenme şeklinde de göstermiştir. Merkez teşkilatı genel müdür, genel müdür yardımcılarını ve teftiş heyetinden oluşmuştur. Kanunla ilk kez dört daire başkanlığı ihdas edilmiş ve eskiden var olan şubeler bu dairelere bağlanmıştır. Ayrıca hukuk işleri müdürlüğü, önemli işler müdürlüğü, arşiv müdürlüğü ve tercüme bürosu şeklinde yeni birimler meydana gelmiştir. Arşiv müdürlüğünün kurulmasıyla polislikle ilgili resmî evrakın sistematiğe biçimde saklanması amaçlanmıştır. Vilayetlere arşivin nasıl tutulacağına dair talimatnameler gönderilmiş ve Polis Mecmuasında arşiv usul ve esaslarıyla ilgili detaylı bilgi aktarılmıştır. Teşkilat yapısının yenilenmesinin yanı sıra polisin kadroları ve dereceleri güncellenmiş ve personel sayısının artırılması amacıyla polis maaşlarında belirli iyileştirme sağlanmıştır. Yaşanan bu gelişmelere paralel olarak EİUM'nin bütçeden aldığı payda, özellikle 1937 ve 1938 senelerine ait olanlarda, büyük artış yaşanmıştır. Buna göre 1936 senesinde teşkilata ayrılan bütçe 4.496.003 TL'ye karşılık gelirken bu tutar 1937'de 5.666.967 TL'ye ve 1938'de ise 7.000.180 TL'ye yükselmiştir (Okçabol, 2016, s. 161).

Yasal Düzenlemeler Sonrası Polis Teşkilatının Vilayetlerdeki Örgütlenmesi ve Yürüttüğü Görevler

Bu dönemde mevzuat düzenlemeleriyle yapılan değişiklikler etkisini vilayetteki teşkilatlarda da göstermiştir. Bu minvalde en önemli değişiklik vilayet müdürlüklerinin idaresinde gerçekleşmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, 1920'li yıllarda birçok vilayet alt rütbeli amirler tarafından idare edilmiştir.

1933 senesine gelindiğinde ise 2049 sayılı Kanunun hükümleri doğrultusunda vilayetlerdeki polis teşkilatlarının sadece emniyet müdürleri veya emniyet memurları tarafından yönetilmesi sağlanmıştır. Böylelikle Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte 33 vilayette emniyet müdürü, 27 vilayette ise emniyet memuru vilayet polis teşkilatlarını idare eder hâle gelmiştir (BCA, 88.581.14). 1937 senesine gelindiğinde ise 36 vilayette emniyet müdürü, 26 vilayette ve vilayetlerin yanı sıra 17 kazada emniyet amirlerinin polis teşkilatını idare etmesi sağlanmıştır (İM, 1938, s. 32).

Polisle ilgili mevzuat çalışmalarının tamamlanması ve merkez ile vilayetlerin idarî yapısının güçlendirilmesinden sonra siyasal iktidar polis teşkilatının ülke genelinde daha etkin olmasını amaçlamıştır. Bu doğrultuda polis teşkilatı olmayan yerlerde teşkilatın oluşturulması ve mevcut olan yerlerde ise güçlendirilmesi için çalışmalar yapılmıştır. Özellikle yeni karakolların tesis edilmesiyle birlikte teşkilatlanma ve personel istihdamında belirli iyileşmeler sağlanmıştır. Nüfus sayılarına göre karakol sayısının tespitinin yanı sıra Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirler nüfus kıstası haricinde tutularak buralardaki teşkilatlanmanın ihtiyaca oranla belirlenmesi planlanmıştır. Ayrıca nüfus kıstasını sağlamasa dahi güvenlik açısından önemli görülen yerlerde ve istasyon, iskele, liman ve sınırlarda da yeni karakollar kurulmuştur. Böylece 1938 senesi itibarıyla 62 vilayet ve 143 kazada toplam 540 karakol faaliyet gösterir hâle gelmiştir. Bununla birlikte Emniyet Teşkilatının hazırladığı raporlara bakıldığında karakol sayısının artırılması yönünde bir düşünce her daim gündemde olmuştur. Öyle ki 231 kaza ve 894 nahiye, liman, iskele ve istasyonda daha karakol teşkilatına ihtiyaç duyulduğu bu metinlerde belirtilmiştir (Gören, 2018, s. 30). Tıpkı karakollarda olduğu gibi vilayetlerdeki polis kadroları da vilayetlerin nüfuslarına göre yeniden tanzim edilmiştir. En küçük vilayette dahi asgarî on polis memurunun görevlendirilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca her vilayette polisin siyasî, adlî ve idarî görevlerini yapacağı yeni bürolar tahsis edilmiştir (Alyot, 2008, s. 632).

Bu dönemde vilayet teşkilatının güçlenmesinde bazı özel bölgelerin korunması yönündeki hassasiyetin belirli etkisi olmuştur. Bu yerlerin başında “askerî memnu mıntuka” olarak kabul edilen yerler gelmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Riyaseti casusluk faaliyetlerini önlemek ve Anadolu’nun olası işgaline karşı tedbir almak adına ülkedeki bazı stratejik noktaların “askerî memnu mıntuka” sayılmasını sağlamıştır. Böylelikle bu yasak bölgelerde iskân ve ticarî faaliyetlerin yapılması ile bu yerlere yabancıların geçici dahi olsa girmeleri engellenmek istenmiştir (Atay, 2004, s. 590). Bu kapsamda Genelkurmay Başkanlığı 1930’lu yıllarda, EİUM’dan askerî önemi haiz bu ve benzeri bölgelerdeki bazı istikamet ve yerlerde polis teşkilatı kurmasını istemiştir (TBMMZC, 27.05.1937). Bu yıllarda benzer talepler sadece askerî değil mülkiye bürokrasisinden de gelmeye başlamıştır. Nitekim Birinci Umumî Müfettişlik bölgesinde ortaya çıkan birtakım olaylar neticesinde polisin bu bölgedeki etkinliği artırılmıştır. Bölgede asayiş ve güvenliği sağlamak adına 1935 senesinde güney sınır hattından itibaren Diyarbakır,

Urfa, Mardin, Tunceli, Erzurum ve Siirt vilayetlerindeki otuz üç kazada emniyet teşkilatı oluşturulmuştur (Gören, 2018, s. 27).

Bu talepte de görüldüğü üzere, EİUM'nin merkez ve vilayet teşkilatının gelişmesinde sınır güvenliğinin sağlanması amacı mühim rol oynamıştır. Bilhassa sınır bölgelerinde kaçakçılık faaliyetlerinin büyük artış göstermesi ve özellikle güney sınırı üzerinden birtakım provokatif eylemlerin icra edilmesi nedeniyle sınır güvenliğinin temini ekonomik ve siyasal açıdan önem arz etmiştir. Bu kapsamda hudut bölgesindeki güvenlikle ilgili işlemleri gerçekleştirmek üzere EİUM bünyesinde müstakil bir şube ihdas edilmiştir (EİUM, 1935, s. 5). Hudut ve sahil vilayetlerindeki teşkilatın emniyet müdürlerince idare edilmesi hususuna bilhassa dikkat edilmiş ve hudut ile sahillerin önemli mevkiilerine yeni karakollar inşa edilmiştir. Ayrıca hudut sahil boylarında kadronun genişliği nispetinde sivil polis teşkilatının oluşturulması hedeflenmiştir (BCA, 88.581.14).

Polisin yetkileri ve görev sahasının artması ve yeni karakolların inşasının planlanmasına karşın karakolların fizikî koşullarında bu dönemde de çok fazla düzelme yaşanmamıştır. Karakolların bu olumsuz durumu milletvekillerinin TBMM'deki konuşmalarında ve Dahiliye Vekilinin beyanlarında birçok kez dile getirilmiştir. Birçok mebus 3201 sayılı Kanun'un TBMM'de görüşüldüğü birleşimlerde ve farklı yıllardaki bütçe müzakereleri sırasında konuyla ilgili görüş, eleştiri ve önerilerini iletmiştir. İstanbul Polis Müdürü Muavinliği yapmış da olan eski emniyet memuru Hasan Reşit Tankut polis binalarının birçoğunun hâlâ fizikî açıdan perişan durumda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca polislerin sorumluluk duygusu kadar maddî zorluklar nedeniyle gelecek endişesi taşıdıklarını da eklemiştir (TBMMZC, 27.05.1937). Benzer şekilde İstemat Özdamar karakollarının mevcut fizikî koşullarının hem polisin vazifesini layıkıyla yapmasına mâni olduğunu hem de polislerin sağlığını etkilediğini ifade etmiştir. Bütçe yetersizliği nedeniyle yeni karakol yapılamıyor olsa da polisin daha uygun binalara naklini teklif etmiştir (TBMMZC, 24.05.1938). 1939'daki bütçe görüşmelerinde Berç Türker ve Abdülhak Fırat da benzer sorunlardan şikâyet etmiştir.

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya da karakolların mevcut durumunun uygun olmadığını kabul etmiştir. Kaya, karakolların asayiş ve polisin çalışması açısından taşıdığı önemi Rusya, İran ve Irak gibi devletlerin kurulur kurulmaz ilk iş olarak asayişini sağlayacak ve polislerin aileleriyle ikamet etmelerini sağlayacak karakollar inşa ettiklerini belirtmek suretiyle vurgulamıştır. Buna karşın Türkiye'deki karakolların hiçbirinin fizikî bakımdan yeterli olmadığını ve bunların derme çatma biçimde yapıldığını ifade etmiştir. Ankara'da daha önce yapılmış birkaç karakol dışında hiçbir karakolun esas binası ve müstemilatı açısından oturulamaz ve hizmet verilemez vaziyette olduğunu söylemiştir. Kaya, nitelik bakımından yetersizliğin yanı sıra karakolların nicelik bakımından da ihtiyacı karşılamadan uzak olduğu hususunu eklemiştir (DV, 1937, s. 155-156). Tüm bu görüş ve eleştirilerden sonra siyasal iktidar karakolların durumunu düzeltmek adına birtakım adımlar atmıştır. Öyle ki 1938 bütçesinde polis karakollarının tamiri için ayrılan meblağ

20 bin TL iken 1939 bütçesinde bu tutar 58 bin TL'ye yükseltilmiştir (TBMMZC, 22.05.1939). Ayrıca iki sene sonra *Polisin Disiplinine Merasim ve Topluluklardaki Rolüne ve Polis Karakolları Teşkilatı ile Vazifelerine Dair Talimatnamenin* yayınlanmasıyla karakollar aracılığıyla yürütülen faaliyetler yeniden düzenlenmiştir.

Polisin merkez ve vilayet teşkilatlarının güçlendirilmeye çalışılmasında 1930'lu yılların başında polise yüklenen görevlerin artması ve siyasal iktidarın emniyet ve asayişle ilgili konularda polisi daha çok kullanmak istemesinin büyük etkisi olduğu söylenebilir. Bu dönemde Menemen hadisesinin yaşanması, şehir nüfusunun artmaya başlaması, sınaî işletmelerde çalışan işçi sayısının artması, sağ ve sol ideolojik hareketlerin güçlenmesi gibi gelişmeler başta olmak üzere birçok siyasal, ekonomik ve toplumsal nedenden dolayı polisin görev ve yetkileri genişletilmiştir. Nitekim bu dönemde polisle ilgili gelişen mevzuatın yanı sıra birçok yeni kanunî düzenleme polise yeni görevler yüklemiştir.

1934'te 2559 sayılı *Polis Vazife ve Salahiyetleri Kanunu*'nun ve dört sene sonra da *Polis Vazife ve Salahiyet Nizamnamesinin* kabul edilmesi polisin siyasal ve toplumsal hayattaki etkinliğini daha da artırmıştır. Bu hukukî düzenlemelere göre polisin temel görevleri, asayiş ve emniyeti sağlaması; toplumun ırz, can ve malını koruması ile muhtaç kişilere yardım etmesi olarak sayılmıştır. Polisin suçlu ve şüpheli görülen şahısların parmak izini alması; yabancı filmlerin gösterilmeye ve yerli filmlerin çekilmeye uygun olup olmadığına karar vermesi; eğlence yerlerinin açılması konusunda uygun görüşünün aranması ve toplumu korumak adına umumhaneleri denetlemesi gibi görevler bu artan etkinin tezahürü olmuştur. Ayrıca geçmiş dönemde sıkça tartışılan polisin hangi durumlarda silah kullanıp kullanmayacağı meselesi de çözülmeye çalışılmıştır. Kanunda polisin silah kullanılacağı durumlar tek tek sayılmak suretiyle polisin suçla mücadeledeki etkinliği artırılmak istenmiştir (RG, 14.07.1934).

Polisin Nicelik ve Nitelik Açısından Güçlendirilmesine Yönelik Faaliyetler

Polisin görev ve yetkisindeki bu genişlemeye karşın polis sayısı bu dönemde de istenilen seviyeye yükselememiştir. Polis sayısı 1.933'te 3.742 iken 1934'te 3.809, 1935'te 4.124, 1936'da 4.260, 1937'de 4.682 ve 1938'da 5.020 olmuştur (İM, 1938, s. 15; Gören, 2018, s. 29). 1937 senesi itibariyle vilayetlerden gelen raporlarda mevcut polis sayısının yapılması gereken işlere nispetle çok az olduğu sürekli vurgulanmıştır. Öyleki 3201 sayılı Kanunun gerekçesinde bazı vilayetlerin mevcut polis kadroları gösterilmiştir. Buna göre Afyon Karahisar'da 17, Amasya'da 10, Aydın'da 21, Ağrı'da 16, Bilecik'te 10, Bolu'da 10, Burdur'da 12, Çankırı'da 10, Çorum'da 10, Denizli'de 10, Elaziz'te 15, Ezincan'da 10, Giresun'da 17, Gümüşane'de 13, Isparta'da 12, Kırşehir'de 10, Malatya'da 18, Maraş'ta 14, Muş'ta 10, Ordu'da 10, Rize'de 15, Siird'de 10, Sinop'ta 13, Tokad'da 14, Van'da 16, Yozgad'da 13 polisin görev aldığı bilgisi verilmiştir. Diğer vilayetlerde ise polisin mevcudunun da 15 ile 60 arasında değiştiği ve İstanbul,

Ankara ve İzmir'in polis ihtiyacının bu vilayetlerin talep ettikleri miktarın çok altında kaldığı aktarılmıştır. Polisin hafta izni, mektep, kurs, hastalık gibi zarurî durumları nedeniyle bu kadroların da ancak üçte ikisinden istifade edilebildiğinden bahsedilmiştir (TBMMZC, 27.05.1937). Polis sayısının yetersiz olduğu Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) 1935'teki Dördüncü Büyük Kongresinde Dahiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından da itiraf edilmiştir. 1935 senesinde dahi polis sayısının hâlâ az olduğunu ifade eden Vekil Kaya mevcut polis mektebinin ancak dört bin polis mezun ettiğini ve bunun ülkenin ihtiyacını karşılamak bakımından yetersiz kaldığını aktarmıştır. Medenî ülkelerde beş yüz kişiye bir polis düşerken Türkiye'de, devlet bütçesinin uygun olmaması nedeniyle, üç bin veya dört bin kişiye bir polisin düştüğünü dile getirmiştir (Kaya, 1938, s. 206).

Bu dönemde polis sayısının az olması, büyük ölçüde, çalışma koşullarının ağırlığı ve maaşların düşük olmasından kaynaklanmıştır. Polislerin çoğu defa günün 18 saatini ve ayın 26 gününü mesaide geçirmeleri bu zor çalışma koşullarının açık göstergesi olmuştur (TBMMZC, 27.05.1937). Ayrıca 2049 sayılı Kanundan itibaren polis maaşları yükseltilmeye çalışılsa da maaşların ancak 3201 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle belirli ölçüde iyileştiği görülmüştür. Bu nedenle Cumhuriyetin ilk yıllarında polislerin maaşlarının oldukça düşük olduğu belirtilmiştir. Hatta Meşruiyet dönemiyle yapılan kıyaslamalarla mevcut maaşların o dönemdekilerin dahi çok gerisinde kaldığına temas edilmiştir. Nitekim 3201 sayılı Kanunun gerekçesinde bu durumun polisin geçimini sağlamayı imkânsız kıldığına dikkat çekildiği gibi zarurî ihtiyaçlarını karşılamak adına ahlâkî zaafılara da yol açacağı endişesinden bahsedilmiştir. Bu nedenle birçok mebusun polisle ilgili Meclis gündemine taşıdığı konular arasında polis maaşlarının yetersizliği meselesi önemli yere sahip olmuştur. Mebuslar polislerin geçim sıkıntısı içinde olduklarını belirterek; polislerin sorumluluk duygusu kadar maddî zorluklar nedeniyle gelecek endişesi taşıdıklarını ifade etmişlerdir (TBMMZC, 27.05.1937; 31.05.1937). Bu sebeple 3201 sayılı Kanunla polise tahsis edilen kadronun artırılması ve maaşların yükseltilmesi EİUM'nin nicelik ve nitelik bakımından ihtiyacını karşılamak adına yapılmıştır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında maddî zorluklar ve onun kadar etkisi hissedilen beşerî kaynak eksikliği tüm sahalarda önemli bir sorun olmuştur. Bürokrasi ve ekonomi başta olmak üzere birçok alanda en üst seviyeden en alt seviyeye kadar her düzeyde yetişmiş personel temin etmek karşılaşılan zorluklar arasında yer almıştır. Benzer sıkıntının polis teşkilatında da yaşandığını söylemek mümkündür. Polisin kanunî vazife ve sorumluluklarının ağırlığı, çalışma koşullarının zorluğu, polis maaşlarının diğer mesleklere nazaran daha düşük olması ve polis eğitiminin istenilen seviyeye yükseltilmemesi gibi nedenler Cumhuriyetin ilk yıllarında polis teşkilatının nicelik kadar nitelikli personel teminini de güçleştirmiştir. Ne var ki temel polislik bilgilerinin tam mânâsıyla bilinmemesi, kanunların tatbiki sırasında bazı sorunların yaşanmasına sebebiyet verdiği gibi, yapılan faaliyetlere olumsuz biçimde sirayet etmiştir.

1931 senesinden itibaren siyasal iktidarın polisin siyasal sistem ve toplumsal düzen için taşıdığı önemi fark etmesiyle birlikte teşkilat yapısının yanı sıra polisin niteliğini artırma yönünde güçlü bir eğilim ortaya çıkmıştır. Polisin siyasî, idarî, adlî ve beledî birçok mühim görevi ifa etmekle yükümlü tutulmasından sonra onun bu vazifeleri layıkıyla yerine getirebilmesi için ilmî ve teknik bakımdan güçlendirilmesinin zarurî olduğu anlaşılmıştır. Bu dönemde yabancı ülkelerde yapılan incelemeler, polislikle ilgili güncel bilimsel çalışmaların Polis Mecmuası ve kitaplar vasıtasıyla Türkçe'ye tercüme edilmesi ve polisin taleplerini çok daha açık biçimde TBMM'ye ve siyasal iktidara iletmesi gibi hususlar polisin niteliğinin artırılması düşüncesini ortaya koymuştur. Bu dönemde siyasal iktidarın siyasî, iktisadî, malî ve sınaî sahalarda emniyetin sağlanması ve toplumsal düzenin korunması bakımından polisi en önemli kuvvet olarak görmesi de bu süreç açısından oldukça mühim bir yere sahip olmuştur. Polisin beşerî kaynağını zenginleştirecek adımların atılmasında polisin nitelik açısından kuvvetli hâle gelmesi ile devlet egemenliğinin sağlanması arasında kurulan bu bağın etkisi önem taşımıştır (TBMMZC, 27.05.1937).

Bu dönemde polisin niteliğinin yükseltilmesi kapsamında yapılan düzenlemelerde polisin görev alanı ve muhatap olduğu kitle de dikkate alınmıştır. Türkiye'de kentleşmenin hızla arttığı ve şehir hayatının siyasî, hukukî, iktisadî, ilmî ve kültürel olarak değiştiği bir dönemde polisin oluşan bu yeni toplumsal düzeyin altında kalması istenmemiştir. Nitekim siyasal iktidarın "*Polis, kasabalarda ve şehirlerde vazife gören bir inzibat kuvvetidir. Halkla ilk teması yapan bir Devlet memurudur. Kanunların tatbikatında ön safta bulunan bir icra vasıtasıdır. Ahlâkî, siyasî ve idarî sahada derin mesuliyetleri vardır. Şehirlerin ve kasabaların, yurdun münevver halk tabakalarının yerleri olduğu nazarı dikkate alınırsa polisin kemiyet ve keyfiyet itibarile bu münevver tabaka karşısındaki durumunun ne olması lazım geleceğini tayin ve takdir asla, müşkül değildir.*" şeklindeki görüşleri polisin nasıl bir yapıya dönüştürülmek istendiğini gösterir mahiyettedir (TBMMZC, 27.05.1937). Nitekim 3201 sayılı Kanunla kurulan APE'nin açılış töreninde Enstitü Müdürü Dr. Âdil Başer'in konuşmasındaki şu ifadeler yine bu anlayışa işaret etmiştir: "*Polis şehirde kültürü yüksek halk tabakasıyla hali temasta bulunmakla, vazifesinin ağırlığı ve mes'uliyeti ve bu sebeple bilgi cephesinden de ne derece mücehhez olması lâzımgeldiği takdir olunur.*" (Okçabol, 2016, s. 303).

Polis Olma Kıstaslarına Yapılan Düzenlemeler

1930'lu yıllarda polis olma ilgili kıstasların geliştirilmesi 2049 sayılı Kanunla başlamıştır. Özellikle mesleğe giriş şartlarında eğitim şartına büyük önem verilmiştir. Mülkiye veya hukuk mekteplerinden mezun olanların doğrudan polis merkez memurluğuna veya muadili memuriyete alınacakları belirtilmiştir. Ayrıca ihtiyat zabıtlığı yapmış olan ortaokul mezunlarının üçüncü komiserliğe ve lise mezunlarının da ikinci komiserliğe tayin edilecekleri kararlaştırılmıştır. Polis ol-

mayla ilgili detaylı şartların bir nizamnamede sayılacağı belirtilmesine karşın bu mevzuat meydana getirilemediği için 1937 senesine kadar beklemek gerekmiştir.

Bu çerçevede 2049 sayılı Kanunun getirdiği önemli değişikliklerin başında Türkiye’de kadınlara ilk kez polis olma hakkının tanınması gelmiştir. Buna göre kadınların boy şartı hariç kanundaki diğer polislik şartlarını taşımaları durumunda polisin sivil kısmında istihdam edilebilecekleri hüküm altına alınmıştır. Kadınların polis olabilmelerine ilişkin düzenlemeden sonra yapılan değerlendirmelere bakıldığında bu değişiklikten hem siyasal hem de meslekî açıdan övgüyle bahsedildiği görülmüştür. Siyasal açıdan yapılan övgüler Cumhuriyet dönemindeki kadınların statüsüne atıfta bulunularak yapılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarındaki propaganda faaliyetlerinde kadınların medenî, iktisadî ve siyasî haklarının Cumhuriyetle birlikte güvence altına alındığı görüşü sıklıkla vurgulanmıştır. Bu düzenlemenin, benzer şekilde, siyasal iktidarın kadının statüsünü yükseltmek amacıyla gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

“Türk kadını” ile ilgili siyasal iktidarın sürekli ifade ettiği görüş, övgü ve tasvirler 2049 sayılı Kanunun gerekçesinde de büyük ölçüde kendisine yer bulmuştur. Buna göre kadınların polis olabilmeleri, ilk olarak, medenî ve gelişmiş ülkelerin kadınları polis olarak istihdam etmelerine dayandırılmıştır. Ayrıca kadın polislerin asayişle ilgili bazı konularda erkek polislerden daha faydalı oldukları dile getirilmiştir. Kadın polislerin ahlâkî zabıta ile ilgili hususlarda ve özellikle genç kızları, kadınları ve çocukları koruma hizmetlerinde oldukça faydalı görevler üstlendikleri ifade edilmiştir. Dünyadaki bu örnekler dile getirildikten sonra “Türk kadınının” da yabancı kadınlar kadar, hatta bazı konularda onlardan çok daha üstün, vazife duygusuna ve fazilete sahip oldukları vurgulanmak suretiyle kadınların Türkiye’de polislik yapmalarına imkân tanındığı dile getirilmiştir (TBMMZC, 30.06.1932).

Kadınların polis olarak görev yapmalarına izin verilmesinin ardından Polis Mecmuasının birçok sayısında dünyanın farklı ülkelerindeki polis teşkilatlarında görev yapan kadın polisler hakkında telif ve tercüme makaleler yayınlanmıştır. Türkiye’deki kadın polislerin de bu ülkelerde görev yapan diğer kadınlarla aynı haklara ve görevlere sahip oldukları hatırlatılmıştır. Tıpkı kanun gerekçesinde olduğu gibi kadın polislerin erkek meslektaşlarının tam mânâsıyla başaramayacağı görevleri layıkıyla yerine getirdikleri ifade edilmiştir. Buna göre bilhassa fuhuşla mücadelede ve aile içinde yaşanan suçların araştırılmasında bu faydanın çok daha fazla elde edileceği belirtilmiştir (PM, 296, s. 1999-2000). Kanunun bu hakkı tanınmasından kısa süre sonra polis teşkilatında kadın memurlar görev almaya başlamıştır. EİUM’nin 1933’te hazırladığı raporunda hukuk mezunu bir merkez memuru, lise ve ortaokul mezunu üç komiser ve dokuz sivil memur olmak üzere toplam on üç kadın polisin teşkilatta görev aldığı belirtilmiştir (BCA, 88.581.14). İlerleyen yıllarda bu sayı artış göstererek on beşi İstanbul ve biri İzmir’de olmak üzere toplam on altı kadın komiser ve polis memurunun mesleğe alınıp gerçekleştirilmiştir (Okçabol, 2016, s. 134).

Bu dönemde kadınların polis teşkilatında görev almalarını sağlamanın yanı sıra polisin gençleştirilmesi için de belirli gayretler sarf edilmiştir. 1934'te kabul edilen 2388 sayılı *Polis Mensuplarının Yaş Hadlerine Dair Kanun* ile memur ve amirlerin çalışabilecekleri azamî yaş tayin edilmiştir. Buna göre polis amir ve memurlarının her bir rütbe için belirlenmiş 50 ile 60 arasında değişen yaşta emekli olmaları mecburiyeti getirilmiştir. Siyasal iktidar, Kanunun gerekçesinde 55 ve 60 yaş üstü birçok polisin hâlâ teşkilatta istihdam edildiğini fakat bu memurlardan hiçbir şekilde fayda sağlanamadığını ifade etmiştir. Bu kişilerin kendi arzu ettikleri yaşa kadar çalışıyor olmalarının polislik faaliyetlerine olumsuz yönde tesir ettiği gibi teşkilatın gençleşmesini de engellediğine değinilmiştir (TBMMZC, 03.03.1934). Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra belirtilen yaş üstündeki polisler emekli edilmiştir. Bu dönemde polislikle ilgili yazılan kitap ve makalelerde Kanunun öngördüğü değişiklikten övgüyle bahsedilmiştir.

Yapılan bu kanunî düzenlemelere rağmen mesleğe istenilen düzeyde personel temin edilememesi üzerine 3201 sayılı Kanunda yeni kıstaslar belirlenmiştir. Buna göre kurulması kararlaştırılan APE bünyesinde polis memuru, polis komiseri ve emniyet amiri yetiştirilmesi öngörülmüştür. Bunun dışında EİUM'nin üst düzey yöneticilerinin Hukuk Mektebi veya Siyasal Bilgiler Okulu mezunu olması gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu rütbelerde görev alacak lise mezunlarında ise APE'nin emniyet amiri yetiştiren yüksek tahsil kısmından mezun olmaları şartı aranmıştır. 3201 sayılı Kanunla yapılan değişiklikteki temel hedef mesleğin asgarî liseleşmesini sağlamak olmuştur. Bununla birlikte bunun ancak 1950'li yıllarda gerçekleşebileceği ifade edilmiştir. Bu nedenle, ilk aşamada, 1940'lu yıllarda rütbeli polislerin lise, memurların ise ortaokul düzeyinde eğitim seviyesinde olmaları hedeflenmiştir (TBMMZC, 27.05.1937).

Yine Kanun kapsamında ortaokul mezunlarının, ordu veya jandarma erbaşlığından ayrılmış olanların ve ortaokul mezunu olmasa da yabancı dil bilen ilkokul mezunlarının mesleğe alımlarda öncelikli olarak tercih edileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte 24 üncü maddenin ikinci fıkrasında *“Yukarı fıkradaki şeraiti haiz olanlar bulunmadığı takdirde açılacak müsabakalarda polisliğe kâfi bilgi ve ehliyeti olduğu anlaşılanlar da polis memurluğuna kabul edilirler. Ancak bu suretle alınanların terfi edebilmeleri polis memurluğunda altı sene hizmet etmiş olmalarına bağlıdır.”* hükmü arzu edilen beşerî kaynağı temin edememe riskinin de göz önünde bulundurulduğunu göstermiştir (RG, 12.06.1937).

3201 Kanuna bağlı olarak İcra Vekilleri Heyeti'nin 9 Kasım 1937 tarihinde kabul ettiği *Polis Mesleğine Giriş ve Polis Terfi Esaslarını Gösteren Nizamname* polislerin sahip olması gereken vasıfları daha açık şekilde düzenlemiştir. Kanundaki hükme benzer şekilde polis olma şartları *“Türk olmak, Filî askerlik hizmetini yapmış olmak, Otuz yaşından yukarı olmamak, 1 metre 64 santimetreden kısa boylu olmamak, Gedikli erbaş ve diğer askerî okullara girecek talebenin bedenî kabiliyetleri hakkındaki hükümlere uygun derecede sağlam olmak, Sarhoşluk ve kumarbazlık gibi fena hallerle tanınmış olmamak, Süflî işlerle iştiğal etmiş ol-*

mamak, Ağır hapis veya altı aydan fazla hapis cezasile veya namus ve haysiyeti muhil bir suç ile mahkûm olmuş bulunmamak, Ecnebi kız ve kadın ile evli olmamak veya yaşar bulunmamak” olarak sayılmıştır. Nitekim polisliğe başvuranların bu şartları taşıyıp taşımadığını tespit etmek üzere *Polis Stajyerliğine Alınacaklara Mahsus Tahkikat Fişi* adında bir belge hazırlanmıştır.

Siyasal iktidar, polisin niteliğini yükseltme yönündeki çalışmalar kapsamında, polisin görevine uygun şekilde hâl ve tavır sergilemesini istemiştir. 2559 sayılı Kanunda polisin vazifesinden başka bir işte kullanılmayacağı yönündeki hüküm bu anlayış doğrultusunda belirlenmiştir. Bu maddenin gerekçesinde “*bazı amirlerin polisi süfli işlerde istihdam edegeldikleri bir çok vaka ve hadiselerle teyyüt etmiş ve bu vaziyetler halk nazarında polisin şeref ve nüfuzunu nakisaya uğratmış olduğundan kati bir hüküm ifade eden bu maddenin vazına lüzum ve mecburiyet görülmüştür.*” denilerek bu hassasiyet vurgulanmıştır (TBMMZC, 04.07.1934). Ayrıca bu yıllarda polis meslek adabıyla ilgili EİUM'nin yayınladığı kitap ve makalelerin yanı sıra Dahiliye Vekâletinin yayınladığı Tamimlerle polisi bu hususta birçok kez ikaz ettiği görülmüştür. Bu minvalde Dahiliye Vekâletinin 4 Temmuz 1937 tarihli Tamiminde bekçilerin ve polis memurlarının, özellikle polis noktalarında görev yapanların, mesleğe uygun olmayan şekilde hareket etmeye başladıklarına temas etmiştir. 1913 tarihli Nizamnamede karakolda, devriyede ve noktalarda polisin nasıl hareket etmesi gerektiği detaylıca izah edildiği için Vekâlet polislerin Nizamnamede belirtildiği şekilde davranışlarını düzeltmesini istemiştir. Bu uygunsuz durumun polislerin yeterli ölçüde teftiş edilmemesinden kaynaklandığı düşünülerek her vilayetin bir ikinci komiseri teftişle görevlendirmesi emredilmiştir. Bu tür hareketleri devam ettirenlerin cezaî müeyyideye tabi olacakları hatırlatılmıştır (PM, 294, s. 1953-4).

Yeni Bir Polis Eğitim Sisteminin Uygulanması

1930'lu yıllarda polisin niteliğini artırma yönündeki çabalar kapsamında polis eğitiminin ıslah edilmesi önemli yere sahip olmuştur. Öyle ki 2049 sayılı Kanunla polis eğitimi ilk kez yasal bir düzenleme çerçevesinde ele alınmıştır. Buna göre polis eğitim ve öğretimi için gerekli görülen sayıda polis okullarının açılacağı kararlaştırılmıştır. Yapılan düzenlemenin polisliği daha profesyonel bir yapıya dönüştürmeyi amaçladığı anlaşılmaktadır. Polisin “*iptidai bilgi ve alelâde tesadüfi görgüsile*” kalması durumunda suçlularla ve kötülerle mücadelesinde başarılı olamayacağından bahsedilerek; açılması planlanan okullarda polis adaylarına kazandırılacak beceriler zikredilmiştir. Buna göre polisin kanunları, meslekî bilgiyi ve kıdemi nispetinde teorik bilgiyi edinmesi elzem addedilmiştir (TBMMZC, 30.06.1932). Bu doğrultuda 1933'te kabul edilen *2185 sayılı Ankara'da Yapılacak Polis Mektebi Hakkında Kanun* ile polise bu becerileri kazandıracak bir polis eğitim kurumunun ihdası öngörülmüştür. Böylelikle 1937 senesinde faaliyete geçecek APE'nin yasal zemini tesis edilmiştir.

Polis eğitimi açısından milat niteliği taşıyan gelişme ise 3201 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle yaşanmıştır. Kanunla polis eğitimi çok daha planlı ve sürekli hâle getirilmeye çalışılmıştır. 1933'te Ankara'da yapılması kararlaştırılan ve 1934'te temeli atılan polis okulu Kanunda Ankara Polis Enstitüsü olarak adlandırılmıştır. Ayrıca lüzum görülen şehirlerde polis yetiştirmek için polis mektepleri açılacağı kabul edilmiştir. Kanunun 40 ıncı Maddesinde “*Bu kanunun mer’iyeti tarihinde kadrolarda müstahdem olup da mekteb ve meslek tahsillerini görmemiş bulunan polis ve komiserler kıdem sırası ile tedricen tahsile gönderilirler.*” hükmü getirilerek eğitim seviyesi yetersiz görülen mevcut polislerin eğitim almaları istenmiştir. APE'nin müdürlüğüne Dr. Salih Adil Başer gibi ilmi ve idari açıdan oldukça tecrübeli bir kişinin getirilmesi, Enstitüde dönemin diğer yüksekokullarında görevli çok kıymetli hocalara dersler verdirilmesi, mevcut ders içeriklerinin çok çeşitli tutulması, çeşitli konularda birçok konferansın düzenlenmesi ve polislikle ilgili akademik yayınların neşrine imkân tanınması siyasal iktidarın APE'ye verdiği önemi gösterir nitelikte olmuştur. 1937'de faaliyete geçen Enstitü “polis memurlarını”, “polis komiserlerini” ve “emniyet amirlerini” yetiştirmek üzere üç dereceli bir eğitim modelini esas almıştır. Ayrıca her bir derecede eğitim gören öğrencilere belirli uzmanlıkların kazandırılması amacıyla sivil ihtisas kursları açılmıştır (İmga, 2017, s. 48-9).¹²

APE'nin kurulmasının yanı sıra teşkilattaki lise mezunu memur sayısını artırmak için ilave tedbirler de alınmıştır. Bu minvalde 1938 senesinde yapılan kanunî düzenlemeyle Polis Koleji adıyla yeni bir polis okulunun açılması kararlaştırılmıştır. Lise seviyesinde eğitim verecek olan polis kolejlerine ortaokul mezunlarının alınması öngörülmüştür. Kanunun gerekçesinde “*(...) lise tahsilli polis elde etmek ve tahsilleri sırasında kendilerine ayrıca meslekî bilgileri de öğretmek üzere vücuduna zaruret görülen (Polis kolleji)nde tahsil görecek elemanlara daha küçük yaşta iken gerek disiplin ve gerekse bilgi vaziyetleri mesleğin istediği şekilde tenmiye edilmiş olacaktır.*” denilmiştir (TBMMZC, 15.06.1938). Polis Kolejinin başarıyla tamamlayanlarını polis memurluğuna tayin olunması kararlaştırılmıştır. Bununla birlikte Kanunun TBMM'deki görüşmelerinde Dahiliye Encümeni üyesi Şükrü Yaşın Kolejden mezun olanların hemen memuriyete başlamayacaklarını ve APE'de eğitimlerine devam edeceklerini belirtmiştir. Polis Kolejinin kurulmasıyla birlikte polis teşkilatı ihtiyaç duyduğu asgarî lise mezunu personeli bizzat kendisi de oluşturmaya çalışmıştır. Polis Kolejinin faaliyete geçmesinden sonra Koleje yönelik oldukça yoğun bir ilgi olmuştur. Nitekim 1938-1939 eğitim yılında 50 kişi için açılan kontenjana 200'den fazla başvuru yapılmıştır. Okula kabul edilen 50 öğrencinin üçte ikisi ise vefat etmiş, emekli olmuş veya vazifesine devam eden polis memurlarının çocukları arasından seçilmiştir (Okçabol, 2016, s. 241).

¹² Enstitünün ilk, orta ve yüksek tahsil kısımlarında verilen dersler ile idari ve akademik kadrosu hakkında detaylı bilgi için bkz. Orçun İmga, *Cumhuriyetin Emniyeti Ankara Polis Enstitüsü*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara, 2017, 48-62.

Sonuç

Türkiye’de ilk kez ayrı bir resmî kurum şeklinde 1845 senesinde kurulan polis teşkilatı Osmanlı döneminde teşkilat, mevzuat ve görevler açısından belirli bir gelişim göstermiştir. Bu dönemde elde edilen bu birikim önce Millî Mücadele, sonrasında ise Cumhuriyet dönemlerine intikal etmiştir. Ne var ki 1920’li yıllarda birtakım siyasal, idarî ve ekonomik sebeplerden dolayı polis teşkilatının merkez ve vilayet örgütlenmesi layıkıyla güçlendirilememiş, personel sayısı ve niteliği artırılmamış, yetki ve sorumlulukları açık biçimde düzenlenememiştir. Cumhuriyetin ilk on yılında polisin maddî ve beşerî kaynak bakımından yaşadığı sorunlar onun iç güvenlik sahasındaki etkisinin sınırlı kalmasına yol açmıştır.

Türkiye’de siyasal iktidarın 1920’li yılların ortalarında başladığı siyasal, ekonomik ve toplumsal değişim süreci polisin siyasal ve toplumsal sistem içindeki yerini güçlendirmiştir. Nitekim bu değişim sürecinin korunması ve iç güvenliğin sağlanması bakımından polisin önemi daha açık şekilde fark edilmiştir. 1930’lu yıllarda polisin teşkilat ve personel yapısı açısından güçlendirilmesi bu farkındalığın neticesinde gerçekleşmiştir. Bu çerçevede siyasal iktidar, bilhassa 1931’den itibaren, polisin siyasal, ekonomik ve toplumsal sahalardaki üstleneceği rolü çok daha sistemli biçimde tasarlamıştır. Polisin bu role ilişkin asayiş ve emniyet faaliyetlerini uygun biçimde icra edebilmesi adına onun teşkilat ve beşerî kaynak açısından güçlendirilmesi için yoğun çaba gösterilmiştir. Bilhassa kabul edilen yeni kanun ve nizamnamelerle polisin teşkilat yapısı ile görev ve sorumluluklarının genel hukukî çerçevesi çizilmiştir.

1930’lu yılların başından itibaren siyasal iktidar polisin bir önceki on yılda tesadüf edilen eksikliklerini giderecek yasal, idarî ve ekonomik adımları hızlı şekilde atmıştır. Gerek yurtdışından elde edilen tecrübe gerekse polisin kendi ihtiyaçlarını siyasal iktidara iletebilecek imkânlarla kavuşmasıyla bu değişim ve dönüşüm süreci Cumhuriyetin ikinci on yılında büyük gelişim göstermiştir. Polise daha fazla maddî kaynak tahsis edilmesi, polis ve karakol sayılarının artırılması, eğitim seviyesi yüksek kişilerin polis olmasının sağlanmaya çalışılması, özlük haklarının iyileştirilmesi ve polis eğitim sisteminin dönemin ihtiyaçlarına uygun biçimde ıslah edilmesi yönündeki irade bu dönemde kuvveden file geçmiştir. Böylece yapılan kanunî düzenlemeler aracılığıyla polisin merkez ve vilayet teşkilatları daha faal hâle getirilmek istenmiştir.

Elbette bu değişimde iç güvenliğin sağlanması açısından polise duyulan ihtiyacın artmasının büyük payı olmuştur. Vilayetlerde ve kazalardaki siyasal, ekonomik ve toplumsal hareketliliğin her geçen gün artması siyasal iktidarın bu yerleşim yerlerinin emniyet ve asayişinden sorumlu polisi güçlendirmesinin önemli sebepleri arasında yer almıştır. Ayrıca jandarmanın iş yükünün paylaşılmasının gerekmesi, birçok alana ilişkin yeni yasal düzenlemeleri takip edecek bürokratik bir kuruma ihtiyaç duyulması ve ülke genelinde güvenliği sağlanması gereken yerlerin her geçen gün artması gibi idarî zorunluluklar da polisin 1930’lu yıllardaki gelişiminin nedenleri olarak ortaya çıkmıştır. Tüm bu gelişmeler çerçevesinde bu makalede Cumhuriyetin ilk iki on yılındaki polisin teşkilat yapısı ve beşerî

kaynağının mevcut durumu ve bunun nasıl bir değişim gösterdiği mukayeseli şekilde anlatılmak suretiyle bu dönemde siyasi sistem açısından büyük önemi haiz bürokrasinin ve onun mühim bir parçası olan polis teşkilatının kuruluşu ve gelişimi izah edilmiştir. Böylelikle Türkiye’de polis teşkilatının tarihsel gelişimini ve onun siyasi sistem açısından nasıl bir anlama sahip olduğunu inceleyecek araştırmalar için belirli bir zemin sağlanmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

Arşiv

- BCA. *Polis Teşkilatı İçin Yurt Dışından Pazarlıkla Otomobil Alınması*. 12.71.7.
- BCA. *Berlin’de Toplanacak Umumi Polis Umuru Konferansı İle, Polis Sergisi’ne Gönderilecek Teftiş Kurulu Başkanı Mustafa Arif Bey’e Siyasi Pasaport Verilmesi*. 20.51.17.
- BCA. *Emniyet Müdüriyet-İ Umumiyesi’nce, Ankara Ve İstanbul Polis İdarelerinin İhtiyacı Olan Bisiklet Ve Motosikletlerin Pazarlıkla Satın alınması*. 22.76.12.
- BCA. *Polis Okulları İle Polisin Bütün Şubelerinin Gelişmesini Temin Edecek Tedbirleri Emniyet Umum Müdürü İle Görüşerek Tesbit İçin Getirilecek Edmon Hayden-Felt İle Sözleşme Yapılması*. 1.5.1.
- BCA. *Hırsızlıktan Sanık İzzet’in Tire İlçesi Karakolunda İşkence Sonucu Öldüğü Ve Polis Memuru Mustafa Ve İki Bekçinin Tutuklanarak Soruşturma Yapıldığı*. 88. 580.14.
- BCA. *Emniyet Genel Müdürlüğü’nün, İl Teşkilatlarıyla Ve Durumlarıyla İlgili Raporu*. 88.580.19.
- BCA. *Emniyet Teşkilatı’nın On Yıllık Cumhuriyet Dönemindeki Teşkilat, Mevzuat ve İcraatı*. 88.581.14
- BCA. *Avrupa’daki Emniyet Kuvvetlerindeki Gelişmeleri İncelemek Ve Bilgilerini Artırmak Üzere Viyana’ya 4 Memur Gönderilmesi*. 40.77.4.
- BCA. *4 Emniyet Memurunun Staj İçin Bir Yıl Müddetle Viyana’ya Gönderilmesi*. 52.16.6.
- BCA. *Emniyet İşleri Umum Müdürü Şükrü Sökmen Süer’in İncelemelerde Bulunmak Üzere Avrupa’ya Gönderilmesi*. 55.50.2.
- RG. (1930). *Dâhiliye Vekâleti Merkez Teşkilât ve Vazifeleri Hakkında Kanun*. (24.05.1930).
- RG. (1934). *2596 Sayılı Bazı Kisvelerin Giyilemeyeceğine Dair Kanun*. (13.12.1934).
- RG. (1937). *3201 Sayılı Emniyet Teşkilât Kanunu*. (12.06.1937).
- TBMMZC. (1931). *Dahiliye Vekâleti Bütçesi*. D.: IV, İç. Fev., İn.: 28.
- TBMMZC. (1932). *Polis Teşkilâtı Hakkında 1/165 Numaralı Kanun Lâyihası ve Dahiliye Ve Bütçe Encümenleri Mazbataları*. D.: IV, İç.: 1, İn.: 75.
- TBMMZC. (1934). *Zabıta Memurlarının Tahdidi Sinnine Dair 1/816 Numaralı Kanun Lâyihası Ve Dahiliye Encümeni Mazbatası*. D.: IV, İç.: 3, İn.: 22.
- TBMMZC. (1934). *Polis Vazife ve Salâhiyetler Hakkında 1/278 Numaralı Kanun Lâyihası ve Dahiliye Encümeni Mazbatası*. D.: IV, İç.: 3, İn.: 77.
- TBMMZC. (1937). *Polis Teşkilat Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Lâyihası ve Dahiliye ve Bütçe Encümenleri Mazbatası (1/625)*. D.: V, İç.: 2, İn.: 66.
- TBMMZC. (1937). *Polis Teşkilat Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Layihası Ve Dahiliye Ve Bütçe Encümenleri Mazbataları (1/625)*. D. V., İç.: 2, İn.: 69.
- TBMMZC. (1938). *Emniyet Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Lâyihası ve Dahiliye ve Bütçe Encümenleri Mazbataları (1/1048)*. D.: V, İç.: 3, İn.: 76.

- TBMMZC. (1938). Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü Bütçesi. D.: V, İç.:3, İn.: 65.
TBMMZC. (1939). Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü Bütçesi. D.: VI, İç.:F, İn.: 14.
TBMMZC. (1939). Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü Bütçesi. D.: VI, İç.:F, İn.: 15.
TBMMZC. (1939). Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü Bütçesi. D.: VI, İç.:F, İn.: 16.

Diğer Kaynakça

- Altunok, M. vd. (2019). *Türkiye Cumhuriyeti bakanlıklar tarihi*. Ankara: TİAV ve AREM Ortak Yayını.
- Alyot, H. (2008). *Türkiye’de zabıta*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Atay, F. R. (2004). *Çankaya*. İstanbul: Pozitif Yayıncılık.
- CHF. (1931). *Cumhuriyet Halk Fırkası üçüncü büyük kongresi zabıtları*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- DV (Dahiliye Vekâleti). (1937). *Umumî müfettişler konferansında görüşülen ve dahiliye vekâletini ilgilendiren işlere dair toplantı zabıtlarile rapor ve hulasası 1936*. Ankara: Başvekâlet Matbaası.
- EGM. (2021). *Belgelerle Türk polis tarihi cilt 7*. Ankara: EGM Belge Yönetimi ve Koordinasyon Daire Başkanlığı.
- EİUM. (1935). *Geçen dört yılda yapılan ve gelecek dört yıl içinde yapılacak işlerin hülâsası*. Ankara: Başvekâlet Matbaası.
- Gökmen, N. (2019). *Mücrimler* (tıpkıbasım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Gören, H. H. (2018). *Birinci yüzyılında (1839-1938) türk polis teşkilatının tekamül, teşkilat ve kadro hareketleri*. E. Açıkgöz (haz.). Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü Belge Yönetimi Daire Başkanlığı Yayınları.
- İM (İdare Mecmuası). (1938). On beş yıl zarfında cumhuriyet zabıtasının çalışmaları hakkındâ rapor. *İdare Mecmuası*. 29 Birinci Teşrin 1938, 127, s. 9-63.
- İmga, O. (2017). *Cumhuriyetin emniyeti Ankara Polis Enstitüsü*. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- İnönü, İ. (2018). *Hatıralar*. S. Selek (haz.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kara, İ. (2016). *Cumhuriyet Türkiyesi’nde bir mesele olarak İslâm 2*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaya, Ş. (1938). *Şükrü Kaya sözleri-yazıları 1927-1937*. E. Ergüven (haz.). İstanbul: Cumhuriyet Matbaası.
- Koçak, C. (1991). *Türk-Alman ilişkileri (1923-1939) iki dünya savaşı arasındaki dönemde siyasal, kültürel, askeri ve ekonomik ilişkiler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Okcabol, D. (2016). *Türk zabıta tarihi ve teşkilat tarihçesi* (tıpkı basım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- PM (Polis Mecmuası). (1931). Tamim sureti. *Polis Mecmuası*. Haziran 1931, 258. s. 709-710.
- PM. (1934). Dahiliye Vekâleti yüksek makamlarının tamimleri. *Polis Mecmuası*. Haziran 1934, 294. s. 1953-1954.
- PM. (1934). Kadın polislerin muvaffakiyeti. *Polis Mecmuası*. Ağustos 1934, 296. s. 1999-2004.
- Tongur, H. (2016). *Türkiye’de genel kolluk teşkil ve görevlerinin gelişimi* (tıpkı basım). Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Yılmaz, E. (2006). *Hukuk sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları.

Polis-Ordu İlişkileri: Uluslararası Barış Koruma Misyonları Örneği

Ayfer Genç Yılmaz*, Onur Ağkaya*

Özet: Polis ve ordu arasındaki işlevsel ve örgütsel ayrışma modern devlet oluşumunun en önemli bileşenini oluşturmaktadır. Geleneksel olarak, polis içeride hukuk ve düzeni sağlarken, ordu devleti dış tehditlere karşı korumaktadır. Soğuk Savaş sonrasında, iç ve dış güvenlik arasında varolan ayrım bulanıklaşmaya başlamıştır. Güvenlik tehditlerinin değişen doğasına bir reaksiyon olarak polis ve ordu rolleri bu süreçte iç içe geçmeye başlamıştır. Bu çalışma, polis ve ordu kesişiminin en açık şekilde, uluslararası barış operasyonları bağlamında, uluslararası arenada gözlemlenebildiğini iddia etmektedir. Özellikle, çatışma sonrası sürecin erken aşamalarında ortaya çıkan *güvenlik açığı* kavramı polis-ordu rollerindeki belirsizliği anlamada kilit önemdedir. Güvenlik açığının ivedilikle doldurulması gereği ordunun kolluk işlevleri ile meşguliyetini gerektirmektedir. İşte bu çalışma, polis ve ordu etkileşiminin nasıl gerçekleştiğini uluslararası barış operasyonlarının detaylı bir incelemesi üzerinden analiz etmek, bu operasyonlarda ordunun nasıl polis görevleriyle donatıldığını incelemek ve bunun olası sonuçlarına odaklanmak niyetindedir.

Anahtar kelimeler: polis, ordu, güvenlik açığı, barış misyonları

* Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler, ayfergenc@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4714-0639

** Doktor Adayı, Yıldız Teknik Üniversitesi, onuragkaya@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3044-5978

Police-Military Relations: The Case Of International Peace Operations

Ayfer Genç Yılmaz, Onur Ağkaya

Abstract: The functional and organizational division between the police and the army forms the crucial contingent of the modern state. Traditionally, the police assure law and order inside state borders whereas the military defends the state against its external enemies. In the aftermath of the Cold War, the distinction between internal and external security has become blurred. Accordingly, the convergence of military and police roles appeared as a reaction against the changing nature of security threats. This paper contends that the military-police convergence is clearly observed in the international scene, in the context of international peace operations. Particularly, the appearance of the security gap in the initial phase of post-conflict process and the immediate necessity to fill this gap require the involvement of the military within the domestic sphere. This paper aims to analyze how this overlap between police-military roles occurs thoroughly examining the international peace operations in which the military is bestowed upon some police functions.

Key words: police, military, security gap, peace operations

Giriş

Devlete dair ana akım yaklaşımların üzerinde durduğu temel önermeye göre şiddetin meşru tekeline sahip olmak modern devlet oluşumunun merkezine yerleşmektedir. Buna göre, modern devlet olarak adlandırdığımız siyasal yapı, tarihsel olarak ondan önce gelen siyasal örgütlenmelerden bu temel karakteristik üzerinden ayrılır. 19. yüzyıl ile birlikte ulus-devlet formuna ulaşan devletin meşru şiddet tekeline sahip olmasının kurumsal ve örgütsel boyutta tezahürü kendini iç güvenlik ve dış güvenlik ayırımında gösterir. Buna göre, devletin güvenlik aygıtlarından polis içeride kamu düzenini ve kolluk görevini üstlenirken, dış güvenliği ya da dışarıya karşı güvenliği devlet, ordusu aracılığıyla sağlar (Tilly, 1992). Söz konusu iş bölümü, her iki güvenlik aygıtının davranış kalıplarını ve örgütsel varoluşlarını da belirler: Buna göre polis, içeride, kamu düzenini sağlamak için minimum güç ile hareket ederken; ordu düşmanı yok etmek amacıyla ve sınırsız şiddet vasıtasıyla ülke sınırları dışında müdahale bulunur.¹

Polise ve orduya dair geleneksel ayırımı ve her ikisinin tanım kalıplarını aşındırmaya başlayan dönüşüm aslen Soğuk Savaş'ın ertesinde, 1990'lı yıllarda başlamıştır. Buna göre, bir taraftan devletin güvenliğinin yegâne tedarikçisi olduğu genel kabulü sarsılmıştır. Özel sektörün hem ülke sınırları içerisinde hem de uluslararası arenada bir güvenlik sağlayıcısı haline gelişinin devletin temel ve tanımlayıcı vasfı olan şiddet tekeline zayıflatmıştır.² Öte yandan güvenlik tehditleri hem çeşitlenmiş hem de çoğalmıştır (Weiss, 2011). Soğuk Savaş dönemine özgü olan iki kutuplu uluslararası sistemin sona ermesi ile birlikte büyük savaşların oluşma ihtimali zayıf bir olasılık haline gelmiş olsa da dünya daha güvenli ve istikrarlı bir yer olmaktan uzak bir görünüm sergilemektedir. AIDS, Sars ve son olarak Covid-19 başta olmak üzere artan pandemiler, terörizm, kitle imha silahlarının yaygınlaşması, etnik ve din kökenli çatışmalar, uyuşturucu ticaretiyle güçlenen suç örgütlerinin yol açtığı şiddet ve son olarak göç ve beraberindeki mülteci meselesi ile ilgili artan sorunlar, 1990'lı ve 2000'li yılların dünyasını güvensizlik ile belirlemeye devam etmektedir.

Değişen ve dönüşen güvenlik ortamında, hem ordunun hem de polisin rolünde değişimler ve başkalaşımalar gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda ilgili literatür, ordunun giderek iç güvenlik ile de ilgilenmesine referansla polisleşmesinden

¹ Polis memuru, tutuklama yapmadan önce diyalog kurar, ardından düşük seviyede zarar vermeyen şiddete başvurur, biber gazı sıkarak ya da kelepçe kullanır. Son olarak, hiçbir önlem işe yaramazsa o zaman ateş etme hakkına sahiptir. Halbuki düşmanı yok etmek ve zafer kazanmak hedefiyle hareket eden asker için şiddete başvurmak birincil ve gerekli bir araçtır.

² Ülke içinde özel güvenliğin birçok noktada gündelik hayata dair birçok kurum ve pratikte başlıca güvenlik sağlayıcısı haline geldiği gözlemlenmektedir. Siteler alışveriş merkezi ve üniversiteler gibi yerlerde güvenlik özel sektör tarafından sağlanmaktadır. Uluslararası ölçekte ise, Amerika'nın Irak ve Afghanistan müdahalelerinde görüldüğü gibi dev güvenlik şirketleri bu operasyonlara özel birlik tedarik etmektedirler. Bkz, Van Steden ve Sarre (2007) ve Button (2008).

(*constabularisation*) bahsederken (Resteigne ve Manigart, 2019; Campbell & Campbell, 2010); aynı süreçte, polisin de daha güçlü ve şiddet içeren müdahalelerine ve ekipmanına referansla kurumun militarizasyonunu vurgulayan başka bir literatür de gelişmiştir (Kraska, 2007, ss.503). Bu doğrultuda, topyekun ve örgütlü savaş yönetimi faaliyetinden uzaklaşan ordular, giderek, içeride ve dışarıda kriz yönetiminden sorumlu hale gelmiştir (Andreas ve Price, 2001). Benzer bir dönüşüm içerisinde olan polis ise ülke içerisi ile sınırlı kalmayan ve uluslararası arenada aktif rol üstlenen uluslararası bir yeni karakteristiğe bürünmeye başlamıştır. Bu bağlamda, uluslararası polislik anlayışı ön plana çıkmıştır (Greener, 2009). Nihayetinde her iki tarafın da değişimine odaklanarak, bu iki kurumun örgütsel olarak birbirlerini taklit etmeye başladıklarından da bahsedilmektedir (Campbell ve Campbell, 2010).

Asker-sivil ilişkileri (Civil-Military Relations, CMR) literatürü, polis ve ordunun rollerindeki değişimi farklı biçimlerde açıklar. Bir grup, ordu ve polisin iç içe geçen yapısını, uluslararası tehditlerin değişen doğası ve niteliğine referansla anlamaya çalışır ve bu noktada, daha yapısal bir yaklaşım benimser. Örneğin, uluslararası terörizm ve suçun artışı, orduyu içeride ve dışarıda daha fazla polislik işi ile ilgilenmek zorunda bırakmıştır. Bir diğer grup, bu değişimi aktörlerin iradesi ile gerçekleşen bir dönüşüm olarak tasvir eder (Bigo, 2000; Lutterbeck, 2005). Güvenlik aygıtları, değişen güvenlik tehditleri karşısında kendini yeniler ve yeniden inşa eder. Edmunds (2006), bu noktada, güvenlik aygıtlarındaki değişimi anlamak için hem yerel hem de uluslararası düzeyde etkili olan sosyo-politik gelişmelerin devletin bu aygıtları algılama biçiminde yarattığı değişikliklere bakılması gerektiğini ifade etmektedir. Başka bir bakış açısıyla, polisin ve ordunun değişimi farklı makro-yapısal etkenlerin bir sonucu olarak belirir: Ekonomik düzlemde küreselleşme, bilgi çağının başlangıcı, Soğuk Savaş'ın sonu ve nihayetinde kültürel çeşitlilik gibi dinamiklerin hepsi güvenlik aygıtlarının dönüşümüne katkı sağlar.³

³ İlgili literatürde bir başka bölünme de gerçek anlamıyla bir bulanıklaşma olup olmadığı sorusu üzerinde gerçekleşmektedir. Andreas ve Price genel olarak polisin ve ordunun rollerinin karmaşık hale geldiği ve iç içe geçtiği yönünde fikir bildirmektedir. Söz konusu yazarlara göre, savunma teknolojilerinin kolluk güçleri tarafından kullanılır hale gelmesi, kolluğun giderek istihbarat ile daha yakın işbirliğine girmesi, ordunun içeride giderek daha fazla rol üstlenmesi gibi gerçeklere referansla polis ve ordu rollerinin bulanık hale geldiğini savunur. Farklı bir bakış açısıyla, Pion-Berlin ise polis-ordu ilişkilerinin bulanıklaşan niteliğinin irdelenmesine dair araştırmanın belirli konjonktürler altında değerlendirilmesi gereğine vurgu yapar. Buna göre, hâlihazırda gerçekleşecek olan operasyonun şehirde mi yoksa kırsalda mı olacağı gerçeğinin söz konusu ayrımında farklar yaratacağı fikrini ön plana çıkarmaktadır. Bkz. David Pion Berlin, "Neither Military Nor Police: Facing Heterodox Security Challengers and Filling the Security Gap in Democratic Latin America". *Democracy and Security*, Cilt 6, Sayı 2, 2010, s.109-127. Son olarak, Greener-Barcham, polis ve ordu arasında iç içe geçmelerin sınırlı niteliğini kabul etmekle birlikte, iki kurumun görev ayrımının devam ettiğini barış koruma operasyonları örneği üzerinden kanıtlamaya çalışır. Bkz. Beth K. Greener, "Crossing the Green or Blue Line Exploring the Military-Police Divide", *Small Wars & Insurgencies*, Cilt 18, 2007, s. 90-112.

Bu çalışma, polis ve ordu arasında bulanıklaşan rollerin uluslararası barış koruma operasyonlarında daha net gözlemlenebilir olduğu tezini savunmaktadır. Çalışmada, barışı korumadan, barışı inşa süreçlerine geçişte ortaya çıkan güvenlik açığında (*the security gap*) bulanıklığın en üst seviyeye ulaştığı iddia edilmektedir. Çalışmanın dikkat çektiği üzere bu noktada ordudan polislik rollerini ifa etmesi beklenmektedir. Bu doğrultuda, çalışma, polis-ordu ilişkilerini yapısalcı bir perspektiften ele almak suretiyle uluslararası güvenlikte gerçekleşen değişimlerin bu ilişkiye yönelik etkisini inceleyecektir. Öncelikle geleneksel polis ve ordu ayrımını ‘şiddet, boyut ve hukuk ile ilişkileri’ üzerinden ele alacaktır. İkinci aşamada, bu ideal ayrımın değişen güvenlik tehditlerine cevaben giderek nasıl bulanık hale geldiğinin analiz edilebilmesi için söz konusu güvenlik tehditlerinin Soğuk Savaş sonrası süreçte uluslararası yapıdaki değişimlere referansla nasıl geliştiğine değinilecektir. Son aşamada, polis ve ordu arasındaki ilişkilerin niteliği BM öncülüğünde yürütülen barışı koruma ve barışı inşa operasyonları üzerinden tartışılacaktır. Güvenlik açığının doldurulması sürecinde bulanıklaşan polis ve ordu rolleri üzerinden tartışma derinleştirilecektir.

Polis ve Ordu

Polis, gerektiğinde fiziksel güç kullanma yetkisine sahip olmak kaydıyla toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinden ve kamu düzeninin sağlanmasında sorumludur. Dolayısıyla, polis kelimesi kullanıldığında ilk olarak bir işlevden bahsedilmektedir (Bayley, 328). 18. yüzyıl ile birlikte başlayan süreçte polisin, ayrı bir devlet kurumu olarak inşasından çok önce polislik bir faaliyet olarak var olmakta ve ağırlıklı ordu tarafından ifa edilmektedir. 1900’lü yıllara değin, Batı coğrafyasının modern devletlerinde, polis görevleri büyük ölçüde sayıca yeterli ve ihtiyaç duyulan kapasiteye sahip askeri personel tarafından yerine getirilmiştir. İlk aşamada zorunlu askerliğin uygulamaya konulması ile birlikte devletin, orduyu toplumsal hareketlerin bastırılması gibi faaliyetlerde kullanması sakıncalı hale gelirken, sonrasında, 19. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Avrupa’da artan işçi hareketleri ulusal sınırlar içinde kamu düzenini sıkıntıya sokmuştur. Diğer taraftan, yine bu dönemde Avrupalı devletler arasında hız kazanan din merkezli savaşlar ülke ordularının dış güvenlik amacıyla kullanımına yönelik gereksinimi bir hayli artırmıştır. Sonuç olarak, ulusal sınırlar içerisinde artan işçi ayaklanmaları ile ilgilenmek ve savaşlarla meşgul olması beklenen ordunun yerine bu görevi üstlenecek bir yeni kurumsal inşa gerekmiştir. İşte, polis teşkilatları, Avrupa’da, bu dönemde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, hâlihazırda, polis teşkilatlarının ortaya çıkışı polislik faaliyeti ile askeri faaliyetinin bulanıklığına son verme amacını taşıyordu. Buna göre artık, polis büyük ölçüde kamu düzeninin sağlanması ve toplum ile alakadar olacakken, ordu savaşmak üzere devlet otoritesinin yanında yer alacaktır⁴ (Til-

⁴ Demokratikleşme ile birlikte Avrupa’da ordu ve polis arasındaki ayrımın keskinleştiği söy-

ly, 1992). Örneğin, ABD'nin 1878 tarihli *Posse Comitatus Act* adlı yasası, ordu ve polis arasındaki ayrımı anayasal düzeyde belirlemekte ve ordunun içeride ve kamu düzeni amaçlı kullanımına kısıtlama getirmektedir (Withers vd, 2010, ss. 2).

Modern devlet adını verdiğimiz örgütsel yapının temelinde dışarıdan sorumlu ordu ve içeride kolluk işlevinin yürütülmesinden ve kanunun uygulanmasından sorumlu polis bulunur. Buna göre, içeride barışı sağlamış ve yine ülke içini denetim altında tutmak için gerekli gözetim tekniklerine sahip idari bir yapı geliştirmiş olan devlet, orduyu sadece dışarıdan sorumlu tutabilme kapasitesine ulaşmıştır (Giddens, 1985). Ordu, düşmanı yok etmek üzere hareket ettiğinden azami güç kullanır. Bu doğrultuda, askerinin düşmanı olarak nitelendirdiği diğerini öldürme hakkı askerlik mesleğinin *ethosu* olarak tahayyül edildiği gibi, aynı zamanda, meşru kabul edilir. Polis ise suçun önlenmesi ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla vücut bulmuş iç güvenlikten sorumlu devletin güvenlik aygıtı olarak belirir. Tarihsel gelişim sürecinde, ulus devletlerin gelişiminin ardından liberal demokrasilerin yükselişi ile birlikte toplum odaklı polislik önem kazanmaya başlamıştır. Öte yandan ordunun iç güvenlik alanında aktif olmasının hem nüfus üzerinde hem de bizzat kurum üzerinde olumsuz sonuçları olacağı düşünülmektedir.⁵ Nihayetinde ordu, iç güvenlikten uzaklaştırılırken, kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu olan polis, temel bir çelişki ile karşı karşıya kalmıştır: kamusal çıkar ile bireysel özgürlükler arasındaki hassas dengeyi toplumda sağlamak.

Öte yandan hiyerarşik yapılanma bakımından da hem polis hem de ordu arasında temel farklılıklar gözlemlenir. Ordunun hiyerarşik yapısı bir hayli güçlüyken, buna paralel biçimde bir örgütlenme olarak merkeziyet derecesi de yüksektir. Askerler, sahada görev yaparken ait olduğu katı hiyerarşinin öngördüğü emir-komuta zincirine mutlak bir tabiiyet içinde bulunur. Halbuki polis, özellikle sahada, kendisine verilen geniş takdir yetkisinin⁶ de etkisiyle bir hayli âdemi-i merkeziyetçi bir tavır takınır. Dolayısıyla polisin sahada bulduğu özerk alana, askerler savaş sahasında sahip değildir. Tam tersine savaşan askerler merkezi ve hiyerarşik katı bir yapının ayrılmaz bir parçası olarak görevini ifa eder.

Son olarak, modern demokrasilerin temeline yerleşen bu temel ideal ayrım

lenebilse de, 20. Yüzyılın ikinci yarısında Birleşik Krallık askerlerinin Kuzey İrlanda'da halk karşısında kullanıldığı bilinmektedir. 1972 tarihli Kanlı Pazar somut bir örnek olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine bu dönemde Latin Amerika'da askerinin ulusal sınırlar içerisindeki kalkışmaları bastırma amacıyla artan biçimde kullanıldığı bilinmektedir.

⁵ Özellikle, 20. yüzyılda, halklar askeri aşırı güç kullanımının kurbanı olmuşlardır. Komünist örgütlenmeler ve sol örgütlenmelere yönelik olarak sahaya sürülen ordu, aşırı güç kullanımı ile rejim düşmanları olarak nitelendirildiği bu topluluklara yönelik sindirme faaliyetlerinde bulunmuştur. Bkz. Pion Berlin (2010).

⁶ Polisin takdir yetkisi, polis memurunun sahada görevi sırasında karar alırken yararlandığı özerklidir. Ordu personelinin aksine polisler, sahada görev yaparken, toplumla birebir karşılaşır ve bu etkileşim sırasında amirlerinden bağımsız bir özerklikten yararlanırlar. Polis bu yetkisi sayesinde hukuku uygulamak ile uygulamamak arasında tercih yapabileme imkanına kavuşur bkz, Rumbaut ve Bittner (1979).

bir yana, tarih boyunca devletin bu iki zor aygıtı arasında geçişler ve yine her iki kurumun niteliklerine sahip hibrit yapılar daima var olmuştur. Bu örgütlenmeler, hem polis hem de ordu niteliklerini taşıyan melez yapılar olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüzün modern Batı demokrasilerinin birçoğunda jandarma adıyla hibrit oluşumlar var olmaya devam etmektedir. İtalya’da *Carabinieri*, Fransa’da *Gendarmerie* ve İspanya’da *Guardia Civil* polis ve ordu arasında yer alan hibrit oluşumlara örnek olarak gösterilmektedir. Polise göre daha militarize bir biçimde yapılanmış olan bu örgütlenmeler, içeride görev yapmakta ve mafya, suç örgütleri ve terörizme karşı mücadelede sıklıkla kullanılmaktadır.

Table 1. Batı demokrasilerinin çoğunda geçerli olan polis ve ordu ayrımı (Den Hayer, 2011, ss.464)

DEĞİŞKEN	Ordu	Polis
Birincil görev	Savaş operasyonları/Barışı koruma	Suç ve düzensizliğin engellenmesi ve araştırılması
Şiddet Kullanımı	Zor	Zor
Yetenekler	Uzmanlaşmış asker	Birbirine bağlı polislik ve demokratik
Ölümcül şiddet kullanımı	Evet	Hayır
Örgütsel Odak	Dışarı	İçeri
Hukukilik	Askeri Hukuk	Sivil hukuk
Tutuklama / özgürlük kısıtlaması	Antlaşmalar	Bireysel takdir yetkisi
Örgütsel yapı	Merkeziyetçi	Adem-i merkeziyetçi
Emir-komuta	Emir	Direktif/emir

Söz konusu ayrım ve iş bölümü ekseninde ordu ve polis için belirlenen roller bir ideali yansıtır. Ordu ulusal sınırlar içerisinde toplumsal hareketlerin bastırılmasında ancak son çare (*last resort*) olarak kabul edilse de günümüzde çok defa orduların bu amaçla kullanıldığına tanıklık edilmektedir.⁷ Örneğin, Türkiye’de 28 Şubat sürecinin ertesinde kullanıma sokulan EMASYA (Emniyet Asayiş

⁷ Ordu personelinin içeride kullanımı Latin Amerika ülkelerinde sıkça rastlanan bir uygulamadır. Buna göre, ordular toplumsal hareketlerin bastırılmasında ve uyuşturucu ticareti örgütleri ile mücadelede bizzat sivil siyasal iktidarlar tarafından görevlendirilerek sahaya sürülür. Bu durum, genellikle, toplum karşısında orantısız güç kullanımı ve insan hakları ihlalleri ile sonuçlanır. Bu genel kabulün önemli bir istisnasını Şili örneği oluşturur. 2019 yılında ülkede gerçekleşen neoliberalizm karşıtı protestolarda Başkan Pinera, orduyu görevlendirmiştir. Polislerle birlikte protestoların bastırılmasında görev alan askerler halkın zarar görmemesi için çaba sarfetmişlerdir. Olayın ertesinde polisin sivil halka ordu personeline göre çok daha büyük zarar verdiği tecrübe edilmiştir. Bu durum, şüphesiz, Şili’de Pinochet döneminin mirasıyla ve ordunun toplumla olan ilişkilerinin kırılma niteliğinin bir sonucudur. Bkz, Pion-Berlin ve Acacio (2020).

Yardımlaşma) Birlikleri, ordunun içeride toplumsal hareketlerin bastırılmasında kullanımını yasal olarak düzenler (Genç Yılmaz, 2022). 2010 tarihinde yürürlükten kaldırılan EMASYA Protokolü sonrasında askerin kamu düzeni ve asayişten sorumlu kullanımı KOKTOD (Kolluk Kuvvetlerinin Toplumsal Olaylarda Destekleme) ile var olmaya devam etmiştir.⁸

Değişen Güvenlik Tehditleri

Soğuk Savaşın sona ermesiyle başlayan yeni dönem, polis-ordu ilişkilerinin tarihsel gelişimi bakımından iki karşıt etkide bulunmuştur. Bir taraftan, eski komünist ülkelerin dönüşümü için öngörülen silahlı kuvvetlerin demokratik denetimi (*democratic control of the armed forces*) ve güvenlik sektörü reformu (*security sector reform, SSR*) demokratik dönüşümün sağlanabilmesi için bir şart haline gelirken, polis ve ordu arasında belirgin ve keskin bir ayırım inşa edilmesi de bir diğer şart olarak öne sürülmüştür. Öbür taraftan güvenliğin uluslararası sistemin yapısında yaşanan değişimden kaynaklı bir dönüşüm içerisine girdiği ve bu dönüşümün ordu-polis ayırımını yeniden bulanıklaştırdığı görülmektedir. Buna göre, Soğuk Savaş ertesinde, devlet temelli tehditler yerini yaygın risklere ve devlet-dışı aktörlerin kriminalizasyonuna bırakmıştır (Friesendorf ve Penska, 2008). Bu minvalde; terörizm, salgın hastalıklar, örgütlü suçlar, iklim değişikliği gibi yeni ve çeşitli güvenlik tehditlerinin ortaya çıkması, polis ve ordu arasındaki ilişkilerin karakteristiğinde yeni bulanıklıklar yaratmıştır.

Güvenlik çalışmaları, uluslararası ilişkiler disiplininin bir alt başlığı olarak, aslen savaş ve savaş yapmak ile ilgilidir (Walt, 1991, ss. 212). Modern devlet oluşumu da aslen savaş yapma faaliyeti üzerinden açıklanmaktadır (Tilly, 1992). Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünya sisteminde, çatışmaların büyük çoğunluğunu devletlerarası çatışmalar oluşturmaktadır. Tam da ordunun ve askerlik mesleğinin doğasına uygun olacak biçimde, bu süreçte dost ve düşman arasındaki ayırım açık ve net bir görünümde: komünist SSCB ve uyduları ile liberal demokratik Batı ve müttefikleri. Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan gelişmeler devletlerarası çatışmaların bir hayli azaldığı yeni bir konjonktür ortaya çıkarmıştır. Bu konjonktürde savaşların yerini dost ve düşman ayırımının çetrefilli hale geldiği krizler ve çatışmalar almıştır. Devletler arası konvansiyonel savaşların yerini, giderek devletlerin sınırları içerisinde gerçekleşen iç çatışmalara bırakması ampirik olarak kanıtlanabilir bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.⁹ Öyle

⁸ İlgili yasal düzenleme için bkz, Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No 6722, *Resmî Gazete* 29770, 14 Temmuz 2016.

⁹ Soğuk Savaş ertesinde devlet düzeyinde gerçekleşen çatışmaların nadir hale gelmiş olması birçok gerekçeye atıfla açıklanmaktadır. Buna göre, ilk olarak Soğuk Savaş'ın mümkün kıldığı uluslararası sistemin yapısı uyarınca küçük devletlerin büyük devletlerin desteğiyle savaşmaları ya da düşmanlarına kafa tutmaları mümkünken; Soğuk Savaş sonrası kurulan yeni uluslararası sistemde küçük devletler büyük ölçüde bu destekten yoksun kalmışlardır. Soğuk Savaşın

ki, devletlerarası savaşların tüm savaşlara oranı Soğuk Savaş sonrası dönemde yüzde 17'den yüzden 4'e düşmüştür (Tangör ve Yalçınkaya, 2010, ss. 130). Aynı doğrultuda, 1990'lı yıllar boyunca devlet içi çatışmaların sayısı dramatik bir biçimde artmıştır. Devlet-içi çatışmalar çatısı altında birçok etnik ve dinsel çatışma Soğuk Savaş sonrası uluslararası yapıyı güvensizlikle donatırken, 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında terörizm de devlet-içi çatışmaların önemli bir bileşeni haline gelmiştir. Bu noktada, nükleer savaş tehdidinin azalmasına rağmen uluslararası sistemin istikrarlı olduğundan bahsetmek mümkün görünmemektedir (McFarlane, 2001). 2000'li yıllar ile birlikte başlayan süreçte başta terörizm ve uyuşturucu ticareti olmak üzere yeni ve sınırları belirsiz tehditler ve tehlikeler daha yoğun olarak hissedilmeye başlanmıştır. Bu süreçte ön plana çıkan güvenlik tehditlerinin birçoğu '*middle terrain*' olarak adlandırılan orta sahada gerçekleşmekte ve ne tümüyle polis ne de tümüyle ordu tarafından üstesinden gelinebilir niteliktedir. Pion Berlin (2010), ortada yer alan güvenlik tehditleri arasında örgütlü suç çeteleri, uyuşturucu örgütleri, teröristler, silah kaçakçıları, ve kitlesel sivil kalkışmaları saymaktadır. Söz konusu güvenlik tehditleri, bir taraftan belirli bir devletin sınırları içerisinde vücut bulurken, diğer taraftan transnasyonal ağlara ve uzantılara sahip tehditler olarak nitelendirilmektedir.

İçerisi ve dışı arasında yer alan hibrit nitelikteki güvenlik tehditlerinin, aynı zamanda, ulusal güvenlik ile insan güvenliği anlayışı arasında köprüler kurmaya başladığı da söylenebilir. Ulusal güvenlik ve insan güvenliği anlayışı aslen farklı analiz düzeylerine tekabül etmektedir. Birincisinde, devletin -kurumlarının, yöneticilerinin ve hükümetin- korumasına yönelik bir güvenlik anlayışı söz konusu iken, ikincisi merkezine bireyi alır ve onun gelir, gıdaya erişim, sağlık güvencesi, temiz çevre ve fiziksel-ruhsal bütünlüğüne dönük çatışmalardan uzak yaşayabilmesine atıfta bulunur. İnsan güvenliği anlayışının bu dönemde önem kazanması, aslen, güvenliğin bu süreçte siyasal-askeri içeriğinden görece olarak sıyrılması ile mümkün olabilmektedir (Biscop, 2006). BM Kalkınma Programı, insan güvenliği kavramının gelişimi ile güvenliğin alanını insan ve toplum güvenliğini de içerecek biçimde genişletilmesinde rol oynamıştır.

İnsan güvenliği kavramının öncelik kazanmasıyla başta hegemon güçler olmak üzere devletler için artık sadece düşmanı yenilgiye uğratmak yeterli değildir. ABD'nin Afganistan ve Irak müdahalelerinde görüldüğü üzere çatışmanın ardından geride istikrarlı ve güvenli bir ortam bırakmak hem bölgesel istikrar hem de uluslararası barış ve güvenlik için gereklidir. Aksi takdirde devlet-dışı tehditler

sona ermesi çok sayıda ülke üzerinde onarılmaz yıkıcı etkiler ortaya çıkarmıştır. Bu dönemde istikrarsız ya da kırılğan olarak nitelendirebileceğimiz devlet sayısında kayda değer artışlar gerçekleşmiştir. Ayrıca, gelişen teknoloji ve nükleer tehdit devletlerarası savaşların maliyetini bir hayli arttırmıştır. Barışı ve güvenliği hedefleyen başta BM olmak üzere uluslararası örgütlerin sayıca artmış olması da devletlerarası çatışmayı azaltan bir uluslararası ortamın yaratılmasına katkı sağlamıştır. Yine iletişim devrimi ile birlikte, devletlerarası sorunlar çatışmaya dönüşmeden ileri iletişim teknolojilerinin izin verdiği koşullar sayesinde çözülebilir hale gelmiştir.

ortaya çıkacaktır (Weiss, 2011). Bu nedenle, bölgesel istikrarın sağlanması ve bunun için de işleyen ve istikrarlı devletlerin devamlılığı, devletlerin uluslararası ve ulus ötesi operasyonlarının temel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır (Rubin, 2005). Dolayısıyla, insan güvenliği anlayışının önem kazanmasıyla birlikte, ulusal güvenliğin sürekliliği de bu kavramdan ayrı düşünülemez hale gelmiştir. İşte bu noktada, bir taraftan, terörizmle mücadele için devriye gezen ordu personeli kamu kurumlarını korumak üzere sokağa inerken, diğer taraftan polisler çatışma sonrasında insan güvenliğini sağlamak ve barışın inşa süreçlerine destek olmak üzere uluslararası arenada kritik roller üstlenmiştir. İşte bu süreç, ordunun polisleşmesi ve aynı zamanda, polisin ordulaşması sürecinin tarihte eşine rastlanmayan bir düzeye getirilmesine katkı sağlamıştır.

Değişen Güvenlik Ortamında Polis ve Ordu:

Ordunun polisleşmesi literatürde *constabularisation* kavramına referansla ifade edilmektedir. İlk kez Janowitz (1960) tarafından erken bir tarihte kullanılan *constabularisation* kavramı ile ordunun polislik faaliyetleri ve görevlerine işaret edilmektedir. Britanya ordusunun eski sömürgelerindeki polislik faaliyetini ifade etmek amacıyla kullanılan bu kavram aslen ordunun rolündeki iki değişime işaret etmektedir. Bunlardan birincisi, ordunun giderek minimum şiddet kullanımını hedefler hale gelmesi, ikincisi ise ordunun zafer yerine gerçekleştirilebilir ve ılımlı uluslararası ilişkiler peşinde olmasıdır. Bu doğrultuda, söz konusu görevler büyük ölçüde ülke dışındaki uluslararası ilişkiler faaliyetleri ile ilgilidir. Janowitz, sömürgelerde, ordunun bir nevi polise dönüştüğünü savunur.

Ordunun *constabularisation* sürecinde önemli bir aşama Soğuk Savaş ertesinde dönüşen güvenlik tehditlerinin hibrit niteliğiyle mücadele etmenin bir gereği olarak değişimi ile yaşanır. Ordunun polisleşme sürecininin *Military Operations Other Than War (MOOTW, Savaş Dışındaki Askeri Operasyonlar)* kavramı üzerinden analizi yapılabilir. Bu kavram, ilk kez, ABD ordusu tarafından 1990'lı yıllarda kullanılmış olsa da sonrasında söz konusu kısaltma büyük ölçüde kullanım dışı olmuştur (Bonn ve Baker, 2000). Bu kavramla ordunun ülke içinde ve uluslararası arenada üstlendiği polislik-benzeri işlevlerine referans verilmektedir. MOOTW bağlamında polis ve ordu ilişkilerinin en çok tartışıldığı operasyonlar ABD'nin deniz aşırı gerçekleştirdiği misyonlardır. 1970'li yıllarda başta Vietnam yenilgisi temelinde tartışılan Amerikan ordusunun dünya polisliğine soyunması meselesi giderek ordu personeli nezdinde tepki çekmeye başlayınca 1974 yılında bu tür misyonları düzenleyen kurumsal mekanizma olarak *International Development Office of Public Safety* ortadan kaldırılmıştır. Ancak 1980'li yılların ortalarından itibaren Reagan yönetimi altında ordunun MOOTW misyonları kapsamında polislikle ilişkili görevler üstlenmesi yeniden hoş görülür hale gelmiştir (Rosenau, 1995). Amerikan ordusunun Haiti, Somali ve Panama'daki misyonlarının büyük ölçüde başarısızlıkla sonuçlandığı söylenebilir. Öte yandan, ABD ordusunun Panama'ya düzenlenen misyonda görev yapan ordu personeli,

bu misyon sırasında, hem yerel polisin eğitilmesi hem de yerel polis ile birlikte ortak operasyon gerçekleştirilmesinde görev almıştır. Söz konusu operasyonların artışının kaçınılmaz bir sonucu olarak ordu ve polis, her iki kurum, benzer yetki alanlarında daha fazla bir araya gelmeye başlamıştır. Bu operasyonların nihai hedefi ise çatışma ve şiddet bölgelerini yeniden istikrarlı ve devletin işlediği coğrafyalar haline getirmektir.

Özellikle Soğuk Savaş ertesinde artık orduların karşı karşıya olduğu tehditler direkt bir tehdit olmaktan öteye geçmiştir ve bu nedenle orduların ülkelerinin çıkarları bulunan bölgelerdeki çatışma ve istikrarsızlık ile baş etmek zorunluluğu bulunmaktadır. Dolayısıyla, ordulardan ulus-altı seviyedeki çatışma ve şiddet ortamında belirleyici bir rol üstlenmeleri beklenmektedir. İşte ordulardan bu yeni görev tanımları ekseninde edinmeleri beklenen nitelikler onları artık *post-modern* ordu olarak tanımlamayı gerekli kılmaktadır. Bu noktada, günümüz ordularının başlıca görev odağını barışı koruma misyonları ve insani müdahaleler oluşturmaktadır (Snider, 2000, ss.47-54). ABD ordusu gibi güçlü orduların dahi uluslararası alanda gerçekleştirdiği operasyonlar giderek geleneksel savaş yapma faaliyetinden uluslararası polislik faaliyetine kaymıştır (Andreas ve Price, 2001). Postmodern asker de artık sadece bir savaşçı değildir; o aynı zamanda bir barış koruyucu, polis, diplomat ve toplumsal işçidir (Schnabel ve Ehrhart, 2005).

MOOTW kavramsallaştırmasına benzer ama daha fazla kabul görmüş bir diğer kavram da barış misyonlarıdır. Soğuk Savaş döneminde yaklaşık olarak 13 bin üniformalı barış koruma görevlisinin görev yaptığı bilinirken, bu sayı henüz 1993 yılında 78500'e kadar yükselmiştir. Barışı koruma operasyonlarının önem kazanması ve sayıca artışı ile birlikte asker, giderek bir savaşçı (*warrior*) olmaktan uzaklaşmakta; onun yerine bir barış koruyucu (*peacekeeper*) haline gelmektedir. Barışı koruma misyonlarında uluslararası düzeyde başlıca örgütlenme olarak karşımıza çıkan BM, savaşçı ve barış koruyucu arasındaki farkı erkenden belirlemiştir. Buna göre, barışı koruma askerlerinden tüm taraflar karşısında tarafsız davranmaları beklenmektedir. Ayrıca, bu misyon görevlilerinden şiddet kullanımına sadece kendilerini korumak ve misyonun gelişimini savunmak amacıyla ve tek bu şartlar altında başvurmaları istenmektedir (Findlay, 1996). Şiddet ile arasına mesafe koyan barış koruma operasyonlarında görevli ordu personeli, yerel halka yardım etmek, yeniden inşa, yerel hükümetin yeniden restorasyonu, polislik ve yerel polisin eğitilmesi gibi görevler ile meşgul olmalıdır. Orduların, barışı koruma misyonları karşısındaki ikircikli duruşu, henüz 1950li yıllarda, BM Eski Genel Sekreteri tarafından sorunsallaştırılmıştır: barışı koruma bir askerin görevi değildir, ancak sadece bir asker bu görevi yerine getirebilir (Hammarskjöld, BM Genel Sekreteri, 1953-1961).

Ordu bünyesinde böylesine bir dönüşüm yaşanırken, öte yandan, polisin ordulaşması madalyonun diğer yüzünü oluşturmaktadır. Polisin değişen güvenlik tehditleri karşısında ordulaşması iki alanda gerçekleşmektedir: İlk olarak polis, uluslararası arenada daha sık görünmeye ve daha etkili olmaya başlamıştır. İkinci-

cisi, polis giderek ordunun donanımı ve müdahale biçimlerini taklit edercesine militarize olmuştur. Bu bağlamda, ilk olarak, polisin Soğuk Savaş sonrası dönü-şen güvenlik ortamında çatışma sonrası ülkelerde kolluk ve güvenliğin sağlan-ması misyonuyla uluslararası arenada daha sık karşılaşılan bir aktöre dönüştüğü gözlemlenmektedir. BM bünyesinde barışı koruma (*peacekeeping*) operasyonla-rından barış inşa (*peacebuilding*) operasyonlarına geçiş (Hatto, 2014) polisin ön plana çıkan yeni görevinde etkili olmuştur. Buna göre, hukukun üstünlüğünün sağlanması barış inşa operasyonlarının başarılı olmasının en önemli faktörüdür. Dahası, kırılğan rejimler polis ve polisliğin önemini ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki, polis bir rejimin otoritesinin ve iktidarının temel göstergelerinden biri olarak; hatta o rejimin aynası olarak kabul edilmektedir. Bu gerçekçyle, bu dönemde artan iç çatışmalar neticesinde BM başta olmak üzere uluslararası örgütler ve devletler istikrar ve düzenin sağlanması için polisi uluslararası arenada çok daha sık gö-revlendirmeye başlamışlardır. 2000 yılında BM çatısı altında gerçekleşen toplantı sonrasında açıklanan *the Report of the Panel on United Nations Peace Operations* isimli ve kısaca Brahimi Report olarak anılan rapor, uluslararası düzeyde polise verilen önemi somut olarak göstermektedir. Rapora göre, BM'nin çatışma sonras-ı süreçlerde uluslararası planda yaşadığı yetersizlik ve başarısızlıkların nedeni olarak polis reformunun eksikliği vurgulanmaktadır. Bu nedenle, BM'nin barış koruma misyonlarının polis bileşenine dair geniş reformların yapılması gerekli görülmektedir. Bu reformlar, polisin uluslararası sahada yetkilerini ve etkinliğini arttıracak düzeyde olmalıdır (McFarlane ve Maley, 2001) .

Hibrit tehditler karşısında polisin bir taraftan uluslararası alanda daha fazla rol üstlendiği bir yeni dönem açılırken (Bowling ve Newburn, 2006) diğer taraftan polisin ve polisliğin şiddet ile daha fazla haşır neşir olduğu gözlemlenmektedir. Bu dönemde, polis askeri donanım ve taktikleri benimsemeye başlamıştır. Polisin şiddet ile olan ilişkisinin yeniden konfigürasyonu özellikle 11 Eylül Saldırıları ertesinde yoğunlaşan “suçun denetlenmesi” (*crime control*) anlayışından “suça yö-nelik savaş” (*war on crime*) anlayışına geçilmesi ekseninde incelenmelidir. Yeni güvenlik anlayışının mümkün kıldığı bu süreçte, örgütlü suçlar ve terörizmle mü-cadele polisin gerçek ilgi alanları haline gelmiştir.¹⁰ Polisin militarizasyonu, ulus-lararası arenaya da tezahür etmiştir. Barış misyonlarında daha etkili oldukları ve daha kolay tedarik edilebildiklerinden hareketle *Formed Police Units (FPU)*'lerin kullanımı 1999 yılındaki Kosova (*United Nations Mission in Kosovo, UNMIK*) ve Doğu Timur (*United Nations Transitional Administration in East Timor, UNTA-ET*) misyonlarıyla birlikte BM tarafından da tercih edilir olmuştur. Yaklaşık 140 kişiden oluşan bu birlikler yüksek risk olarak kabul edilen çevrede görev yapabil-me kapasitesine sahiptirler.¹¹

¹⁰ Terörizmle mücadele faaliyetleri kapsamında polis, 2001 sonrasında, ülke içinde çok geniş yetkilerle donatılırken, aynı zamanda, militarizasyon sürecine de maruz kalmıştır.

¹¹ www.police.un.org.

Barışı Koruma Operasyonları ve Polis-Ordu İlişkileri

Güvenlik Açığını Doldurmak ya da Polis-Ordu Belirsizliği

Polis ve ordu arasında belirsizleşen rol dağılımı istikrarlı ve konsolide demokrasilerde sınır yönetimi (*border management*) meselesi ve anti-terörizm operasyonları özelinde daha sık tartışılmaya başlanmıştır (Friesendorf ve Penska, 2008). Yine de, polis-ordu rollerinin iç içe geçme hali, ulusaldan ziyade uluslararası ortamda daha belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir. Güçlü liberal demokrasilerde, içerde, polis ve ordu ayrımı bir gelenek olarak varlığını büyük ölçüde muhafaza ederken¹², uluslararası ortamda polis ve ordu arasında iç içe geçen roller ile daha sık karşılaşmaktadır.

BM'nin gerçekleştirdiği ilk operasyonlardan beri askeri personelin rolünün geniş çaplı yorumu hâkim olagelmıştır. Örneğin, BM'nin ilk operasyonlarından biri olarak kabul edilen 1950 tarihli Kore operasyonu bileşeni asker olmasına rağmen polis misyonu olarak adlandırılmıştır (Schmidl, 1998).¹³ BM başta olmak üzere çeşitli uluslararası örgütlerin girişimiyle gerçekleştirilen barışı koruma operasyonlarının asli kıdemli aktörü hep asker olagelmıştır. Özellikle, Soğuk Savaş döneminin devletlerarası çatışma ile tanımlanan konjonktüründe askeri birlikler ön plandadır. Askerden farklı olarak, polisin BM bünyesinde uluslararası operasyonlarda kullanımı için birkaç on yıl daha beklemek gerekecektir. 1960'lı yıllarla birlikte, ilk kez BM'nin Kongo operasyonunda sahneye çıkan polisler, her geçen dönemde uluslararası misyonlardaki varlıklarını ve rollerini pekiştirmişlerdir. Kongo'daki polis bileşeni *supplémentaire* (destek nitelikli) olarak nitelendirilirken, bu operasyonun ardından 1964 yılında BM'nin Kıbrıs'ta konumlandırıldığı UNFICYP operasyonunda polis ayrı bir operasyon bileşeni olarak anılmıştır (Schmidl, 1998). Yine de Soğuk Savaş dönemi boyunca polisin rolü büyük ölçüde yerel polisin üzerinde gözlemci sıfatıyla sınırlı kalmıştır. Soğuk Savaşın sora ermesi ve barış inşa misyonlarının ön plana çıkması ile birlikte polis, bu operasyonların başlıca aktörü haline gelmiştir. Öyle ki, Namibiya'daki BM liderliğindeki *United Nations Transition Assistance Group (UNTAG)* misyonunda, polis ordu-

¹² Bu noktada, özellikle 11 Eylül sonrasında Batı demokrasilerinde dahi ordunun, ülke sınırları içerisinde kullanımında yaşanan artış ile ilgili parantez açılması gerekmektedir. Örneğin, Belçika'da 2005 yılında yürürlüğe giren bir yasa ile ordunun terörle mücadele kapsamında devriye gezmesi, kamu binalarının korunması gibi amaçlarla ülke içinde kullanımına izin verilmiştir. Yunanistan'ın evsahipliğini üstlendiği 2004 Olimpiyat Oyunları sırasında da Yunan ordusu güvenliğin sağlanmasında polis ile birlikte görev yapmıştır. Bkz. Rosteigne ve Manigard (2019) ve Edmunds (2006).

¹³ Schmidl'a göre söz konusu asker bileşenli operasyonların barış operasyonu olarak adlandırılması sömürgecilik mirasıyla yakından ilişkilidir. Öyle ki, Büyük Britanya'nın sömürgelerinde uyguladığı üzere bu dönem boyunca iç güvenlik ve dış güvenlik ayrımı net değildir. Dolayısıyla, özellikle sömürgelerde görev yapan militarize polis birlikleri asker-polis karışımı birliklerdir.

dan daha geniş bir biçimde var olmuştur. Yine bu misyonla birlikte, polisler artık askeri birliklerin değil; BM özel temsilcisinin denetimi altına yerleşmiştir. Kosovo'daki BM misyonunda ise (*United Nations Mission in Kosovo, UNMIK*) polis bileşeni yönetsel (*executive*) içerikli yetkiler elde etmiştir. Son olarak, Solomon Adaları'ndaki BM girişimindeki misyon (RAMSI) bir polis misyonu olarak adlandırılmıştır (Greener, 2009).

Genel olarak, çatışmaya konu olan devletlerde istikrar ve düzen ilk aşamada askeri nitelikli barışı koruma operasyonları ile sağlanmaktadır. Soğuk Savaş süresince askeri çatışmanın sona erdirilmesi barışın sağlanması için büyük ölçüde yeterli olurken; Soğuk Savaş ertesinde süreçte yeni savaşların ön plana çıkışıyla birlikte artık çatışmanın bittiği ama istikrarlı devlet yapısının bulunmadığı yerlerde suç örgütleri ve paramiliter yapılanmalar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, çatışma bitse de kamu düzenini inşa edilmesi için yeni ve çetrefilli bir süreç başlamaktadır. Bu noktada, barış misyonlarının öncelikli olarak askeri müdahale ile stabilizasyonu hedefleyen operasyonlarından daha karmaşık içeriğe¹⁴ ve daha kapsamlı niteliğe sahip operasyonlara dönüşümü (Den Heyer, 2011) uluslararası barış ve güvenliği sağlamayı hedefleyen uluslararası örgütleri –NATO, BM ve AB- her geçen gün daha fazla sayıda ve daha geniş coğrafyalarda polis, asker ve sivil personelin bir arada kullanımına yöneltmiştir. Barış operasyonlarının barış inşasını da içerecek biçimde çok yönlü ve karmaşık hale bürünmesi ile birlikte bir kez savaş ve çatışma sona erdikten sonra, bu kez kolluk ve hukukun yerleştirilmesi faaliyeti ön plana çıkmaktadır. Barışı inşa operasyonları çatışmaların gerçek anlamda çözümünü adına fiziksel şiddetin önlenmesini yeterli görmemiş; buna ilaveten “şiddet içeren çatışmanın kökeninde yer alan daha yapısal faktörlerle kapsamlı bir şekilde mücadele ederek sürdürülebilir barışın ortaya çıkarılmasında yönelik uzun dönemli” bir süreci hedeflemiştir (Güngör, 2020, ss. 271).

Barışı inşa operasyonları sırasında sahada daha belirgin hale gelen polis ve ordu rollerinin bulanık karakterinin gözlemlenebilir olduğu temel süreçlerden birini güvenlik açığı (*security gap*) oluşturmaktadır. Prensip olarak, bir barış koruma operasyonu çerçevesinde öncelikli olarak silahlı çatışma sona erdirilmelidir. Çatışmanın sona erdiği andan polisin bölgeye intikaline kadar geçen süre güvenlik açısından riskli sayılmaktadır. Güvenlik açığı olarak ifade edilen bu ortam, bir çatışma sürecinde veya ertesinde güvenliği ve düzeni sağlamak amacıyla kullanılması gereken yerel veya uluslararası polisin niteliksel ya da niceliksel eksikliği olarak tanımlanmaktadır. Bu açık, uluslararası askeri birliklerin geçici polis kuvveti gibi davranması ile sonuçlanmaktadır (Dziedzic, 1998). Dolayısıyla, polisin sahada sağlıklı bir biçimde görev yapabilmesi için ordunun bir süre daha minimum güvenlik ve istikrarı sağlayacak biçimde göreve devam etmesi beklen-

¹⁴ Barış koruma operasyonları Soğuk Savaş süresince daha çok barışı koruma misyonları iken, Soğuk Savaş ertesinde devletlerarası savaşın yerini büyük ölçüde devlet içi çatışmalara bırakmasıyla birlikte barış inşa etme misyonları ön plana çıkmıştır.

mektedir. Bunun nedeni, polisin, barışı inşa operasyonları kapsamında, özellikle ordunun sağladığı güvenlik ortamında ve yine ordunun tedarik ettiği altyapı ve lojistik imkânlarla daha güvenli ve etkili bir biçimde görev yaptığı kabulüyle ilişkilidir (Macfarlane ve Maley, 2001, ss.189). Irak örneğinde tecrübe edildiği üzere, barışın tam olarak sağlanmadığı yerlerde sivil polisin etkili bir biçimde görev yapması beklenmemektedir. Bu yüzden de, güvenlik seviyesinin düşük olduğu çatışma sonrasının erken aşamasında ordudan polislik işlevlerini bizzat yerine getirmesi beklenmektedir (Deflem ve Sutphin, 2006). Bu doğrultuda, militarize kolluk (*militarized law enforcement*) olarak adlandırılan süreç başlamaktadır. Örneğin, Bosna Hersek'te Dayton Antlaşması'nı takiben AB'nin EUFOR ismiyle gerçekleştirdiği misyonda askeri birlikler çok çeşitli vesilelerle polislik işlevlerini -suçla mücadele, sınır polisine yardım ve istihbarat toplama- yerine getirmişlerdir. Burada görev yapan askeri birliklerin, şüpheli suç örgütlerinden ele geçirdiği 100 bin dolarlık meblağı Bosna Hersek polisinden habersiz ve herhangi bir hukuki izne sahip olmaksızın uzun süre sakladıkları iddia edilmektedir. Buna ek olarak, yeterli teknik donanıma sahip olmayan yerel polise, askeri birliklerin çeşitli teknik katkılarla gece devriyelerinde eşlik ettiği de bilinmektedir (Friesendorf ve Penska, 2008, ss. 683).

Ordunun polisliğe dâhilini meşru ve gerekli kılan güvenlik açığı iki şekilde ortaya çıkmaktadır: göreve yerleştirme ve görevin ifası. Özel olarak *deployment gap* olarak da ifade edilen ilk durumda, ordudan olağan şartlar altında polisin yükümlü olduğu hukuk ve düzenin sağlanması ile kolluk işlevlerini yerine getirmesi beklenmektedir. Görevlendirilen polis personelinin yetersiz kaldığı bu ortamda askeri birlikler polisin kolluk işlevlerini yerine getirmektedir. Sorun da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Ordudan polis görevlerini yerine getirmesi beklenen haller sadece personel tedariki ile ilgili değildir. Aynı zamanda, görevlendirilen personelin kolluk görevini yerine getirme kapasitesi de bir diğer mesele olarak ortaya çıkmaktadır. Polis tedarikinde nitelik temelinde yaşanan sıkıntılar bu noktada *enforcement gap* meselesini ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla, personelin hızlı tedariki ve tedarik edilen personelin kalitesi meselelerinde ortaya çıkan sorunlar polis ve ordu arasındaki ilişkide de bulanıklıklar ortaya çıkarmaktadır (Janssens, 2010). Literatürde topyekûn "*Filling the public security gap*" olarak ifade edilen ve yukarıdaki nedenlerden kaynaklanan kamusal güvenlik açığı ağırlıklı olarak misyonların ilk zamanlarında (*initial phase*) ortaya çıkmaktadır.

Genel teamül uyarınca, NATO'nun 1999 tarihli KFOR (Kosovo Force) misyonuna kadar ordunun polisin yetki alanında olan yargılama ve hapsedme görevlerinde yer almaması gerektiği kabul görüyordu. 1990'lı yıllar boyunca polislik faaliyetinin askeri personel tarafından gerçekleştirilmesi yönünde giderek artan ihtiyaç neticesinde, Amerika Birleşik Devletleri Savunma Bakanlığı, 1990'lı yılların ikinci yarısına değin kolluk ve kamu düzeni işlevlerini yerine getirmeyi uygun bulmadığını resmi olarak belirtmiştir. Buna göre, askeri personele göre Amerikan ordusunun görevi ulusun savaşlarını yapmak ve bu savaşları kazanmak

olarak ifade edilmektedir (Rosenau, 1995). KFOR misyonu kapsamında BM'nin 1244 numaralı kararı aracılığıyla UNMIK (*United Nations Mission in Kosovo*) görevi devralmaya muktedir hale gelene değin askeri personele polis görevlerini yerine getirme yetkisi verilmiştir.¹⁵ KFOR misyonunda görev almış üst düzey komutanlardan birinin söylediği üzere ortada bu görevleri üstlenecek hiçbir aktör bulunmuyorsa, o zaman, ordunun zorunlu ve gerekli olarak kamu düzeni görevini yerine getirmesi ve yerine getirebilecek kapasitede olması gerekmektedir. Ardından Avusturalya önderliğinde gerçekleştirilen Doğu Timur'daki INTERFET operasyonunda ordu söz konusu misyonlarda polis rollerini de içerecek biçimde görev yapmıştır.

Literatüre bakıldığında, bu noktada, iki ayaklı bir görüş ayrılığının ortaya çıktığı görülmektedir: Minimalistler ve Boşluk doldurucular (*vacuum-fillers*). İlk grup, ordunun rolünün kısıtlı ve asgari düzeyde kalmasını ve bu doğrultuda kamu düzeni işlevlerinde ordunun rol almaması gerektiğini savunmaktadır. İkinci grup, söz konusu boşluğun ortaya çıkması durumunda ordunun kamu düzeni görevlerinde yer alabileceği görüşünü savunmuştur. Üstelik boşluk dolduruculara göre ordu personelinin, özellikle gelecekte ön plana çıkacak olan çok fonksiyonlu barış operasyonları için bu tür kamu düzeni görevlerini üstlenmeye hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Buna göre, ordu personeli suçluları yakalama, yargılama ve hapishaneye atma görevlerinde uzmanlaşmalıdır. (Jackobsen, 2002) Barış operasyonlarında çatışma sonrasında ortaya çıkan boşluğun doldurulmasında hangi aktörün rol alması gerektiği meselesine dair verilen cevaplardan birine göre ise ilgili güvenlik açığının doldurulması için gereken şiddetin derecesinden ve tehdidin yoğunluğundan yola çıkmak gerekmektedir. Tabi, bu boşluğun derecesinin ve ona getirilecek reaksiyonun kararlaştırılmasında farklı ve çelişkili dinamikler etkili olabilmektedir.

Sonuç

Bugün değişen ve dönüşen güvenlik tehditleri karşısında sadece ordu ya da sadece polisin etkili bir biçimde mücadele sürdüremeyeceği düşüncesi ön plana çıkmış görünmektedir. Özellikle, güvenlik açığı olarak adlandırılan ve doldurulması gereken boşluk, yeni güvenlik tehditlerinin ne iç ne de dış güvenliğe tam anlamıyla ait olamama ve arada kalma durumuyla doğrudan ilişkilendirilmektedir. Güvenlik tehditlerinin asimetrik karakteri karşısında hem içeride hem de uluslararası boyutta yetersiz kalan geleneksel güvenlik aygıtlarının bir dönüşüm içerisine girdiği kabul edilmektedir. Asıl soru, bu dönüşümün nasıl bir biçim alacağı noktasında ortaya çıkmaktadır. Söz konusu dönüşüm sürecinin ordunun polislik

¹⁵ Kosova'da silahlı çatışmanın sona ermesi ile sivil polisin sahaya sürülmesi arasında yer alan süreçte örgütlü bir suç örgütü istikrarı bozacak biçimde devreye girmiştir. Söz konusu suç örgütünün oluşturduğu tehdidin sona erdirilmesinde askerin yetenekleri sınırlı kalmıştır. Bkz. Friesendorf ve Penska (2008).

görev ve faaliyetlerini de kapsayacak biçimde örgütsel bir yeniden yapılanma çabası sonrasında mı çözümlenebileceği yoksa hem polis hem de ordu niteliklerine sahip bir üçüncü yeni güvenlik aygıtının yaratılması şeklinde bir çözüm üzerinden mi mümkün kılınabileceği üzerinde tartışmalar sürmektedir. En pratik ve uygulanabilir çözüme göre ise, değişen güvenlik tehditleri karşısında hali hazırda var olan jandarma tipi hibrid yapılanmalar ön plana çıkacaktır. Uluslararası arena da da, barış koruma operasyonları çerçevesinde NATO gibi uluslararası örgütler giderek jandarma tipi paramiliter oluşumları sahaya sürmeyi tercih etmektedir. Örneğin, *Stabilisation Force in Bosnia and Herzegovina* (SFOR) misyonu sırasında NATO askeri statüde polis kuvvetleri olan üye ülkelerden yardım talep etmiştir. Jandarma güçlerinin, her türlü kriz karşısında hızla tedarik edilebilir zor aygıtı olarak düşünülmesi 2006 yılında Avrupa Jandarma Kuvveti'nin (*European Gendarmerie Force*, EGF) kurulması ile somut bir projeye dönüşmüştür. Görev açıklamasında, EGF'nin 30 gün içinde tedarik edilebileceği savunulmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu hibrit oluşumların da Afganistan ve Solomon Adaları'na gerçekleştirilen operasyonlarda tecrübe edildiği üzere polis misyonlarının üstlenilmesinde son derece seçici oldukları gözlemlenmektedir. Son olarak, değişen ve çeşitlenen güvenlik tehditlerine rağmen polis ve ordunun yeterli olduğu ya da polis ve ordu bünyesinde yaşanan sorunların herhangi bir yeni oluşum nezdinde de yaşanacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla, ordular Emperyal Birleşik Krallık'ın sömürgelerinde yürüttüğü polislik faaliyetlerinden beri bir şekilde bu tür karmaşık tehditlerle uğraşmaktadır.

Kaynakça

- Andreas, Peter., Price, Richard. "From war fighting to crime fighting: transforming the American national security state", *International Studies Review*, Cilt 3, Sayı 3, 2001, 31-52.
- Bayley, David H. "The Police and Political Development in Europe" İçinde: C. Tilly (ed.), *The Formation of National States in Western Europe*. Princeton, New Jersey, 1975, 328-379.
- Bigo, Didier. "Liaison Officers in Europe" İçinde: J.W.E. Sheptycki (ed.). *Issues in transnational policing*. London, Routledge, 2000, 67-99;
- Biscop, Sven. "From Reflections to Power: Implementing the European Security Strategy", İçinde: G. Hauser ve F. Kernic (ed.), *European Security in Transition*, Aldershot, Ashgate, 2006, 87-101
- Bonn, Keith E. ve Baker, Anthony E, *Guide to Military Operations Other Than War, Tactics, Techniques, and Procedures for Stability and Support Operations*, 2000, Pennsylvania, Stackpole Books,
- Bowling, Ben ve Newburn, Tim. "Policing and National Security", *Police community and rule of law workshop*, Londra, 16-17 Mart, 2006.
- Campbell, Donald J. ve Campbell, Kathleen M. "Soldiers as Police Officers/Police Officers as Soldiers: Role evolution and revolution in the United States" *Armed*

- Forces and Society*, Cilt 36, 2010, 327-350.
- Cockell, John G. "Civil-Military Responses to Security Challenges in Peace Operations: Ten Lessons from Kosovo". *Global Governance*, Cilt 8, 2002, 483-502.
- Deflem, Mathieu ve Suzanne Sutphin, "Policing & Post-War Iraq: Insurgency, Civilian Police, and the Reconstruction of Society", *Sociological Focus*, Cilt 39, Sayı 4, 2006, s. 265-283.
- Den Heyer, Garth. Filling the security gap: military or police, *Police Practice and Research*, Cilt 12, Sayı 6, 2011, 460-473.
- Edmunds, Timothy. 'What Are Armed Forces For? The Changing Nature of Military Roles in Europe', *International Affairs*, Cilt 82, Sayı 105, 2006, 1059-1075
- Friesendorf, Cornelius., Penska, Susan E. "Militarized Law Enforcement in Peace Operations: EUFOR in Bosnia and Herzegovina", *International Peacekeeping*, Cilt 15, Sayı 5, 2008, 677-694.
- Findlay, Trevor. "Challenges for the New Peacekeepers". *SIPRI Research Report No. 12*. Oxford University Press, 1996.
- Genç-Yılmaz, Ayfer. "The Missing Piece of the Puzzle: The EMASYA Protocol and Civil-Military Relations in Turkey", *Armed Forces & Society*, 2022, <https://doi.org/10.1177/0095327X211066570>
- Giddens, Anthony. *The Nation-state and Violence*, University of California Press, 1985.
- Greener, Beth K. "Crossing the Green or Blue Line Exploring the Military-Police Divide", *Small Wars & Insurgencies*, Cilt 18, 2007, 90-112
- Greener, Beth K. *The New International Policing*, Basingstoke, Palgrave, 2009.
- Güngör, Uğur. "Barışı Koruma Stratejisi", İçinde: A. L. Karaosmanoğlu ve E. Aydınlı (ed.), *Strateji Düşüncesi: Kuram, Paradoks, Uygulama*, 2020, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 263-282.
- Hatto, Ronald, "From peacekeeping to peacebuilding: the evolution of the role of the United Nations in peace operations". *International Review of the Red Cross*, Cilt 95, Sayı 891-892, 2014, 495-515.
- Jackobsen, Peter Viggo (2002). "The Role of Military Forces in Managing Public Security Challenges: As Little as Possible or Filling the Gap?", International Studies Association 43st Annual Convention, New Orleans.
- Janowitz, Morris. *The Professional Soldier: a social and political portrait*, New York, Free Press, 1960.
- Janssens, Jelle. Blur the boundaries! Policing in contemporary peace operations İçinde: M. Easton, M. Den Boer, J. Janssens, R. Moelker ve T. Vanderbeken, (der.), *Blurring Military and Police Roles*. Eleven International Publishing, Den Haag, 2010,
- Kraska, Peter B. Militarization and Policing -its relevance to 21st century. *Policing*, Cilt 1, Sayı 4, 2007, 501-513.
- Lemieux, Frédéric., Dupont, Benoit. (der.) *La militarisation des appareils policiers*. Presses de l'université Laval, 2005.
- Lutterbeck, Derek. "Blurring the dividing line: the convergence of internal and external security in Europe". *European Security*, Cilt 14, Sayı 2, 2005, 231-253.
- McFarlane, John., Maley, William. "Civilian police in UN peace operations: Some lessons from recent Australian experience", İçinde: R. Thakur ve A. Schnabel (der.) *United Nations Peacekeeping Operations; Ad Hoc Missions, Permanent Engagement*, Tokyo, United Nations University Press, 2001.

- Pion Berlin, David. “Neither Military Nor Police: Facing Heterodox Security Challengers and Filling the Security Gap in Democratic Latin America”. *Democracy and Security*, Cilt 6, Sayı 2, 2010, 109-127
- Pion Berlin, David., Acacio, Igor. “The return of the Latin American military?”, *Journal of Democracy*, Cilt 31, Sayı 4, 2020, 151-165.
- Resteigne, Delphine., Manigart, Philippe, “Boots on the Streets: a policization of the armed forces as the new normal?”, Cilt 8 (special issue), 2019, 16-27
- Rosenau, William, “Facing the Unpalatable: The US Military and Law Enforcement in Operations Other Than War,” *Low Intensity Conflict and Law Enforcement*, Cilt 4, Sayı 2, 1995, 187-202;
- Rubin, Barnett R. “Constructing Sovereignty for Security”, *Survival*, Cilt 47, 2005, 93-106.
- Rumbaut, Ruben G., Bittner, Egon. “Changing conceptions of the police role: A sociological Review”, *Crime and Justice*, Cilt 1, 1979, 239-288.
- Schnabel, Albrecht., Ehrhart, Hans-Georg. “Post-conflict societies and the military: challenges and problems of Security Sector Reform”, İçinde: A. Schnabel ve H. G. Ehrhart (der.), *Security Sector Reform and Post-Conflict Peacebuilding*, Tokyo, United Nations University Press, 2005, 1-16
- Schmidl, Erwin A. “Police Functions in Peace Operations: An Historical Overview,” İçinde: R. B. Oakley, M. J. Dziedzic ve E. M. Goldberg (der.), *Policing the New World Disorder*, University Press of the Pacific, 1998, 3-18.
- Snider, Don M. “America’s Postmodern Military”, *World Policy Journal*, Cilt 17, Sayı 1, 2000, 47-54.
- Tangör, B., Yalçınkaya, H. ‘Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler’, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 7, Sayı 25, 2010, 127-153.
- Tilly, Charles. *State, Coercion, Capital, and the European States, AD 990-1990*, Blackwell, Cambridge, 1992.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun No 6722, *Resmi Gazete* 29770, 14 Temmuz 2016.
- Van Steden, Ronald., Sarre, Rick. “The Growth of Private Security: Trends in the European Union”, *Security Journal*, Cilt 20, 2007, 222-235, Mark Button, Doing Security. Palgrave Macmillan, 2008.
- Walt, Stephen. “The Renaissance of Security Studies,” *International Studies Quarterly*, Cilt 35, Sayı. 2, 1991, s.211-239
- Withers, George, Santos, Lucila, Isacson, Adam., “Preach What You Practice, The Separation of Military and Police Roles in the Americas”, *Washington Office on Latin America*, 2010, <https://web.archive.org/web/20190926230650/https://www.wola.org/sites/default/files/downloadable/Regional%20Security/2010/preachwhatyoupractice.pdf>
- Weiss, Tomas. “The Blurring Border Between the Police and the Military: A Debate without Foundations”, *Cooperation and Conflict*, Cilt 46, Sayı 3, 2011, 396-405.
- Zedner, Lucia. *Security*, London, Routledge, 2009

The Impact of Defense Expenditures on Macroeconomic Indicators in Turkey: 2000-2020 Period*

Mehmet Oğuz Taçyıldız**, Asuman Çukur***

Abstract: The relationship between macroeconomic indicators and defense expenditures has been extensively studied especially in developed countries. The goal of this study is to analyze the relationship between defense expenditures and some important macroeconomic indicators in Turkey for the period of 2000-2020. Unlike many other studies which utilizes only the SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) data, two data sets, SIPRI and the data prepared from Turkish budget data, were used in this study. For this period, the relationship between defense expenditures and macroeconomic indicators in Turkey was tested with Granger Causality Analysis with both data sets. According to the results of the analysis, a bidirectional relationship was found between defense expenditures (SIPRI) and economic growth in Turkey, while a unidirectional relationship was found between defense expenditures obtained from budget figures and economic growth. A unidirectional relationship was found between budget defense expenditures and gross domestic savings, and no relationship was found between defense expenditures and unemployment and foreign trade balance figures. The results are discussed with policy recommendations.

Key Words: Defense Expenditures, Macroeconomic Indicators, Economic Growth, Causality

* Bu Çalışma Mehmet Oğuz Taçyıldız'ın hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Doktora Öğrencisi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı, ORCID: 0000-0001-9284-5729, e-posta: tacyildizoguz@gmail.com

*** Dr. Öğr. Üyesi, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Ana Bilim Dalı, ORCID: 0000-0003-4682-2520, e-posta: acukur@ybu.edu.tr

Türkiye’de 2000-2020 Döneminde Savunma Harcamalarının Makroekonomik Göstergeler Üzerine Etkisi*

Mehmet Oğuz Taçyıldız , Asuman Çukur*****

Öz: Makroekonomik göstergeler ile savunma harcamaları arasındaki ilişki özellikle gelişmiş ülkelerde oldukça çok araştırılan bir konudur. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de savunma harcamaları ile önemli makroekonomik göstergeler arasındaki ilişkiyi 2000-2020 dönemi için analiz etmektir. Alandaki çalışmalarda yoğunlukla SIPRI (Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü) verilerinin kullanıldığı görülmekte olup bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak iki ayrı veri seti kullanılmıştır. Bu dönem için savunma harcamaları ve makroekonomik göstergeler ilişkisi hem uluslararası verilerden hazırlanan SIPRI veri seti hem de bütçe verilerinden hazırlanan veri seti olmak üzere iki ayrı veri setiyle Granger Nedensellik Analizi ile test edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, Türkiye’de savunma harcamaları (SIPRI) ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü bir ilişkinin varlığı tespit edilirken, bütçe rakamlarından elde edilen savunma harcamaları verileri ile ekonomik büyüme arasında ise tek yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Bütçe savunma harcamaları ile gayri safi yurt içi tasarruflar arasında tek yönlü bir ilişki bulunmuş, savunma harcamaları ile işsizlik ve dış ticaret dengesi rakamları arasında ise bir ilişki tespit edilememiştir. Sonuçlar politika önerileri ile tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Savunma Harcamaları, Makroekonomik Göstergeler, Büyüme, Nedensellik

Introduction

Defense started with the beginning of humanity and took its place as one of the most fundamental rights with the formation of states. States have made great efforts to build the future of their countries and to leave a more livable, socially developed and safe homeland to the next generations. Since sovereignty is in question, the need for defense is inevitable for all states. However, it has always been an important discussion topic how much share the states will allocate for defense expenditures while planning their limited budgets. In order to both ensure the security of the country and earn the title of an investable country, an optimal budget should be allocated for defense needs. While determining this optimal level, the effect of defense expenditures on economic growth and some macroeconomic indicators related the economic growth should not be ignored.

Academic studies on the subject have different results on the impact of defense spending on the economy using different indicators like economic growth, employment and budget deficit. According to the results, this effect on the economy may vary from country to country, depending on the level of development, period-to-period, and based on geography as well as conflict environment. (Zhong, 2016, p.32).

Defense has always been very important for Turkey due to its geographic location of the country, a bridge role between Europe and Asia, and the proximity to the conflict region and natural energy resources, and ongoing conflict and tensions with terrorist organizations and neighboring countries. Turkey uses a significant portion of its GDP for defense purposes to compete with all these threats, to obtain rights from energy corridors around the country, and in order to make the country attractive for investors. In addition, having the region's largest and technically rapidly developing army cause to increase in this budget (www.sipri.com.tr, 2018).

In this study, the relationship between defense expenditures and important macroeconomic indicators in Turkey is examined using Granger Causality Test based on two different datasets between 2000 and 2020. In the following part first defense expenditures in Turkey and around the world have been presented. Then the related literature reviewed. After data and model are covered, econometric results have been discussed with policy implications.

Defense Expenditures around the World

Defense is a pure public good and every country whether they are in war or in peace, have a certain amount of defense expenditures. Nevertheless, this level of expenditures changes depending on many factors like conflict environment, terrorist acts, level of development, armament race, time period, scarce natural resources, and geography. Defense is the primary duty of governments and the entire burden of defense spending is covered by the state budget (Yıldız, 2018, p.18).

Although the existence of defense spending dates back to ancient times, the impact of these expenditures on the economy started to attract the interest of researchers especially after Great Economic Depression and Second World War. Especially, economic turndown after the oil crisis and increased armament with respectively Cold War, Arab-Israel war and Gulf Crisis caused to countries to sharply increase the rate of their defense budget.

Defense structure of the countries change due to geostrategic positions, relations with the neighboring countries, proximity to the regional threats, underground and above wealth, proximity to international trade routes, political regimes, the ethnic structure, and educational level of people (www.sipri.com.tr, 2018). Although all kinds of expenditures which were spent for ensuring the national security of the country such as the supply of military equipment, construction, maintenance, repair of the military facilities, personnel salaries, and civil defense are considered as defense expenditures. In the literature there is no consensus on the definition of defense expenditures. Organizations such as North Atlantic Treaty Organization (NATO), International Monetary Fund (IMF), United Nations (UN), and Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) have defined military/defense expenditures differently (www.sipri.com.tr, 2018).

NATO accepted all payments for the armed forces (including employee and retired military personnel salaries) as its main defense expenditure item. The land, naval and air forces of the countries, as well as their Special Forces and logistic commands, are considered as the constituent elements of the armed forces. Incentives for the defense industry and contribution payments made within the scope of international agreements and military aid to other member countries are also determined as other main criteria. Unlike other organizations, NATO includes the expenditures made by the countries for the police as an item of defense expenditure for these reasons;

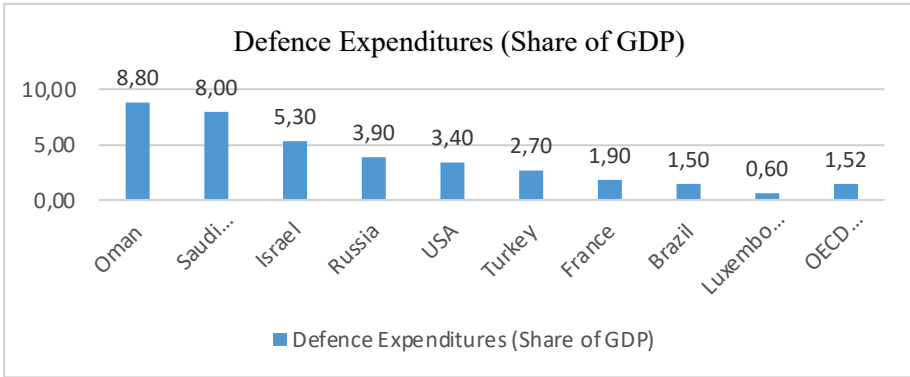
- a. the gendarmerie, coast guard, and police elements are actively used within the scope of the counter-terrorism operation both inside and outside the countries,
- b. they take part in many local and international operations, with the special operations units they have,
- c. gendarmerie and police elements are still on duty at many bases and checkpoints in different countries,
- d. police and gendarmerie elements actively participate in peacekeeping operations with the UN and NATO,
- e. the armed forces, gendarmerie, coast guard, and police elements carry out joint operations within the scope of the fight against terrorism within the countries.
- f. as an element of the defense policies of the countries, they engage in activities to combat criminal organizations, smuggling, and immigration (NATO, 2017, p.5).

In addition, NATO and UN considered all expenditures made by countries within the scope of peacekeeping operations as defense expenditures. Apart from

NATO, the UN and IMF make different definitions of what defense spending might be. While NATO accepted the incentives for the defense industry as defense expenditure, the UN and IMF do not consider these expenditures under the title of defense expenditure. As a result, there is still no clear consensus between countries and international organizations on what items defense spending will consist of (www.sipri.com.tr, 2019).

Apart from the armed forces, the use of gendarmerie, coast guard, and police for defense purposes, military investments and projects made with state-private sector cooperation, roles taken in international organizations, war debts, the support given to peacekeeping operations in different parts of the world, military intelligence budgets, secret projects, and grants made for military purposes to other countries may change the definition of 'defense expenditure' from country to country.

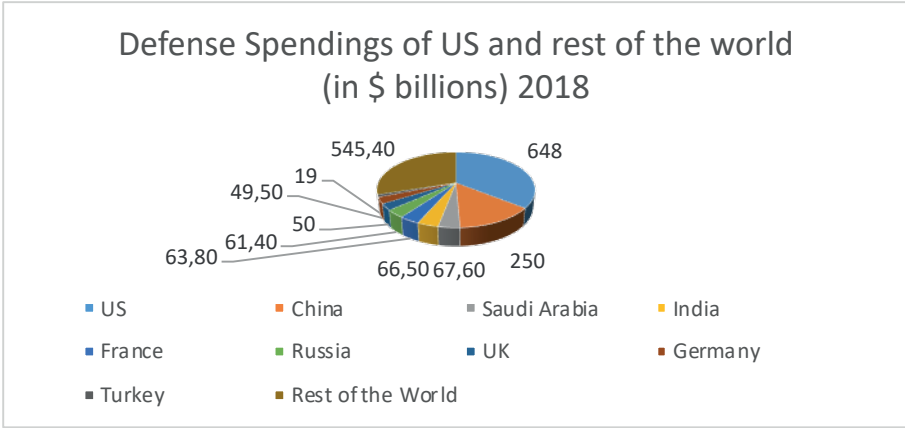
Figure 1. Defense Expenditures of Selected Countries

Source: www.sipri.com.tr, 2019 (Some Selected Countries)

As can be seen from the above graph showing the countries that allocate the most and the least share of their GDP to defense expenditures, Oman, which struggle with civil war, Saudi Arabia, which try to manage the world oil market with its abundant oil resources, and Israel, which is the main cause of the regional conflict in the Middle East with its aggressive state policies, are the countries with the highest ratio in terms of defense spending and GDP relation (www.sipri.com.tr, 2019).

Figure 2. Defense Expenditure of US and rest of the world

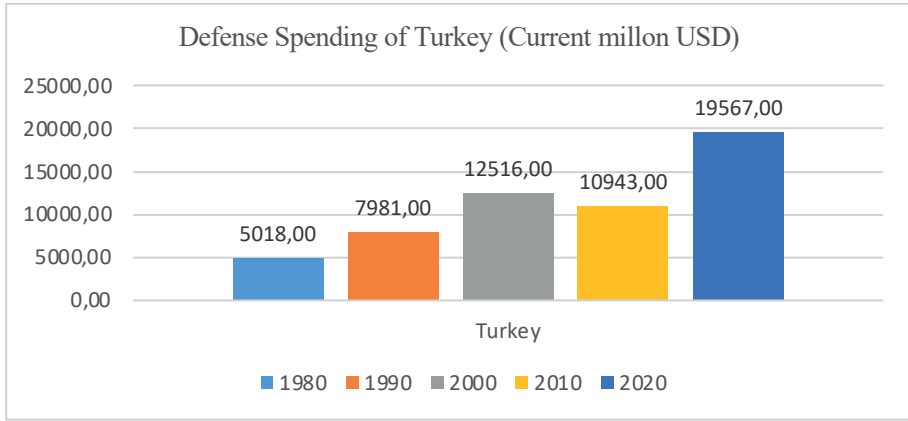

Source: *www.sipri.com.tr, 2019 (Some Selected Countries)*

When compared with the rest of the countries, the US defense expenditures consist of more than 35% of all world defense expenditures. The fact that 7 of the 10 largest defense industry companies in the world have American origin proves this situation. These companies have made many countries dependent on US with their high military/defense technology and this has increased the export potential of the country (*www.sipri.com.tr, 2020*).

Level of Defense Expenditures in Turkey

Turkey is a bridge between Europe and Asia, and strategically located in conflict-ridden region where there are energy resources, problems of ongoing conflict and tensions with terrorist organizations. As a result defense needs becomes very important for Turkey. Turkey uses significant portion of its GDP for defense purposes to compete with all these threats, to obtain rights from energy corridors around the country, and to make the country attractive for investors. In addition, having the region’s largest and technically rapidly developing army cause to increase in defense budget (*www.sipri.com.tr, 2018*).

Figure 3. Defense Expenditure of Turkey

Source: www.sipri.com.tr, 2020

National Defense Ministry which consist of land forces, air forces, and naval forces uses approximately 46% of the public defense budget. In addition, The Turkish Gendarmerie uses approximately 19% of the public defense budget, while the Turkish Police Force uses 33%.

The Turkish Police Service budget is considered under the defense budget because of its special operation teams as used to support the army operations. In addition, the duties it took in peacekeeping operations abroad, the duties he carried out within the scope of the fight against terrorism, and the special operations carried out by the special operations units cause the police expenditures to be listed below the defense expenditures. Thus, the Turkish Police Service is the second with its budget after National Defense Ministry. (Central Government Budget Law, 2020).

Figure 4. Employment in Public Defense Institutions

Source: Turkish Court of Accounts Audit Report, 2019

The Turkish Public Defense Sector offers job opportunities to more than one million people. When we add the employment of the Turkish Armed Forces Support Foundation and its affiliates to this, it can be clearly seen that public defense expenditures have a positive effect on unemployment. While 46% of the employees in the Turkish public sector are employed by the Ministry of National Defense, followed by the Turkish Police Department with 32% (Turkish Court of Accounts Audit Report, 2019).

The global security environment has lost its predictability in today’s world. In addition, risks and threats have started to emerge with an international and multi-faceted structure. In this sense, Turkey’s defense policy built on terrorism, climate change, internal instabilities, weapons of mass destruction, energy security, sea rogue, virtual attacks, environmental problems, radical currents, organized crime, migration, and smuggling (Ministry of Defense Activity Report, 2019).

On the other hand, the Turkish Police Service which was established on April 10 1845, plays an important role in the fight against terrorism in our country. It carries out joint operations with police special operations units, Turkish Armed Forces, Gendarmerie General Command units and intelligence elements. In addition, the Turkish police force is actively used in cross-border operations for the purpose of combating terrorism. They also take part in NATO and UN units within the scope of peacekeeping operations. In addition, since they engage in activities to combat criminal organizations, smuggling, and immigration they have a crucial role as an element of the defense policies of the countries (Turkish Defense Ministry Activity Report, 2019).

Surrounded by regional threats and risk factors on all four sides, Turkey has to allocate a certain amount of budget for defense expenditures. In this sense, while compulsory defense expenditures are made through public defense expenditures, various investment expenditures continue to be made with various foundations and private companies in order for the country to be self-sufficient in the field of the defense industry. The best example of these investments is unmanned aerial vehicles, which have made great progress recently. In addition, the activities of the Turkish Armed Forces Foundation and its subsidiaries, which continue their activities in the public interest, have an important place.

A Foundation Working for Public Benefits: Turkish Armed Forces Strengthening Foundation

Turkey could not use some defense materials, which were imported from allied countries, due to the embargo during the Cyprus problem which began in the 1960s. This situation has revealed the importance of meeting the defense needs with domestic opportunities and has formed the basis of policies for the establishment of a self-sufficient defense industry infrastructure. Thus, some organizations

have been established under the foundation in order to strengthen the Turkish defense industry (www.tskgv.org.tr, 2020).

Table 1. Turkish Armed Forces Foundation Companies

Companies affiliated with the Turkish Armed Forces Foundation	
Company	Detail
Aselsan	electronics industry
Tusaş	aviation, satellite and space industry
Roketsan	rocket and missile industry
Havelsan	software and information industry
İşbir	generator and alternator industry
Aspilsan	battery industry

Source: www.tskgv.org.tr, 2020

Aselsan, Turkey's leading company in the defense industry was established in 1975. The company was established to strengthen the communication infrastructure of the Turkish Army. The vision of the company is fulfilling its main purpose in its establishment and to become a human-sensitive technology company with sustainable growth and competitive power in the global market. Approximately 8,279 qualified personnel are currently working in Aselsan (Aselsan Activity Report, 2019).

Aselsan realized 62% of the sales to the Turkish armed forces. They realized twenty-six of the sales to particular organizations and other corporate customers. In addition, they realized 12 % of the sales as export. On the other hand, new orders are signed as 3 billion 43 million USD as of 2019 (Aselsan.com.tr, 2020).

Roketsan was founded with the goal of procuring the rocket-missile needs of the Turkish Army in 1988. Having a pioneer foundation regarding rocket-missile design and the development of high technology products are the main goals of the company. Roketsan has succeeded in converting the transferred technologies into new products. Using right strategies to realize its establishment purpose, it caused to bring trained labor to our country (Roketsan Activity Report, 2019).

Approximately 55% of the capital of the company, which is not offered to the public, belongs to the Turkish Armed Forces Foundation. In addition, its remaining capital is distributed among the Mechanical Chemistry Institute (15%), Aselsan (15%), Vakıfbank (10%), and Havelsan (5%) (Roketsan Activity Report, 2019).

Turkish Aircraft Industry Corporation was established in the Industry and Technology Ministry to decrease external dependency in Turkey's defense industry in 1973. (Tusaş Activity Report, 2020).

In the evaluation made by the Defense and Aviation Industry Exporters’ Association, it has been stated that the export figures have increased by 130 % since the establishment date. It is stated that the export figure exceeded 2 billion dollars in 2018. (Defense and Aviation Industry Exporters Association 2019 Report).

Literature Review

Defense expenditures, which are pure public goods and constitute the opportunity cost of other expenditures that may directly affect the development of countries, have been frequently investigated by economists in the historical process. The impact of defense spending on macroeconomic indicators has been the focus of the many studies. The issue of how defense spending has an impact on the economy has always been one of the issues discussed.

All economic schools evaluated public spending from a different perspective. Adam Smith, who is known as the founder of modern economics, and other classical economists stated that the state expenditures should be limited, except in very essential situations.

On the other hand, according to Keynes, states mainly use two basic instruments to stimulate market demand. These are taxes and public spending. The factor that enables increasing demand and increasing growth by using public spending is the ‘multiplier mechanism’. According to Keynes, defense spending raises the consumption rate in the economy through the multiplier mechanism which is the factor that enables increasing demand and increasing growth by using public spending. The unemployment rate in the country decreases as the number of personnel to be employed by the armed forces, gendarmerie, coast guard, and police offices. (Esgin, 2010, p.14). As a result, according to the general assessment of Keynesian and Post-Keynesian economists, the increase in defense spending ensures sustainable growth in the country with positive externalities caused by education, infrastructure, R&D, and technological specialization. (Dakurah, 2001, p.21)

Whether the defense expenditure is productive spending for the economy of a related country is very determinative to assess the effect of defense expenditure on economic growth. Thus, we can associate the benefits and costs of defense expenditures regarding their productivity or unproductivity.

Productive defense expenditures may cause to positive influence on innovative defense technology, security, export rate, new working areas, and army to become a deterrent force. On the other hand, unproductive defense expenditures may cause a negative influence on imports, foreign dependency, rising taxes and borrowing, skilled labor loss, and opportunity cost (Deger, 1986, p.27).

An increase in defense spending in some periods may affect the national budgets of the countries and all economic dynamics closely. Because increasing defense expenditures may make it necessary to decrease other expenditure items especially in countries belonging to lower and middle-income groups. Increasing budget deficits and compromising fiscal discipline are among the other risks that may arise from defense spending. The financing method of the burden of defense spending on the economy in these periods will be directly determinant on the economies of the countries. (Ulusoy, 2018, p.21).

Studies researched the impact of defense expenditures on the indicators like economic growth, employment, budget deficit, and inflation. Some of the studies found a positive relationship between defense expenditures and economic growth, while others found negative relationship and still others found no relationship. So there is no consensus on the impact of defense expenditures on economic indicators.

One of the first studies belong to Szymanski (1973) and Benoit (1978). Although first Szymanski investigated the role of defense expenditures on economic growth, Benoit's article is the most prominent article in this field. Benoit (1978) in his influential article, investigated the interaction between defense expenditure and economic growth for the first time and found the positive relationship between these two indicators. Benoit based on the 44 developing countries data for the period 1950-1965 examined this relationship and concluded that military spending may increase economic growth positively. The positive aspect of the relationship attracted the attention of other economists around the world, and it was the beginning of many new researches on the subject. This study has entered the literature as the Benoit Hypothesis. Benoit, in this hypothesis, performed an analysis with traditional panel regression and correlation method with growth and defense data. As a result, a strong positive correlation was found between defense spending and growth rates.

Babin (1986) conducted a study which he searched relationship between defense expenditures and economic growth with 20 years of data from 104 underdeveloped countries. He used Panel Regression analysis in his extensive work. As a result of his study, he concluded a positive interaction between military spending and indicators especially economic growth.

Biswas, Basudeb and Ram (1993) included 74 developing countries to their study. They analyzed the data of 74 developing countries between 1981 and 1989 with the Feder Type Model. As a result of their evaluation, they concluded that the increasing defense spending has an affirmative effect on economic growth in these countries. On the other hand, according the one of important outputs of their research, these increased expenditures may trigger the demand and so may revive the economy.

On the other hand, studies on Turkey intensify especially after 2000. Sezgin and Yıldırım (2003) searched the relation between military expenditures and

employment for the period between 1950 and 1997 in Turkey. Using ARDL method, they concluded that military expenditures effected the employment negatively. Because, they detected that most of the military expenditure was allocated to expense of military personnel. In addition, Turkey imported all high technology military products and this did not contribute to increase of employment.

Korkmaz (2012) researched the correlation between increasing military expenditures, economic growth and unemployment in Mediterranean Countries. Especially, there was a sharp increasing in military expenditures in these countries during the Arab Spring period. So, researchers wondered about reflections of these expenditures to economies of Mediterranean Countries and they focused to this issue. Using Panel Data Analyses, Korkmaz found that military expenditures effect the economic growth negatively. Furthermore, military expenditures caused to increase unemployment.

Sezgin (2018) analyzed negative and positive effects of defense industry on the economy in Turkey and World. According to the study, although America and a few other developed countries have the most of the share of the world defense industry market, Turkey started to increase its capabilities on high technology defense products. In addition, he concluded that as a positive effect of defense industry, it may create a suitable environment for internal and external investors and also may cause to increase of employment.

Huskic, Satrovic and Muslija (2020) analyzed interaction between army spending and economic growth for MIST (Mexico, Indonesia, South Korea and Turkey) Countries which army spending compose most of the state spending for the period between 1974 and 2018. Using Panel data analyses, they concluded that army spending (since it decreases capital stock, productivity, and saving) has a negative impact on economic growth in the long period.

Nugroho and Pervanti (2021) analyzed the relationship between army budgets and various indicators like population, rule of law, political stability, and economic growth in selected 27 countries for the period between 2002 and 2018. Using Panel Data Analyses they found that, since it has low defense spending to GDP ratio, army budgets, and spending does not affect economic growth dramatically.

Rudy (2022), in his study specific to Russia, investigated the effect of public expenditures, especially military expenditures, on economic indicators. In his study, he determined a positive bidirectional relationship between the labor force employed in the armed forces and economic growth rates.

Dramene (2022) analyzed the relationship between defense expenditures, tax revenues and economic growth in the G54 Sahel countries (Burkina Faso, Chad, Mali, Mauritania and Niger). Using VAR model, he concluded that, while defense expenditures have a negative effect on economic growth, economic growth helps finance defense expenditures. In addition, while tax revenues have no effect on defense expenditures, defense expenditures have a positive effect on tax revenues in a selected period.

According to researches summarized on the top, defense expenditures economic growth nexus was always debatable and inconclusive. It is seen that the results may differ according to the development level of the countries and the geography they are in. As a summary of these works, of course directing the expenditures to productive sectors like infrastructure, education, health and technology is more effective for countries to accelerate economic growth under normal circumstances. However, these 'normal circumstances' issue is not same for all countries. Because all countries have different social, geographical and economic conditions.

Data and Method

As explained above, there are different definitions of defense expenditures. While using the national budget figures to determine defense expenditures in our thesis, the structure of our country has been carefully evaluated. In this context, the expenditures of the National Defense Ministry (land, air, and navy) were taken as the basic defense expenditure item. However, our gendarmerie, coast guard and police elements are actively used within the scope of the counter-terrorism operation both inside and outside the country. They take part in many local and international operations, with the special operations units they have. Gendarmerie and police elements are still on duty at many bases and checkpoints in Syria, Qatar, Libya and Iraq. In addition, our police and gendarmerie elements actively participate in peacekeeping operations with UN and NATO. In addition, the armed forces, gendarmerie, coast guard and police elements carry out joint operations within the scope of the fight against terrorism within the country. Also, it is very difficult to separate the costs of elements used only for counter-terrorism and peacekeeping operations in the gendarmerie, coast guard and police forces. In this context, while the national budget figures are used, the expenditures of the Ministry of National Defense (land, air and naval forces), gendarmerie general command, coast guard command and police are taken as basis, while the defense investment expenditures of Aselsan, a subsidiary of the Turkish Armed Forces Foundation, are also included in the evaluation.

In the presented study, a 20-year data set covering the period of 2000-2020 was created for Economic Growth (Gross Domestic Product - GDP) and other figures like Gross Domestic Savings, Foreign Trade Balance and Unemployment, which are macroeconomic variables related to economic growth. And defense expenditures from two different sources (SIPRI and National Budget) were added to this data set. The Turkish Statistical Institute (TUIK), Ministry of Development, Ministry of Trade, Aselsan and Turkish Armed Forces Foundation Annual Reports, and Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) resources were used in compiling the data. All data are % change. The collected data were analyzed using the Eviews 11 software program. Information about the variables used in the analysis is presented in Table below.

Table 2. *Variables Used in Research*

Variables	Explanation	Sources	Codes
Economic Growth (Gross Domestic Product – GDP)	% Change	TSI (TURKISH STANDARDIZATION INSTITUTE)	GDP
Gross Domestic Savings	% Change	Ministry of Development	GDS
Balance of Trade	% Change	Ministry of Trade	BOT
Unemployment	% Change	TSI	EMP
National Budget Defense Expenditures	% Change	Central Administration Budget Law	NBDE
Defense Expenditures	% Change	SIPRI	SIPRI

As can be seen in Table 2, all variables were taken as percentages and analyzed. The first of the data used in the study is GDP growth. (Deger, 1986). Turkey’s *Economic Growth, Gross Domestic Saving Rates and Balance of Trade* growth figures for the years 2000-2020 are shown below.

Table 3. *Economic Growth, Gross Domestic Saving Rates and Balance of Trade Rates*

Economic Growth, Gross Domestic Saving and Balance of Trade							
Years	GDP	GDS	BOT	Years	GDP	GDS	BOT
2000	6.80%	18.40%	50.96%	2011	8.50%	14.40%	56.01%
2001	-5.70%	18.40%	75.69%	2012	2.20%	14.50%	64.45%
2002	6.40%	18.60%	69.94%	2013	4.00%	13.30%	61.91%
2003	5.60%	15.50%	68.15%	2014	2.60%	14.90%	66.30%
2004	9.40%	16.00%	64.76%	2015	4.00%	14.60%	70.68%
2005	8.40%	15.90%	62.92%	2016	2.90%	24.50%	73.82%
2006	6.90%	16.60%	61.28%	2017	7.40%	15.10%	68.91%
2007	5.00%	15.50%	63.08%	2018	2.60%	13.90%	76.65%
2008	1.10%	16.80%	65.37%	2019	0.90%	13.40%	85.97%
2009	-4.7%	13.20%	72.48%	2020	1.8%	20.20%	79.60%
2010	8.9%	13.90%	61.38%				

Source: TUIK, Ministry of Development and Ministry of Trade, 2020.

Besides economic growth, gross domestic savings, the balance of trade, and the unemployment rate are other macroeconomic indicators that are closely related to the economic growth. Therefore, the relation between defense expenditures and gross domestic savings, the balance of trade, and the unemployment rate have also been analyzed. The increasing foreign trade deficit may cause the currency to depreciate and therefore the cost of imported goods to increase and inflation.

The next variables used in the study are unemployment rates and defense expenditures. First, the defense data obtained from the SIPRI source, then the data obtained from the Central Government Budget Law and ASELSAN annual reports were used as defense expenditure data. For the data compiled from the Central Government Budget Source, the budget data of the Ministry of National Defense, the Gendarmerie General Command, the Coast Guard Command, the Turkish Police and the Defense Industry Presidency are taken as a basis. In addition to these data, ASELSAN budget data is also included in the evaluation, especially in terms of defense investment. SIPRI uses UN, NATO, IMF and some other statistical institutions as data sources. In addition, military aid, figures spent on foreign bases, and retired military personnel salaries are also data sources for SIPRI. Turkey's unemployment and defense figures for the years 2000-2020 are shown below.

Table 4. *Unemployment Rate and Defense Expenditures*

Unemployment Rate and Defense Expenditures							
Years	EMP	SIPRI	NBDE	Years	EMP	SIPRI	NBDE
2000	6.50%	3.66%	4.38%	2011	9.8%	2.04%	2.48%
2001	8.40%	3.60%	4.20%	2012	9.2%	2.02%	2.46%
2002	10.4%	3.80%	3.49%	2013	9.7%	1.94%	2.49%
2003	10.5%	3.30%	3.44%	2014	9.9%	1.88%	2.43%
2004	10.8%	2.70%	3.14%	2015	10.3%	1.82%	2.28%
2005	10.6%	2.41%	2.81%	2016	10.9%	2.06%	2.47%
2006	10.2%	2.36%	2.62%	2017	10.9%	2.07%	2.33%
2007	10.3%	2.22%	2.70%	2018	11%	2.55%	2.70%
2008	11.0%	2.20%	2.53%	2019	13.4%	2.72%	2.92%
2009	14.0%	2.49%	3.36%	2020	13.2%	2.40%	3.49%
2010	11.9%	2.29%	3.04%				

Source: Ministry of Trade, Sipri and Central Government Budget, 2020.

NBDE: National Budget Defense Expenditures

EMP: Employment

It has also been seen in the review in literature that the most frequently used method between defense expenditures and economic growth is causality analysis. Granger Causality Analysis was the most applied and the most successful one among the Causality Analysis. Because, if there is a time-lagged relationship between two variables, the most common test used to statistically determine the direction of causality of the relationship is the Granger causality test.

In the presented study, the relationship between defense expenditures and economic growth and other macroeconomic variables related to economic growth are examined. Since this relationship was made for a certain time period, time series analysis has been used to investigate the relation between defense expenditures and economic growth in Turkey. Since econometric analysis with non-stationary series results in spurious regression, the first step is to determine whether the data is stationary or not. For this reason, extended Dickey-Fuller (ADF) was performed. Then, Granger causality analysis was applied to reveal the relationship between defense expenditures and economic variables.

Since the data used in the analysis of time series represent a certain time, the variables are likely to contain unit-roots. Therefore, whether the series used in the analysis are stationary or not was investigated by the extended Dickey-Fuller (ADF) test (Mushtaq, 2011, p. 8).

It is widely known that there may be co-integration relations between economic variables. Engle and Granger (1987) developed a test for the existence of co-integration. Granger causality is a predictive statistical causality concept. (Salman and Shukur, 2004, p. 493). In other words, the Granger causality test is defined as a hypothesis test to reveal whether one-time series is useful in estimating another time series. Granger causality analysis is based on two basic principles. These;

- The cause precedes the effect,
- The cause has unique knowledge of the future value of her influence (Bayraktar, 2019: 72). The results obtained by applying all these steps are evaluated below.

Findings

The study is based on two hypotheses about whether there is a relationship between defense expenditures and macroeconomic indicators. In the findings section of the study, the results of unit root test (ADF Unit Root Test) and causality analysis results are given in tables to reveal the relationship between defense expenditures and macroeconomic variables. In this context, firstly, The ADF unit root test results for the data are given in Table.

Table 5. ADF Unit Root Test Outputs

		I(0)					
ADF Test Model	Variables						
	PP Test	GDP	BOT	GDS	NBDE	EMP	SIPRI
Unfixed and Trendless Model	T-statistics (p-value)	-2.69 (0.0098) ***	-0.51 (0.4805)	-1.01 (0.2687)	-0.40 (0.5226)	0.80 (0.8777)	-1.58 (0.1048)
Fixed and Trendless Model	T-statistics (p-value)	-4.28 (0.0036) ***	-1.75 (0.3910)	-2.65 (0.0998) *	-3.91 (0.0080) ***	-2.83 (0.0725) *	-2.15 (0.2259)
Fixed and Trend Model	T-statistics (p-value)	-4.20 (0.0177) **	-1.45 (0.8103)	-1.09 (0.9054)	-3.70 (0.0460) **	-3.09 (0.1353)	-1.17 (0.8881)
		I (1) (First Degree)					
Model	Variables						
	PP Test	d(GDP)	d(BOT)	d(GDS)	d(NBDE)	d(EMP)	SIPRI
Unfixed and Trendless Model	T-statistics (p-value)	-4.31 (0.0002) ***	-5.07 (0.0000) ***	-3.60 (0.0011) ***	-5.28 (0.0000) ***	-3.81 (0.0007) ***	-3.13 (0.0035) ***
Fixed and Trendless Model	T-statistics (p-value)	-4.17 (0.0053) ***	-4.97 (0.0009) ***	-3.49 (0.0199) **	-5.06 (0.0010) ***	-3.79 (0.0107) **	-3.20 (0.0360) **
Fixed and Trend Model	T-statistics (p-value)	-4.04 (0.0266) **	-4.63 (0.0089) ***	-4.79 (0.0061) ***	-5.06 (0.0045) ***	-3.67 (0.0501) *	-3.61 (0.0557) *
*p value between 0,01 and 0,05; There is a statistically significant difference. (Significant at the 10% level)							
**p value between 0,001 and 0,01; There is a high level of significant difference. (Significant at the 5% level)							
***if p value lower 0,001; There is a very high level of statistically significant difference. (Significant at the 1% level)							

Table shows the ADF unit root test findings. While the variables were not stationary in all model variants at the I(0) level, when the first differences of the variables were taken, the data became stationary in all models. That is, the variables became stationary at the 1st difference and therefore the first differences of the variables were taken. As a result of both tests, the variables became stationary and the null hypothesis H₀, which argued that the variables contain unit root, was rejected.

Table 6. Lag Selection Criteria

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SBC	HQIC
0	-212.2540	NA*	382.7683*	22.97411	23.27235*	23.02458*
1	-175.8003	46.04688	453.5776	22.92634*	25.01405	23.27967

* shows the delay order selected by the criterion
LR: Sequential Modification LR Test Statistics (Every Test at %5 Level);
FPE: Last T Error;
AIC: Akaike Data Criteria;
SBC: Schwarz Data Criteria;
HQIC: Hannan-Quinn Data Criteria.

According to Table, the appropriate lag length to be used to test the co-integration has been chosen as VAR=0. That is, the VAR model was set up and the appropriate lag length was found to be 0. Although the co-integration analysis gives information about the long-term relationship between the variables, it does not provide information about the direction of the relationship between the variables. Granger causality analysis should be done within the causality relationship of the variables. The granger causal relationship between defense expenditures and economic growth (GDP) is given in Table below.

Table 7. Causality Relationship between Defense Expenditures (SIPRI) and Economic Growth

Dependent Variable	Independent Variable	Chi-square	Degree of Freedom	Possibility Value (p)
GDP	Defense Expenditures (SIPRI)	4.2120	1	0.0407
Defense Expenditures (SIPRI)	GDP	3.7582	1	0.0427

In Table, there is a bidirectional causality relationship between defense expenditures and economic growth because in both cases, since the p probability value is less than 0.05, it is understood that there is bidirectional granger causality between these two variables. In other words, the increase in economic growth positively affects defense expenditures. Similarly, an increase in defense spending positively affects economic growth. The fact that defense expenditures have export-enhancing and employment-provoking features in the field of innovative military technology are decisive factors in terms of increasing economic growth.

In addition, the causal relationship between the National Budget Defense Expenditures and the macroeconomic variables discussed within the scope of the study was examined by considering the National Budget Defense Expenditures instead of SIPRI as a defense expenditure item.

Table 8. Causality Relationship between National Budget Defense Expenditures (NBDE) and Economic Growth (GDP)

Dependent Variable	Independent Variable	Chi-square	Degree of Freedom	Possibility Value (p)
GDP	Defense Expenditures (NBDE)	3.8675	1	0.0446
Defense Expenditures (NBDE)	GDP	0.7709	1	0.6801

Table shows the causality relationship between national budget defense expenditures and economic growth. There is a one-way causality relationship between national budget defense expenditures and economic growth, and this causality runs from economic growth to national budget defense expenditures because the p probability value is less than 0.05. In other words, there is no causal relationship from national budget defense expenditures to economic growth. This result is different from SIPRI defense spending. While there is a two-way relationship when SIPRI is made by considering defense expenditures, a one-way relationship is found when national budget defense expenditures are taken into account. The reason for this can be evaluated as SIPRI's use of resources other than the Central Government Budget Law to determine the amount of defense expenditures.

Table 9. Causality Relationship between National Budget Defense Expenditures (NBDE) and Balance of Trade (BOT)

Dependent Variable	Independent Variable	Chi-square	Degree of Freedom	Possibility Value (p)
BOT	Defense Expenditures (NBDE)	1.1938	1	0.4505
Defense Expenditures (NBDE)	BOT	3.3757	1	0.0749

According to Table, no causality was found between the foreign trade balance and the national budget defense expenditures. The increase or decrease in these two variables does not affect each other, and this result is the same as the Granger analysis results based on SIPRI data.

Table 10. Causality Relationship between National Budget Defense Expenditures (NBDE) and Gross Domestic Products (GDS)

Dependent Variable	Independent Variable	Chi-square	Degree of Freedom	Possibility Value (p)
GDS	Defense Expenditures (NBDE)	4.4745	1	0.0268
Defense Expenditures (NBDE)	GDS	1.5782	1	0.4542

As seen in table, there is a one-way causality relationship between the national budget defense expenditures and the gross domestic savings, and this relationship is from gross domestic savings to national budget defense expenditures. This result is the same when SIPRI defense expenditures are taken into account.

Table 11. Causality Relationship between National Budget Defense Expenditures (NBME) and Unemployment (EMP)

Dependent Variable	Independent Variable	Chi-square	Degree of Freedom	Possibility Value (p)
EMP	Defense Expenditures (NBDE)	1.5337	1	0.3645
Defense Expenditures (NBDE)	EMP	0.2877	1	0.8660

Table shows the relationship between unemployment and national budget defense expenditures, and there is no granger causality between these two variables. This result is the same when SIPRI defense expenditures are considered. While unemployment increases or decreases do not affect defense expenditures, in the same way, more or less defense expenditures have no effect on unemployment.

As a summary, the data were stabilized by performing root analyzes first. Afterward, the causality between defense expenditures and economic growth and other macroeconomic variables such as gross domestic savings, foreign trade balance and unemployment was analyzed. Defense expenditures are used in two ways as both SIPRI data and national budget expenditure defense expenditures. The causality relationship between both SIPRI and national budget defense expenditures data and economic and macroeconomic data was found to be very similar. While there was a bidirectional causality relationship between only SIPRI data and economic growth, a unidirectional relationship was found between national budget defense expenditures and economic growth.

Conclusion

Defense expenditures must be made in order to create an environment of national freedom and security and to protect the country against internal-external threats, which can lead to the status of an “investible” country in terms of economy. In addition, it is the main effort of countries to gain an economic and political advantage by using the deterrent effect of a strong army. In today’s world, the basic condition of having a deterrent army is to be strong in the field of military industry and technology.

However, there is no common practice across the states regarding the level of the shares allocated for defense from national resources. Because there are many factors that affect the amount of the budget allocated for defense. These factors may force countries to increase the share they allocate for defense from their budgets.

The impact of the budgets allocated for compulsory defense expenditures on the economy and their positive and negative externalities have always been discussed throughout history. There is no clear consensus on this subject, which has a large literature. While some studies have concluded that there is a positive relationship between defense expenditures and some macroeconomic variables related with economic growth, some have obtained negative results.

Many factors can be shown as the reason why the results obtained vary from country to country and from period to period. As mentioned before, many factors such as the development level of countries, their degree of foreign dependency, their geographical-strategic location, and the education and welfare level of their people may cause the results to differ from each other.

Turkey is important country due to its deep-rooted history, geographical location, proximity to conflict zones, rich natural resources it has or is close to, qualified workforce, production capacity, and developing technological infrastructure. For this reason, it always continues to maintain its importance due to its critical geopolitical position in the changing and developing world order.

In this study, the relationship between defense expenditures and some macroeconomic variables were examined for Turkey. In order to determine the direction of the relationship between the variables, Granger Causality Analysis was performed.

As a result of the Granger Causality Analysis, a bidirectional relationship was found between the defense expenditure data obtained from the SIPRI source and the economic growth figures, and a unidirectional relationship between the gross domestic savings. However, no causal link was found between foreign trade balance and unemployment data and defense expenditure data. In the analysis made using the defense expenditure data obtained from the Central Government Budget Laws and Aselsan annual reports, results similar to the analysis made using the SIPRI resource were obtained. The only difference is in their relationship to

economic growth. While a bidirectional relationship was found between SIPRI resource data and growth, a unidirectional relationship was found between Central Government Budget Laws and data obtained from Aselsan resources and growth.

This study is one of the first studies with national budget data. There are differences between the data obtained from the Sipri source and the national budget data. In this context, there are pros and cons of using national budget figures. While Sipri collects data with standard methods for all countries, it is considered that the data obtained by compiling national budget figures cover more realistic results for Turkey. Because in most of the countries, the gendarmerie and police units only perform public order duties, while in our country they carry out tasks for counter-terrorism. In addition, Aselsan is a company that belongs to a foundation working for the benefit of the army. Thus, the technological investment expenditures of Aselsan are also specific to our country, in order to improve our military capabilities and capabilities.

The impact of defense expenditures on the economy cannot be seen in a short time. Of course, the developments in the Turkish Defense industry, which has gained great momentum recently, will have a positive effect on economic growth. But it will take time for this effect to occur. Innovative technologies and increasing export potential in the defense industry can be expected to make a positive contribution to the economy in the upcoming period.

Considering the results of the analysis, it is seen that there is a one-way positive relationship from economic growth to defense expenditures. It is seen that this relationship is bilateral in developed countries such as US. It can be said that technology is of great importance as the main reason for this. Considering our recently increasing level of development in the field of the national and domestic defense industry, it is considered that it is of great importance for our country to prioritize and support high-tech innovative investments as a government policy.

Thanks to this kind of government policy, it is inevitable that Turkey’s defense industry, which is strengthened by new investments and technological developments, will bring many positive externalities to the country. The country may gain momentum in economic growth with the innovative technology, export, and employment potential that the defense industry will bring. The increase in domestic production at the level of intermediate goods and final products in the defense industry may also mobilize many sectors that the defense industry is related to. In this context, the foreign trade balance of the country, which reduces its foreign dependency, may also be affected positively.

In the field of the defense industry, where technology creates a multiplier effect, it is of great importance to train the qualified workforce and increase R&D studies. Private investments in this field should be planned, R&D studies should be increased and new projects should be developed to increase the level of technological development with the cooperation of the state-private sector and university.

References

- Aselsan Activity Report, (2019). <https://www.aselsan.com.tr/hakkımızda> taken from this website.
- Aselsan.com.tr, (2020). <https://www.aselsan.com.tr/hakkımızda> taken from this website.
- Babin, N. (1986). “The Impact of Military Expenditures on Economic Growth and Development in the Less Developed Countries”.
- Bayraktar, S. (2019). “Savunma Sanayi ve Savunma Harcamalarının Makroekonomik Etkileri: Türkiye Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul”.
- Babin, N. (1986). “The Impact of Military Expenditures on Economic Growth and Development in the Less Developed Countries”.
- Benoit, E. (1978). “Growth and Defense in Developing Countries”.
- Biswas, B. Basudeb, D. and Ram, R., (1993). “Defense Spending and Economic Growth in LCDS”.
- Central Government Budget Law, (2020). <https://www.sbb.gov.tr/merkezi-yonetim-butce-kanunlari/> taken from this website.
- Coast Guard Command Activity Report, (2019). <https://www.sg.gov.tr/yayinlar> taken from this website.
- Dakurah, A. H., Davies, S. P., & Sampath, R. K. (2001). “Defense spending and economic growth in developing countries: A causality analysis. Journal of Policy Modeling”.
- Deger, S. (1986). “Economic Development and Defense Expenditure. University of Chicago”.
- Defense and Aviation Industry Exporters Association Report (2019). <https://www.sasad.org.tr/en/defense-and-aviation-industry-performance-report-2018/> taken from this website.
- Dramane, A., (2022). “The Nexus Between Military Sending, Tax Revenues and Economic Growth in the G5 Sahel Countries”.
- Esgin, Y. (2010). “Savunma Harcamaları ve Ekonomik Gelişme Arasındaki İlişki: Silah İhracatçısı ve İthalatçısı Ülkeler İçin Panel Veri Yöntemi İle Bir Analiz”.
- Huskic, M., Satrovic, E. and Muslija, A. (2020). “Revisiting the Military Expenditure – Growth Nexus for the Sample of Mist Countries”.
- Gendarmerie General Command Activity Report, (2019). <https://www.jandarma.gov.tr/jandarma-genel-komutanligi-2019-yili-faaliyet-raporu> taken from this website.
- Havelsan Activity Report, (2019). <https://havelsan.com.tr/kurumsal/hakkimizda/sirket-profil> taken from this website.
- <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/arastirma-ve-raporlar> taken from this website.
- <https://www.tskgv.org.tr/tr/hakkimizda/tskgv-hakkinda> taken from this website.
- Istanbul Chamber of Industry Report, (2018). <https://www.iso.org.tr/news/istanbul-chamber-of-industry-turkey-manufacturing-pmi-january-2020-report-was-announced> taken from this website.
- Korkmaz, S., (2012). “The Effect of Military Spending on Economic Growth and Employment in Mediterranean Countries”.
- Ministry of Development and Ministry of Trade. (2020). <https://ticaret.gov.tr/istatistikler/dis-ticaret-istatistikleri>.
- Mushtaq, R. (2011). “Augmented Dickey Fuller Test”.

- NATO. (2017). Congress 2017 “Information on Defense Expenditures” <https://www.nato.int> taken from this website”.
- Nugroho, D. and Pervanti, E., (2021). “Impact of Military Expenditure on Economic Growth Encouraging or Constraining”.
- Presidency of Defense Industry Activity Report, (2019). <https://www.ssb.gov.tr/WebSite/contentlist.aspx?PageID=1040&LangID=1> taken from this website.
- Roketsan Activity Report, (2019). <https://www.roketsan.com.tr/hakkimizda/> taken from this website.
- Rudy, K., (2022). “Military Economy and Economic Growth: Bidirectional Effects in Transition Economies of Eurasia”.
- Salman and Shukur, (2004). “Testing for Granger causality between industrial output and CPI in the presence of regime shift”.
- Sezgin, S. (2000). “Türkiye’de Savunma Harcamaları, Savunma Sanayi Sempozyumu 2000”.
- Sezgin, S., (2010). “Savunma Harcamaları, Terrörizm ve Ekonomi” *Stradigma* , vol.1, no.1, 2004.
- Sezgin, S., (2018). “Dünya’da ve Türkiye’de Savunma Sanayi: Genel Bir Bakış”.
- Sezgin, S. and Yıldırım, J., (2003). “Military Expenditure and Employment in Turkey.
- Sipri, (2018). “Transparency and accountability in military spending” <https://sipri.org/resarch> taken from this website.
- Sipri, (2019). “Defense Expenditure and Economic Growth” <https://sipri.org/resarch> taken from this website.
- Sipri, (2021). “Defense Expenditure and the Debate on Economic and Social Security” <https://sipri.org/resarch> taken from this website.
- Szymanski, A. (1973). “Military Spending and Economic Stagnation”.
- TUIK,(2020).<https://data.tuik.gov.tr/Search/Search?text=b%C3%BCy%C3%BCme&dil=1> taken from this website.
- Turkey Exporters Assembly December Report (2019). Export Figures (tim.org.tr) taken from this website.
- Turkish Police Service Activity Report, (2019). RAPORLARIMIZ (egm.gov.tr) taken from this website.
- Turkish Court of Accounts Audit Report, (2019). Raporlar : T.C. Sayıştay Başkanlığı (sayistay.gov.tr) taken from this website.
- Tusaş Activity Report, (2020). <https://www.tusas.com> taken from this website.
- Turkish Defense Ministry Activity Report, (2019). <https://www.msb.gov.tr/Content/Upload/Docs/2019.pdf> taken from this website.
- Uğurlu, E. (2009). “Durağanlık ve Birim Kök Sınamaları. https://www.academia.edu/2402640/Dura%C4%9Fanl%C4%B1k_Birim_K%C3%B6k_S%C4%B1namalar%C4%B1”, Erişim Tarihi: 21.06.2021.
- Ulusoy, A. (2018). “Defense Spending Dilemma”
- Wang, D., & Tomek, W. G. (2007). “Commodity prices and unit root tests. *American Journal of Agricultural Economics*”, 89(4), 873-889.
- Yağtu, G (2019). “Savunma Harcamaları ve Büyüme Arasındaki İlişki”Yüksek Lisans Tezi Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü”.
- Yıldız, B. and Yıldız, G. (2018). “The Relationship between Military Spending and Economic Growth in the Middle East Countries: Bootstrap Panel Causality Analysis”

- Yıldırım, J. and Sezgin, S. (2002). “The Demand for Turkish Defense Expenditure”
- Zhong, M., Chang, T., Gswami, S., Gupta, R., & Lou, T.-W. (2016). “The Nexus Between Military Expenditures and Economic Growth in the BRICS and the US: An Empirical Note. Defense and Peace Economy”.

Terör Olaylarının Ticari Küreselleşmeye Etkisi: Türkiye Örneği

Taner Tümer*

Özet: Güvenli bir ortam, tüm faaliyetlerde olduğu gibi, piyasaların da etkin işleyebilmesi için gerekli bir asgari koşuldur. Modern ulus-devletlerin karşı karşıya kalmış olduğu güvenlik sorunları, soğuk savaş sonrası dönemde küreselleşmeye paralel bir şekilde dönüşüme uğramış, güvenlik endişeleri devlet-devlet düzeyinden, birey-devlet ve örgüt-devlet boyutuna evrilmiştir. Yeni süreçte uluslararası toplumu ilgilendiren en önemli güvenlik problemleri; başta ulusal ve uluslararası terörist faaliyetler olmak üzere yasadışı göçler, siber saldırılar, salgın hastalıklar vb. konulardan oluşmaktadır. Yeni güvenlik konseptinde paradigma kayması yaratan temel unsur ise, özellikle 11 Eylül sonrasında, terörist faaliyetler olmuştur. Küreselleşme, devletler arasında var olan görünür-görünmez tüm sınırları kaldırmış olmakla birlikte, söz konusu serbestinin terör olayları ile sorgulanır hale geldiği görülmektedir. Bir devletin ticari küreselleşme sürecine katılımı açısından, sınırları içerisinde vuku bulan terörist faaliyetlerin etkisinin incelendiği bu çalışmada, 1980-2017 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen terör olayları ile dış ticaret hacmi arasındaki ilişki ARDL sınır testi ile incelenmiştir. Çalışma, Türkiye özelinde terör ve ticari dışa açıklık ilişkisini ARDL yöntemi ile analiz eden içeriği ile diğerlerinden ayrılmaktadır. Analiz sonucunda dış ticaret ile terör olayları arasında uzun dönemli eşbütünleşme ilişkisi tespit edilememiştir. Terörün küresel ticari ilişkileri etkileyen bir unsur olduğu hipotezi dış ticaret bağlamında doğrulanamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Ticari Küreselleşme, Terör, ARDL Sınır Testi

* Doktora Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, tanertumertt@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3138-592X

The Impact of Terrorist Incidents on Commercial Globalization: The Case of Turkey

Taner Tümer

Abstract: The presence of a safe environment is a necessary minimum condition for the markets to function effectively as it is for all activities. Security issues confronting modern nation-states have moved from state-state to individual-state and organization-state dimensions as a result of globalization in the post-old War period. National and international terrorist actions, illegal forces, cyber-attacks, epidemics and other topics are among the most pressing security concerns facing the World community in the current period. Terrorist attacks, particularly 9/11, are the driving force behind the new security concept's paradigm change. Despite the fact that globalization has erased all apparent and invisible borders between governments, terrorist acts have caused this scenario to be discussed. The relationship between terrorist events that occurred in Turkey 1980 and 2017 and the volume of foreign trade was examined with the ARDL bound test in this study, which examines the effect of terrorist activities within its borders on a state's participation in the process of commercial globalization. The approach and content that has been analyzed distinguish this study from others. The investigation reveals that there is no long-term cointegration link between foreign trade and terrorist occurrences. In the context of international trade, the premise that terrorism is a factor affecting global trade relations could not be proved.

Keywords: Commercial Globalization, Terrorism, Cointegration

Giriş

Küreselleşme kavramının ekonomi bilimi açısından zihinlerde oluşturduğu genel kanı; iletişim ve ulaşımda yaşanan gelişmeler sayesinde, bilginin, malların, sermayenin ve insanların ulusal sınırları sorunsuz bir şekilde aşması olarak yer etmektedir. Küreselleşmenin iktisadi açıdan tasnifinde, farklı sınıflandırmalar yapılsa da, genel olarak; mal ve hizmetlerin serbest dolaşımını içeren ticari küreselleşme, finansal varlıkların uluslararası mobilizasyonu ile özdeşleşen finansal küreselleşme ve çok uluslu şirketler ile somutlaşan üretimin küreselleşmesi kavramları ile karşılaşmaktayız. Bu anlamda küresel eğilimlerle hız kazanmakla birlikte, öteden beri ulusal sınırları sorunsuz bir şekilde aşarak, toplumsal yapılar arasında karşılıklı bağımlılık ilişkileri kuran asıl değişkenin, ticari mal alışverişi olduğu bilinmektedir. Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) görüşmeleri ile temelleri atılan ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ile devam ettirilen çabalar sonucunda, serbest ticaretin ülkeler için ekonomik büyüme, istihdam, döviz kazancı, tüketiciler açısından ise ucuz ve kaliteli ürün fırsatları yarattığı genel kanısı oluşmuş, küresel dış ticaret hacmi büyük artışlar sergilemiştir.

Ne var ki ekonomileri ve dolayısıyla toplumları birbirine bağlayan bu ticari ilişkiler gerek iktisadi gerekse politik bir takım etkenler ile kesintiye uğrayabilmektedir. İktisadi anlamda merkantilist refleksleri bir yana koyacak olursak, politik etkenlerin başında terör olayları gelmektedir. Bir terör hareketinin ekonomik anlamda pek çok açıdan analizi yapılabilir fakat bu çalışmada incelenecek olan husus, terör örgütünün eylemleri ile dış dünyada oluşturduğu güvensizlik algısının, Türkiye'nin küresel ticari piyasalar ile ekonomik anlamda entegrasyonunu etkileyip etkilemediği olacaktır. Özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası (uluslararası) terör, batı kamuoyunda gündemde birinci sırayı almıştır. ABD ve koalisyon ortakları, terör destekçisi oldukları iddiası ile Afganistan ve Irak'ı işgal ederek, söz konusu ülkelerin rejimlerini değiştirmiştir. Fiziki sınırlarda arttırılan güvenlik önlemlerinin yanı sıra, uluslararası havacılıkta uygulanan güvenlik konsepti de sıkı kurallara bağlanmış, bir anlamda özgürlük-güvenlik dengesi ikincisinin lehine değişime uğramıştır. Batı'nın nispeten yeni tanışmış olduğu terör olgusu ile Türkiye 1970'li yıllardan itibaren muhatap olmuş, irili ufaklı pek çok terör örgütünün yanında, özellikle, 1980'lerin başında ilk eylemlerine başlayan bölücü terör örgütü PKK, bu anlamda asıl mücadelenin odaklandığı yapı olmuştur. PKK üyeleri arasında, farklı devlet vatandaşlarının olmasının yanı sıra, örgütün birkaç ülke sınırlarını içerecek şekilde faaliyet gösterdiği göz önüne alındığında, Türkiye'nin karşı karşıya kalmış olduğu terörün hem yerel hem de uluslararası unsurlar taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, literatürde küresel terör faaliyetleri ve dış ekonomik ilişkiler arasındaki ilişkiye dair yapılan araştırmalar, Türkiye özelinde incelenebilir. Çalışmada, ticari küreselleşmeyi ülkenin dışa açıklık oranı ile, dışa açıklığı da dış ticaret hacminin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı ile ölçerek, bir anlamda küreselleşme somut bir hale getirilmektedir. Elde edilecek sonuç, Tür-

kiye'nin dış ticaret yoluyla ticari küreselleşme durumuna entegrasyonunu, terör faaliyetlerinin ne derecede etkilediğine dair bilgi vermiş olacaktır.

Bilindiği gibi, Türkiye 1980'lere yaklaşırken yoğun terör olaylarına sahne olmuş, askeri darbe ile kısmen kesintiye uğrayan şiddet hareketleri ayrılıkçı terör örgütü PKK'nın 1984'de başlayan ve günümüze kadar gelen silahlı eylemleri ile devam etmiştir. 1980'ler ayrıca, küresel eğilime paralel bir şekilde, Türkiye'de de neo-liberal ekonomi politikalarının uygulamaya geçirildiği yıllar olmuş, bir anlamda, Türkiye'nin küresel piyasalar ile bütünleşme çabalarının başlangıç dönemi olarak görülmüştür. Bu anlamda, 1980-2017 yıllarını kapsayan çalışmada ele alınan tarihi dönemin seçiminde biri politik ve diğeri ekonomik iki kriter göz önüne alınmıştır. Çalışmanın 2017 yılı ile sınırlı olmasının nedeni ise, terör verilerinin elde edildiği kaynağın istatistiklerinin 2017 yılına kadar mevcut olmasından kaynaklanmaktadır. Çalışmada, küreselleşme ve uluslararası ticaret kavramlarının incelendiği birinci bölümü takiben, küreselleşme ile değişen güvenlik sorunlarına değinilmiştir. Terör ile ticaret arasındaki olası ilişkiler tartışıldıktan ve ilgili literatür gözden geçirildikten sonra, Türkiye'deki terör olayları ile dış ticaret arasındaki ilişki ARDL Sınır Testi Yaklaşımı ile ampirik olarak test edilmiştir. Analiz sonucunda söz konusu değişkenler arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiş, son bölümde ise elde edilen bu sonuç tartışılmıştır.

Ticari Küreselleşme

Küreselleşme kavramı ekonomik, politik ve sosyolojik anlamda farklı yazarlar tarafından, farklı tanımlarla ifade edilmiştir. Heywood (2011) ekonomik küreselleşmenin, sığ bir uluslararasılaşma olgusundan çok daha kompleks bir derin bütünleşme içeren, ulusal ekonomilerin karşılıklı bağımlılık çerçevesinde, farklı oranlarda da olsa küresel bir ekonomi içerisine çekildiği bir süreci ifade ettiğini söylemektedir.

Yeldan (2001), 'Kapital'in giriş cümlesine atıfla, adeta Marx'a yaptırmış olduğu küreselleşme tanımında, ulusal ekonomilerin birbirine eklemlenmesine ve tüm iktisadi karar mekanizmalarının kapitalist sermaye birikim dinamikleri ile şekillenmesine vurgu yapmaktadır.

Steger (2003), küreselleşme kavramının 1960'lardan itibaren, hem kamuoyunda hem de akademik camiada, bir dönemi, bir süreci, bir gücü, bir sistemi ve bir durumu tanımlamak için kullanıldığını söylemektedir.

Küreselleşmenin çok boyutlu bir süreç olduğuna vurgu yapan Keyman (1999), küreselleşmenin siyasal veya kültürel bütünleşme süreçlerinden herhangi birisine indirgenemeyecek bir yapı arz ettiğini ve fakat bu süreçler arasında gerçekleşen, çok boyutlu, çok nedenselli ve içerisinde çelişkiler barındıran ilişkiler tarafından kurulmuş tarihsel bir süreç olduğunu belirtmektedir.

İlgili alanda çalışma yapan yazarların bir cümle ile yapmış oldukları küreselleşme tanımları, meselenin tek boyutlu bir olgu olmadığını göstermesi

açısından dikkat çekicidir. Bu bağlamda küreselleşmeyi; Giddens (2001) dünya genelinde sosyal ilişkilerin yoğunlaşması olarak yorumlarken, Gilpin (2001) dünya ekonomisinin entegrasyonuna vurgu yapmaktadır. Harvey (1989), zaman-mekân sıkışması tanımına başvururken, Scholte (2000), mekandan bağımsızlaşma ya da insanlar arasındaki ilişkilerin bölgeler üstü bir hal alması şeklinde tanımlamaktadır (McGrew, 2014, s.19).

Küreselleşme her ne kadar modern bir olgu olarak algılsa da, kapitalizmin son iki yüzyıllık tarihinde, kesintisiz olmasa da, iki ayrı küreselleşme dalgası yaşanmıştır. 1870-1914 yıllarını kapsayan birinci dalga küreselleşme, 18. yüzyıl sanayi devrimini takiben mal ve finans piyasalarında yaşanan gelişmelerle kendini göstermiştir. 1914-1960 arasında, iki adet dünya savaşı ve ulus-devletlerin içe kapanma stratejilerine paralel bir şekilde kesintiye uğrayan küreselleşmede ikinci dalga 1970'ler itibariyle başlamıştır (Yeldan, 2001, s.14).

1929 Büyük Buhranı'nın iktisadi paradigmada bir dönüşüm yaratması gibi, 1970'lerde de Bretton Woods sisteminin çökmesi, petrol krizleri ve devamında yaşanan stagflasyon mevcut Keynesyen politikaların terkedilmesine yol açmıştır. Ortaya çıkan bu yeni sorun, modern küreselleşme olgusunun bir nevi mihenk noktası olarak tayin edilebilir. Çünkü neoliberal politikalar olarak adlandırılan yeni anlayışta, krizlerin sebebinin aşırı devlet müdahaleleri olduğu, ekonomik büyüme ve kalkınmanın serbest piyasa ekonomisi ile sağlanabileceği görüşü yaygınlık kazanmıştır.

Bu dönemde yaşanan stagflasyona Keynesyen politikaların çözüm bulamaması, klasik iktisadi teorinin, neo-muhafazakar ya da daha yaygın bir söyleyişle neo-liberal sıfatıyla geri dönüşüne zemin hazırlamıştır. Friedrich Hayek ve Milton Friedman gibi yazarların görüşleri etrafında şekillenen bu akım, devletin ekonomideki rolünün asgari düzeye indirgenmesi fikrini temel almıştır.

Hayek (2009), ekonomik özgürlük gibi ekonomik güvenliğin de vazgeçilmez olduğunu, bu iki ihtiyacı aynı anda sağlamak için devletin rolünün sınırlandırılması gerektiğini belirtmiştir. Bireysel özgürlüğe en büyük tehdit olarak gördüğü devletin artan müdahalelerinin, sosyalizm ya da faşizme kadar gidebilecek bir zemin yaratacağını öngörmektedir.

Hayek'in sıkı bir takipçisi olan Friedman (2011), "Kapitalizm ve Özgürlük" isimli eserinde, devletin artan gücünün bireysel özgürlüklere temel tehdidi oluşturduğunu, özgürlükleri korumak için oluşturulmuş bir araç olan devletin, gücü siyasi iradede toplayarak özgürlük açısından tehdit yaratabileceğini söylemektedir. Friedman'a göre kapitalizm, özgür ve rekabetçi piyasalar yoluyla gücün tek elde toplanmasını engeller ve bu sayede özgürlüğü korumuş olur.

Neo-liberal iktisadi anlayış, Reagan ile Amerika'da, Thatcher ile İngiltere'de somut iktisadi politikalara dönüştü. 1970'lerin kriz ortamından sıyrılmak için piyasa mekanizmasına daha fazla ağırlık veren bir anlayışla, kamu harcamalarının kısılması, refah devleti politikalarına son verilmesi ve özelleştirme süreçlerinin hızlandırılması gibi uygulamalar yaygınlık kazandı. Söz konusu politikaların

uluslararası iktisadi ilişkilerde görülen yansıması ise, gerek ticaret gerekse sermaye hareketleri üzerindeki denetimlerin azaltılması şeklinde kendini göstermiştir (Pamuk, 2018, s.263).

Piyasaların serbestleştirilmesi, iktisadi aktörler üzerindeki her türlü düzenlemenin kaldırılması ve özelleştirme politikalarını benimseyen, kalkınma ve ekonomik büyüme için uluslararası mal ve sermaye hareketleri üzerindeki her türlü sınırlamanın kaldırılmasına vurgu yapan Neoliberal iktisadi anlayış temelinde ortaya çıkan ikinci dalga küreselleşme biri finansal diğeri ticari olmak üzere ağırlıklı olarak iki kanaldan hareket etmiştir. Birincisi, David Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisi üzerine bina edilen ticari küreselleşme, ikincisi ise McKinnon-Shaw hipotezi ile desteklenen finansal dışa açılmadır. Ticari dışa açılmada küresel piyasalar ile bütünleşmenin sağlanabilmesi için, devletin bu ticarete yönelik müdahalelerinin minimize edilmesi yöntemi benimsenmiştir. (Orhangazi, 2020, s.34; Atamtürk, 2007, s.76)

Küreselleşmenin ekonomik perspektiften yapılan tanımlarında, mal ve hizmet ticareti ile sermayenin serbest dolaşımına yapılan vurgunun daha baskın olduğu görülmektedir. Ekonomik küreselleşme hem mal ve paranın serbest bir biçimde uluslararası düzeyde dolaşımını, hem de bu dolaşımın önündeki engellerin kaldırılmasını ifade etmektedir. Küreselleşmenin ekonomik yönünün en fazla hissedilir olduğu alan kuşkusuz uluslararası ticaret ile ilgili gelişmelerdir. Uluslararası ticaret, en genel tanımıyla, bir ülkede üretilen bir malın ya da hizmetin, başka ülkenin parası, malı ve hizmeti karşılığında, o ülkeye aktarılmasıdır (Dikkaya ve Özyakışır, 2008, s.30; Balcı ve Göcen, 2020, s.178).

Temelleri Pax-Britannica döneminde Adam Smith ve David Ricardo tarafından atılan, iş bölümü ve uzmanlaşmaya dayalı serbest dış ticaretin herkes için kazanç anlamına geldiği fikri, Pax-American dönemde GATT ve DTÖ ile tüm küreye yayılmıştır. Bir anlamda ekonomik küreselleşme dış ticaretin liberalizasyonu ile eşanlı seyretmiştir. 1960 ile 2019 arasındaki dönemde dünya mal ve hizmet ticareti toplamda 62 milyar dolardan 49 trilyon dolara çıkmıştır (World Bank, 2021). Ticaretin toplumları siyasi, ekonomik ve sosyolojik olarak birbirine bağlamasının yanı sıra, pek çok devlet ticarete dayalı bir büyüme ile üretim ve istihdam olanakları yaratma yolunu seçmektedir. Örneğin kapsamlı bir araştırma olması açısından, Enea (2015), 1990-2013 yıllarını kapsayan panel veri yöntemini kullandığı çalışmasında, Avrupa Birliği, NAFTA, MERCOSUR ve ASEAN bölgelerini incelemiş, uluslararası ticaretin söz konusu bölgelerin büyümesinde %50 paya sahip olduğu şeklinde bir sonuca ulaşmıştır. Modern uluslararası ticaret sisteminin temelini oluşturan liberal bakış açısı; ticaretin sıfır toplam bir oyun olduğunu iddia eden merkantilist fikirlere tepki olarak ortaya çıkmıştır. Adam Smith'in mutlak üstünlükler teorisini David Ricardo daha da ileri taşıyarak, mutlak anlamda bir malın üretiminde üstün olunmasa dahi, iş bölümü ve uzmanlaşma ile oluşacak verimlilik sayesinde herkesin kazançlı çıkacağı bir durumun yaratılabileceğini savunmuştur (Seyidoğlu, 2020, s.18). Aynı felsefi temel, Washington

Uzlaşısı ile yeni hegemon ABD tarafından pekiştirilmiş, liberal, serbest bir uluslararası ticaret sisteminin faydalarının maliyetlerinden fazla olduğu yönünde tüm dünyada ortak bir görüş birliği oluşmuştur.

ABD ve İngiltere II. Dünya Savaşı sonrasında, savaşları önleyeceğine inandıkları bir ekonomik düzen yaratma amacı ile 1944’de Bretton Woods Konferansını toplamıştır. Bu ekonomik düzende ticaretin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla Uluslararası Ticaret Örgütü’nü kurmak istemişler fakat söz konusu örgütün kuruluş sözleşmesinin bazı sanayileşmiş ülkelere kabul edilmemesi sonucunda girişim yarıda kalmıştır (Dikkaya ve Özyakışır, 2008, s. 31).

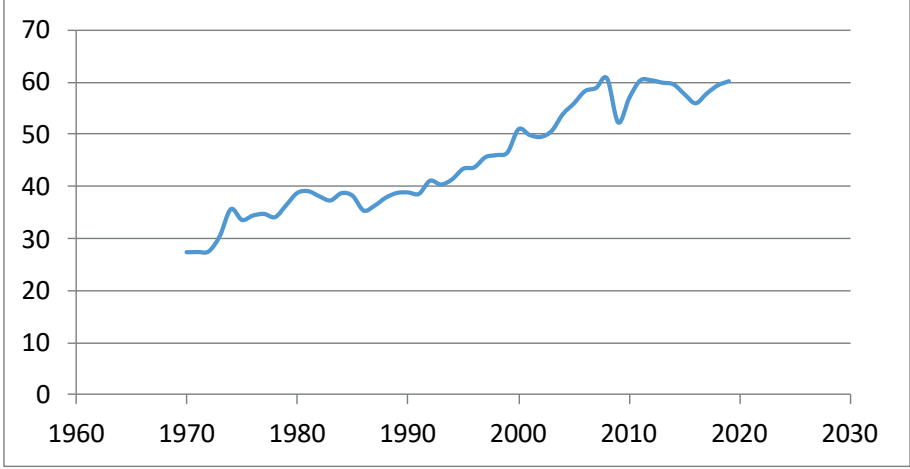
Ticaretin liberalleştirilmesinde asıl görev ise GATT’a verilmiş, kuruluş kendisine verilen vazifeyi çok taraflı görüşmeleri içeren bir dizi tur ile yerine getirmiştir. Söz konusu müzakereler sonucunda uluslararası ticaret gözle görülür derecede artmaya başlamıştır. 1970-1980 arası dönemde başta Japonya olmak üzere, ticaretin ekonomik büyümenin itici gücü olduğunu fark eden ülkeler serbest ticaretin nimetlerinden daha fazla yararlanmak için dolambaçlı yollardan GATT sistemini sabote etmeye başlamışlardır. Bu dönemde ihracat sübvansiyonları, telafi edici uygulamalar, damping vb. uygulamalar devletlerin başvurduğu yeni yöntemler olmuştur. Uruguay turunda, tarım haricinde, diğer tüm tarife dışı engellerin kaldırılması konusunda uzlaşa sağlanmış ve tur Dünya Ticaret Örgütü’nün (WTO) kurulması ile sonuçlanmıştır. Dünya ticaretinin %90’ını gerçekleştiren 146 üyeden oluşan örgüt, bir forum vazifesi görerek ticaretin liberalizasyonu görevini GATT’dan devralmıştır. Bir yürütme organına sahip olan kurumun yaptırım uygulama yetkisi de bulunmaktadır. Tarım konusunda yaşanan anlaşmazlıklara rağmen küresel ticaret hem DTÖ hem de bölgesel düzeyde oluşturulan ticaret blokları ile artmaya devam etmektedir. GATT görüşmeleri ile ticaretin liberalizasyonu, ulaşım ve iletişim teknolojisinde meydana gelen ilerlemeler ticari küreselleşmenin itici gücü olmuşlardır. İletişim teknolojisine interneti, ulaşımındaki gelişmelere ise coğrafi keşifler milat olmak üzere, gemi taşımacılığında meydana gelen ilerlemeleri, Süveyş Kanalı’nın açılmasını ve artan demiryolu taşımacılığını örnek verebiliriz.

Küreselleşme ile birlikte ülkeler arasında artan uluslararası ticaret, ekonomik yapıları da birbirine daha bağımlı hale getirmiştir. Ayrıca bölgesel ve uluslararası kurumların, ülkelerin dış pazarlara açılmasında yaşadıkları uyum sürecine sağladıkları katkı bir arada düşünüldüğünde, küreselleşme dolayısıyla yaşanan gelişmelerin ülkelerin dışa açılmasında, ticaret ve üretimin uluslararasılaşmasında rol oynadığını, diğer taraftan bu ticaret ve üretim faaliyetlerinin de küreselleşmeyi hızlandırmakta olduğu, dolayısıyla iki yönlü bir mekanizmanın olduğu görülmektedir (Balcı ve Göcen, 2020, s.179).

Grafik 1’den de görüldüğü üzere, küreselleşmenin hem sebebi hem sonucu olarak değerlendirilen uluslararası ticaret, II. Dünya Savaşı sonrası temelleri atılmaya başlanan liberal ekonomik düzenin bir sonucu olarak, dış ticaretin önündeki engellerin azalması ile kriz dönemlerinde yaşanan daralmalar haricinde büyük

oranlarda artış göstermiştir. En bariz daralmanın 2008 küresel krizinden sonra yaşandığı görülmektedir.

Grafik 1: Dünya Ticaret Hacmi (% GDP)

Kaynak: Yazar tarafından Dünya Bankası (2020) verileri baz alınarak oluşturulmuştur.

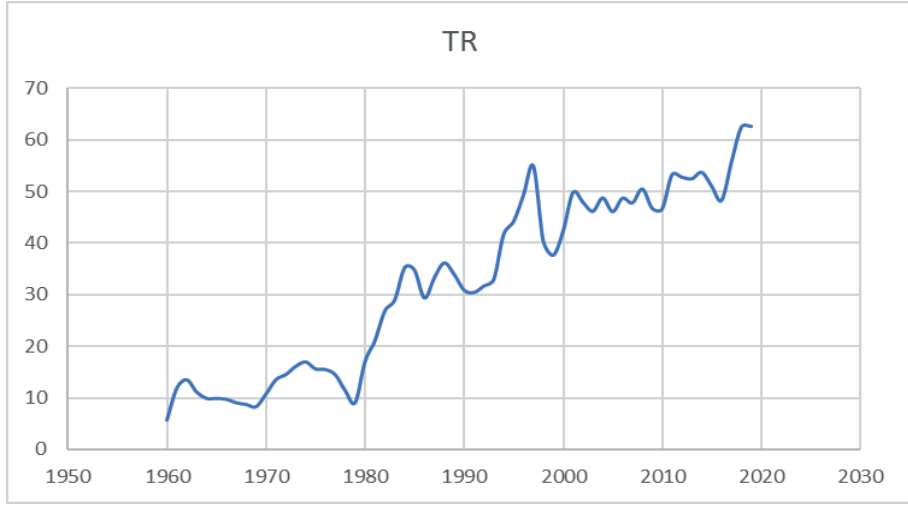
Ticaret-büyüme ilişkisi, ülkelerin serbest ticarete olan katılımını teşvik eden önemli unsurlardan biri olagelmıştır. Dışa açık ekonomilerde yerli firmalar bir yandan yeni pazarlara ulaşma imkânı elde ederken, diğer yandan uluslararası rekabet ile mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. Rekabetin yönlendirmiş olduğu uluslararası iş bölümü ve uzmanlaşma sayesinde üretimde etkinlik sağlanmakta, üretim artışı ile büyümede yaşanan olumlu gelişme de Okun Yasası uyarınca istihdamı olumlu etkilemektedir. Diğer yandan mal ve hizmet ticaretindeki artış, tüketici refahı açısından, hem daha fazla ürün seçeneği hem de daha düşük fiyat anlamına gelmektedir.

Türkiye ekonomisi açısından uluslararası ticarete 1980 yılı dönüm noktası olmuştur. İthal ikameci politikalar terk edilerek piyasa ekonomisine geçilmiş, ekonomi dış pazarlara açılarak küresel piyasalar ile bütünleşme süreci başlamıştır. Bu süreçte IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşların teşvik ve yönlendirmeleri ile uygulanan serbestleştirme politikalarında 24 Ocak 1980 kararları milat olmuştur. 24 Ocak kararlarının kısa vadede temel amacının ödemeler dengesini iyileştirmek ve enflasyonu düşürerek istikrar sağlamak olduğu, uzun vadede ise piyasa ağırlıklı ve özellikle de ihracata yönelik bir ekonomi yaratmak olduğu görülmektedir. Program ile ithal ikameci sanayileşme programına son verilerek, ihracata yönelik politikalarla piyasaların serbestleştirilmesi benimsenmiştir. Devalüasyon ile başlayan süreç yerini günlük olarak belirlenen kura bırakmış, ihracat, ucuz kredi ve vergi iadesi gibi teşvik ve sübvansiyonlarla öncelikli hale getirilmiştir. Bu dönem-

de özellikle ihracatta meydana gelen artışlar yeni politikaların en önemli başarısı olarak görülmüş, bu başarı dolayısıyla Türkiye standart istikrar paketlerinin başarısını kanıtlayan önemli bir örnek olarak IMF ve Dünya Bankası tarafından kullanılmıştır (Balcı ve Göcen, 2020, s.197; Orhangazi 2020, s.75; Pamuk 2018, s.265).

2 no'lu grafik'te, en erken 1960'lara uzanan değerlere bakıldığında, Türkiye'de dış ticaret hacminin yukarıda anlatılan gerekçelerle 1980'de yaşadığı artış dikkate değerdir.

Grafik 2: Türkiye'nin Dış Ticaret Hacmi (%GSYH)

Kaynak: Yazar tarafından Dünya Bankası (2020) verileri baz alınarak oluşturulmuştur.

Türkiye için dışa açıklık ile ekonomik büyüme ilişkisini inceleyen pek çok çalışma yapılmış, sonucu açısından ilgi çekici olması nedeniyle, Özel (2012), 1991-2010 yıllarını kapsayan üçer aylık verilerle yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'de finansal dışa açıklığın ekonomik büyüme ile negatif yönlü fakat ticari dışa açıklığın ise pozitif yönlü uzun dönemli bir ilişki içerisinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ticari küreselleşme kavramının ölçüm problemine bakıldığında, ülkelerin ticari dışa açıklığının belirlenmesinde farklı ölçütlerin kullanıldığı görülmektedir. Birincisi ve en sık kullanılan yöntem ticaret payları yani (ihracat+ithalat)'ın Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'ya oranı şeklindeki standart ölçüdür. Bir diğeri sadece ithalatın veya sadece ihracatın GSYİH'ya oranı iken, tarife ortalamaları vb. birtakım ölçütlerin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmada tercih edilen yöntem, toplam ticaret hacminin (ihracat+ithalat) Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)'ya oranıdır.

Tablo 1. Küreselleşme Endeksi ve Dışa Açıklık İlişkisi

Sıralama	Ülke	Dış Ticaret Hacmi/ GSYİH(%)	Dünya Ortalaması(%)
1.	İsviçre	119	60
2.	Hollanda	156	60

Kaynak: Dünya Bankası ve KOF

Küreselleşme olgusunun iktisadi açıdan somut bir hale getirilebilmesi bakımından, İsviçreli ekonomi araştırmaları enstitüsü İş Çevrimleri Araştırma Merkezi (KOF)'nin yayınladığı Küreselleşme Endeksi dikkate değerdir. Tablo 1'e bakıldığında, KOF'un yayınlamış olduğu 2019 küreselleşme endeksi verilerinde birinci sırayı alan İsviçre'de ve ikinci sırayı alan Hollanda'da, dış ticaret hacminin gayrisafi yurtiçi hasılaya oranı sırasıyla %119 ve %156'dır. Dünya ortalamasının %60 olduğu göz önüne alındığında, söz konusu oran, dışa açıklık, dış ticaret ve küreselleşme arasında kurulan bağlantı açısından dikkat çekicidir.

Küreselleşme ve onun ticari boyutta meydana getirmiş olduğu dönüşüm incelendikten sonra, takip eden bölümde, küreselleşmenin güvenlik algılamalarında meydana gelen değişim ile olan ilişkisine değinilecektir.

Küreselleşme ile Değişen Güvenlik Algısı

Küreselleşmenin her alanda olduğu gibi, hem kapsam hem de tanım olarak değişime uğrattığı kavramlardan birisi de güvenlidir. Özellikle batılı ülkelerin, küreselleşme sonrası ortaya çıkan; uluslararası terör, yasadışı göç, siber saldırılar ve batı tarafından 'korsan devlet' olarak adlandırılan Kuzey Kore gibi devletlerden gelebilecek öngörülemeyen saldırılar gibi konularda, güvenliklerini garantiye almak için, paradoksal bir biçimde sınırlarını gerek fiziksel gerekse felsefi anlamda dış dünyaya daha fazla kapatma eğiliminde oldukları görülmektedir. Bu bağlamda, ilk dönem güvenlik çalışmaları, devletin güvenliğini önceleyen bir yaklaşım arz ederken, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde birey, aile ve toplumsal grupların da güvenlik çalışmalarının merkezinde yer aldığı görülmektedir.

II. Dünya Savaşı sonrası güvenlik anlayışının, iki dönemde, iki farklı bakış açısı ile ele alındığı bilinmektedir. Savaş sonrası, ABD ve SSCB'nin iki ayrı uçta süper güç haline gelmeleri ile dünya iki kutuplu bir siyasi yapıya bürünmüştür. Soğuk Savaş dönemi olarak adlandırılan söz konusu dönemde, güvenliği, tehdit merkezli, askeri bir bakış açısı ile yorumlayan 'geleneksel güvenlik anlayışı' hâkim olmuştur. Bu anlayış, devleti güvenliği sağlanması gereken yegâne unsur olarak görmekte, ayrıca uluslararası ilişkilerde, ekonomik faktörlerden ziyade si-

yasi kaygıların daha etkili olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamda bir devletin yoğun ticari faaliyet yürüteceği ülkelerin, karşıt blokta yer almaması birincil öncelik olarak belirmektedir (İrge ve Al, 2011, s.456-458).

Güvenlik kavramının farklı bir bakış açısı ile alınmasına neden olan ilk kırılım Soğuk Savaş'ın sona ermesi, ikinci kırılım 11 Eylül olayları ile meydana gelmiştir. Daha önceleri askeri gücü önceleyen, adeta batı ve doğu blokları arasında gövde gösterisi şeklinde cereyan eden güvenlik anlayışının yetersiz kaldığı görülmüştür. Soğuk Savaş döneminin iki kutuplu dünyasında, tehditlerin nereden gelebileceği önceden tahmin edilebilirken, yeni dönemde bu tahminlerin yapılmadığı görülmüştür. Bloklar arası gerilim, yerini parçalanan devletlerin iç sorunlarına bırakmış, daha önce var olan var olan tehditlerin boyutları genişlerken, yeni tehdit alanları ortaya çıkmıştır.

Güvenlik anlayışında yaşanan dönüşümde küreselleşmenin de önemli payı bulunmaktadır. Piyasaların serbestleşmesi sürecine paralel bir şekilde dünya hasılası artarken, zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki uçurum da derinleşme eğilimine girmiştir. Gelişmiş batılı kapitalist ekonomilerde yaşanan ilerlemenin, küre geneline yayılamaması, söz konusu ülkelerde göç ve mülteci sorunları ile nüfus artışı problemini beraberinde getirirken, çevre sorunları, enerji meselesi ve ulusal-uluslararası terör diğer tehdit kaynakları olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, küreselleşmeyi ülkelerin dünya ile bütünleşme derecelerinin artması şeklinde tanımlayacak olursak, artan bütünleşme, gerek ekonomik gerekse de diğer sorunların geçişkenliğinin de artmasına yol açmıştır. Bu durum, özellikle finansal serbestleşme sonrası, krizlerin ülkeleri etkileme hızında görüldüğü gibi, covid-19 pandemisi özelinde, salgın hastalıkların yayılma hızında da kendisini göstermiştir.

Boyutları ve kapsamı genişleyen güvenliğin, aktörleri de çeşitlenmiştir. Güvenlik alanında yaşanan genişleme ve derinleşme, beraberinde disiplinler arası bakış açısını içeren yeni güvenlik çalışmalarını gündeme getirmiş, devlet eksenli güvenlik anlayışından, insan ve toplum güvenliğini önceleyen bir anlayışa geçilmiştir (Sandıklı ve Emeklier, 2011, s.58).

Yeni güvenlik anlayışı ile birlikte tehdidin hem etken hem edilgen boyutu değişmiştir. Etken boyutta denkleme, uluslararası terörizm, organize suç örgütleri, ulusal veya küresel ekonomiye saldırılar, siber terör, korsan devletler, göçler ve mülteci hareketleri girerken, edilgen boyutta, kimin güvenliğinin sağlanması gerekliliği ile ilgili soruya verilen yanıt artık ulus-devlet yerine, özellikle bireyin ve devlet-dışı aktörlerin de yer aldığı nesnelere doğru dönüşmüştür (Erdoğan, 2013, s.277).

Yeni dönemde ortaya çıkan tehdit kaynakları içerisinde, terörist faaliyetlerin başat bir rol oynadığı görülmektedir. Tarihi gelişimi daha sonraki satırlarda anlatılacak olan terör faaliyetleri, uluslararası bir boyut kazanmış, uluslararası terörizm, sistemde yeni bir kavram olmakla birlikte, ulus-devletlerin yüzleşmek zorunda oldukları bir olgu olarak belirlemiştir. Uluslararası terörün dikkatleri üzerine çekmesi ise, tehdidin tek bir devlete değil küresel boyutta güvenliği tehlikeye atmasından kaynaklanmaktadır (Aksoy, 2016, s.4).

Terörizm soğuk savaş döneminde her devletin kendi sorunu olarak görülürken, terörle mücadelenin de ulusal düzeyde sürdürülmesi esas alınmıştır. Şiddet yoluyla mevcut siyasi düzeni değiştirme amacını taşıyan ideolojik kökenli terör konsepti, artık sistemi değiştirme amaçlı değil, sistemi yıkmaya odaklanan bir hal almıştır. Sisteme ve dolayısıyla batı dünyasına karşı gelişen öfkede temel faktör, toplulukların farkındalıklarının iletişim teknolojilerindeki ilerleme ile alakalıdır (Kanat ve Aktel, 2019, s.95).

Bu minvalde dönüm noktası sayılan 11 Eylül olayı ile tamamen değişen güvenlik algısı, ulus-devlet için hem artık saldırının nereden, ne zaman ve nasıl geleceği noktasında belirsizliğe neden olmuşken, hem de saldırıların sadece devlete değil, bireye, topluluklara, sivil toplum örgütleri gibi devlet dışı kurumlara yönelmesi açısından da mücadelenin boyutlarını büyütüştür. Birey güvenliği, toplumsal güvenlik, çevre güvenliği gibi geçmişte de var olan fakat güvenlik alanı içinde düşünülmeyen konular soğuk savaş sonrası dönemin güvenlik alanına eklenmiştir. Ayrıca terör, savaş, organize suçlar vb. gibi konular kabuk değiştirerek dönüşmüş, yeni formlarda tekrar ortaya çıkmışlardır (Erdoğan, 2013, s.266).

Konuya Türkiye'nin maruz kaldığı terör faaliyetleri açısından yaklaşacak olursak, Türkiye'nin yaşamış olduğu terör deneyiminin de uluslararası terörizm konsepti bağlamında değerlendirilmesi yerinde olacaktır. Zira uluslararası nitelendirmesi aslında bölgeselliğe de indirgenebilir. Dolayısıyla birden fazla ülkeyi etkisi altına alan terör faaliyetleri uluslararası terör kapsamında düşünülebilir. Bu bağlamda, Türkiye'nin de hedef eylem sahası içerisinde olduğu, PKK ve DAEŞ gibi terör örgütlerinin eylemlerinin birden fazla ülkeyi hedef alması, meselenin uluslararası boyutunu gözler önüne sermektedir (Ayhan, 2015, s.135).

Özetle, küreselleşme bir yandan insanları, toplumları, kültürleri ve ekonomileri birbirine daha çok bağlarken, öte yandan yaşatmış olduğu eşitsiz gelişim yoksullukla birlikte şiddet hareketlerinin de aslında temelini oluşturmaktadır. Bir tarafta refah içerisinde yaşayan insanların oluşturduğu toplumlar, diğer tarafta bu zenginleşmeden payını alamadığı için sisteme yabancılaşma ve nihayetinde düşmanlaşan kitleler türemektedir.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde, terör ve terörizm kavramları tarihi gelişimi ile birlikte ele alınacak, bir ülkede yaşanan terör faaliyetlerinin, o ülkenin dış dünya ile ticari ilişkilerini hangi kanallardan etkilediği konusu incelenecektir.

Terör ve Terörizmin Dış Ticareti Engelleme Kapasitesi

Terör; korkutmak, yıldırma, ürkütme ve sindirmek anlamlarına gelen Latince 'terrere' kelimesinden türemiştir (Başeren, 2008; 2). Günümüz Türkçe karşılığı 'yıldırı' ve 'korkutma' olan kelime, daha eski dönemlerde 'anarşi' ve 'tedhiş' şeklinde kullanılmakta, teröristlere ise 'anarşist' denmekteydi (Yayla, 1990, s.335).

Etimolojik kökeni Latince 'korkuyorum' anlamına gelen 'terreo' fiiline dayanan terörizm kelimesi ise, Fransızca'da 'terrorisms' formunu alarak diğer dillere

yayılmıştır. Kelimenin o dönemde kastettiği anlam, bugünkü yaygın kullanımının aksine, Fransız hükümetinin uyguladığı şiddet politikalarına atıfla, devlet terörünü ifade etmekteydi (Saikia, 2012; 27). Terörizm kelimesinin Türkçe sözlükteki anlamı ise ‘yıldırıcılık’ olarak geçmektedir.

Terörizmin bir siyasal şiddet biçimi olarak ilk uygulayıcıları, M.S 6-135 yılları arasında, Filistin’de egemen güç olan Roma İmparatorluğu’na karşı dini bir amaçla hareket eden ‘Jewish Zealots’ isimli örgütün faaliyetlerine işaret etmektedir (Çakmak, 2008, s.17). Zealots örgütüne bağlı olan Sicariler grubu da, Roma iktidarına karşı dini saikle hareket eden Filistin topraklarında mukim bir diğer terör örgütüdür (Demirel, 2007, s.22).

İslam dünyasında özellikle Selçuklu Devleti’ne karşı giriştikleri eylemlerle ünlenen ve mezhepsel amaçlarla hareket ettikleri bilinen Hasan Sabbah ve fedailerinin oluşturdukları Haşhaşiler olarak bilinen grup da, tarihte bilinen en eski terör örgütleri içerisinde yer almaktadır.

Modern dönemde, terör ve terörizm kavramları açısından dönüm noktası Fransız Devrimi olmuştur (Crenshaw, 1981, s.380). Terör kelimesi bugünkü anlamında ilk defa devrim sonrası kullanılmaya başlanmış, Mart 1793- Temmuz 1794 arası dönem, ihtilalcilerin muhaliflere uyguladığı şiddeti tarif etmek açısından, ‘terör rejimi’ veya ‘terör dönemi’ olarak adlandırılmıştır (Yayla, 1990, s.335).

20. yüzyılda totaliter ideolojileri benimseyen hükümetlerin iktidara gelmesi ile birlikte, terörizme yeni ve daha önce görülmemiş boyutlar eklenmiştir. Marksizm-Leninizm, Faşizm ve Nasyonal Sosyalizm hem iktidara gelirken, hem de iktidarlarını sürdürme niyetiyle, rejim muhaliflerini ezmek ve hatta imha etmek için terörizm stratejisinden yararlanmışlardır. Yüzyılın ilk yarısında, Devlet’ten bireye doğru yönelen şiddet, totaliter rejimlerin yıkılması ile, yönünü yasadışı gruplardan devlete doğru çevirmiştir. 1960’ların öğrenci hareketleri ile yeni bir boyut kazanan terör, her ne kadar bu hareketlerin ömrü kısa da olsa, ideolojik temellerini bu döneme dayandıran ve bugün de mevcudiyetini sürdüren pek çok örgütün doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda Türkiye’de de öğrenci olayları ile terörist örgütler arasındaki ilişki dikkate değerdir (Yayla, 1990, s.349-355).

1990’lara geldiğinde terörizmin farklı bir karaktere büründüğü görülmektedir. Öğrenci hareketleri ile beslenen ve çoğunlukla sağ ve sol ideolojik kaynaktan beslenen teröre, fundamentalist, aşırı dini hassasiyetleri içeren terör hareketleri de eklenmiştir. Bu grupta zikredilen terör hareketleri, akıllara her ne kadar İslam referanslı grupları getirirse de, çoğunluğu Ortadoğu’da yer alan İslamcı hareketlerin yanı sıra, Japonya’daki Aum tarikatı örneğinde görüldüğü üzere, farklı dinlerden beslenen terör faaliyetleri de bulunmaktadır.

11 Eylül 2001 saldırıları ile, batı kamuoyunda terör ve terörizm konusu, gerek halk arasında gerekse de akademik camiada gündemin ilk sıralarına yerleşmiştir. 11 Eylül olaylarını takip eden ilk bir yılda terörizm ile alakalı 150 kitap yayımlanırken, 1971-2002 yılları arası kaleme alınan 6.041 makalenin yaklaşık yarısından fazlası, 2001 ve 2002 yıllarında yayımlanmıştır (Silke, 2004, s.25).

Kavramın kökenlerine ilişkin tarihsel süreç yukarıda anlatıldığı şekilde olmakla birlikte, günümüzde ilgili alanda yapılan çalışmalarda ortak bir terör tanımının olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, terörün unsurları konusunda fikir birliğinin olduğu görülmektedir. Türkiye’de, ilgili konuda erken dönem öncül araştırmacılardan Ergil (1992), terörizmin amaç ve işlevlerini; halkı veya hedef bir topluluğu korkutmak ve dehşete düşürmek, hükümet kuvvetlerini ve kurumlarını tahrip etmek, onu ayırım gözetmeksizin şiddete yönlendirmek, otoriteye ve düzene karşı muhalif güçleri harekete geçirmek, kamuoyunu etkilemek ve kafalarda soru işaretleri oluşmasını sağlamak, siyasi bir amaca dikkat çekmek, meşru yoldan ulaşılamayan siyasi veya ekonomik bir amaca yasadışı yollardan ulaşmak ve nihayetinde mevcut yönetimi devirmek şeklinde sıralamıştır. Bruce (2013), terörizm konusunda üzerinde durulan ortak unsurları şu şekilde sıralamıştır;

- Şiddet ve güç kullanımı
- Politik bir amaç
- Halk içerisinde korku yaratma
- Tehdit
- Hedef ve kurban ilişkisizliği
- Bir amaç etrafında organize hareket
- Savaş metotları

Felsefi temelde bir eylemin terör olup olmadığı, eylemin niteliği, kurbanların niteliği ve failerin niteliği gibi unsurlar dikkate alınarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda silahlı bir yapının sadece sivillere yönelik eylemlerinin terör olarak ifade edilebileceğini iddia edenler bulunsun da genel kanı devlet otoritesi dışında silahlanan grupların gerek sivillere gerekse de kamu görevlilerine yönelik her türlü faaliyetlerinin terör kapsamında değerlendirilmesi şeklindedir.

Uluslararası ilişkiler teorileri, ana akım/kurucu ve eleştirel teoriler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ana akımı realizm ve liberalizm oluştururken, eleştirel tarafta ise Marksizm teoriler yer almaktadır. Eleştirel teorilerin, 1980 sonrası çeşitlendiği, sosyal inşacılık, feminizm, post-kolonyalist ve yeşil siyaset gibi farklı ‘ses’lerin dünya siyasetini etkilemeye başladığı görülmüştür (Haklı, 2021, s.296; Heywood, 2011, s.38).

Söz konusu teorilerin terör konusuna yaklaşımlarının farklılaştığı görülmektedir. Realist görüşte terörizm, genellikle devlet dışı bir grubun, kurulu düzene şiddete başvurarak meydan okuması olarak görülmektedir. Realizmin en temel özelliği, terörizme karşı verilmesi gereken cevabın çok sert olması gerektiğine yönelik görüşleridir. Liberaller de realistler gibi terörizmi devlet dışı aktörler tarafından gerçekleştirilen eylemler olarak tarif etmekle birlikte terörle mücadelede ahlaki ilkelerin gözetilmesi noktasında realistlerden ayrışır. Eleştirel görüş, terörün devlet dışı aktörlerden gelebileceği gibi, bizzat devlet tarafından da baş vurulan bir yöntem olduğunu söylemektedir. Hatta devletlerin sahip olduğu im-

kânlar düşünülürken, ikincisinin daha şiddetli ve dikkate değer olduğuna vurgu yapılmaktadır (Heywood, 2011, s. 287).

Sosyal Bilimlerde birçok kavramda olduğu gibi terör ve terörizmin tanımı konusunda da bir görüş birliği yoktur. Türkiye açısından kavram 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 1.maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır;

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”

Kanunda da anlaşılacağı üzere terörün hedefinde aslında devlet vardır. Fakat terörün bu hedefine yönelik yapmış olduğu her eylem yalnızca devlete fatura edilmemekte, sosyal ve ekonomik düzen de ağır yara almaktadır. Terörizm ekonomiyi büyüme, işsizlik, gelir eşitsizliği, dış ticaret, yoksulluk gibi pek çok kanaldan etkilemektedir.

Bununla birlikte terörizmin ekonomik etkileri, gelişen ve gelişmekte olan ülkeler için farklılık arz etmektedir. Gelişmiş ülkelerde kurumlar daha güçlü olduğu için bir terör saldırısı sonrası toparlanma daha hızlı olmaktadır. Toparlanmada kullanılan etkin mekanizmalar ise para ve maliye politikalarıdır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde piyasaların, terörizmin neden olduğu değişikliklerde ortaya çıkan risklerle baş etme konusunda daha iyi olduğuna vurgu yapılmaktadır. Gelişen ve gelişmekte olan ülkeler açısından terörizmin ekonomiye etkilerinin farklı olması durumunu içeren bir başka açıklama ise, gelişmiş ülkelerin insanların yaşam standartlarını düşürmemek için terörizme karşı daha etkin ve güçlü önlemler alabileceği şeklindedir. Terör yalnızca meydana geldiği ülke için değil sınır komşuları için de ekonomik sonuçlar doğurmaktadır. Çatışma komşu ülkelere doğru maliyetleri taşıma etkisi yaratabilir. Bir ülkede terörle mücadele o ülkeye sınır olan ülkeye de sermaye girişini engelleyebilir. Bölgesel çarpan etkisi denilen bu durumda ekonomik faaliyetlerde azalma ile tüm bölge etkilenmektedir (Estrada vd., 2017, s.2259).

Terör-ticaret ilişkisi aslında konuya politika-ekonomi çerçevesinden bakmak anlamına gelmektedir. Çoğu terör eyleminin siyasi temellere dayandığı muhakkaktır ve ülke sınırları içerisinde devlet hem kendi varlığını hem de vatandaşlarının ve hükümet dışı oluşumların can güvenliğini, dahası güvende bir hayat sürmelerini sağlamakla görevli tek meşru yapıdır. Böylelikle gerek terörün ortaya çıkış sebepleri gerekse de bu sorunun çözümü için alınacak kararlarda devletin oynamış olduğu rol siyasetin bizzat kendisi olacağı için, her bir terör eyleminin

ekonomiye ve özelde dış ticarete etkisi politika-ekonomi ilişkisi bağlamında düşünülmalıdır.

Ülke içinde var olan bir çatışma ortamının her şeyden önce dış ticaret hacmini azaltması beklenir. Terör uluslararası dış ticareti en az üç temel yoldan etkilemektedir (Nitsch ve Schumacher, 2004, s.424);

1. Terörizm güvensizliğe yol açar ve böylece işlem maliyetlerini artırır. Terörizmin asıl amacı toplumda korku, panik ve güvensizlik yaratmak olduğu için terör eyleminin boyutuna bağlı olarak güvensizlik hissine kapılan ekonomik aktörlerin tüketim ve üretim alışkanlıkları da değişecek, bu da uluslararası ticareti etkileyecektir. Güvenlik anlamında öngörülemelik uluslararası üreticiler için piyasanın cazibesini kaybetmesine yol açacaktır.
2. Artan terör faaliyetleri beraberinde artan güvenlik önlemlerini de getirecektir. Bu tür önlemler dış ticareti, sınır kapılarında oluşacak yığılmalar neticesinde, malların teslim sürelerini uzatması noktasında engelleyecektir. Dayanaksız tüketim malları açısından düşünüldüğünde beklenen süre arttığında malların ekonomik değerinin yok olması tehlikesi de vardır.
3. Ticareti yapılan ürünlerin doğrudan hedef alınması durumu söz konusu olabilir. Buna örnek olarak PKK'nın petrol ve doğalgaz boru hatlarına düzenlemiş olduğu saldırılar gösterilebilir.

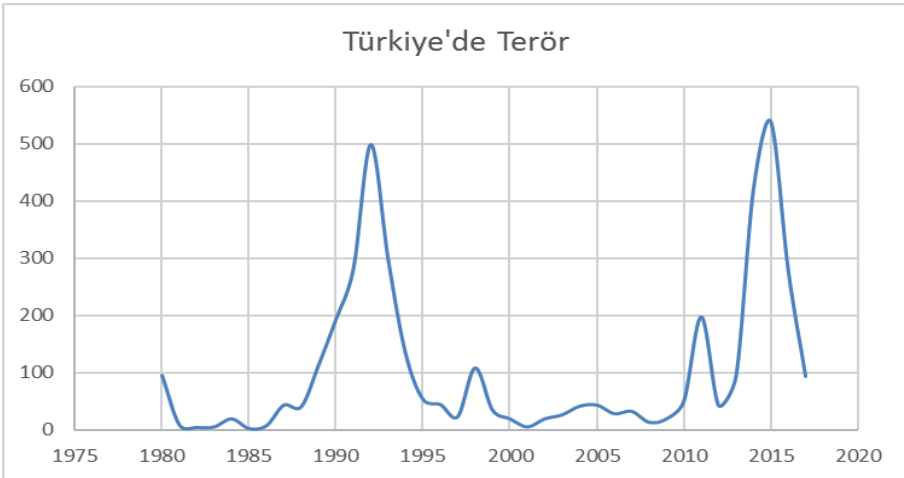
Daha riskli ülkelere gönderilen mallar için sigorta primlerinin yüksekliği malı daha pahalı hale getirerek ticareti azaltma eğiliminde olacaktır. Diğer yandan terörün ülkede belli sektörleri onulmaz derecede tahrip etmesi neticesinde, ülkenin o sektörün ürettiği mala yönelik talebinin ithalat ile karşılanması sonucu dış ticaret artışlarının olabileceği de gözden kaçmamalıdır (Julius, Azu ve Muhammad, 2019, s.1148).

Politika ile yakın ilişki içerisinde olan uluslararası ticaret ve üretim, hem iç hem de dış politikada karar alma ve ülkelerin politik ekonomilerinin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Her ne kadar teorik anlamda uluslararası iş bölümü ve uzmanlaşma ülkeler açısından cazip görünse de, herhangi bir sektörde üretimin tamamen durdurulup, dış dünyaya bağımlı olmak rasyonel bir tercih olarak görülmemektedir. İlgili ticaret ortakları ile yaşanabilecek siyasi sorunların yanı sıra, o ülke içerisinde yaşanabilecek siyasi huzursuzluklar bu rasyonel tercihin iki önemli sebebidir. Bu sebeple hedef ülke ile ticari ilişkiler tesis edilmeden veya üretim faaliyetlerine başlamadan önce mevcut politik yapısı, siyasi rejimi, istikrar durumu ve yürürlükteki yasalar gibi pek çok ekonomi-politik faktör dikkate alınmaktadır. Güvenlik gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde, ticaretin gerçekleştirilebilmesi ve teknoloji ağlarının duyduğu güvenli ortam ihtiyacından dolayı en önemli ekonomi politik yapılardan biridir. 11 Eylül saldırılarına kadar gelişmiş batılı kapitalist ekonomilerin pek de gündeminde olmayan terör sorunu, bu tarihten sonra gündemi yoğun bir şekilde meşgul etmiş, hatta terörizmin de küreselleştigi yönünde yorumlar yapılmıştır. Ulaşım ve teknoloji ile artan insan

hareketliliği bu durumun başat faktörüdür. Diğer yandan, gelişmiş batılı ülkelere yönelik bu terör saldırılarındaki artış, açık küresel bir ekonominin varlığının sürdürülebilirliğinin tartışılmasına da neden olmaktadır (Balcı ve Göcen, 2020, s.178; Ağır ve Kar, 2010, s. 19; Balaam ve Dillman, 2011, s.271).

Genel eğilim olarak, her ne kadar terörün uluslararası boyutta olması durumunda ekonomi üzerinde meydana getireceği tahribata odaklanılsa da, bir ülkenin yaşadığı ulusal terör ve şiddet hareketlerinin, o ülkenin uluslararası ekonomik ilişkilerini ne derece etkilediği de incelenmeye muhtaçtır. Küreselleşme ile her alanda artan entegrasyonun bir sonucu olarak, ulusal ya da küresel her türlü terör eyleminin etkileri, başta komşu ülkeler olmak üzere tüm küreye yayılmaktadır. Türkiye özelinde, PKK ve DAESH gibi terör örgütlerinin kadroları incelendiğinde, sadece Türk vatandaşlarından oluşmadığı, dahası bu örgütlerin sadece Türkiye’de eylem yapmadıkları, bütün bir coğrafyada hatta dünyanın pek çok yerinde faaliyette buldukları göz önüne alınırsa, Türkiye’nin hem ulusal hem de uluslararası teröre maruz kaldığı anlaşılacaktır. Türkiye terör deneyimi açısından uzun bir geçmişe sahiptir. 1970’li yıllar da Marksist-Leninist kökenli yapılar ile gündeme gelen terör, 1980’lerde etnik temelli bölücü bir yapı olarak ortaya çıkmıştır. Batılı ülkelerin geç tanıştığı uluslararası terörizm dâhi, ASALA özelinde, Türkiye’nin erken dönem karşılaştığı bir vakıadır. İlk örneklerini 1990’larda Hizbullah ve İBDA-C gibi örgütler ile gördüğümüz dini temelli illegal yapılanmaların yanı sıra, El Kaide ve DAESH gibi çokuluslu terör örgütlerinin de eylem sahası içerisinde yer alması açısından, uluslararası terörizm noktasında Türkiye mağdur devletlerden birisi olmuştur.

Grafik 3. Türkiye’de Gerçekleşen Terör Olayları Sayısı (1980-2017)

Kaynak: Yazar tarafından Global Terrorism Database (2020) verileri baz alınarak oluşturulmuştur.

Silahlı ilk eylemini 1984’de gerçekleştiren ve gerek maddi gerekse beşeri anlamda en fazla kayba sebebiyet veren PKK terör örgütünün; ekonomik büyüme (Çimen vd. 2016), doğrudan yabancı yatırımlar (Ak ve İnal, 2017) ve sebep olduğu maddi kayıplar vb. ekonomik etkilerine dair çalışmaların olduğu görülmektedir. Literatürde Türkiye için terör faaliyetleri ile dış ticaret hacmi arasında olası ilişkilerin varlığına dair araştırma olmadığı görülmektedir. Grafik 3, Türkiye’de yaşanan terör olaylarını göstermekte, 1990’lı yılların başlarında artan bölücü terör ve 2016 darbe girişiminde yaşanan olaylar grafikte görülen artışların ana nedenini oluşturmaktadır.

Literatür

Terör olaylarının iktisadi boyutu üzerine yapılan araştırmaların, kaynak tahsisi, üretim, bölüşüm ve ekonomik istikrar gibi konular üzerinde olduğu görülmektedir. İlgilenilen konulardan birisi de, söz konusu terör faaliyetlerinin ülkelerin karşılıklı ticari ilişkileri üzerindeki etkileri bağlamındadır. Bir terör faaliyeti, teröre maruz kalan ülkenin kaynaklarının etkin kullanımını etkilemesi, ülkede artan güvenlik önlemlerinin ve ortaya çıkan riskler nedeniyle artan sigorta primlerinin, dış ticaretini olumsuz etkileyeceği iddia edilmektedir. Bu bölümde, ilgili literatür en yeni çalışmadan en eski çalışmaya doğru seyredecek bir şekilde kronolojik olarak sunulmaya çalışılacaktır.

Julius vd. (2019), Güney Afrika Kalkınma Topluluğu (SADC) ülkelerini kapsayan çalışmalarında, bölgede meydana gelen terör faaliyetlerinin, farklı gelir grubuna sahip ülkelerle ikili ticareti farklı etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada, terör olaylarının, alt ve orta gelirli ülkeler ile yapılan ikili ticarete pozitif etkiye sahip olduğu sonucuna ulaşılrken, yüksek gelirli ülkelerle yapılan ticaretin negatif etkilendiği anlaşılmıştır. Yazarlar, bu pozitif ilişkiyi, SADC bölgesinin terör olayları nedeniyle azalan iç talebi telafi etmek için, alt ve orta gelirli ülkelerle arttırılan dış ticaret hacmi ile, negatif ilişkiyi ise, gelişmiş ülkelerin söz konusu yüksek riskli bölgeler nedeniyle artan sigorta maliyetlerinin ticari ilişkileri geriletmesi ile açıklamaktadırlar. Ayrıca, terör faaliyetlerinin ülkelerin üretim kapasitesine zarar vermesi dolayısıyla, ihracat için gerekli üretimin gerçekleştirilememesinden kaynaklanmış olabileceğini de söylemektedir.

Sezgin ve Sezgin (2018), Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinden Mısır, İran, İsrail, Suudi Arabistan, Yemen ve Ürdün’ü içeren, 1970-2016 yıllarını kapsayan çalışmalarında, terörizmin dış ticaret üzerindeki etkilerini esneklik yaklaşımı ile analiz etmişlerdir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre, Yemen haricindeki ülkelerde, dış ticaretin teröre karşı duyarlı olmadığı tespit edilmiştir. Yazarların ortaya çıkan sonuca getirdikleri yorum, terör verilerinin niteliği ile ilgilidir. Yazarlara göre, çalışmada kullanılan veriler, irili-ufaklı tüm terör eylemlerini kapsamakta, bu yaklaşım, tüm terör eylemlerini aynı etkiye sahip olarak görmektedir. Bununla birlikte, çok sayıda küçük çaplı eylemden ziyade, büyük

çaplı tek bir eylem ticari etkileri bakımından daha fazla tesirde bulunacaktır. İkinci olarak, ele alınan ülkelerde uzun süredir devam eden terörist faaliyetlerin her ne kadar ekonomiyi zorlasa da, artık içselleştirildiğini ve yeni terörist saldırıların ekonomik aktivite üzerinde ekstra bir etkisinin olmayacağını söylemektedirler.

Orta Doğu'ya ilişkin bir başka çalışma ise Altay vd. (2013) tarafından yapılmış, bölgeyi temsilen çalışmaya Türkiye, Mısır ve Suudi Arabistan dahil edilmiştir. Panel veri yöntemi ile yapılan çalışmada, 1996-2010 yılları incelenmiş, terörün, ihracat, ithalat, büyüme, turizm ve doğrudan yabancı yatırımlar gibi ekonomik değişkenler üzerinde olumsuz etkiler doğurduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Benzer şekilde Blomberg ve Hess (2006), 177 ülkenin yer aldığı ve 1968-1999 dönemi verilerini kullanarak tahmin ettikleri Gravity modelinden elde ettikleri sonuçlar, terörizmin ticareti negatif etkilediğini göstermektedir. Yazarların elde ettiği sonuçlara göre, bir terörist olayın olduğu ülkede, ikili ticaret yüzde 5,1 azalmaktadır.

Nitsch ve Schumacher (2003), terör ve çatışma halinin 200'den fazla ülkenin uluslararası ikili ticaret akımlarını nasıl etkilediğini inceledikleri çalışmalarında, 1960-1993 dönemi için genişletilmiş çekim modelini kullanmışlardır. Terörizm ve yüksek boyutta şiddetin ticaret hacmini daralttığı, bir yılda meydana gelen terör olaylarında iki kat artışın aynı yıl ikili ticaret akımları üzerinde % 4 azalışla bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Doğrudan yabancı yatırım ile terör ortamı arasında bir ilişki olup olmadığını Türkiye özelinde, 1980-2015 yılları için, saklı eşbütünleşme ve asimetrik nedensellik analizi ile inceleyen Ak ve İnal (2017), söz konusu değişkenler arasında herhangi bir eşbütünleşme ve nedensellik ilişkisi tespit edememişlerdir. Literatürün aksi yönde çıkan sonuçlar için yazarlar; Türkiye'de doğrudan yatırım girişlerini esas anlamda ekonomik faktörlerin etkilediğine, dolayısıyla siyasal faktörlerin ikincil planda kaldığına vurgu yapmışlardır. Bir başka açıklama ise, terör faaliyetlerinin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi belli coğrafi bölgelerde yoğunlaşmasının yanı sıra yabancı sermaye de özellikle Marmara Bölgesinde toplanmıştır ve terör eylemlerinin etkisi bu anlamda bölgesel düzeyde kalmaktadır.

Ağır ve Kar (2010), terör ile farklı makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkilerin literatürünü inceledikleri çalışmalarında, Türkiye özelinde yapılan çalışmaların doğrudan terör ile ilgili olmaktan ziyade, savunma harcamaları değişkeni ile büyüme gibi makroekonomik değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmaya yönelik olduğunu söylemektedirler. Yazarlara göre, terör saldırılarının gerçek makroekonomik etkilerini anlamak adına, eylemlerin kapsam, nitelik ve coğrafi farklılıklarını dikkate alacak çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Terör faaliyetleri ile dış ticaret arasındaki ilişkiyi inceleyen farklı ülkeleri kapsayan çalışmalara bakıldığında, çoğunlukla iki değişken arasında negatif bir ilişkinin olduğuna dair bulgular elde edildiği görülmektedir. Birden fazla ülkenin zaman boyutunda incelendiği panel veri analizlerinin yaygın olarak kullanıldığı ilgili literatürde, temel model 'çekim modeli' olarak adlandırılan; iki ülke ara-

sındaki ticaret hacminin, ülkelerin milli gelirleri ile doğru orantılı, aralarındaki coğrafi uzaklık ile ters orantılı olduğunu söyleyen dış ticaret denkleminde dayanmaktadır. Söz konusu denkleme terör değişkeni ilave edilerek model genişletilmektedir. İlginç bir şekilde panel veri yönteminin kullanılmadığı çalışmalarda (Egger ve Gassebner, 2015; Sezgin ve Sezgin, 2018) ise terör ile dış ticaret arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Metodoloji

Bu çalışmada, 1980-2017 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen terör olayları ile dış ticaret hacmi arasındaki ilişki diğer tüm değişkenlerin sabit olduğu varsayımı altında yıllık verilerle incelenmiştir. Ülkenin ticari dış açıklığını temsilen kullanılan (ihracat+ithalat)/GSYİH değişkeni Dünya Bankası veri tabanından, terörizmi temsilen kullanılan veriler ise Türkiye’de bu bilgilere ulaşmanın görece zor ve dağınık olmasından dolayı Maryland Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren ve tüm dünya üzerinde meydana gelen terör olaylarını kayıt altında tutan Küresel Terör Veritabanı’ndan (GTD) elde edilmiştir. Sayılar elde edilirken ölüm veya yaralama olmasına bakılmaksızın veritabanında yer alan ve günlük olarak tutulan şiddet hareketlerinin tamamı dikkate alınmıştır. Çalışma, küreselleşmenin hem sebebi hem sonucu olarak görülen uluslararası ticaretin, ülkelerin yaşamış olduğu terörist faaliyetlerden etkilenip etkilenmediğini Türkiye özelinde inceleme imkanı sunacaktır. Ekonometrik analiz sonucu elde edilecek bulgu, ülkede meydana gelen terör olaylarının, dış dünya ile ticari anlamda entegrasyonu etkileyip etkilemediğini tespit etmiş olacaktır. Çalışmada kullanılan model Denklem (1)’de gösterilmiştir.

$$LTRADE_t = \beta_0 + \beta_1 LTEROR_t + \varepsilon_t \quad (1)$$

Denklem (1) de t zamanı göstermek üzere; LTRADE; Doğal logaritması alınmış dış ticaret verisini, LTEROR; Doğal logaritması alınmış terör olayının sayısını ifade etmektedir.

Denklem (1)’de yer alan LTEROR değişkeni, Türkiye’de meydana gelen terör olaylarının dış ticaret hacmini ne ölçüde etkilediğini saptamak için kullanılmıştır. Şüphesiz bir ülkenin dış ticaretini etkileyen pek çok unsur olmakla birlikte, diğer tüm şartların sabit olduğu varsayımı altında bu analiz yapılmaktadır. Terör olaylarının dış ticaret hacmini olumsuz anlamda etkilemesi, dolayısıyla ilgili katsayının negatif olması ($\beta_1 < 1$) beklenmektedir.

Denklem (1)’de kullanılan model yalnızca uzun dönem ilişkileri göstermektedir. Denklem (2)’de yer alan model ise uzun ve kısa dönem ilişkileri bir arada sunmaktadır. Modelde Pesaran, Shin ve Smith (2001) ARDL Sınır Testi yaklaşımından yararlanılmıştır. Sınır testi çerçevesinde kurulan model Denklem (2)’de gösterilmiştir;

$$\Delta LTRADE_t = \alpha_0 + \sum_{k=1}^p \alpha_1 \Delta LTRADE_{t-k} + \sum_{k=0}^q \alpha_2 \Delta LTEROR_{t-k} + \varepsilon_t \quad (2)$$

$$b_1 LTEROR_{t-1} + b_0 LTRADE_{t-1} + \varepsilon_t \quad (2)$$

Denklem (2) hem düzey hem de fark değişkenlerini içermektedir. Uzun dönem ilişkilere ilişkin bulgular düzey değişkenlerle, kısa döneme ilişkin bulgular ise fark değişkenleri ile gösterilmekte olup bu modele hata düzeltme modeli denilmektedir. Uzun dönem ilişkinin tespiti için, düzey değişkenlerin gecikmeli değerlerine standart F-testi uygulanmakta ve elde edilen değerler Pesaran vd. (2001)'nin tavsiye ettiği tablo değerleri ile karşılaştırılmaktadır.

Bulgular

Denklem (2) yıllık veriler kullanılarak tahmin edilmiştir. Uygun gecikme uzunluğunun seçiminde Akaike Bilgi Kriteri (AIC) kullanılmış, modelde otokorelasyon problemi LM testi ile, spesifikasyon hatası Ramsey-Reset testi ile ve parametre stabiliteyi ise CUSUM ve CUSUMQ testleri ile kontrol edilmiştir. En küçük AIC bilgi kriterinin işaret ettiği ARDL (3,4) modeli kullanılmıştır. Değişkenlere ait birim kök istatistikleri Tablo 2'de sunulmuştur. Denklem (1) ve Denklem (2)'nin tahmininden elde edilen sonuçlar ile standart tanı test sonuçları da Tablo 3'de, ayrıca CUSUM ve CUSUMQ grafikleri ayrı ayrı sunulmuştur. Grafik 4'de görüldüğü üzere tahmin edilen model stabildir.

Tablo 2. ADF Birim Kök Testi Sonuçları

Seriler	Sabit Terimli Model	Sabit Terimli ve Trendli Model
LTRADE	-3.4343*	-4.3471*
LTEROR	-2.4086	-2.7879
$\Delta LTEROR$	-6.6359**	-6.4654**

** %1 , *%5 düzeyinde anlamlı

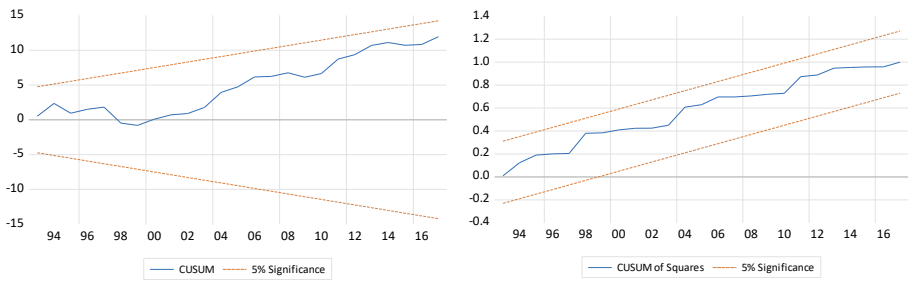
Tablo (2)'de görüldüğü üzere, her bir değişkenin, sabitli ve sabitli+trendli olmak üzere iki farklı modelde ADF birim kök testleri yapılmıştır. LTRADE değişkeni düzeyde durağan I(0) iken, LTEROR değişkeninin düzey seviyesinde durağan olmadığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda söz konusu değişkenin birinci farkı alınarak durağanlık koşulunu sağlayıp sağlamadığı araştırılmış, test istatistik değerleri ile kritik değerler karşılaştırıldığında, birinci farkında durağan I(1) olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Denklem (2)'nin Tahmin Sonuçları: Kısa Dönem Etkiler

	$\Delta LTEROR_t$	$\Delta LTEROR_{t-1}$	$\Delta LTEROR_{t-2}$	$\Delta LTEROR_{t-3}$	
	-0,02	-0,02	-0,05***	-0,02	ARDL Modeli
Mutlak Değer t	1,54	1,54	2,8***	1,48	(3,4)
	LM Testi χ^2	CUSUM	CUSUMQ	RAMSEY-RESET F	Sınır Testi F
Hata Tanı Testleri*	0,58	Stabil	Stabil	0,54	3,66
p-değeri	0,56			0,46	

*** %1 düzeyinde anlamlı, *ARDL sınır testine ilişkin hata tanı test sonuçlarıdır.

Tablo (3)'de sadece kısa dönem ilişkiler sunulmuştur. İstatistiksel olarak anlamlı eşbütünlük ilişkisi bulunamadığı için, uzun döneme ilişkin parametre tahminleri tabloda gösterilmemiş, seçilen model ve uzun dönem ilişkinin varlığının araştırıldığı sınır testi F ile gösterilmiş, hata düzeltme modeli de kurulmamıştır. Kısa dönem parametrelere bakıldığında ise, sadece terör değişkeninin ikinci gecikmeye ait parametresi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Bu sonuca göre iki yıl önce meydana gelen terör olaylarında % 1 artış, dış ticaret hacminin GS-YİH'ye oranını % 2,8 azaltmaktadır.

Grafik 4. CUSUM ve CUSUMQ Parametre İstikrar Testleri

Grafik 4'te CUSUM ve CUSUMQ grafikleri görüldüğü üzere tahmin edilen model stabildir.

Sonuç ve Değerlendirme

Tüm kavramları hızlı bir değişime uğratan küreselleşme olgusu nedeniyle, güvenlik kavramının da zamandan ve mekandan bağımsız olarak, açık ve herkes tarafından kabul edilebilir bir tarifini yapmak oldukça zordur. Güvenlik çalışmaları kendi gelişimi içerisinde sadece devlet temelli anlayışından uzaklaşarak daha geniş bir kesimi içine alacak şekilde genişlemiştir. Bu genişleme, derinleşme ve yaygınlaşma aşamalarında güvenliğin ekonomik boyutu önemli ölçüde kabul edilebilir bir olgu olarak güvenlik çalışmalarında yer bulmuştur. İnsanoğlunun en temel gereksinimlerinden olan güvenlik, piyasaların etkin işleyebilmesi için de asgari bir koşuldur. Eskiden de var olan terör, yasadışı göç, siber saldırılar vd. güvenlik sorunlarının kapsam ve boyut olarak azımsanmayacak bir duruma gelmesi devletlerin dikkatlerini bu alana çekmiştir. Özellikle terör faaliyetlerinin 11 Eylül saldırıları sonrası küresel güçlerde yaşatmış olduğu travma, bir an için, aşırı serbestleşmenin sorgulanır hale gelmesine neden olmuştur. Ticaret ve finans ile birlikte terörün de küreselleştiği yorumları yapılmaya başlanmış, güvenliği sağlama gereken devletin de aslında güvenliğinin sağlanması gereken bir varlık olduğu anlayışı yerleşmeye başlamıştır. Bu sürece paralel bir şekilde küresel terör faaliyetlerinin dış ticari ilişkiler üzerinde doğurduğu etkilerin incelendiği çalışmalar çoğalmıştır.

Ticaretin herkesin kazançlı çıkabileceği pozitif toplamlı bir oyun olduğuna inancın özellikle 1980'lerden sonra genel kabul görmesi ile birlikte, ülkeler bu oyundan daha fazla pay alabilmek için piyasalarını dış dünyaya daha fazla açma eğilimine girmişlerdir. Ticari anlamda küreselleşme iç ve dış ekonomi-politik etkilerle dalgalı bir seyir izlemesine rağmen, sürekli bir artış trendine sahip olmuştur. Çalışmada bir anlamda, terörün bu dalgalanmaya yol açan bir iç politik etken olup-olmadığı araştırılmıştır.

Bu bağlamda, Türkiye'nin erken dönemde tanışmış olduğu terör problemi incelendiğinde, sadece yerel unsurlar içermediği görülmektedir. İlgili literatüre Türkiye özelinde katkıda bulunmak amacı ile terör olayları ile dış ticaret arasındaki ilişki, 1980-2017 yılları arasındaki dönemi kapsayacak şekilde incelenmiş, çalışma sonucunda terör ile dış ticaret arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu savunan çalışmaların (Julius vd., 2019; Altay vd., 2013; Blomberg ve Hess, 2016; Nitsch ve Schumacher, 2003; De Sousa vd., 2009; Pham ve Doucouliagos, 2017; Band-yopadhyay vd., 2018; Mirza ve Verdier, 2014) aksine anlamlı bir ilişkinin olmadığını savunan çalışmaların (Sezgin ve Sezgin, 2018; Egger ve Gassebner, 2015) bulgularını destekler nitelikte bir sonuca ulaşılmıştır. Türkiye örneğinde, terör olayları ile dış ticaret arasında uzun dönemli bir ilişkinin olmadığı anlaşılmıştır.

Elde edilen sonuca ilişkin ilk yorum, verilerle ilgili olabilir. Kuşkusuz terörün yoğun ve şiddetli yaşandığı coğrafyalarda güvensizlik ve belirsizlik nedeniyle insanların ekonomik faaliyetlere odaklanamayacağı muhakkaktır. Fakat çalışmada kullanılan veriler, ele alınan yıllar arasında meydana gelen terör eylem sayıları-

nı vermekle birlikte, bu eylemlerin şiddetine dair bir ayırım içermemektedir. Bir diğer faktör, Türkiye’de meydana gelen terör eylemlerinin çoğunlukla ülkenin doğusunda ve kırsal bölgelerde yoğunlaşmasına vurgu yapılarak açıklanabilir. Ülkenin terörden nispeten uzak ve güvenli bölgeleri aslında ticari ilişkilerin yoğunlaştığı batı kesimleridir. İthalat değerleri ile yapılan sıralamada da tablo aynı şekildedir. Dolayısıyla bölgeler arası bu farklılık, terörün ülkenin geneline değil, o bölgeye özgü etkiler doğurması bakımından incelemeye muhtaçtır. Ayrıca Türkiye’nin ticari küreselleşmeye entegre olma anlamında reel kesim yoluyla göstermiş olduğu çabaların, ülkenin yaşamış olduğu (güvenlik) terör olaylarından ziyade tarafların kazançlara odaklandığı piyasa ilişkileri çerçevesinde belirlendiği söylenebilir. Çalışma sonucunda terör ile dış ticaret hacmi arasında ülke genelinde elde edilen bulgu, sonraki çalışmalarda söz konusu ilişkinin bölge düzeyinde yapıldığı çalışmalar ile farklılaştırılabilir. Ülkenin ticari küreselleşmeye entegrasyonunu temsilen dış ticaret hacmi yerine farklı değişkenler kullanılabileceği gibi, terör verileri de belirli bir şiddetin üzerinde gerçekleşen eylemler analize dahil edilmek suretiyle daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilir.

Kaynakça

- Ağır, H. ve Kar, M. (2010). Terörizmin makroekonomik sonuçları üzerine bir değerlendirme. *Finans Politik-Ekonomik Yorumlar*. 47 (539), s. 13-32.
- Ak, M. ve İnal, V. (2017). Türkiye’de terör ve doğrudan yabancı yatırım: saklı eşbütünlük ve asimetrik nedensellik ilişkisi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*. (2) , 27-43. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bilgisosyal/issue/36462/413177>
- Aksoy, M. (2016). Küreselleşme ile değişen güvenlik algısı bağlamında Bush doktrini. *İHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi*. İstanbul, 26 Aralık 2020 tarihinde <http://www.ihhakademi.com/wp-content/uploads/2016/04/Küreselleşme-ile-Değişen-Güvenlik-Algısı-Bağlamında-Bush-Doktrini.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Atamtürk, B. (2007). Gelişmekte olan ülkelerde ve Türkiye’de finansal serbestleşmenin iç tasarruflar üzerine etkisi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*. 23: 75-89. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/muiibd/issue/491/4306>
- Ayhan, H. (2015). Terör kavramı, güvenlik konseyi ve genel kurul özelinde birleşmiş milletler’in 2001 sonrası terör yaklaşımı. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 11(21), 117-147. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrtrj/issue/7543/99263>
- Balaam, David N. and Bradford L. Dillman. (2011). *Introduction to International Political Economy*. Boston: Longman.
- Balcı, M. ve Göcen, C.E. (2020). Uluslararası Ticaret ve Üretim Tarihsel Gelişimi ve Bu Bağlamda Türkiye’nin Politik Ekonomi Analizi. Al. A., Balcı, M., Kanlı, İ.B (Ed.), *Uluslararası Politik Ekonomi içinde* (s.175-213). Ankara: Savaş Yayınları.
- Başeren, S (2008), *Terrorism with Its Differentiating Aspects, Defence Against Terrorism Review*, 1(1), 1-11.
- Blomberg, S.B. and Hess, G. D,(2006). How Much Does Violence Tax Trade? *The Review of Economics and Statistics*. November 2006, 88(4): 599–612; <https://doi.org/10.1162/rest.88.4.599>

- Bruce, G. (2013), Definition of Terrorism Social and Political Effects, *Journal of Military and Veterans' Health*, 21(2), 26-30.
- Crenshaw, M. (1981), The Causes of Terrorism, *Comparative Politics*, 13(4), 379-399.
- Çakmak, H. (2008), Tarihi Açıdan Terör, H. Çakmak (Ed.), *Terörizm* (ss.17-28). Ankara: Platin Yayın ve Dağıtım.
- Çimen, A., Yıldırım, S. ve Bayraktutan, Y. (2016). Terror Incidents and Economic Growth: The Case of Turkey. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (32) , 1-14. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kosbed/issue/43168/52486>
- Demirel, E. (2007), Terör, İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Dikkaya, M. ve Özyakışır, D. (2008). Küreselleşmenin Ekonomi Politikliği. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Enea, S.F. (2015). Are International Trade Flows A Vector Of Globalization?. *EURINT, Centre for European Studies. Alexandru Ioan Cuza University*. vol. 2, pages 165-174.
- Erdoğan, İ. (2013). Küreselleşme Olgusu Bağlamında Yeni Güvenlik Algısı, *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 6 (12), s.265-292.
- Estrada, R., Park M.A.D., Tahir, M. and Khan, A.(2017). How Does Terrorism Affect The International Trade of Muslims Countries?. *Qual. Quant.* 52(5), 2255–2268; <https://doi.org/10.1007/s11135-017-0660-y>
- Friedman. M. (2011), Kapitalizm ve Özgürlük. (D. Erberk ve N. Himmetoğlu, Çev.). İstanbul: Plato Film Yayınları.
- Global Terrorism Database (2021). <https://www.start.umd.edu/gtd/>. (E.T.15.03.2020)
- Haklı S. Z. (2021), Modern Siyasi Kurumlar ve İdeolojiler, Ankara: Polis Akademisi Yayınları.
- Hayek, F. (2014), Kölelik Yolu, (T. Feyzioğlu, Y. Arsan ve A. Yayla, Çev.). Liberte Yayınları.
- Heywood, A. (2011). *Global Politics*, London: Palgrave MacMillan.
- Julius, S., Azu, N.P. and Muhammad, M.Y. (2019). Assessing the Impact Of Terrorism in Trade Development in the SADC region: A Gravity Model Approach. *Asian Economic and Financial Review*. 9, 1147–1159; doi: 10.18488/journal.aefr.2019.910.1147.1159
- Kanat, D ve Aktel, P. (2019). Küreselleşme ve Güvenlik: Ulusal Güvenliğe Yönelik Yakın Yeni Tehditler. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*. 6 (15) , 112-126. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/50607/647045>
- Keyman, F. (2006) Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkileri. M. Dikkaya (Ed.), *AB Yolunda Türkiye: Müzakere Sürecinin Ekonomi Politikliği içinde*, Bursa: Alfa Aktüel Yayıncılık.
- McGrew, A. (2014), *Globalization and Global Politics*, Baylis, J and Smith, S and Owens, Patricia, (ed). *Globalization and global politics*. Oxford University Press, Oxford, ss. 15-31.
- Nitsch, V. and Schumacher, D. (2004). Terrorism and International Trade: An Empirical Investigation. *European Journal of Political Economy*. 20, 423-433; <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2003.12.009>
- Orhangazi, Ö. (2020). Türkiye Ekonomisinin Yapısı. Ankara: İmge Yayıncılık.
- Özel, H. (2012). Küreselleşme Sürecinde Ticari Ve Finansal Açıklığın Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi. *Yönetim Bilimleri Dergisi*. 10(19), 21-43; <https://doi.org/10.11616/asbed.v18i41997.505885>
- Pamuk, Ş. (2018). Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi (9.Baskı). İstanbul: İş Bankası Yayınları.

- Pesaran, M., Shin, Y., and Smith, R. J. (2001). Bounds Testing Approaches to The Analysis Of Level Relationship, *Journal of Applied Econometrics*. 16(3), 289-326.
- Seyidoğlu, H. (2020). *Uluslararası İktisat, Teori Politika Ve Uygulama*, 22. Baskı, İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Sezgin, Ş. ve Sezgin, S . (2018). Ortadoğu Ülkelerinde Ticaret Hacmi ve Terör İlişkisi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*. 5 (2) , s.205-223; <https://doi.org/10.17541/optimum.433404>
- Silke, A. (2004), *Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures*, Frank Cass, London.
- Steger, M. (2003), *Globalization: A Very Short Introduction*, Oxford University Press.
- Şen, A. (1998). Uluslararası Politik Ekonomi (UPE) Nedir? Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi. 12(1-2), 393-408.
- TMK, Terörle Mücadele Kanunu (Kanun No.3713), Resmi Gazete 20843 (12 Nisan 1991). (E.T. 30.05.2021). <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.3713.pdf>
- World Bank, <https://data.worldbank.org>. (E.T. 15.05.2021)
- Yayla, A. 1990, Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve, *Dergi Park*, 335-385.
- Yeldan, E. (2001), *Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisi: Bölüşüm, Birikim ve Büyüme*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Antropolojik İstihbarat: Pozitivist ve Post-Pozitivist Paradigmalar Bağlamında Özneyi Anlamak Üzerine Bir Model Önerisi

Fatih Dedemen*

Öz: Güvenlik ve istihbarat sürecini yönetebilmek, insanı daha iyi anlamakla mümkündür. Daha iyi anlamak için ise gerçek bilgiye ulaşmak gerekmektedir. Bilimsel araştırma sürecinde nicel yöntemlerin sonuç odaklı, yüksek güvenilirlik ve düşük geçerliliğe; nitel yöntemlerin ise süreç odaklı, yüksek geçerlilik ve düşük güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilecektir. Dolayısıyla ne kalitatif ne de kantitatif metotlar insana ilişkin gerçek bilgiye ulaşmada tek başlarına yeterli olamamakta, iki anlayışın sentezine ihtiyaç doğmaktadır. Bu bağlamda istihbarat toplama sürecinde de kantitatif yöntemlerle elde edilen veriler tek başlarına sosyal dokuyu tanımlamada yeterli değildir. Elde edilen nesnel veriler, antropolojik metodoloji ile *çözümlenerek* daha köklü ve kalıcı çözümler oluşturulabilecektir. Antropolojik kavramlar rehberliğinde istihbarat birimlerine operatif *düzeyde entegre edilecek* “Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi”nin bahsedilen boşluğu dolduracağı, sosyo-kültürel alanda üretilen bilginin ise bugün ve yarının güvenlik ortamının yönetimine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Bilgi, Pozitivizm, Post Pozitivizm, Paradigma, Güvenlik Yönetimi, Antropoloji, İstihbarat, Antropolojik İstihbarat.

* Dr., Jandarma Genel Komutanlığı, Asayiş Daire Başkanlığı, Ankara, Türkiye; fatihdedemen@jandarma.gov.tr, ORCID: 0000-0003-4142-6609

Anthropological Intelligence: A Model Proposal on Understanding the Subject in the Context of Positivist and Post-Positivist Paradigms

Fatih Dedemen*

Abstract: Managing the security and intelligence process is possible with a better understanding of people. In order to understand it better, it is necessary to reach real information. In the scientific research process, it can be said that, quantitative methods are result-oriented, high reliability and low validity; qualitative methods are process oriented, high validity and low reliability. Therefore, neither qualitative nor quantitative methods alone are sufficient to reach real knowledge about human beings, and a synthesis of two understandings is needed. In this context data, obtained by quantitative methods during the intelligence gathering process are not sufficient to define the social fabric by themselves. By analyzing the obtained objective data with anthropological methodology, more radical and permanent solutions will be created. It is evaluated that the “Human Soil Assessment Unit”, which will be integrated into the intelligence units on an operative level with the guidance of anthropological concepts, will fill the mentioned gap, and the information produced in the socio-cultural field will contribute to the management of the security environment of today and tomorrow.

Keywords: Knowledge, Positivism, Post Positivism, Paradigm, Security Management, Anthropology, Intelligence, Anthropological Intelligence.

Giriş

Gerek bireysel gerekse ulusal düzeyde korkunun önemli tetikleyicilerinden birisi “bilinmeyen” dir. Tanımlanamadığı için denetim altına alınamayan, korunma adına bir anlam ifade etmeyen olgulardan duyulan korkunun sınırı yoktur. İnsanoğlu hayatta kalabilmek için bilmeye muhtaçtır. Peki, bunca bilgi kirliliği içerisinde insan neyi bilmelidir ve nasıl bilebilir? Bu noktada ontolojik¹ açıdan gerçek bilgi önem kazanmaktadır. Epistemolojik² açıdan bakıldığında ise insan birtakım paradigmlar ışığında gerçek bilgiye ulaşabilmektedir. Bunlardan ilki deney ve gözlemi merkeze alan, her türlü öznel yargıdan uzak durarak nesnel sonuçlara ulaşan pozitivist paradigmadır. Post-pozitivist paradigmda ise özne kritik rolde-dir. Müstakil olarak her parça bütüne ait özgün bilgiler taşımaktadır.

Günümüzde her alanda hâkim olan pozitivist anlayış güvenlik yönetimi ve çatışma çözümlerinde tek başına yeterli olamamaktadır. Dünya üzerindeki çatışma alanlarının karakteristiklerine bakıldığında pozitivist geleneğin nesnel metotları, kültür ve sosyal dokuya ait genellemeler üretse de bu genellemelerin evrensel gerçekliği önemli bir tartışma konusudur. Çünkü beşerî zemini anlamak için insanı anlamak şarttır. İnsanı anlamak nesnel gözlemler ile değil, öznel olarak bizzat araştırma sürecine katılmakla mümkün olacaktır. Örneğin “Rasyonel Seçim Teorisi”ne göre bireyler karar verme sürecinde her zaman çıkarlarını maksimize, emeklerini minimize etmeye çalışmaktadırlar. Yani Kansas’da veya Kandahar’da insanlara aynı alternatifler sunulduğunda insanların aynı şekilde davranacakları öngörülmektedir. Bu nesnel bir yargıdır ve güvenilir olsa bile evrensel bir geçerliliğe sahip değildir. Antropologlar, grup çıkarlarının birey çıkarlarından daha baskın olduğu toplumlara daha aşına oldukları için bahsedilen yaklaşım ve var-sayımları konusunda aynı fikirde değillerdir. Çünkü bu tür toplumlarda bireyler, grup tarafından verilen kararları, kendileri için olumsuz sonuçlar doğursa da desteklemektedirler. Ayrıca antropologlar kâr-zarar hesaplamalarının, kültürel yatkınlıklar tarafından şekillendiğine inanmaktadır. Örneğin, onurun en yüksek amaç olduğu aristokratik toplumlarda bu ideal uğruna ölmek, asil bir davranış olarak gözlemlenirken; paranın öncelikli olduğu ticari toplumlarda böyle bir davranış delilik olarak algılanmaktadır (Barfield, 2010: 18).

Bu çerçevede güvenlik yönetimi sürecinde insanı anlayabilmek ve insana ilişkin ulaşılan güvenilir bilgiler üzerinden istihbarat üretebilmek için antropoloji bilimi önem arz etmektedir. İnsanı ve insanın içerisinde bulunduğu sosyal dokuyu anlamadan oluşturulacak stratejiler kısa vadede başarılı gibi görünse de uzun vadede daha karmaşık içinden çıkılmaz sorunlara yol açmaktadır. ABD’nin

¹ Ontoloji: Varlık felsefesi ya da varlıkbilim, temel sorunu varlık olan felsefi disiplindir. Varlık ya da varoluş ile bunların temel kategorilerinin araştırılmasıdır.

² Epistemoloji: İnsanoğlunun, bilgilerin doğruluğunu sorgulaması sonucu ortaya çıkmıştır. Terimler değişiklik göstermekle birlikte bilginin doğasını, kaynaklarını, kökenlerini, değerini araştırmak manasında kullanılmaktadır.

Afganistan'daki birliklerinin eski komutanı General Mc Chrystal, 2009 yılında Obama'ya sunduğu Afganistan raporunda şu noktanın altını çizmiştir: “Eğer 10 Taliban üyesi ile karşılaşır ve bunların ikisini öldürürseniz geriye sekiz düşman kalmayacaktır. Tam aksine 20 düşmanınız daha olacaktır; öldürdüğünüz iki kişinin arkadaşları ve akrabaları” (Thomas, 2009) diyerek sosyal bilimlerde matema-tiğin olayları açıklamadaki yetersizliğini vurgulamaktadır.

Dünya üzerindeki çatışma alanları çözümlendiğinde sosyo-kültürel dokunun doğru analiz edilememesi ve toplumların din ve değerler bağlamında öncelikleri-nin doğru tahlil edilememesine yönelik izlere rastlanabilecektir. Güvenliğin daha rasyonel yönetilebilmesi, sorunlara daha köklü çözümler bulunabilmesi, barışın kalıcı hâle gelebilmesi için özellikle operatif düzeyde istihbari yapılanmaların içerisinde antropolojik yöntemleri kullanarak bilgi üretecek birimlere ihtiyaç du-yulduğu değerlendirilmektedir. Şahadetin Türk kültürü içerisindeki yerini analiz etmeden, Türk ordusunun savaş yeteneğini anlamak mümkün değildir. Kamikaze pilotları Japon dinsel törenleri ile değil, ancak daha köklü bir Japon ulusal kül-türü çerçevesinde ele alındığında izah edilebilecektir (Özdağ, 2010: 107). Yanlış mekanizmalar dolayısıyla ulaşılan yanlış bilgiler tedbirlere yönelik stratejileri de yanlış kurgulatarak palyatif çözümlere sebep olmaktadır.

1. Bilgiye Erişim ve Bilimsel Bilgi

İnsan, fıtratındaki şüphe ve merak sebebiyle fark ettiği her şeyi anlamak ve açık-lamak için gayret göstermektedir. Çünkü insanın varlığını devam ettirebilmesi “bilmesi” ile doğrudan ilişkilidir. Bilmek ise ancak bilgi ile mümkündür. Bilgi, insanın öz benliğinde ve çevresinde olup bitenleri, evreni anlamaya çalışması neticesinde bilinç hâlini doğuran her şeydir. Bunun yanında bilgi, bilen (özne) ile bilinen (nesne) arasındaki münasebet ile de ilintilidir. Bilim kelimesi etimolojik olarak bilgi manasına gelen Latince *scientia* sözcüğünden türemiştir ve bilgiye dair her sahayı tanımlamaktadır. Türk Dil Kurumunun (2021) Türkçe Sözlüğünde bilimle ilgili olarak şu ifadelerin yer aldığı görülmektedir: “Evrenin veya olayla-rın bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi, ilim. Felsefe Sözlüğü ise, bilimi: “Dış dünyaya, nesnel gerçekliğe ve bu gerçeklikte yer alan olgulara iliş-kin, tarafsız gözlem ve sistematik deneye dayalı zihinsel etkinliklerin ortak adı” şeklinde tanımlamaktadır (Cevizci, 2010). Her iki tanımda da bilimin daha çok doğa bilimleri esas alınarak tanımlanmaya çalışıldığı dikkat çekmektedir.

Bilim tanımlarında, “nesnel sağlamlığı olan bilgiler bütünü”, “neden sonuç ilişkilerinin ifade edildiği sistematik bilgiler birikimi”, “insanoğlunun biriktirdiği, kaydedilmiş sistematik bilgi” şeklindeki ifadeler çokça yer almaktadır. Özellikle Anglo Sakson literatürde bilim, fizik, kimya, biyoloji ve matematik gibi bilimlerle doğrudan ilişkilendirilmekte ve beşerî bilimler ise kısmen bu kümenin dışında bır-akılmaktadır. Edebiyat, sanat, felsefe alanlarının aksine bilimsel bilginin her tür-

lü fikir, kişisel ön yargı ve dilin saptırmalarından bağımsız olması gerektiği kabul edilmektedir. Bu anlayıştan hareketle “bilimsel objektiflik,” ampirik yöntemlerin, insanlığı bilginin en üst formuna yani nesnel hakikate ulaştırdığı düşüncesidir.

16. yüzyılda Bacon, Orta Çağ bilim insanının teoloji ve doğa felsefesine yönelik ön kabullerini eleştirerek, tikel olgulardan, tümevarım metodu ile genel ilke ve esaslar belirleme gayreti göstermiş, böylece bilim çağının karakteristik özelliği gün yüzüne çıkmıştır. “Yeni Çağın başlarında önce Kepler ve Galilei’nin sonra da Newton’un, yerleştirdikleri bilim ilkeleri ve yöntemleri yavaş yavaş bütün doğa alanlarına uygulanmıştır.” sonrasında ise tabiatın bütün sahaları pozitif bilimlerle işlenir olmuş, bilim insanlarından, bilimsel bilgiye erişmek için deneysel yöntemlerle doğruluğu ispatlanmış pozitif bilimlere yönelmeleri beklenmiştir (Gökberk, 1998: 410-412).

Bu anlayışa göre insan zihni, doğadaki olayların gerçek sebeplerini anlayabilmek için, yeterli donanıma sahip değildir; bilim açısından zihnin hiçbir kıymeti yoktur. Zihin, tabiatın bir aynasıdır. Bu sebeple yalnızca pozitif vaka ve gözlemlenebilen olguların tespitine dayanan pozitif bilgi elde edilebilir. Doğrudan deneyde edilmeyen her bilgi teolojik veya metafiziktir; hayal mahsulüdür” (Boşay, 1999: 329). Comte, deney ve gözlem metodunu merkeze alarak, Bacon’dan itibaren gözlemlenmiş olgulara dayalı bilgilerin gerçek bilgi olduğu çıkarımına ulaşmıştır. Olguları toparlamaya yönelik kullanılan bu metodoloji, araştırmacının kişisel dahlini, hayal gücünü, özveri ve inancını dikkate almamıştır. Bilimsel bilgiye yönelik bahsedilen inanç, 18. yüzyılda da artarak, evreni kendine özgü fiziksel yasaları olan ve nesnel gözlemlerle keşfedilen dev bir makineye benzetmiş ve böylesi mekanik bir anlayışla bilimin, mutlak betimselliğini kabul etmiştir. Yani bilgi denen şey; nesneye odaklanarak, bilen kişiyi bilme sürecinden tasfiye eden “bilimsel nesnellik” olarak isimlendirilmektedir (Zimmermann, 2020: 149).

Sonuç olarak, günümüzdeki hâkim anlayışa göre; bilimsel bilgi, devasa bir makine metaforu ile mekanizmanın nasıl çalıştığını öznenin bağımsız olarak açıklamak ve anlamak üzerine kurgulanmıştır. Bilginin bir enformasyon birikimi olduğu ve her türlü anlam ve değerden uzak durduğu müddetçe nesnel yapısını koruyabileceği değerlendirilmekte ayrıca olguların, öznenin fikrinden önce geldiği ve sonucunda olgu ve değer arasında bir ayrım ortaya çıktığı düşünülmektedir. Bugün Batı kültürüne katı nesnel bilgi, derinlemesine yerleşmiş ve pek çok açıdan geçerliliğini sürdürmektedir. Bu formülasyonda bilimin, öznenin katacağı anlam ile ilgilenmediği, tüm gayretlerin gözlemsel keskinlik, netlik ve öngörülebilirlik üzerine yoğunlaştığı genel bir bilim algısı ön plana çıkmaktadır.

2. Pozitivist-Post-Pozitivist Yaklaşımlarda Özne ve Nesnenin Konumu

İlk kez 1962 yılında Kuhn (1992)’un “Bilimsel Devrimlerin Yapısı” isimli kitabında bilimde “paradigma” kavramı kullanılmıştır. Bu kavram, olay ve olgulara yönelik temel varsayım ve inançları yansıtan genel düşünüş biçimi ve perspektif

olarak ifade edilmiştir (Giao ve Pitre, 1990: 585). Paradigma, bir nevi dünya görüşü, algılarımızın dayanağı ve izlenceler bütünü olarak da görülebilecektir (aktaran Lincoln ve Guba, 1985: 15). Kuhn’a göre paradigma “bilimsel topluluk üyelerinin paylaşımları” şeklinde görülmekte, bir başka deyişle bilimsel topluluklar, bir paradigmayı paylaşan kişilerin oluşturduğu cemiyet olarak da tanımlanabilmektedir (1982: 162). Aynı paradigma kapsamında çalışma yürüten insanlar, bilimsel pratiklerde aynı yasa ve kriterlere tabi olarak belirli bir araştırma geleneğinin ortaya çıkmasını sağlamaktadırlar (1982: 45–46). Zamanla araştırmalar neticesinde elde edilen bulgular çeşitlendikçe paradigmlar tehdit edilmeye ve aşınmaya başlar, bulgulardaki tutarsızlıkları ortadan kaldırmak için yeni bir paradigma ihtiyacı doğar. Nihayetinde yeni bir paradigma ortaya çıkarak eskisini ortadan kaldırır ve yeni paradigma artık olağan bilim olarak kabul görmeye başlar (Güneş, 2003: 27). Bu devrimsel yapı ve paradigmlar çerçevesinde bilim de dinamik bir biçimde şekillenmeye devam eder.

Pozitivizm, Aydınlanma Dönemi’nin tesiriyle biçimlenen ilk paradigmadır. Toplumsal yaşamın tüm dinamikleri üzerinde aklın ve mantığın hâkimiyetini temsil eden bu dönem, salt ve tek doğruya ancak aklın kullanılması ile erişilebileceği gerçekliğine yaslanmaktadır (Yıldırım, 2002: 158). Felsefi manada ilk defa Auguste Comte tarafından kullanılmıştır (Neuman, 2003: 70). Comte’a göre özne dışında bağımsız ve nesnel bir yeryüzü bulunmakta ve bu dünyadaki olay ve olgulara ancak doğa bilimlerinin metotları kullanılarak ulaşılabilmektedir (Yıldırım, 2002: 158). Bilim dünyasını domine eden pozitivist paradigma sonraları Einstein’ın “Görelilik Kuramı³” ve Heisenberg’in “Belirsizlik İlkesi⁴” gibi teorilerle etkisini yitirmiş, öznenin konumu ve nesnellik ilkesinin tartışılmasına sebep olmuş, bilim dünyasında pozitivist paradigmadan, post-pozitivist paradigmaya doğru bir eğilim yaratmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 27). Gözlemci-gözlenen bir başka ifade ile özne-nesne münasebetlerinin tabiatına yönelik Pozitivist ve post-pozitivist paradigmalarda temel farklılıklar mevcuttur. Pozitivizme göre doğa düzeni hiyerarşik şekilde sıralanmıştır ve parçalar arasında bir illiyet bağı bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2006: 31). Tabiat kanunlarını ve örüntüleri ortaya çıkartmaya çalışan araştırmacı, gözlenen nesneden tamamen bağımsız olan gerçekliği kavramaya çalışmaktadır (Krauss, 2005: 760-761). Pozitivizme göre bir olgu, ölçülemiyor, kesinlik kazanmıyor ve öngörülemiyor ise bilimsel değildir yani post-pozitivist paradigma ile ortaya çıkarılan bilginin bilime bir faydası olmaz (Sargut, 2002: 125).

Post-pozitivist paradigmada ise sistemler öngörülemez, etkileşime açık heterarşik yapıdadır. Her ne kadar geleceğe yönelik olasılıklar tahmin edilebilse de

³ Görelilik Kuramı, 1915’te Albert Einstein tarafından yayımlanan, kütle çekimin geometrik teorisi ve modern fizikte kütle çekiminin güncel açıklamasıdır. Buna göre kütle, içinde bulunduğu uzayın bükülmesine neden olur ve iki nokta arasında hareket eden serbest (üzerine hiçbir kuvvet etki etmeyen) cisimler, aradaki en kısa yolu takip eder.

⁴ Belirsizlik İlkesi’ne göre, bir parçacığın momentumu ve konumu aynı anda tam doğrulukla ölçülemez.

mutlak neticelerin bilinmemesi ve geleceğin belirsizliği tabiatın doğası gereğidir. Kendi başına her parça, bütüne ait bilgiler içermektedir ve parçaların birbirleriyle olan etkileşimi önem arz etmektedir. Özne ve nesnenin konumuna yönelik en önemli varsayımı ise araştırmayı yapan gözlemci ile gözlenen şeyin mutlak sınırlarla birbirlerinden ayrılabilmesinin mümkün olmadığını. Dolayısıyla nesnellik diye bir şey mümkün değildir. Bilim, araştıran özne ve araştırma süreçleri tamamıyla subjektif unsurlardır. Bilimsel bilginin içerisinde yorum mevcuttur ve evrensel kanunlardan ziyade her vakaya özel bir izah söz konusudur (Neuman, 2003: 91). Yani araştırma süreci boyunca, özne ve nesne arasındaki etkileşim yansımaları araştırmacının muhakemesinde de görülmelidir. Aksi takdirde bilgi zenginliği yok sayılacaktır.

İlk olarak doğa bilimlerinde alevlenen söz konusu tartışmalar sosyal bilimler alanına da sıçramış, pozitivist anlayış tarafından doğa bilimleri ve sosyal bilimler arasındaki ayrım kabul görmemiştir. Bu yaklaşım ise sosyal bilimlerle uğraşan insanlarda pozitivist yöntemlerden uzaklaşırsa bilimsellikten de uzaklaşılacağı kaygısını ortaya çıkartmıştır (Zorlu, 2006: 27). Bu kaygı ise özneyi sadece gözlemci konumuna hapsederek yasa ve genellemelerle sosyal gerçekliğe ulaşılması yöntemini benimsetmiştir. Özetle sosyal bilimler, bilim sıfatı kazanabilme endişesi ile nesnel tutuma yönelmiş, gerçekliğe ulaşabilmek için özne, araştırmacı vasfının ötesinde süreçten dışlanmıştır. Sosyal bilimlerde öznenin dışlanması, insan ve insana has olgu ve olayları açıklamakta yetersiz kalmıştır. Buradaki temel çelişki, araştırmayı yapanın da araştırma mevzusunun da insan olmasıdır. Yani doğa bilimlerindeki nesnellik hususu eğer sosyal bilimlere doğrudan aksettirilirse, araştırmacının temel ögesi olan özne, nesneleştirilmiş olacaktır. Antropoloji, felsefe, sosyoloji, psikoloji gibi dallarda insanı anlayabilmek, tabiat bilimlerinin kalıplaşmış metotlarından ziyade, insan davranışlarını, içinde bulunduğu şartları tüm boyutlarıyla ortaya koyarak çok yönlü bir bakış açısı ile irdelemekle mümkün olabilecektir (Neuman, 2003: 66). Bu kapsamda bahsedilen paradigmatik dönüşüm pozitivistimde hâkim olan nicel araştırma yöntemlerini nitel yöntemlerle çeşitlendirmektedir.

Pozitivist ve post-pozitivist paradigmaların uzanımı olarak nitel ve nicel yöntemler bazı ayrımlar içermektedir. Nicel metotta, kim/ne, ne zaman, nerede, neden, ne kadar sualleri yanıtlanmaya çalışılırken, araştırma daha yüzeysel ancak cevaplar rasyoneldir. Ölçümlerde daha geçerli ve güvenilirliği yüksek testler temel alınmaktadır. Nitel metotta ise, ne, ne zaman, nerede ve niçin suallerine yanıt aranmaktadır. Bu yöntemde nicel araştırmalardan farklı olarak yüzeydekenden ziyade derindeki gerçekliğe ulaşmaya çalışılarak kavrama, izah etme ve fikir yürütmeye odaklanılmaktadır. Yani nicel araştırmalar ispatlama ve tanımlama faaliyetlerine yönelirken nitel araştırmalarda asıl maksat rasyonellik dışında keşfetmek ve yorumlamaktır (Akşit, 1997: 70).

Veri toplama yöntemlerine bakıldığında ise nicel araştırmalarda deney, alan araştırması, istatistik ve içerik analizinden istifade edilerek (Silverman, 2003: 12),

rakam, yüzde ve ortalamalara ulaşılırken, nitel araştırmalarda birey, grup, odak grup görüşmeleri, gözlem, söylem analizi, içerik analizi gibi metotlar kullanılarak (Daymon ve Holloway, 2003: 166-228) sözcük, imaj, ses, görüntü, koku gibi sözel ve sözel olmayan tüm veriler irdelenir. Algı, inanç, değer ve tutum gibi özneye ait her şey incelenerek görünenle gerçeklik arasındaki farklılıklar ortaya koyulup davranışların gerçek anlamlarına ulaşılmaya çalışılır. Bu süreçte söylenen sözler kadar söylenmeyenler de oldukça önemlidir (Daymond ve Holloway, 2003: 5). Nihayetinde nicel yöntemlerin sonuç odaklı, yüksek güvenilirlik ve düşük geçerliliğe; nitel yöntemlerin ise süreç odaklı, yüksek geçerlilik ve düşük güvenilirliğe sahip olduğu söylenebilecektir (McGivern, 2003: 34).

Pozitivist ve post-pozitivist paradigmanın ayrıştığı bir diğer önemli nokta da araştırmacıların üzerine düşen görev hususundadır. Pozitivizmin nicel yöntemlerinde araştıran kişi objektiflik adına olay ve olguları dışarıdan izleyip gözlemlerken, post-pozitivizmin nitel yöntemlerinde ise araştırmacı, araştırılan kişilerin tecrübelerini yaşayarak tecrübe ederek onların bakış açılarını kavrayarak veri toplamakta ve bizzat sürecin bir parçası olmaktadır (Daymond ve Holloway, 2003: 5). Ayrıca araştırmacı süreci yorumlarken nicel metotlarda kendi görüşlerinin yer aldığı etik yaklaşımı benimserken, nitel metotlarda araştırılan kişilerin perspektiflerinin yansıtıldığı emik yaklaşımı benimsemektedir.

Özetle pozitivist paradigma bilimsel bilgi açısından gözlemcinin önemini vurgulamakta ve anlayışının merkezine olguların ölçümünü koymakta, bu olgulardan toplanan verileri yapılandırmak için ise teorik bir çerçeve sunmaktadır. Ancak bu süreçte insan deneyimleri, akıl yürütme, anlama ve yorumlama gibi özneye ilişkin kaynaklar dışlanmıştır. Konusunu insan oluşturan sosyal bilimlerde nitel birtakım veriler gerçekliğe ulaşabilmek için önem teşkil etmektedir bu yöntemlerden uzaklaşmak sosyal bilimleri yoksullaştırmaktadır. Ayrıca pozitivist yaklaşımda olguların gerçekleştiği, içinde oluştukları bağlam da göz ardı edilerek bağımsız genellemeler türetilmeye çalışılmaktadır. Bağlam, sosyal bilimlerde ayrılmaz bir bileşendir ve ulaşılabilecek sonuçların da gerçekliğe yakın olabilmesi için bağlamsallaştırılması gerekmektedir. Bunun yanında sosyal düzen, insan ilişkileri sonucunda ortaya çıkmakta ve sosyal gerçekliğe ulaşabilmek ancak değer perspektifine bağlı kalmakla mümkün olmaktadır. Yeryüzünde doğası gereği birbirinden farklı milyarlarca insan var iken bu alanda tek bir gerçeklik tanımlamaya çalışmak çok sağlıklı bir tutum değildir. Dolayısıyla post-pozitivist paradigma, açıklamaktan ziyade anlama odaklıdır. Çünkü sosyal düzende aktör, sosyal gerçekliğin nesnesi değil, bizzat onu üreten özne konumunda olup niyet ve bağlamını açıklayabilmek önem arz etmektedir.

3. Özneyi Anlama ve Hermeneutik

İngilizcede bilim, sosyal bilimlerin aksine matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi tabiat bilimleri ile ilintilendirilmiştir. Önceki bölümde de ayrıntılandırıldığı gibi pozitivist anlayış, bilimsel bilginin din, sanat ve edebiyat gibi alanların dışın-

da, düşünce, yorum ve ön yargılardan bağımsız olduğunu iddia etmektedir. Oysaki bilim, temelinde insan olan bir bilgi çeşididir ve sadece doğa bilimlerine özgü hâle getirmek, işlev ve kapsamının daraltılması sonucunu doğuracaktır. Ayrıca anlamak için bağımsız değil, ilişkili bir “ben” gereksinimi duyulmakta, bu noktada Hermeneutik kavramı önem kazanmaktadır. Hermeneutiğin tarihsel süreçte ortaya çıkışında “doğru anlama” kaygıları hep ön planda olmuştur. En basit manasıyla Hermeneutik, yorumlamadır. Etimolojik olarak antik Yunan dilinde, söylemek, açıklamak ve tercüme etmek manalarına gelmektedir. Yunan mitolojisinde Hermes, fanilere kutsal bilgileri ileten Tanrı'nın kanatlı elçisidir. Yorumlama netlik içermeyen mesajların deşifre edilmesi anlamına gelmektedir. Asıl olarak aracılık eylemi de tercüme işidir. Hermes, Tanrılardan aldıklarını direk olarak değil, fanilerin anlayabileceği şekilde yani iki farklı bağlamı birbirine yorumlama vasıtasıyla yaklaştırarak iletmekteydi. Dolayısıyla kutsal Hermes figürü, anlamaya çalışılan şeyin varoluşsal anlamını kavrama gayretini betimlemektedir (Gadamer, 2003: 13). Kavram sonraları Latincedeki eş değeri olan “interpretari” kelimesi ile de temsil edilmektedir.

Anlamak, norm temelli bilimden çok sanata gereksinim duymaktadır. Örneğin Covid-19 pandemi sürecinde bir misafire, virüse karşı etkisi bilimsel olarak kanıtlanmış kolonya (Sönmezoğlu, 2020) ikram etme eyleminin, aktör tarafından misafirperverlik amacıyla mı yoksa bulaş kaygısıyla mı yapıldığı gerçekliğine ancak özneyi anlayarak ulaşılabilecektir. Evrendeki en büyük yapılardan en küçük atomlara kadar tüm mekanizmanın hareketinin aynı formüllerle kavranabilmesi çok hayali bir durumdur. Sosyal bilimlerde insan bilgisinin yorumlanması gerektiğini düşünmek özneliği vurgulamaktan ziyade nesnel bilgi ile öznel inanç ayrımını ortadan kaldırarak belli detayların da anlamlı bütüne eklenmesi ve nesnel bilginin kontrol edilmesini sağlayacaktır. Olguları biriktiren nesnel bilimin yanında araştırma ve keşiflerde anlama ve yorumlamanın önemi de fark edilmelidir. Doğru bilgiye ulaşım, gözlemcinin tarafsızlığından çok, daha iyi anlamaya yoğunlaşmış kişisel dahil olmayı da gerektirmektedir (Zimmermann, 2020: 153).

İnsan bilgisi, insanın entelektüel davranışlarının yanında tutkularını da içermektedir. Bu sebeple insana dair tüm bilgi parçacıklarının anlamlı ve uyumlu bir bütünlüğe birleştirilmesi, araştırmacının da bizatihi sürecin içinde olmasını gerektirmektedir. Doğa bilimlerinde bile başarı, araştırmacının iş eğitimi, kişisel kazanımları ve yaratıcı gücüyle doğrudan ilişkilidir. Hessen, bilginin özne, nesne ve tasavvur olmak üzere üç temel ögesi olduğunu savunmaktadır. Bilgi mevzuu özne ile psikolojik, nesne ile ontolojik, tasavvur ile ise mantuki dünyayla temas etmektedir. Özne ile nesne arasındaki ilişki düalist bir yapıdadır ve karşılıklı bağımlılık içermektedir (Hessen, 1939: 15–17). Dolayısıyla iç içe geçmiş bu iki yapıyı birbirinden ayırarak gerçek bilgiye ulaşmak oldukça güç olacaktır. Bilgiye ulaşımında bilim insanları tahminde bulunabilmek için tecrübelerine dayanarak fenomenleri yorumlamaktadırlar. Burada da bir kişisellik söz konusudur. Örneğin, haritacılık üzerine bir kitap okuyup, kurallarını ezberleyerek arazide yön bulabilmek çok

mümkün değildir. Harita okumak bunun yanında kişisel yargılarımıza ve yetilerimize de bağlıdır. Doğa bilimlerinde de matematiksel hesaplamalarla deneyimlerin gerçekliği arasındaki korelasyonu kurabilmek için tecrübeli bir göz ve öznel yargı gerekmektedir. Yine, teşhis koyarken tüm anatomik şemayı ve hastalıkları ezberleyen bir tıp fakültesi öğrencisinin bilgisi, vücudu canlı ve fonksiyonel bir parça olarak görmeyi sağlayan tecrübenin yerini tutamayacaktır. Deneyimli doktorların yeri her zaman farklıdır. Dünyaya dair hiçbir paradigma tüm yapıyı açıklayacak bir teori ve tanımlamaya sahip değildir. Bilimsel fenomenler verili olmaktan ziyade dünyanın bütüncül yorumlanmasıyla ortaya çıkarılmaktadırlar. Bilimsel bilgi ne ampirik neticelerin yığılmasıyla ne de kaidelerin katı, nesnel pratikleriyle yol alan mekanik bir sürece karşılık gelmektedir. Bilim, tüm parçaların manalı bir bütüne uyum içerisinde eklenmesiyle hermeneutik olarak ilerlemektedir (Zimmermann, 2020: 156-163).

Sonuç olarak; felsefi bir disiplin olan Hermeneutik, gerçek bilgiye ulaşmada söylem ve davranışların yorumlanmasına yönelik daha analitik bir çerçeve sunan minör bir alandır. İnsanı anlayabilmek onun, içerisinde yetiştiği sosyal yapıyı anlamakla mümkün olacaktır. Sosyal bir alandaki aktörlerin değerleri, inançları, normları onların bireysel ve iş birlikçi yapılarının neticesinde ortaya çıkmıştır. Hermeneutik çerçevede insana dair gerçek bilgi üretmeye çalışan araştırmacı, yalnızca rasyonel düşünce ve yansımaları değil, aynı zamanda aktör ve aktör gruplarının sosyal gerçekliğin inşasına katkı sağlayan duygusal bileşenlerini de anlamaya çalışacaktır. Bir sonraki bölümde detaylandırılacak olan antropolojik istihbarat kavramı, güvenlik yönetimi sürecinde sosyal bilimlerin bir dalı olan antropoloji biliminin metot ve yöntemleriyle insanı anlama ve insanla ilgili düzenli bilgi üretmek bu bilginin işlenmesi sonucunda bir istihbarat elde etme disiplini. Son yıllarda bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler insan davranış ve düşüncelerinde de dijital dönüşümlere yol açmıştır. İnsanı anlama ve istihbarat toplama sürecinde bu teknolojik devrimin insanların dünyayı ve kendilerini yorumlama biçimlerini nasıl etkileyeceğini anlamak ve bu değişime oryante olabilmek de Hermeneutik ve dolayısıyla antropolojik metot ve yöntemler sayesinde daha da kolay olacaktır.

4. İnsana Dair Bilimsel Bilginin Temini ve İşlenmesi Sürecinde Antropolojik İstihbarat

Bilmek, insanoğlunun varoluşundan beri peşinden koştuğu kıymetli bir yetenektir. Çünkü insan ancak bilerek hayatta kalmaya devam edebilmektedir. Toplumsal hayatla birlikte anarşiyi sonlandırıp daha güvende yaşama arzusuyla insan, “Toplum Sözleşmesi”⁵ modeli ile siyasi bir otorite meydana getirmiş, onun yönetimine

⁵ Toplum Sözleşmesi, 1762’de Jean-Jacques Rousseau tarafından yazılan kitaptır. Kitapta, siyasi bir sistemin kurulabilmesi için en iyi yöntemin toplumsal sözleşme olduğu belirtilmektedir.

rıza göstermiş ve onun iktidarını kabul etmiştir. Modern devletin ortaya çıkması ile çoğalan nüfus, 17. yüzyıl sonu ve 18. yüzyıl başında bir yönetim sorunu ve kavramı olarak belirlemiştir. 19 ve özellikle 20. yüzyılda küreselleşmenin büyük ivme kazanmasıyla birlikte ürünler, fikirler, kültürler ve dünya görüşleri alışverişinden doğan uluslararası bir bütünleşme süreci yaşanmış bu durum güvenlik parametrelerini de etkilemiştir. Günümüzde bir kamu hizmeti olan güvenliği yönetebilmek, insanı anlamak ile doğrudan bağlantılıdır. Bu noktada antropoloji bilimi ve İstihbarat teorisi önem kazanmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde insana dair gerçek bilgiye ulaşmada antropoloji ve istihbarat kavramları ile bu bilginin yönetilmesinde antropolojik istihbarat metodolojisinden bahsedilerek teorik bir çerçeve sunulmaya çalışılacaktır.

Günümüzde uluslararası ilişkilere devlet dışı aktörlerin katılımıyla geleceğe dönük analizler güçleşmiş, sebep ve sonuçların çeşitlenmesiyle farklılıkların anlaşılması da zorlaşmıştır. Çok yakın geçmişe kadar tehdit ve tehlike olarak algılanmayan birçok yeni olgu, algı çerçevelerine girmeye başlamış, bu yaklaşım ise devletlerin ulusal güvenlik sistemlerini ve istihbarat teşkilatlarını sorgulamalarına sebep olmuştur. Tehdit ve tehlike kavramındaki değişikliklerin doğal sonucu olarak ülkelerin ulusal güvenlik konseptleri de stratejik, taktik ve operasyonel seviyede değişime uğramıştır. Son yıllarda uluslararası sistemdeki çatışmalar analiz edilirse, ulus devletlerin özellikle 1945'ten itibaren Düşük Yoğunluklu Çatışmalara (DYÇ) müracaat etme eğiliminde oldukları görülmektedir (CSP, 2020). Bunun yanında, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güvenlik kurumlarının, norm ve uygulamaları gelişmiş, uluslararası ilişkilerin alışılmış teori ve tekniklerine yine "güvenlik" etiketli bir prizma aracılığıyla incelenebilecek kimlik, çevre, toplum gibi olgular eklenmiştir (Krause, 1998). Bu durum ise askerî ve sivil kurumların istihbarat üretmesini de zorlaştırmaktadır. Bugün, kendi coğrafyalarından uzak çatışma bölgelerinde aktif olarak mücadele eden devletler birtakım başarısızlıklar yaşamaktadırlar ve bunların en temel sebebi yerel halk faktörünün önemini tam olarak kavrayamamak ya da halkın kazanılmasında başarısız olmaktır.

Askeri güç, ulusal güvenliğin tek kaynağı değildir ve devletlerin karşı karşıya olduğu tek tehlike askeri tehditler değildir. Diploması, kriz yönetimi gibi konular, doğrudan savaşın olasılığı ve karakteriyle ilgili olduklarından, alanın ana odak noktasıyla açıkça ilgilidir. Askeri olmayan olgular devletleri ve bireyleri de tehdit edebileceğinden, "güvenlik" kavramının yoksulluk, AIDS, çevresel tehlikeler, uyuşturucu kullanımı ve benzeri konuları içerecek şekilde genişletilmesi de önerilmektedir. Ancak bu öneri, "güvenlik çalışmalarının" aşırı genişleme riskini taşımakta; alanı bu şekilde tanımlamak, onun entelektüel tutarlılığını bozma ve bu önemli sorunlardan herhangi birine çözüm bulmayı daha da zorlaştırma potansiyelini taşımaktadır (Walt, 1991). Dolayısıyla, güvenlik araştırmalarındaki akademik gündem küçülmek yerine genişlemek üzerine olsa da bu tartışmaları rasyonel bir zemine oturtmanın, insanı tanımak ve anlamakla mümkün olacağı değerlendirilmektedir.

Askerlerden değil, aşiretlerden oluşan; konvansiyonel değil, asimetric konsepti ve ayrıca tank, uçaklardan ziyade el yapımı patlayıcı maddeleri kullanan bir yapı karşısında geleneksel metotlarla durmanın güçlükleri her geçen gün ortaya çıkmaktadır. Pozitivist paradigmaya ait nesnel modellemeler, nomotetik yasalar, istatistik ve grafikler belki rasyonel ve güvenilir veriler sağlamakta ancak insan davranışlarının yapısal nedenlerini ortaya çıkaracak geçerliliğe sahip olamamaktadır.

Post-pozitivist epistemolojinin bütüncü yapısı kapsamında bir bilim dalı olan antropoloji, kelime yapısı olarak iki Yunanca kelimenin birleşimidir. ‘İnsan’ anlamına gelen anthropos ile ‘düzenli bilgi’ anlamında olan logos. Böylece kelime olarak antropoloji, insanla ilgili düzenli bilgi anlamındadır” (Saran, 2000: 21). Bir diğer tanıma göre antropoloji, “İnsanlar ve davranışları hakkında kullanışlı genellemeler üretmeye ve insan çeşitliliğini mümkün olduğunca anlamaya çalışan insan bilimidir.” (Haviland, 2002: 33). Modern formdaki antropoloji, tarihsel kökeni daha eskilere uzansa da 19. yüzyıl ürünüdür (Sills, 1968: 308). Akademik bir disiplin olarak 19. yüzyıl sonlarında, 20. yüzyıl başlarında doğmuştur. Antropolojinin kullanımı Avrupa koloni arayışlarının doğal akışında daha da gelişmiştir. Sömürge olarak keşfedilen uzak diyarlarda ilk defa batı dışı ilkel uygarlıklar incelenmeye başlanmış ve ardından bu bölgelerde daha kolay hareket imkânı oluşturmak için etnografik çalışmalar yürütülmüştür.

Her canlı kendini güvende hissetmek, yeni karşılaştığı durumlara ve tehditlere karşı hazırlıklı olabilmek için çevresindeki bilinmeyenleri azaltmaya çalışır. Bu aşamada istihbarat, nefes almak kıymetiyle eş değer, hâkimiyet için değil; hayatta kalabilmek için elzemdir. Ülkeler açısından ise liderleri ne kadar bilgili olursa olsun, bazı devletlerin başına yeteneklerinin sınırlı olması sebebiyle askeri felaketler gelebilmektedir. Güçlü devletler bile felaketlere karşı bağımsız değildir, çünkü yöneticiler tarafından tehditler yanlış algılanabilmekte veya tepkiler yanlış hesaplanabilmektedir. Bilgi, kavrama ve karar verme ülkeler için stratejik zorluğun büyük bir parçasıdır. Bu nedenle güvenlik politikalarında en uygun kararlar ilgili verilerin elde edilmesi, analizi ve değerlendirilmesi açısından istihbaratın kullanımına bağlıdır (Betts, 1978).

İngilizce ve Fransızcada “intelligence” kelimesi ile ifade edilen ve ‘akıl’ ‘zekâ’ anlamına gelen istihbarat kelimesi Türkçede biraz daha dilimize uygun olan “haber alma” fiilinin aynısıdır. Her iki deyimde de “haber” kelimesi esastır ve Arapça kökenlidir. Ancak istihbarat terminolojisinde haber, sadece işlenmemiş bilgiyi ifade etmektedir. İstihbarat ise “belirlenen ihtiyaçlara yönelik çeşitli kaynaklardan derlenen haber, bilgi ve dokümanların işlenmesi sonucu elde edilen üründür.” (MİT, 2021).

Güvenlik yönetimi ve istihbarata ilişkin faaliyetlerde tüm gayretler insanla ilgili gerçek bilgiye sadece nesnel yollarla değil, öznenin de oyuna dahil olduğu bir metodoloji ile ulaşmak için olmalıdır. Elde edilen bilgiler neticesinde ise daha etkili güvenlik yönetimi, elde edilen verilerin doğru analiz edilerek istihbari bilgiye

dönüştürülmesi ve güvenlik parametrelerinin bu doğrultuda yapılandırılması ile mümkün olacaktır. Bu noktada antropolojik istihbarat kavramı önem kazanmaktadır. Antropolojik İstihbarat; antropolojik kavramlar rehberliğinde, uzman etnografik metodolojiyi ve analitik süreci kullanarak sosyo-kültürel alanda bilgi üreten bir istihbarat toplama disiplini (Dedemen, 2011: 27). Literatürde aynı anlam kastedilerek sosyolojik istihbarat, kültürel istihbarat gibi bazı terimler de kullanılmaktadır. Ancak bu tanımlamaların eksik olduğu değerlendirilmektedir. Sosyoloji bilimi daha kısıtlı bir inceleme alanına sahipken antropoloji, Doğu-Batı ayırt etmeksizin her çeşit insana ilişkin çok yönlü bilgi üretmektedir. Kültürel istihbarat ise yine eksik bir tanımlamadır. İnsan sadece kültürden ibaret değildir. Kültürün arkasındaki köklü medeniyet kalıntıları antropoloji biliminin görev sahasına girmektedir. Eksik olduğu düşünülen sosyoloji ve kültürel temelli tanımlamalar ağaç metaforuyla kurgulanırsa belirtilen tanımlar kapsamında doğadaki tek bir ağacın, yaprakları ve kökleri incelenirken, antropoloji bütüncül ve bağıntılı olarak ormanın tüm manzarasını ortaya koymaktadır. Ayrıca antropolojik istihbarat ifadesinde diğerlerinden farklı olarak yapılan tanımlamayla uygulanacak yöntem de belirtilmektedir. Antropoloji biliminin yöntemlerinden birisi toplumun yaşam tarzını, yiyeceklerini yiyerek, dillerini konuşarak, gelenek ve alışkanlıklarını bizzat yaşayarak anlamayı gerektiren etnografyadır. Literatürdeki tanımlamalar, alanı insan istihbaratı (İNİS) disiplinine de sokmaktadır. Ancak antropolojik istihbarat ile kastedilen İNİS'in de çok ötesinde ve derindedir. Günümüzde İNİS, klasik casusluk uygulamalarına yönelik bir algı oluşturmuştur. Örneğin ABD adına Bağdat'ta casusluk yapan bir istihbarat elemanı tarafından, aranan bir terör örgütü liderinin belli bir gün ve saatte Al-Yassin Camiinde Cuma namazına katılacağı bilgisi İNİS faaliyetine örnektir. Bu bilgiyi tüm yönleriyle değerlendirilerek Müslümanlar için kutsal bir mekâna operasyon yapılması durumunda uzun vadede yaşanabilecek köklü meselelerin kısa vadedeki başarılarından çok daha önemli olduğuna dair bir analiz ancak antropolojik bir metodoloji ve perspektif ile ortaya koyulabilecektir.

Antropolojik istihbaratın önemini Amerikan istihbarat servislerinin analiz yanlışlıklarının giderilmesi üzerine çalışan Jeffrey R. Cooper'ın şu tespiti ile ortaya koymaktadır: "Amerikan istihbaratı hâlâ Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi merkezi bürokratik devlet yapılarına sızarak istihbarat toplama üzerine kurgulanmış bir yapıya ve analiz anlayışına sahip. Oysa içinden geçilen dönemde istihbaratın hedefi, bürokratik yapılara veya birkaç lidere sızmak değil, gruplara, sosyal şebekelere ve bütün bir kültüre sızmak olmalıdır" (Cooper, 2005: 5). Tarihten günümüze savaş ve antropoloji sık sık yolları kesişen iki faaliyet alanı olarak göze çarpmaktadır. Antropologlar sahip oldukları profesyonel bilgi ve yetenekleriyle savaşta, ordu ve istihbarat gayretlerini kolaylaştırma sürecinde uluslarına katkıda bulunmuşlardır. Etnografik çalışmaların çoğu savaşların gölgesinde gerçekleşmiştir. Birçok antropolog özellikle dünya savaşlarında yaygın olarak istihbarat servisleri bünyesinde görevlendirilmiştir. FBI Özel İstihbarat Servisi (SIS), Orta ve Güney Amerika'da

istihbarat toplamaları maksadıyla, casusluk faaliyetlerine örtü olarak arkeolojik çalışmalar yürüten antropologları kullanmıştır (Price, 2008: XI-XII).

Örneğin, 1. Dünya Savaşı'nda İngilizler T.E.Lawrence ve Leonard Wooley'i güney Necef bölgesini haritalamak için tasarlanan Filistin Keşif Fonu'nda görevlendirmişlerdir. Bunun için iki harita hazırlanmış, birisi sadece coğrafi detaylarla sınırlıyken, diğeri orduya özel topografik detayları gösteren ve daha sonra İngiliz ordusuna gizlice dağıtılan bir harita olmuştur (Silberman, 1982: 192). Wooley, Türkiye'nin güneyini seyahat ederek Almanların Avrupa ve Ortadoğu'yu bağlayan yeni demiryolu hattı üzerine araştırmalar yapmıştır. Ayrıca Wooley, Said Limanı'nda gizli bir casusluk ağı kurarak düşman ajanlarına yönelik casusluk ve sabotaj faaliyetleri için Lavantin sahiline kadar Alman ve Türk birlikleri hakkında gizli raporlar hazırlamıştır (Wooley, 1962: 88). T.E.Lawrence, Suriye bölgesinde dört yıl boyunca kazı faaliyetleri yürütmüştür. Savaş esnasında İngiliz istihbaratı onu Berlin ve Bağdat arasında stratejik önemi olan demir yolu hattındaki gelişmeleri gözlemlemesi için görevlendirmiştir. Antropolojik istihbarat yöntemlerini tek kullanan ülke İngiltere olmamıştır. 2. Dünya Savaşında Amerika, Almanya ve Japonya gibi pek çok ülke bahsedilen yöntemleri sıkça uygulamış ve muharebelerde kuvvet çarpanı olarak kullanmışlardır (Dedemen, 2011: 33-46). Ancak görülmektedir ki bu istihbarat disiplini kullanan ülkeler stratejilerini insanı anlamak ve sorunlarını daha köklü ve kalıcı yöntemlerle aşabilmek için değil, insan davranışlarını kendi devlet menfaatleri çerçevesinde daha iyi manipüle edebilmek için geliştirmişlerdir.

6. Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi

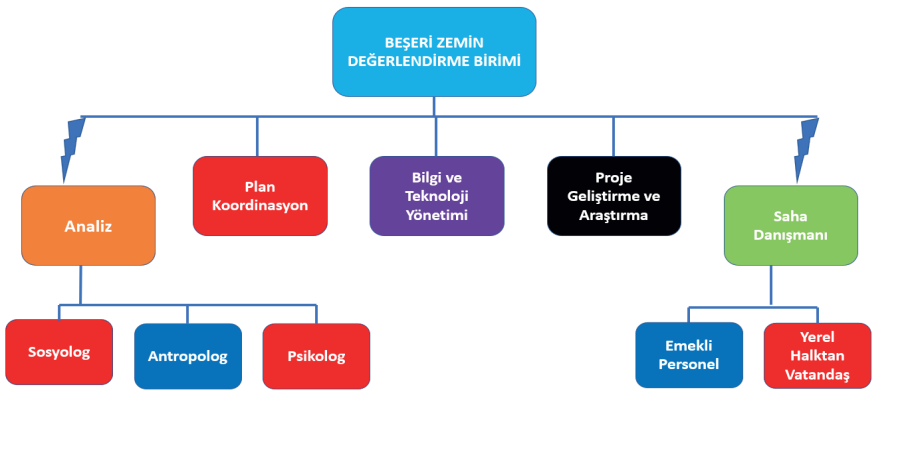
Günümüzde gerek terörle mücadelenin yoğun şekilde yapıldığı gerekse konvansiyonel hareketin icra edildiği bölgelerde muharebe sahasının istihbari değerlendirmelerinde üç bilinmeyen olan düşman, hava ve arazi üzerine odaklanılmaktadır. Mevcut istihbarat yapılarında operatif düzeyde düşmanın, daha çok nicel özellikleri üzerine yoğunlaşmakta, sosyo-kültürel ve etnik yapısını, örf, âdet ve inanışlarını, kültür normlarını derinlemesine analiz için ayrı bir mekanizmaya ihtiyaç duyulmaktadır. ABD silahlı kuvvetlerinin izni ve Savunma Bakanlığı'nın desteği ile 2006 ve 2007 yıllarında Askerî operasyonların sosyo-kültürel destek ihtiyacından kaynaklanan İnsan Alanı Sistemi, [Human Terrain System (HTS)] Projesi başlatılmıştır. 190 milyon dolarlık bütçesiyle HTS, tarihteki en büyük sosyal bilim projesi olmuştur (Gonzalez, 2009: 232).

Projenin amacı sosyo-kültürel alanda timler tedarik ederek, komutan ve kurmay heyetinin halkı daha iyi anlamasını sağlamak ve bu anlayışla askerî karar alma mekanizmalarını desteklemektir. Sistem, karar verme sürecinde var olan boşlukları ampirik sosyo-kültürel araştırmalar ve analizleri kullanarak doldurmayı hedeflemiştir. Bu verilerle komutanlar, karar verme süreci, planlama ve icra safhasında desteklenerek, sürdürülebilir bir sosyo-kültürel veri tabanı oluşturul-

ması, korunması ve paylaşılması arzulanmıştır (AAA, 2007). Ancak taktik düzeydeki askerî birimlere entegre olarak ve sivil antropologların bizzat üniforma giyerek yürüttüğü hizmetler sitemin çok eleştirilmesine ve etkinliğinin kaybolmasına sebep olmuştur. Çünkü askerî birlikler askeri formasyona sahip ve dost-düşman algısı temelinde karar verme mekanizmalarına sahip oluşumlardır. Sosyal bilim metodolojisi ile askeri yöntemlerin taktik düzeyde entegre edilerek uygulamaya sokulması çok rasyonel bir yaklaşım değildir. Sosyal bilimlere ait uzmanların operatif düzeyde sisteme eklemlenmesinin daha etkili olacağı değerlendirilmektedir.

Bu maksatla illerde veya bölgelerde istihbarat üreten mekanizmalara “şekil”de modellenen “Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi” adı altında oluşturulacak bir ünitenin entegre edilmesi ile operatif düzeyde istihbarat stratejileri üretmek, bu stratejilerin uygulanmasına yönelik aksaklıkları tespit etmek ve beşerî zeminden gelen bilgileri analiz ederek istihbarat oluşturmak mümkün olacaktır.

Şekil: Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi Modeli

Oluşturulan model çerçevesinde her bir alt birimin görevlerine genel anlamıyla bakıldığında;

Plan Koordinasyon: İstihbarat gereksinimlerinin karşılanmasında ve hedeflerin gerçekleşmesinde daha etkili ve verimli olabilmek amacıyla rasyonel ve düzenli çözümlene tekniğinin sürece uygulanmasını sağlar. Görev tekliflerini inceleyerek gereksinimleri ve önceliklerini belirler, tasarlama sürecinde temel değerlendirmeleri geliştirir, alt birimler ile diğer istihbarat birimleri arasındaki koordinasyonu sağlar, genel sekreteryaya işlerini yürütür.

Bilgi ve Teknoloji Yönetimi: Sahadaki birimin teknolojik ihtiyaçlarını tespit eder, bilgi teknolojisi sürecini yönetir ve bu yapıyı sürdürür, sahadan gelen anlık bil-

gileri derleyerek etkileşimli rapor ve haritalar hazırlar, birim içerisinde ve diğer birimlerdeki veri tabanını yönetir, bilim ve teknolojiye ilişkin faaliyetleri yürütür, verimlilik ve kalite yönetimi açısından gerekli tedbirleri alır.

Analiz: Sahadaki birimlerin araştırma sonuçlarını toplar, işler ve arşivler, mülakat, anket gibi uygun araştırma enstrümanları geliştirir, birinci ve ikinci derece kaynaklardan veri toplar, beşerî zemin etüdü yaparak sosyo-kültürel çevrenin operasyon resmini çizer ve yine diğer personelle birlikte kalitatif ve kantitatif analizler yapar.

Saha Danışmanı: Taktik olarak sahadaki birimlere sosyo-kültürel konuda durumsal farkındalık ve eğitim sağlar, şartların gerektirdiği genel veya özel durumlara yönelik halkın davranış kalıplarına yönelik bilgilendirme yapar, operasyonların yürütüldüğü bölgelerde yerel halkla bağlantı kurar ve sürdürür, sahadaki birimler ile yerel halk arasında irtibat görevi yürütür, birliğe yeni katılan personeli yeni görev sahasına oryante eder.

Proje Geliştirme ve Araştırma: Operasyonel olarak yönetilecek araştırma projeleri tasarlar, araştırma gayretlerini ve uygulanabilirliğini belirler, araştırma hedeflerini tanımlar, bilgi boşluğunu analiz eder, sahadaki birimlerin araştırma sonuçlarını yayımlar.

Özetle günümüz istihbarat toplama sürecinde “Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi”, geleneksel mekanizmalara il veya bölgeler gibi operatif düzeyde entegre edilmesinin uygun olduğu değerlendirilmektedir. Bu birim vasıtasıyla nicel veriler ile oluşturulan istatistikî analiz, öngörü ve genellemelerin geçerlilikleri test edilerek beşerî alanla ilgili tam zamanlı ve gerçek bilgi üretilebilecektir. Bunun yanında gerek davranışsal açıdan sahadaki taktik birimlerin gerekse daha makro düzeyde oluşturulacak stratejilerin kültür dokusu ile halkın inanç ve değerlerine zarar vermelerinin önüne geçebilecektir.

5. Sonuç ve Değerlendirme

Çalışma, güvenlik yönetimi ve istihbarat elde etme sürecinde çatışma sahası sorunlarının derinlerine inerek operasyon bölgesi beşerî zeminini doğru tahlil edebilmek ve kalıcı çözümlere ulaşabilmek amacıyla kurgulanmıştır. Bölgede operasyonları destekleyecek istihbaratın üretilerek sağlıklı bir değerlendirmenin yapılabilmesi için, sosyo-kültürel ve etnik yapı, örf ve âdetler, inanışlar hakkında detaylı bilgilere ulaşılarak bunların akademik bir disiplin içerisinde işlenmesi gerekmektedir. Yani pozitivist paradigma anlayışındaki nesnel yöntemlerle özneyi süreçten dışlayıp gerçek bilgiye ulaşmak oldukça güçtür. İnsan hakkında gerçek bilgi ne ampirik sonuçların birikimiyle ne de katı nesnel tutum ile elde edilebil-

mektedir. Aksine özneyi anlamak, tüm parçaların anlamlı bir bütüne uyum içerisinde eklenmesi sonucu hermeneutik disiplini vasıtasıyla mümkün olmaktadır.

Çatışma bölgelerinde hasmın kültür yapısını ve çevresini bilmek, bazen onun harp düzenini bilmekten daha önemli olabilmektedir. Uygulanacak strateji ve politikadaki kültürel bilgi eksikliklerinin giderilerek düşmanın kültür yapısının ön yargılardan uzak ve objektif analizinin çok büyük önem arz ettiği değerlendirilmektedir. Bu noktada özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nda yaygın olarak kullanılan antropolojik istihbarat kavramı önem arz etmektedir. ABD'nin Irak (Dedemen, 2019) ve Afganistan'da (Dedemen, 2011) yaşadığı zorluklar bu bölgelerdeki mücadelede sadece rijit nesnel ve askerî önlemlerin yetersiz kaldığını göstermektedir. Antropolojik istihbarat ile sosyo-kültürel alanda elde edilecek bilgiler ışığında sorunların gerçek nedenlerine erişilerek daha kalıcı çözümlerin sağlanabileceği değerlendirilmektedir.

Dünyanın en güçlü ordularından birisi olan ABD'nin Irak ve Afganistan'daki başarısızlıkları analiz edildiğinde, yeterli askerî malzeme, silah ve teknolojiye, aynı zamanda yetişmiş personel gücüne sahip olmasına rağmen istenilen sonuçları alamamasının altında yatan temel nedenler; operasyon bölgesi beşerî zemininin doğru tanımlanamaması, sosyo-kültürel yapı, örf ve âdetler ile dinî inanışlar üzerine etkin çalışmaların yapılmamış olması şeklinde ifade edilebilir. Bunun sonucunda ise belirlenen stratejiler kısa vadede, mümkün olduğunca fazla sayıda düşmanın etkisiz hâle getirilmesinin ötesinde, kalıcı çözümlerin geliştirilmesinde katkı sağlayamamıştır. 2007 yılında ABD ordusundan emekli Tümgeneral Robert Scales, içinde bulunulan çağın askerler için kültürel alanda ve savaşın olağanüstü sezgisel doğa ve karakteri konusunda farkındalık ile donatılmış olmayı gerektirdiğini belirtmiştir. Ayrıca yine 2007 yılında Silahlı Hizmetler Komitesi Meclisi'nde verdiği beyanatta, başarı için düşmanın niyet, istek, motivasyon, taktik metotlarını ve kültürel yapısını bilmenin; akıllı bombalarını, insansız hava araçlarını ve bant genişliklerini bilmekten çok daha önemli olduğunu belirtmiştir (Scales, 2007).

Bir bölgede güvenliğe ilişkin operasyon yürütebilmek için sahadaki icra biriminin, kültürel yeterlilik alanında birbirleriyle ilişkili üç hususu tamamlaması gerekmektedir. Bunlardan ilki, operasyon sahasına yönelik kültürel bilgi; ikincisi, sürekli kültürel analiz yapılmasını sağlayacak karşılaştırmalı veri; üçüncüsü ise, kültürel alanı kendi avantajımıza kullanma konusunda yeterlilik (Connable, 2009: 58). Tüm bu hususların antropoloji disiplini ve bu disiplinin istihbarat toplama sürecine entegrasyonu ile mümkün olabileceği değerlendirilmektedir. Çünkü istihbarat düşmanın yalnız savaş düzeni, silah ve teçhizatı üzerine değil; aynı zamanda sosyal dokusu ve kültürü üzerine de yoğunlaşmalıdır. Sosyo-kültürel alanda bilgi üretimi de sadece operasyon bölgesindeki halkın kültürel özelliklerini araştırmakla değil; bunun ötesinde bizzat onlarla yaşamak ve tecrübe edinmekle gerçekleştirilecektir. Geleneksel istihbari mekanizmalara antropoloji disiplini eklemek taktik düzeyde ABD'nin yürüttüğü HTS projesi ile uygulanmış ancak ciddi eleştiri-

rilerle karşılaşmıştır. Taktik düzeydeki bu entegrasyon, sahadaki iki ayrı pedagojik formasyonla yetiştirilmiş operasyon birimi ve sosyal bilimcinin verimliliğini düşürmektedir. Bunun yerine operatif düzeyde bu iki unsuru birleştirmek daha etkili olacaktır.

İllerde veya bölgelerdeki istihbari yapılara “Beşerî Zemin Değerlendirme Birimi” eklenerek uzman sosyal bilimciler vasıtasıyla sahadan gelen bilgiler analiz edilip, sahadaki personelin neyi araştıracağına yönelik daha geçerli bir çerçeve çizilebilecektir. İçinde yaşadığımız süreçte uluslararası ilişkiler literatürü yeniden yazılmaktadır. Bu yeni kurgu insan ve toplumu merkeze almaktadır. Konvansiyonel konseptin jeofizik odaklı savaş mantığı kadar, sosyo kültürel alan ve beşerî zemin de savaşın vazgeçilemez bir boyutu hâline gelmiş, önemli bir kuvvet çarpanına dönüşmüştür. Bu alanında kantitatif yöntemlerle elde edilen veriler önemli bilgiler olsalar da tek başlarına sosyal dokuyu tanımlamaya yetmemektedirler. Teknolojik gelişmeler, yapay zekâ gibi hususlar pozitivist yaklaşımların veri ve analiz yöntemlerini güçlendirse de bu nesnel bilgilerin kontrol edilerek öznel bilgi ve tecrübelerle dengelenebilmesi için antropoloji bilimine ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde de gerek Türk Silahlı Kuvvetleri gerekse kolluk birimlerinin teşkilat yapılarında antropologlara daha çok ihtiyaç olduğu değerlendirilmektedir. Bu sebeple antropolojik çalışmalardan güvenlik ve istihbarat alanlarında da maksimum düzeyde faydalanılmalı, üniversitelerin antropoloji bölümleri teşvik edilmelidir.

Kaynakça

- American Anthropological Association (AAA). (2007). Executive Board Statement on the Human Terrain System Project, <http://www.aaanet.org/about/Policies/statements/Human-Terrain-System-Statement.cfm>. Erişim Tarihi: 06/01/2020.
- Barfield, T. (2010). *Afghanistan: A Cultural and Political History*. United States: Princeton University Press.
- Betts, R. K. (1978). Analysis, war, and decision: Why intelligence failures are inevitable. *World politics*, 31(1), 61-89.
- Bolay, S. H. (1999). *Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Cevizci, A. (2010). *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Center for Systemic Peace (CSP), (2020). Major Episodes of Political Violence 1946-2019, <https://www.systemicpeace.org/warlist/warlist.htm>, Erişim Tarihi: 23/06/2022.
- Connable, B. (2009). All Our Eggs in a Broken Basket: How the Human Terrain System is Undermining Sustainable Military Cultural Competence, *Military Review* no. 2, s. 89.
- Comte, A. (2001). *Pozitif Felsefe Kursları*, çev. Erkan Ataçay, İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Cooper, J. (2005). *Curing Analytic Pathologies, Pathways to Improved Intelligence Analysis*. Center for the Study of Intelligence.
- Daymond, C. ve I. Holloway (2003). *Qualitative Research Methods in Public Relations and Marketing Communications*, London: Routledge Taylor and Francis Group.
- Dedemen, F. (2011). *Antropolojik İstihbarat Açısından 11 Eylül 2001 Sonrası Afganistan Örneğinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans tezi, Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü. İstanbul.

- Dedemen, F. (2019). *Güvenlikleştirme Pratiklerinin Değişen Doğası: ABD ve İran Örneği* (Doktora tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Gadamer, H.G. (2003). "Hermeneutik", *Hermeneutik Üzerine Yazılar* (iç.), (Derleyen ve Çeviren: Doğan Özlem), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Gioia, D.A. and Pitre E. (1990). "Multiparadigm Perspectives on Theory Building, *Academy of Management Review*, 15(4), 584-602.
- Gonzalez, R. (2009). *American Counterinsurgency: Human Science and the Human Terrain*. Chicago: Prickly Paradigm Press.
- Gökberk, M. (1998). *Felsefe Tarihi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güneş, B. (2003). "Paradigma Kavramı Işığında Bilimsel Devrimlerin Yapısı Ve Bilim Savaşları: Cephelerdeki Fizikçilerden Thomas S.Kuhn ve Alan D. Sokal", *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 23-41.
- Haviland, W. (2002). *Kültürel Antropoloji*. (çev: Hüsamettin İnaç, Seda Çiftçi). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hessen, J. (1939). *Bilgi Teorisi*, çev. Yunus Kazım Köni, İstanbul: Vakit Matbaası.
- Krause, K. (1998). *Critical Theory and Security Studies: The Research Programme of Critical Security Studies*. *Cooperation and conflict*, 33(3), 298-333.
- Krauss, S.E. (2005). "Research Paradigms And Meaning Making: A Primer", *The Qualitative Report*, 10(4), December, 758-770.
- Kuhn, T.S. (1982). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*, (Çev: N. Kuyaş), İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Lincoln, S. and Guba E.G. (1985). *Naturalistic Inquiry*, London: Sage.
- Mcgivern, Y. (2003). *The Practice of Market and Social Research an Introduction*, Harlow: Prentice Hall.
- MİT (2021). *İstihbarat Oluşumu*. <https://www.mit.gov.tr/isth-olusum.html> 12.02.2021, Erişim Tarihi: 12.02.2021
- Neuman, L.W (2003). *Social Research Methods Qualitative and Quantitative Approaches*, (5th ed.) Allyn and Bacon.
- Özdağ, Ü. (2010). *İstihbarat Teorisi*. Ankara: Kripto Kitaplar.
- Price, D. (2008). *Anthropological Intelligence: The Deployment and Neglect of American Anthropology in the Second World War*. London: Duke University Press.
- Saran, N. (2000). *Antropoloji*. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Sargut, A.S. (2002). "Bilimin İkilemi: Belirlenirlik Ya Da Belirlenmezlik" *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 121-126.
- Scales R. (2007). *Statement for the Record*. Senate Armed Services Committee. (April, 25th).
- Silberman, N. (1982). *Digging for God and Country: Exploration, Archeology, and the Secret Struggle for the Holy Land, 1799-1917*. New York: Alfred A. Knopf.
- Sills, D. (1968). *Anthropology*. *International Encyclopedia of Social Science*. Volume 1, The Macmillan Company & The Free Press.
- Silverman, D. (2003). *Interpreting Qualitative Data Methods For Analysing Talk, Texts and Interaction*, (2nd ed.), London: Sage.
- Sönmezoğlu, M. (2020). *El Dezenfektanı Kullanma Rehberi, El Dezenfektanı Kullanma Rehberi, Yeditepe Üniversitesi Hastanesi* (yeditepehastanesi.com.tr). Erişim Tarihi: 21/02/2021
- Thomas, E. (2009). *Mc Chrystal's War*. *Newsweek*, 26 Eylül, <http://www.nesweek.com/id/216237>. Erişim Tarihi: 18/12/2021

- Walt, S. M. (1991). The renaissance of security studies. *International studies quarterly*, 35(2), 211-239.
- Wooley, L. (1962). *As I Seem to Remember*. London: George Allen and Unwin.
- Yıldırım, E. (2002). “Cogito Ergo Sum’ dan ‘Vivo Ergo Sum’a Örgütsel Analiz”, *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 155-185.
- Yıldırım, A. ve Şimşek H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (6.Baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Zimmermann, J. (2020). *Hermeneutik-Kısa Bir Giriş*. çev. *Mehmet Çetin*. İstanbul: Say Yayınları.
- Zorlu, A. (2006) *Tüketim Sosyolojisi*, Ankara: Glocal Yayınları.

GÜVENLİK ÇALIŞMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Security Studies

Yazarlara Notlar

Yayın İlkeleri

Güvenlik Çalışmaları Dergisi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü tarafından yılda iki defa basılı ve e-dergi formatında güvenlik kavramı ve güvenlikle ilişkili disiplinlerde yayın yapan akademik ve bilimsel bir dergidir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nde ulusal ve uluslararası alanda kabul görmüş kriterler doğrultusunda hazırlanan özgün araştırma, derleme, inceleme, çeviri (yazarından ve yayıncı kuruluştan izin almak koşuluyla), edisyon kritik, kitap-sempozyum değerlendirmeleri vb. çalışmalar yayınlanır.

Güvenlik Çalışmaları Dergisi'nin amacı ve kapsamı, etik kuralları yayın ilkeleri ve yazım kuralları aşağıda belirtilen şekilde düzenlenmiştir.

Derginin Amacı ve Kapsamı

Güvenlik Çalışmaları Dergisi amaç bakımından "Güvenlik" odaklı olup, ulusal ve uluslararası düzeyde güvenliğe dair problemleri disiplinler veya disiplinlerarası açıdan ele alarak kuramsal ve uygulamalı özgün çalışmalar yayımlamayı kendisine ilke edinmiştir. Bu çerçevede sosyal bilimler ve beşeri bilimler alanında yapılan tüm çalışmalara açıktır.

Dergi kapsam bakımından ise güvenlik çalışmaları; polislik çalışmaları; ideolojik, dini motifli ve etnik radikalleşme; terörizm; suç araştırmaları; istihbarat; mali suçlar; siber suçlar; göç ve sınır güvenliği; uyuşturucu ve organize suçlar; insan hakları ile sosyal bilimler dallarındaki çalışmaları içermektedir.

Dergi Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere, yılda iki kez yayımlanır. Güvenlik Çalışmaları Dergisinin yayım dili Türkçe ve İngilizce'dir. Dergide yayımlanan yazıların daha önce hiçbir yayın organında yayımlanmamış, ilk defa Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanıyor olması gerekmektedir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş olan bildiriler, bu durumun belirtilmesi şartıyla kabul edilebilir.

İlk yayımlandığı tarihten itibaren asgari 25 yıl geçmiş olan; önem ve etki bakımından klasik metin olarak değerlendirilebilecek yazı ve çeviriler, daha önce yayımlanmamış olmaları kuralının istisnasını oluşturur. Bu tür metinlere daha önce yayımlanıp yayımlanmamış olmalarına bakılmaksızın dergide yer verilebilir. Buna ilaveten, dergide kitap eleştirileri de yayımlanabilmektedir.

Dergi Haziran ve Aralık aylarında olmak üzere, yılda iki kez yayımlanır. Güvenlik Çalışmaları Dergisinin yayım dili Türkçe ve İngilizcedir. Dergide yayımlanan yazıların daha önce hiçbir yayın organında yayımlanmamış, ilk defa Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanıyor olması gerekmektedir. Daha önce bilimsel bir toplantıda sunulmuş olan bildiriler, bu durumun belirtilmesi şartıyla kabul edilebilir.

İlk yayımlandığı tarihten itibaren asgari 25 yıl geçmiş olan; önem ve etki bakımından klasik metin olarak değerlendirilebilecek yazı ve çeviriler, daha önce yayımlanmamış olmaları kuralının istisnasını oluşturur. Bu tür metinlere daha önce yayımlanıp yayımlanmamış olmalarına bakılmaksızın dergide yer verilebilir. Buna ilaveten, dergide kitap eleştirileri de yayımlanabilmektedir.

Makale Değerlendirme Süreçleri

Dergiye gönderilen makaleler derginin internet sayfasında yer alan Makale Yönetim Sistemi (MYS) üzerinden sisteme yüklenecektir. Yazılar, bilgisayar ortamında ve dizgi programlarında kullanılabilecek şekilde Word formatında gönderilmelidir.

Dergiye gönderilen makaleler şekil incelemesinden geçerek hakem değerlendirme sürecine alınmaktadır. Şekil şartlarını sağlamayan çalışmalar hakem değerlendirilmesine alınmamakta, yazar(lar)dan şekil şartlarını sağlamaları istenmektedir. Şekil şartlarına ilişkin doküman internet sitesinden indirilebilir. Şekil şartları açısından eksiksiz olan makaleler ilgili alan editörleri tarafından incelenerek uygun bulunduğu takdirde hakem değerlendirme sürecine alınır. Dergiye yayımlanmak üzere yollanan makaleler, “kör hakem” yöntemiyle değerlendirilmektedir. Editör, editör yardımcısı veya alan editörleri tarafından makaleler, alanında uzman en az iki hakeme gönderilmektedir. İki hakemin görüş ayrılığı durumunda, üçüncü bir hakemin görüşüne başvurulmaktadır. Editörler hakemlerden gelen eleştirileri ve önerileri kendi değerlendirmeleri ile birlikte yazar/lara iletmektedir. Değerlendirme sonuçları en fazla 90 gün içinde yazara bildirilir. Üçüncü bir hakeme gönderilen eserlerde bu süre 120 güne çıkabilmektedir. Düzeltme talep edilen eserler, editör tarafından yazara gönderilir ve düzeltme için gerekli ek süre yazara verilir. Hakemlerden gelen raporlar doğrultusunda, makalenin yayımlanmasına, yazardan hakem raporuna göre düzeltme istenmesine ya da yazının reddedilmesine karar verilmekte ve karar yazara iletilmektedir. Basımı uygun bulunan yazıların, yayımlanıp yayımlanmayacağına ya da derginin hangi sayısında yayımlanacağına editörler ve/veya yayın kurulu karar verir. Yazar, süreç konusunda Makale Yönetim Sistemi veya E-posta yoluyla bilgilendirilmektedir.

Makale derginin yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır (Kelime aralıklarından atıf ve kaynakça yazımına kadar bütün detaylar yazım kurallarına uygun olmalıdır).

Makale süreç akışı şu şekildedir:

- Yazar tarafından makalenin Makale Yönetim Sistemine yüklenmesi
- Makalenin şekil açısından incelenmesi
- Şekil incelemesinden geçen makalelerin hakem değerlendirme sürecine alınması
- Editör incelemesi ve gerektiğinde yazardan ek talepler
- Çalışma konusunda uzman 2 hakeme makalenin gönderilmesi (gerekli görülmesi durumunda 3. hakem değerlendirmesine gönderilmesi)
- Hakem görüşleri doğrultusunda makalenin kabulü veya reddine karar verilmesi
- Yayımlanmasına karar verilen makalenin dizgi ve tasarımının yapılması
- Dizgisi ve tasarımı yapılmış makalenin yazara son kontrol için gönderilmesi
- Makalenin yayımlanması

Etik Kurallar

Yayımlanmak üzere dergiye gönderilen çalışmalarda bilimsel atıf kurallarına azami özen gösterilmesi gerekmektedir.

Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayımlanan yazıların fikri sorumluluğu yazarlara aittir. Dergiye gönderilen çalışmalarda, etik kurul kararı gerektiren klinik ve deneysel insan ve hayvanlar üzerindeki çalışmalar için ayrı ayrı etik kurul onayı alınmış olmalı, bu onay makalede belirtilmeli ve belgelendirilmelidir.

Gönderilen makalenin bir kısmı ya da tamamı başka bir yerde yayınlanmamış, yayınlanmak üzere başka bir yere yollanmamış olmalıdır.

Tüm yazarlar ilgili makaleyi okumuş, onaylamış ve dergiye yayınlanmak üzere gönderildiğinden haberdar olmalıdır.

Makale yazar/lar tarafından yazılmış, özgün bir çalışma olması gerekmektedir.

Dergiye gönderilen çeviri makale çalışmalarında orijinal makalenin yazarından ve yayıncı kuruluşundan izin alındığını gösteren belgenin sunulması gerekmektedir.

Yazar/lar makalenin telif hakkını, makalenin Güvenlik Çalışmaları Dergisinde yayınlanmasına karar verildiğinden itibaren dergiye devretmiş sayılır. Yazar/yazarlar derginin yazı işlerinden izin almadan makaleyi başka bir platformda (dergi, editoryal kitap, internet sitesi, blog vb.) yayınlamaz.

Yazar/lar bilimsel etiğin bütün unsurlarını yerine getirmek üzere makale ile birlikte “**İntihal Denetim Raporu**”nu ve “**Etik ve Telif Hakkı Devir Formu**”nu mutlaka doldurarak sistem üzerinden dergiye ulaştırmalıdır.

Yazım Kuralları

Yazım dili Türkçe ve İngilizcedir. Türkçe makalelerin yazım ve noktalamasında ve kısaltmalarda Türk Dil Kurumu internet sitesindeki Güncel Sözlük ve Yazım Kuralları esas alınır. Gönderilen yazılar dil ve anlatım açısından bilimsel ölçülere uygun, açık ve anlaşılır olmalıdır.

Makalelerde Türkçe ve İngilizce başlık, öz ve abstract, anahtar kelimeler ve keywords; metin içinde giriş, bölüm başlıkları ve sonuç kısımları ile kaynakçanın yer alması gerekmektedir. Makale yukarıda sayılan tüm unsurları ile birlikte 4000 ile 8000 kelime arasında olmalıdır. Makalelerde yer alan Türkçe ve İngilizce öz ve abstract’ın her birinin 150-250 kelime, anahtar kelime ve keywords’ün 3-7 kelime aralığında olması gerekmektedir.

Yazar adı makale başlığının alt satırının sağ köşesine italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; yazarın unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir. Diğer açıklamalar için yapılan dipnotlar metin içinde veya sayfa altında numaralandırılarak verilmelidir.

Yazı karakteri Times New Roman, 11 punto, satırlar bir buçuk aralıklı, açıklamalara ilişkin dipnotlar 9 punto ve tek aralıklı yazılmalıdır.

Dergide yayımlanan makalelere ve makale değerlendirmesi yapan hakemlere 23.01.2007 tarih ve 26412 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren “Kamu Kurum ve Kuruluşlarınca Ödenecek Telif ve İşlenme Ücretleri Hakkında Yönetmelik” hükümleri uyarınca telif ücreti ödenir.

Kitap incelemelerinde aşağıdaki hususlara ayrıca dikkat edilmelidir;

Kitap inceleme metinleri 1000 ile 1500 kelime arasında olmalıdır.

Başlık bilgilerinde tanıtım veya incelemesi yapılan eserin adı, yazarı, yayımlandığı şehir ve yayınevi, yayım yılı ve ISBN numarası yazılmalıdır.

Kitap inceleme veya tanıtımı yapan yazarın adı makale başlığının alt satırının sağ köşesine italik koyu, 11 punto olarak yazılmalı; unvanı, görev yeri ve elektronik posta adresi dipnotta (*) işareti ile 9 punto yazılarak belirtilmelidir.

Kitap tanıtımı bir eserin sırf özeti değil, eleştirel olarak değerlendirmesi olmalıdır. Kitap tanıtımı yapan yazar kitapla aynı fikirde olabilir veya kitabın fikirlerine karşı çıkabilir veya kitabın sunduğu bilgilerde, yargılarda veya yapıda örnek teşkil eden veya eksik kalan

yönleri belirtebilir. Kitap tanıtımı yapan yazar ayrıca kitapla ilgili düşüncelerini de açık bir şekilde ifade etmelidir.

Kitap incelemesi, bir kitaptan ortaya konulan en önemli noktalara ışık tutularak bunların eleştirel olarak tartışılmasıdır. Kitap incelemesi giriş, kitabın özeti, eleştirel tartışma ve sonuç gibi genel bir yapıyı takip etmelidir.

Sayfa Düzeni

Metin içinde yazı tipi 11 punto Times New Roman yazı karakteri kullanılmalıdır. Sayfa Yapısı A4 boyutlarındaki kâğıdın üst, alt, sağ ve sol boşlukları 2,5 cm (0.98 inç) bırakılarak, iki yana dayalı, satır sonu tirelemesiz şekilde olmalıdır. Paragraf arası, ilk satır 1.25, paragraflar arası önceki 3 nk, sonra 3 nk, iki yana dayalı, satır aralığı bir buçuk olmalıdır. Sayfa numaraları alt sağda verilmelidir.

Temel Başlıklar (Birinci Düzey) ortalı ve bold yazılmalıdır. Kendisinden önce ve sonra bir satır boşluk bırakılmalıdır.

İkinci Düzey Başlıklar, sola dayalı ve bold yazılmalıdır. Kendisinden önce ve sonra bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Üçüncü Düzey Başlıklar, Sola dayalı bold yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Dördüncü Düzey Başlıklar, Sola dayalı, bold ve italik yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Beşinci Düzey Başlıklar, Sola dayalı ve italik yazılmalıdır. Kendisinden önce bir satır boşluk bırakılmalıdır.

Beş düzeyden daha fazla başlık oluşturulması önerilmemektedir.

Atıf ve Kaynakça Yazımı

Atıf

Metin içi yöntemde parantez içinde kaynak gösterimi yapılır. Atıflar makalede kullanılan punto ile yazılır. Bu yöntemde, metin içinde alıntı sonrasında (Yazarın Soyadı, Basım Yılı: Sayfa Numarası) parantez içinde verilir. Bir eserden veya mülakattan doğrudan alıntı yapılması durumunda alıntı 3 satırdan az ise cümle içerisinde kullanılır; 3 satır ve daha fazla ise ayrı bir paragrafta belirtilir. Bu paragraf tek aralıklı, 9 punto ve her iki taraftan 1.25 cm içeriden hizalı yazılır.

Atıf Örnekleri

Tek yazar	(Aras, 2011, s. 236)
İki yazarlı	(Kazgan ve Ulçekno, 2003, s. 32)
Üç ile beş yazar arası	İlk sefer atıf yaparken tüm yazarların adı listelenir; (Kernis, Cornell, Sun, Berry, ve Harlow, 1993). Sonraki atıflarda ise sadece ilk yazarın adı belirtilip “vd.” ifadesi kullanılır. (Kernis vd., 1993, s. 42)
Altı ve daha fazla yazarlı metinler	Altı ve daha fazla yazarlı metinlerde, sadece ilk yazarın adı kullanılıp sonrasında “vd.” ifadesi kullanılır: (Harris vd., 2001, s. 112)
Yazar olarak bir kurum	İlk atıfta kurumun tam adı açık bir şekilde belirtilerek yazılır: (Avrupa Komisyonu Türkiye Temsilciliği, 2000, s. 3), sonraki atıflarda ise kısaltması (AKTT, 2000, s.) yazılır. Kurum literatürde kısaltılmış ismiyle biliyorsa ilk atıfta da kısaltma ile kullanılabilir. (EGM, 2000, s. 12)
Editörlü kitaptan bölüm (Bölüm yazarı dikkate alınır)	(Karaşık, 2008, s. 40)
Yazarsız çalışma	(Bilimsel Makaleler Hazırlama, 2000, s. 45)
Standartlar	(TS-40561, 1985, s. 6)
Resmi Gazete	(Başlık, Yıl)
Yazarı olmayan internet dokümanı	(www.hurriyet.com.tr, 2012)
Aynı yazarın farklı yıl birden çok çalışması	(Tekin, 2011, s. 220; 2013, s. 30)
Aynı yazarın aynı yıla ait birden fazla eseri	(Heper, 1999a, s. 165) ve (Heper, 1999b, s. 140)
Aynı soyadlı iki yazar	(Ö. Aslan, 2000, s. 6; M. Aslan, 2010, s. 71)
Birden fazla kaynaktan yararlanma	(Aytekin, 2004, s. 71; Küçük, 2008, s. 87)
Orijinal kaynağa ulaşamaması durumunda	(Metin içinde bahsedilirse) İnalçık’a göre (akt. Hanoğlu, 2012, s. 40) (Metin içinde bahsedilmezse) (İnalçık’tan akt. Hanoğlu, 2006, s. 40)
Kişisel iletişim vasıtasıyla ulaşılan mülakatlar, mektuplar, e-maillerde, kişisel iletişim kurulan kişinin adı ve görüşmenin tarihi belirtilmelidir. Ancak, kişisel iletişim yoluyla elde edilmiş veriler kaynakçaya eklenmemelidir:(N. ALSayyad, kişisel iletişim, 25 Mart 2018)	
Dipnotlar ve sonnotlar	APA yazım stilinde, dipnot ve sonnot kullanımı pek tercih edilmemektedir. Bundan dolayı mümkün olduğu kadar az dipnot kullanılmalıdır. Yalnızca çok elzem bir açıklayıcı not gerektiğinde dipnot kullanılmalıdır.

Önemli not: APA atf ve kaynakçada “and” yerine “&” kullanılmasını önermektedir. Ancak Türkçede “&” sembolü “ve” yerine kullanılmadığından, Türkçe olarak yazılan metinlerde atf yaparken ve kaynakça yazarken “&” sembolü kullanılmamalıdır.

Ayrıca, üç kişiden çok yazarlı metinlere atf yaparken APA “et al.” (Kernis et al., 1993, s.65) kullanılmasını önermektedir. Ancak Türkçe’de “et al.” yerine “vd.” (Kernis vd., 1993, s. 65) kullanılmalıdır.

Bununla birlikte, eğer değerlendirilmek üzere Güvenlik Çalışmaları Dergisi’ne gönderilen çalışma İngilizce hazırlanmışsa, bu metinlerde atf ve kaynakçada APA standartlarına uygun olarak “and” yerine “&” sembolü ve “et al.” kullanılmalıdır.

Kaynakça

Kaynak bilgileri verilirken yazar(lar)ın önce soyadı sonra adı yer alır. İki yazarlı bir kaynakta yazarlar arasına “ve” bağlacı konur. İkiyden fazla yazarlı eserlerde ise yazarların arasına noktalı virgül (;) konulup son yazardan önce “ve” bağlacı konulur.

Yazarlar soy ismine göre alfabetik olarak sıralanır. Yazarların soyadları ve adlarının ilk harfi büyük yazılır. Kullanılan kaynağın künye bilgileri açık olmalıdır. Çok basımlı kitaplarda baskı sayısı yazılır. Yabancı kaynaklarda, künye bilgilerinin tamamı kaynağın yazım dili ile yazılır, Türkçeleştirme yapılmaz.

Kaynakça Örnekleri

Kıtap, temel biçim	Yazar, A. A. (Yayın yılı). Çalışma adı. Yer: Yayıncı.
Tek yazarlı kitap	Özbudun, E. (2008). <i>Anayasalcılık ve demokrasi</i> . İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
İki yazarlı kitap	Alkın, S. ve Özer, K. (2011). <i>Muhafazakarlığın farklı boyutları</i> . Ankara: Kadim Yayınları.
Üç ile yedi yazar arası kitap	Yazar1, A.A., Yazar2, A.A., Yazar3, A.A., Yazar4, A.A., Yazar5, A.A. ve Yazar7, A.A. (Yayın yılı). <i>Kitabın adı</i> . Yer: Yayıncı
Sürelili yayında makale, temel biçim	Yazar, A. A., Yazar, B. B., ve Yazar, C. C. (Yıl). Makale adı. <i>Dergi adı, cilt. No (sayı no), sayfa/lar. doi:http://dx.doi.org/xx.xxx/yyyy</i>
Tek Yazarlı Makale	Ayhan, U. (2016). Yeni güvenlik konsepti ve güvenliği sınır ötesinde karşılama. <i>Güvenlik Çalışmaları Dergisi</i> . 18, (3-4), s.26-41.
İki yazarlı süreli yayın	Wegener, D. T. ve Petty, R. E. (1994). Mood management across affective states: The hedonic contingency hypothesis. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> , 66, 1034-1048.
Üç ile yedi yazar arası süreli yayın	Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T. ve Bach, J. S. (1993). There’s more to self-esteem than whether it is high or low: The importance of stability of self-esteem. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> , 65, 1190-1204.
Yazar adı olarak kurum	Emniyet Genel Müdürlüğü. (2000). <i>Polis 1999 Emniyet Genel Müdürlüğü çalışmaları</i> . Ankara: EGM APK Dairesi Başkanlığı, Yayın No.138.

Yazar Adı bilinmiyorsa ya da yoksa	International Tourism Report. (1997). <i>Travel and tourism intelligence</i> . No. 2.
Çeviri	Serra, N. (2011). <i>Demokratikleşme sürecinde ordu: Silahlı kuvvetlerin demokratik reformu üzerine düşünceler</i> . (Şahika Tokel, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
Hazırlayan	Pamir, N. (Haz.). (1993). <i>Terörizm, kont-terör ve güvenlik</i> . İstanbul: Kastaş Yayınları.
Editörlü Kitap	Yazar, A. A. (Ed.). (Yayın yılı). <i>Kitap adı</i> . Yer: Yayıncı.
	Özbek, M. (Ed.). (2005). <i>Kamusal alan</i> . İstanbul: Hil Yayınevi.
	Diamond, L. ve Plattner, M. (Ed.). (1996). <i>Civil-military relations and democracy</i> . Baltimore ve London: Johns Hopkins University Press.
	Özkol, A. O., Delici, M. ve Özhan, S. (Ed.). (2009). <i>ABD dış politikası</i> . İstanbul: Küre Yayınları.
Editörlü Kitapta Bölüm	Yazar, A. A. (Yayın yılı). Bölüm/makale adı. A. Editör ve B. Editör (Ed.), <i>Kitap adı</i> içinde (sayfa numaraları). Yer: Yayıncı.
	Çınar, M. (2011). 2000’li yıllarda Türkiye’de siyaset. A. Demirhan (Ed.), <i>2000’li yıllarda siyaset ve siyasi partiler</i> içinde (s.136-152). İstanbul: Meydan Yayıncılık.
Yazarsız Süreli	<i>The Economist</i> . (2011). Trade and wages. s. 341, Londra s.74-75.
Sempozyum ve Kongrede Sunulan Yayınlar	Taşagıl, A. (2017). Gök Türk döneminde iç güvenlik meselesine bir bakış. <i>Türk polis tarihinin kökenleri. 1. Uluslararası kolluk tarihi sempozyumu</i> , 15-17 Nisan 2016, Ankara: Polis Akademisi Yayınları, ss. 15 - 32.
Raporlar	Burke, W. F., Uğurtaş, G. (2002). Seismic interpretation of thrace basin. <i>TPAO internal report</i> . Ankara.
Yazarsız Raporlar	Uluslararası Terörizm ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi. (2016). Türkiye’de güvenlik sektörünün dönüşümü: Polisliğin yeniden yapılandırılması. Ankara: Polis Akademisi Yayınları
Seminerler	Lawrence, E. (1983). Gelişmiş ülkelerde sermaye piyasası ve bankaların fonksiyonu. <i>Uluslararası sermaye piyasası ve bankalar semineri</i> . 24-25 Ekim 1983. Çeşme, ss.33-37.
Standartlar	TS-40561. (1985). <i>Çelik yapıların plastik teoriye göre hesap kuralları</i> . Ankara: Türk Standartları Enstitüsü.
Broşür	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası. (2006). <i>Enflasyon hedeflemesi</i> . [Broşür].
Gazete	Bardakçı, M. (2016, 16 Aralık). Halep dramı Osmanlı’nın hala devam eden tasfiye mücadelesidir. <i>Haber Türk</i> , s.6.
Online gazete makalesi	Yazar, A. A. (Yıl, Gün Ay). Makale adı. <i>Gazete Adı</i> . http://www.aaaaaaaaa.com/full/url/ adresinden erişildi.
Resmi Gazete	Başlık. (Yıl, Gün Ay). Resmi Gazete (Sayı: xxx). Erişim adresi: http://xxxx

Sözlük	Madde başlığı. (Yıl). Sözlük ismi. Yer: Yayıncı
Ansiklopedi	Yiğit, İ. (2009). Bahri Memluk sultanları. <i>İslam tarihi ansiklopedisi</i> içinde (Cilt. 7, ss. xx-xx). İstanbul: Kayhan Yayınları.
Devlet Dokümanları	Genelkurmay Ateşe Başkanlığı. (2000). <i>57. piyade alayının tarihçesi</i> . Ankara: Milli Savunma Bakanlığı Arşiv Müdürlüğü. Yayın No: 19175.
Kutsal Kitaplar	<i>Kur'an</i> . Bakara süresi. Ayet 25 (Mealde Basımevi ve meal yazarı belirtilir).
Yayınlanmamış Tezler	Haklı, S. Z. (2014). <i>Liberalizm ve komüniteryanizmde birey fikri: Kar-şılaştırmalı bir inceleme</i> . (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, Ankara
Mahkeme Kararları	Yargıtay H.G.K. 19 Mayıs 1963. E. 4-39, K.59 (<i>Adalet Dergisi</i> , Mart-Nisan 1964). 3-4.
Kişisel Görüşme (Mülakat)	Taşkın, M. Atatürk Mahallesi Muhtarı. (15.01.2017). <i>Mahallenin güvenlik sorunlarının çözümüne ilişkin görüşme</i> . Ankara.
İnternet-Yazar Adı Olarak Bir Kurum	TCMB. (2012). <i>Finansal istikrar raporu</i> . http://www.tcmb.gov.tr/(E.T.04 Temmuz 2012) .
İnternette Yayınlanan Gazete Makalesi	Henninger, D. (2012). The president that time forgot. <i>Wall Street Journal</i> . 28 Haziran 2012. 04 Temmuz 2012 http://online.wsj.com/article/wonder_land.html?mo-d=WSJ_topnav_europe_opinion#articleTabs=article adresinden erişilmiştir.
Elektronik Posta	Beck, A. (2011). (bna@le.ac.uk). <i>Crime prevention report</i> . Ahmet Güney'e kişisel e-posta. 12 Haziran 2011 [aguney53@gmail.com].
Film ya da Video	Valdes, D. (Yapımcı). (1999). F. Darabont (Yönetmen). <i>Green Mile</i> [Film]. ABD: Warner Bros Pictures
Televizyon Programı	Özdemir, C. (Yapımcı). (2012). <i>5NİK</i> [Televizyon Programı]. 27 Haziran 2012. İstanbul: CNN TÜRK tv. Sopel, J. & Donovan, T. (Producer). (2012). Political shows [Television Broadcast]. 04 July 2012. London: BBC One.
Ses Kaydı	Selçuk, M. (1999). <i>Aziz İstanbul</i> [CD]. İstanbul: YKY Müzik.
Video Kayıtları	Son Darbe: 28 Şubat. (2012). 2. Bölüm. 65 dak. Türkiye: CNN TÜRK. 2012.

Tablolar

Tablo numarası ve başlığı, tablonun bir aralık üstünde yer alır. Başlıkla tablo arasında ayrıca boşluk olmaz. Tablo numaraları (**Tablo 1.**, **Tablo 2.** vd.) şeklinde verilir. Tablo kelimesi, numarası ve nokta koyu (bold) yazılır. Tablolarda kullanılan verilerin kaynağı, tablonun sol alt köşesinde belirtilir ve koyu olarak "**Kaynak:**" şeklinde yazılır. Tablonun başlığı ve kaynağı yazılırken sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük yazılır, diğer kelimeler küçük harfle yazılır ve koyu (bold) olmadan yazılır.

Örnek Tablo:

Tablo 1. Kara para aklamada kullanılan sektörler

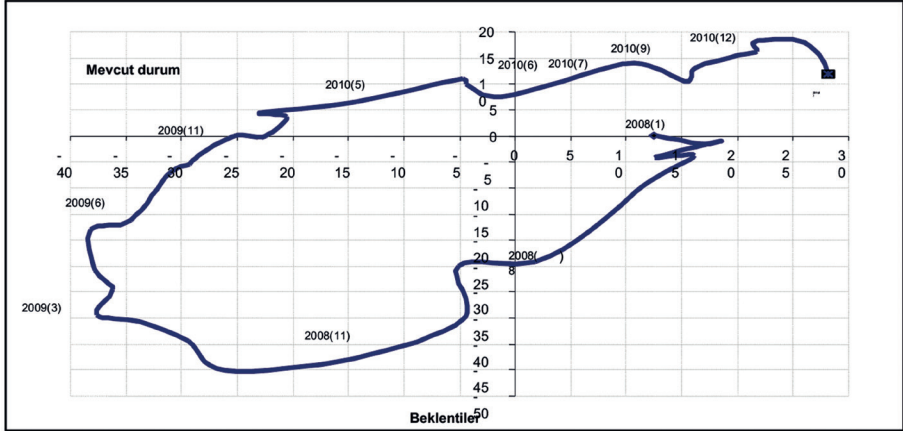
	Yerleştirme	Ayrıştırma	Bütünleştirme
Bankacılık	x	x	x
Döviz Büroları	x		
Para Transferleri	x		
Menkul Kıymet	x	x	x
Sigortacılık	x	x	x

Kaynak: Aydın, (2010, s.42).

Şekiller

Şekil numarası ve başlığı, şeklin altında yer alır. Şeklin kaynağı şekilden sonra parantez içinde verilebilir.

Örnek şekil:

Şekil 1. Almanya, reel kesimde mevcut durum ve beklentiler, (Kaynak: Gürsel ve Balcı, 2011, s.5)

Yazışma Adresi / For Correspondence:

Güvenlik Çalışmaları Dergisi

Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Necatibey Cad: No:108 06580 Anıttepe/Çankaya-Ankara / Türkiye

Tel: +90 (312) 462 90 43 • E-mail: guvenlikcalismalari@pa.edu.tr

www.guvenlikcalismalari.pa.edu.tr